

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหา
เสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท
จังหวัดสุรินทร์

โดย

นายวุฒิชชาติ ทอนศรี และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด
ในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

คณะผู้วิจัย

จสอ. ไมตรี จันทรเจริญ	หัวหน้าโครงการวิจัย
นายวุฒิชาติ ทอนศรี	หัวหน้าโครงการวิจัยร่วม
นางลำพรรณ ฉัตรทอง	ทีมวิจัย
นางวยุดา สงวนดี	ทีมวิจัย
นางสมศรี เกิดสบาย	ทีมวิจัย
นางสำเนียง รัตนสุวรรณ	ทีมวิจัย
นายธนพล คุณสว่าง	ทีมวิจัย
นางกาญจนา เดชบุญชู	ทีมวิจัย
นางน้อย ไกยฝ้าย	ทีมวิจัย
นายอนุชา ประไวย์	ทีมวิจัย
นางสมเทียบ ประไวย์	ทีมวิจัย
นายสมบัติ แสงสันติ	ทีมวิจัย
นางอมรรัตน์ หุ้มกระโทก	ทีมวิจัย
นางจันทร์เพ็ญ ประไวย์	ทีมวิจัย
นายชูศักดิ์ ศรีเครือดำ	ทีมวิจัย
นางพรพรรณ ขาติภูมิ	ทีมวิจัย
นางวรรณิ์ สมนิยม	ทีมวิจัย
นางกนกพร สมนึกตน	ทีมวิจัย
นายรัตน์ ประไวย์	ทีมวิจัย
นายไพศาล สภารัตน์	ที่ปรึกษาโครงการ
นายเอื้อน ครบส่วน	ที่ปรึกษาโครงการ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ประกาศคุณูปการ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคุณอภิรักษ์ บุญทอง ผู้ประสานงานของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้ทางด้านการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด โดยใช้กระบวนการวิจัยชาวบ้าน ขอขอบพระคุณทีมวิจัยในชุมชนทุกท่านที่ร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัย ช่วยกันเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลจนสมบูรณ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง ผู้นำชุมชนบ้านพลวงทั้ง 3 หมู่ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า กลุ่มผู้รู้ในชุมชน ผู้อาวุโสในชุมชน โดยเฉพาะ พ่อเอี่ยน ครอบสวน, พ่อนิ่ม หมั่น เทียง และพ่อเคลื่อน ลัดดาไสว พร้อมชาวบ้านพลวงทุกท่านที่ให้ความร่วมมือกับทีมวิจัยเป็นอย่างดีที่อนุเคราะห์ข้อมูลให้ทีมวิจัย จนได้ข้อมูลตามเนื้อหารายงานฉบับนี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการค้นคว้าฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณบิดา มารดา ผู้ให้ชีวิต บุรพจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชามาจนถึงทุกวันนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้จะมีประโยชน์กับชุมชน และสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสืบต่อไป

นายวุฒิชชาติ ทอนศรีและคณะ

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการวิจัยศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อเสนอผลการศึกษาวิจัยต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น การนำเสนอผลการวิจัย มีดังนี้

บทที่ 1 บทนำประกอบด้วยภูมิหลังความมุ่งหมายในการวิจัยคำถามวิจัยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับขอบเขตการวิจัยกรอบแนวคิดการวิจัยและนิยามศัพท์

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้อยู่ประกอบด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. แผนปฏิบัติการเป็นการนำอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีด้วยกัน

2. กระบวนการและผลการดำเนินโครงการวิจัยเป็นการนำอธิบายวิธีการดำเนินกิจกรรม และผลการดำเนินกิจกรรมเบื้องต้นในกระบวนการการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 4 ผลการศึกษาเป็นการนำเสนอผลการจากการดำเนินการวิจัยแบ่งเนื้อเป็น 4 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 นำเสนอผลการศึกษาบริบทชุมชนทางกายภาพและทางสังคม

ส่วนที่ 2 นำเสนอผลการศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติด และกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

ส่วนที่ 3 นำเสนอผลจากการศึกษาเรื่องทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ในชุมชนโดยใช้แนวคิดทุนสังคม แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมและทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่เป็นกรอบในการช่วยกันค้นหา

ส่วนที่ 4 นำเสนอผลการทดลองปฏิบัติการนำเอาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ มาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชน

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลประกอบด้วยการนำเสนอสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลโดยใช้แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษามาสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัย และข้อเสนอแนะของนักวิจัย

นักวิจัยและคณะหวังว่ารายงานฉบับสมบูรณ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

นายวุฒิชชาติ ทอนศรีและคณะ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้อธิบายถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยวิธีของคนในชุมชน โดยมีประเด็นสำคัญสามประการ ประการแรก เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง ประการที่สอง เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ประการสุดท้าย ผลของการนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงมาปฏิบัติ โดยการนำเอาแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) มาอธิบาย

ผู้วิจัยศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์ และเก็บข้อมูลระหว่างปี 2554 - ปลายปี 2555 พบว่าแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนนั้นชุมชนไม่สามารถพึ่งพากระบวนการดำเนินงานของภาครัฐเพียงด้านเดียวได้ หากแต่ชุมชนจำเป็นต้องสร้างกระบวนการภายในชุมชนโดยการบูรณาการระบบการดำเนินงานภายในชุมชนคือ ระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชนและระบบประเพณี วัฒนธรรมชุมชนเข้าด้วยกัน โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ระบบผู้นำทางการจำเป็นต้องใช้บทบาทของผู้นำในชุมชนเป็นตัวเชื่อมประสานทุกคนในชุมชน และนโยบายภาครัฐให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ แล้วนำมาบูรณาการกับระบบวัฒนธรรมชุมชนภายในให้สามารถสร้างรูปแบบกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ ซึ่งระบบวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถนำมาสร้างแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคม การพึ่งพาอาศัย การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการติดต่อสื่อสารโดยส่วนมากจะยังคงอยู่ในกลุ่มระบบเครือญาติ ระบบผู้นำทางธรรมชาติ ผู้นำอาวุโสในชุมชน และวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ประกาศคุุณูปการ	ก
คำนำ	ข
บทคัดย่อ	ค
สารบัญ	ง
บัญชีตาราง	จ
บัญชีภาพประกอบ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สรุปย่อโครงการวิจัย“ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด ในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์”	2
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 ความหมาย และประเภทของยาเสพติดให้โทษ.....	10
2.2 แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital).....	11
2.3 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital).....	15
2.4 ทฤษฎีโครงสร้าง- หน้าที่ (Structural – Functional Theory).....	16
2.5 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)...	18
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย.....	29
3.1 แผนปฏิบัติการ.....	29
3.2 กระบวนการและผลการดำเนินโครงการวิจัย.....	32
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	40
4.1 บริบทชุมชน.....	40
1.ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านพลวง	40
2.บริบทชุมชนบ้านพลวง	41
3.ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน	63
4.ทรัพยากรธรรมชาติ	66

5.สภาพทางเศรษฐกิจ	72
6.การสนับสนุนขององค์กรภายนอก	75
4.2 สภาพปัญหาสาเหตุ.....	76
1.สถานการณ์ปัญหาสาเหตุ	76
2.กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุในหมู่บ้าน	81
4.3 ทูทางสังคม, ทูทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ในชุมชน.....	85
1.ทูทางสังคม (Social Capital)	85
2.ทูทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)	88
3. ระบบโครงสร้าง-หน้าที่ในชุมชน (Structural – Functional System).....	91
4.4 ปฏิบัติตามแผนการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสาเหตุ.....	93
1.แผนการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสาเหตุ	93
2.ผลการปรับใช้ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม ในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสาเหตุ	96
3. สรุปผลการปรับใช้ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม ในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสาเหตุ.....	101
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	102
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	102
5.2 อภิปรายผล.....	109
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	119
บรรณานุกรม.....	121
ภาคผนวก.....	126
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล.....	127
ภาคผนวก ข ทีมวิจัย.....	135
ภาคผนวก ค รายนามผู้ให้ข้อมูล.....	138
ภาคผนวก ง รูปภาพดำเนินกิจกรรม.....	143
ประวัติย่อของผู้ศึกษา.....	154

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1 ตารางจำแนกประชากร.....	47
2 ตารางสรุปการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมา.....	83

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภาพที่มวิเคราะห์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAR	20
2 แผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัย	28
3 แผนที่อาณาเขตที่ตั้งหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง	41
4 สัญลักษณ์ลักษณะประกอบแผนที่	42
5 แผนที่ชุมชนหมู่บ้านพลวง	43
6 สัญลักษณ์ประกอบแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มมั่วสุม ของเด็กและเยาวชน	44
7 แผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชน	45
8 ประเพณีวัฒนธรรมแต่ละเดือนในชุมชน	59
9 แผนผังเครือญาติ	64
10 แสดงตัวอย่างประกอบแผนผังทรัพยากร	66
11 แผนผังทรัพยากร	67
12 แผนที่ด้านตัดบ้านพลวง	68
13 ชนิดยาเสพติดที่แพร่ระบาด.....	77
14 จำแนกตามช่วงอายุผู้ที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด.....	77
15 สาเหตุการใ้ยาเสพติด.....	78
16 แผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชน	80
17 แผนการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด	95
18 กิจกรรมการกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน	144
19 กิจกรรมการกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน	144
20 กิจกรรมประชุมทีมวิจัย และประชุมออกแบบเครื่องมือการวิจัย	145
21 กิจกรรมทำความเข้าใจกับชุมชนบ้านพลวง	145
22 กิจกรรมประชุมสรุปข้อมูล	146
23 กิจกรรมประชุมสรุปข้อมูล	146
24 กิจกรรมประชุมวิเคราะห์ข้อมูล/สังเคราะห์ข้อมูล/ตรวจสอบข้อมูล	147

25	กิจกรรมประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ	147
26	กิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ	148
27	กิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ	148
28	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม)	149
29	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม)	149
30	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด).....	150
31	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)	150
32	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)	151
33	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)	151
34	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)	152
35	กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)	152
36	กิจกรรมประชุมสรุปการปฏิบัติการตามแผน	153
37	กิจกรรมประชุมสรุปการปฏิบัติการตามแผน	153

บทที่ 1

บทนำ

ชื่อโครงการ: ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมไทยปัญหาเสพติดได้แพร่ระบาดและเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบันและที่สำคัญได้ขยายวงกว้างมาสู่เด็กและเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติอย่างรวดเร็วแม้ว่ารัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐจะมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ต่างๆทั้งประเทศได้ใช้มาตรการป้องกันและปราบปรามอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดแต่การปราบปรามก็ยังไม่ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้เนื่องจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ค้าหรือจำหน่ายยาเสพติดยังมีผลตอบแทนหรือผลกำไรที่สูงซึ่งเป็นเสมือนมูลเหตุหรือปัจจัยจูงใจที่สำคัญที่ทำให้ยังมีการจำหน่ายยาเสพติดอยู่ทำให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายแม้ว่ากฎหมายในปัจจุบันบัญญัติโทษสูงสุดถึงประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตก็ตามประกอบกับกฎหมายดังกล่าวยังมีช่องว่างทำให้ไม่สามารถนำตัวการใหญ่ซึ่งเป็นนายทุนผู้อยู่เบื้องหลังมาลงโทษได้มีเพียงผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเท่านั้นที่ถูกจับกุมทำให้ในระดับประเทศยังมียาเสพติดแพร่ระบาดอยู่เป็นจำนวนมาก

จังหวัดสุรินทร์เป็นอีกหนึ่งจังหวัดในประเทศไทยที่มีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นจำนวนมาก เนื่องจากจังหวัดสุรินทร์มีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศกัมพูชา ในเขต 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสังขะ , อำเภอบัวเขต , อำเภอกาบเชิง และอำเภอพนมดงรัก ซึ่งมีการนำเข้ายาเสพติดมายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ตัวยาที่นำเข้ามายังประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่ง คือ ยาบ้า จากสถิติการจับกุมของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 ในห้วงเดือน ต.ค.2552 - ก.ย.2553 พบการกระทำผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์จับกุม 1,725 คดี ผู้ต้องหา 1,800 ราย เปรียบเทียบการจับกุมคดียาเสพติดในเดือนเดียวกันของปีที่ผ่านมาในเดือน ต.ค. 2551 - ก.ย. 2552 จับกุม 1,407 คดี ผู้ต้องหา 1,459 ราย มีการจับกุมคดียาเสพติด เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.17 และเปรียบเทียบ ห้วง ต.ค. 2550 - ก.ค. 2551 จับกุม 1,245 คดี ผู้ต้องหา 1,282 ราย มีการจับกุมคดียาเสพติด เพิ่มขึ้นร้อยละ 26.34 จะเห็นได้ว่าสถิติการจับกุมยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีอัตราการเพิ่มจำนวนของผู้กระทำทุกปี

ในส่วนของอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จากข้อมูลการดำเนินงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 ประจำปี 2554 ได้กำหนดให้อำเภอปราสาทเป็นพื้นที่เน้นหนักในการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในพื้นที่ เนื่องมาจากอำเภอปราสาท เป็นพื้นที่รองรับการลำเลียงยาเสพติดจากพื้นที่

ชายแดนเพื่อเข้าสู่ตอนในของประเทศ ซึ่งมีถนนหลักในการเชื่อมต่อชายแดนที่มาจากจังหวัดอุบลราชธานี คือถนนหมายเลข 24 และชายแดนอำเภอกาบเชิง จากสถิติการจับกุมของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 พบว่าในห้วงเดือน ต.ค. 2552 - ก.ย. 2553 ในพื้นที่อำเภอปราสาท พบการกระทำผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดจับกุม 425 คดี ผู้ต้องหา 430 ราย เปรียบเทียบการจับกุมคดียาเสพติดในเดือนเดียวกันของปีที่ผ่านมาในเดือน ต.ค. 2551 - ก.ย. 2552 จับกุม 339 คดี ผู้ต้องหา 346 ราย มีการจับกุมคดียาเสพติด เพิ่มขึ้น และเปรียบเทียบห้วง ต.ค. 2550 - ก.ค. 2551 จับกุม 215 คดี ผู้ต้องหา 218 ราย มีการจับกุมคดียาเสพติด เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน จากสถิติการจับกุมยาเสพติดในพื้นที่อำเภอปราสาทมีอัตราการจับกุมจำนวนมากเป็นอันดับ 2 รองลงมาจากอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ตำบลบ้านพลวง เป็นอีกหนึ่งตำบลของอำเภอปราสาท ที่ตั้งอยู่ระหว่างถนน ปราสาท - กาบเชิง ซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างชายแดนกำพูชาเข้าสู่ตอนในของประเทศไทย ปัญหายาเสพติดที่พบในตำบลบ้านพลวง ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ และจากข้อมูลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 ในส่วนของหมู่บ้านปรากฏข่าวสารของผู้ค้าผู้เสพ พบว่า ในเขตพื้นที่บ้านพลวง หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านที่ปรากฏข่าวสารด้านยาเสพติด ข้อมูลจากผู้นำชุมชนพบว่า ปัญหาที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยทางครอบครัว และคนในชุมชนไม่คาดคิดเลยว่าเด็กที่มีพฤติกรรมที่ดีในชุมชนจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้หลังจากออกจากหมู่บ้านเพื่อไปเรียนหนังสือในช่วงกลางวันเท่านั้น จนกระทั่งมาถูกจับกุมในข้อหาการค้ายาเสพติดประเภทยาบ้า จำนวน 40 เม็ด ในขณะนี้เด็กคนดังกล่าวได้ถูกดำเนินคดีจำคุก จนต้องเสียอนาคตไป

จากสภาพปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า ขณะนี้ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความรุนแรง และส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ทุกคนในสังคมต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งจะรอเพียงภาครัฐเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหายาเสพติดเพียงฝ่ายเดียวนั้นคงเป็นเรื่องยากที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาในระดับชุมชน ผู้คนในชุมชนจะต้องร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเอง ต้องสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้ปัญหายาเสพติดเข้ามาทำร้ายลูกหลาน หรือผู้คนในชุมชนได้ ดังนั้น ทีมผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ว่าคนในชุมชนเองจะมีแนวทางใดบ้างที่จะสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด เพื่อไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาทำร้ายผู้คนในชุมชนได้

1.2 สรุปย่อโครงการวิจัย

1. คำถามวิจัย

1.1 คำถามวิจัยหลัก

แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร

1.2 คำถามวิจัยรอง

- 1) บริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวงเป็นอย่างไร
- 2) แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงมีอะไรบ้าง
- 3) ผลของการนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงมาปฏิบัติได้อย่างไร

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง
- 3) ผลของการนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงมาปฏิบัติ

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทีมผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

3.1 ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะทำการศึกษาถึงแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ในพื้นที่ประกอบด้วย 3 หมู่ ตามหน่วยการปกครอง คือ บ้านพลวงหมู่ที่ 1, 2 และ 14

3.2 ขอบเขตเนื้อหา ทีมผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง และแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง เพื่อจะค้นหาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง พร้อมทั้งทดลองนำไปใช้จริง

3.3 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะทำการศึกษาถึง

1) กลุ่มผู้นำทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
จำนวน 15 คน

2) กลุ่มผู้นำทางธรรมชาติ คือ ผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 15 คน

3) กลุ่มผู้มีจิตอาสาธรรมาบุคคลทั่วไป / เด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน

3.4 ขอบเขตระยะเวลาการดำเนินการ 1 ปี เริ่ม 1 มีนาคม 2554 สิ้นสุดโครงการ 29 กุมภาพันธ์ 2555 งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการ ทั้งสิ้น 183,180 บาท

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง
- 2) ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง
- 3) สามารถนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนที่ได้จากการศึกษามาใช้ในชุมชนได้
- 4) ชุมชนได้องค์ความรู้ใหม่ในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดดังต่อไปนี้

5.1 แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นการเชื่อมโยง บรรทัดฐาน ความสัมพันธ์คุณค่าในลักษณะของสายสัมพันธ์ทางสังคม และคุณภาพของสายสัมพันธ์ ที่ยึดโยงผู้คนเอาไว้ด้วยกันในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) ทุนเครือข่ายทางสังคม กลุ่มองค์กรภายในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 2) ทุนปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีระบบความสัมพันธ์ที่ดี ระดับครอบครัว เครือญาติ เครือข่ายภายในภายนอกชุมชน
- 3) ทุนการติดต่อสื่อสาร มีการเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีอื่นๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- 4) ทุนบรรทัดฐานทางสังคม มีกฎกติกาข้อบังคับในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันภายในชุมชน
- 5) ทุนความไว้วางใจ มีความไว้วางใจเชื่อใจในชุมชน มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน

6) ทุนการพึ่งพาอาศัยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน เช่นการลงแขก งานบุญ งานศพ (กมลวรรณวรรณนัง, 2552 : 104 ; ปิรวรรต สมนึก, 2554 : 17 ; สีลาภรณ์ บัวสาย, 2552 : 83-85; อำภา จันทราภาศ, 2543 : 5) จากแนวคิดเรื่องทุนทางสังคม (Social Capital) ทั้ง 6 ทุนข้างต้น ผู้วิจัยจะใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนบ้านพลวง ว่าภายในชุมชนมีทุนทางสังคมด้านใดบ้าง โดยการมองในมิติของอดีต การเปลี่ยนแปลง จนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญหากจะทำการหยิบยกเอาทุนทางสังคมที่มีในชุมชนขึ้นมาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดควรจะหยิบยกเอาทุนทางสังคมด้านใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

5.2 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นการยึดโยงจากการมีระบบความเชื่อ มีภูมิปัญญาร่วมกัน และการยึดโยงสายสัมพันธ์ของกลุ่มคนเอาไว้ด้วยกันทั้ง จารีตประเพณี การเรียนรู้ (ครอบครัว, วัด, ปราชญ์) ค่านิยม ข้อห้าม (สีลาภรณ์ บัวสาย, 2552 : 83-85 ; อำภา จันทราภาศ, 2543 : 5) ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นกรอบในการค้นหาลักษณะวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในชุมชนบ้านพลวง ว่าในชุมชนเองมีทุนทางวัฒนธรรมด้านใดบ้าง แต่ละด้านมีลักษณะการถือปฏิบัติอย่างไร โดยทำการศึกษาในมิติของห้วงเวลา อดีต ปัจจุบัน พร้อมศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่สำคัญหากจะทำการหยิบยกเอาทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนขึ้นมาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดควรจะหยิบยกเอาทุนทางวัฒนธรรมด้านใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

5.3 ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ นิยมนับเป็นทฤษฎีแม่บทที่ยิ่งใหญ่ที่สุดทฤษฎีหนึ่งในบรรดาทฤษฎีแม่บททั้งหลาย ทั้งในแง่ของความเก่าแก่ มีชีวิตยาวนานจากอดีตและในแง่ของความนิยมของสังคมวิทยานั้นหมายถึงเราสามารถใช้อธิบายหรือพยากรณ์ ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทาง

สังคมได้อย่างชัดเจนและละเอียดในทุกระดับชั้นของสังคมโลกเป็นอย่างดีจากการศึกษาผู้วิจัยแบ่งกลุ่ม
ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ ได้ดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่คลาสสิก (Classical Structural Functionalism)

นักสังคมวิทยาแบบคลาสสิก 3 ท่าน คือ ออกุสต์คองต์, เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ และอีมีล เดอร์คไฮม์ มีอิทธิพลต่อทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่อย่างมากออกุสต์คองต์ มีความคิดแบบบรรทัดฐานเกี่ยวกับสังคมที่ดี (Good Society) สังคมที่ดีต้องมีดุลยภาพ (equilibrium) เสนอทฤษฎีอินทรีย์ทางสังคม (Organism) โดยมองเปรียบเทียบสังคมกับอวัยวะทางร่างกายคล้าย ๆ กัน โดยเฉพาะการทำหน้าที่ เขาจึงเรียกว่า “ทฤษฎีอินทรีย์ทางสังคม” (Social Organism) เสนอเปรียบเทียบเซลล์เหมือนกับครอบครัว และเนื้อเยื่อกับการแบ่งชนชั้นทางสังคม อวัยวะกับเมือง/ชุมชนเป็นต้นเฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ก็นำหลักอินทรีย์มาใช้เหมือนกัน แต่เขามองที่สังคมทั้งหมด โดยเน้นที่ตัวผู้กระทำเป็นหลัก เขาแบ่งอินทรีย์ไว้เป็น 2 ระดับ คือ 1.สังคม (Social Organism) 2.ปัจเจก (Individual Organism) ขณะที่ทั้ง 2 อย่างเจริญขึ้น สิ่งที่ไม่เป็นอินทรีย์ไม่เจริญ และยังมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ยังมีความสลับซับซ้อนและแตกต่างยิ่งขึ้น ยิ่งแตกต่าง ยิ่งทำให้หน้าที่แตกต่างไปด้วย และต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ดังนั้น ตัวไหนเปลี่ยนอีกตัวก็เปลี่ยน สุดท้าย อีมีล เดอร์คไฮม์ ความสนใจของเขาอยู่ที่ Social Organism และการปฏิสัมพันธ์กัน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับความต้องการทางสังคม (Social Need) อันประกอบไปด้วย 1.สาเหตุทางสังคม (Social Cause) เกี่ยวกับว่าเหตุใดจึงมีโครงสร้างอย่างนี้และมีรูปแบบอย่างนี้ 2.หน้าที่ทางสังคม (Social Function) เกี่ยวกับความต้องการการต่อระบบที่ขยายออกไปได้รับการตอบสนอง โดยโครงสร้างที่ให้ไว้หรือไม่ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2534.)

กลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่คลาสสิก (Classical Structural Functionalism) ได้นำเสนอรูปแบบของสังคม ในทฤษฎีอินทรีย์ทางสังคม (Social Organism) โดยเปรียบเทียบสังคมกับอวัยวะของร่างกายมนุษย์ รูปแบบของโครงสร้าง - หน้าที่ในสังคมจะมีความสัมพันธ์ เปลี่ยนแปลง สลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ ขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคม และปัจเจก โดยมองถึงสาเหตุการมีโครงสร้างทางสังคม และหน้าที่ทางสังคมนั้นๆ

2) ทฤษฎีหน้าที่ของการชนชั้น (The Functional Theory of Stratification)

ตามความคิดของคิงเลย์เดวิด (Kingley David) และวิลเบิร์ตมัวร์ (Wilbert Moore) ทั้งสองคิดว่าการจัดชนชั้นทางสังคม (Social Stratification) เป็นสากลและจำเป็นทุกสังคมต้องมีชนชั้นชนชั้นมาจากเจตจำนงในการทำหน้าที่ในด้านโครงสร้างมองว่าการจัดชนชั้นได้จัดบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ ที่ได้รับความนับถือตามค่านิยมโดยมีเหตุจูงใจ 2 ประการ 1.ปลูกฝังให้บุคคลอยากเข้าสู่ตำแหน่งที่กำหนด 2.ทำตามบทบาทในตำแหน่งที่สังคมคาดหวังไว้ ดังนั้นการจัดบุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งจึงเป็นระบบทางสังคมในทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้สิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อหน้าที่หลักของสังคม ในการนิยามหน้าที่พื้นฐาน ก่อนเกิดหน้าที่ของระบบปฏิบัติการ (Action System) มี 4 อย่าง คือ 1.การปรับตัว (Adaptation) สังคมเกิดจากการต้องการอยู่ร่วมกันแบบสมานฉันท์ของสมาชิกในสังคม สิ่งที่ทำให้เกิดการสมานฉันท์ที่สมบูรณ์แบบคือ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยผ่านการเรียนรู้ระเบียบทางสังคม 2.การ

บรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) สังคมต้องมีเป้าหมายร่วมกัน ถ้าต่างกันจะเกิดความวุ่นวาย ด้วยเหตุนี้สังคมจำเป็นต้องมีวิธีการในการกำหนดเป้าหมาย โดยใช้ระบบบรรทัดฐานความสำเร็จของบุคคลถ้าไร้บรรทัดฐานแล้ว สังคมจะไร้ระเบียบและเดือดร้อน 3.บูรณาการ (Integration) สังคมต้องมีระบบการเรียนรู้ สำหรับคนในสังคมต้องเรียนรู้อย่างต่าง ๆ ทั้งสถานภาพในระบบชนชั้น ค่านิยมร่วม จุดหมายที่ยอมรับร่วมกัน การรับรู้ร่วมกัน ตลอดจนการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก จึงช่วยให้เกิดความร่วมมือและปฏิบัติที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม 4.การดำรงไว้ซึ่งแบบแผน (Pattern Maintenance) สังคมต้องมีมาตรการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ยอมรับในค่านิยมที่เหมาะสมแล้วจะประพฤติอยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม โดยความสมัครใจ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523, 2534.)

กลุ่มทฤษฎีหน้าที่ของการชนชั้น(The Functional Theory of Stratification) ได้นำเสนอการจัดชั้นในสังคมมีความจำเป็นที่สังคมทุกสังคมต้องมีรวมถึงการจัดบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆในชนชั้นนั้น จะต้องได้รับความนับถือตามค่านิยมในสังคมนั้นๆ โดยยึดความจำเป็นพื้นฐานต่อหน้าที่หลักของสังคมก่อนเกิดหน้าที่ระบบปฏิบัติการ (Action System)เอาไว้ 4 ด้าน คือ 1.การปรับตัว 2.การบรรลุเป้าหมาย 3.บูรณาการ 4.การดำรงไว้ซึ่งแบบแผนซึ่งทั้ง 4 ด้านจะเป็นค่าวัดความเหมาะสมของบุคคลกับตำแหน่งต่างๆในชนชั้นของสังคมนั้นๆ

3) ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ของพาร์สัน (Parsons’s Structural Functionalism)

แนวความคิดของพาร์สันในเรื่อง “ระบบสังคม” เริ่มที่จุดเล็กๆ คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรา(Ego) กับผู้อื่น (Alter ego) พาร์สันได้นิยามคำว่า “ระบบสังคม” (Social System) ไว้ดังนี้ระบบสังคมประกอบไปด้วยคนหลายๆคน มาปฏิสัมพันธ์กัน ในสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง ผู้กระทำได้รับแรงจูงใจในแนวโน้มมีความพึงพอใจสูงสุด ถูกกำหนด และเชื่อมต่อในระบบที่มีสัญลักษณ์ มีโครงสร้างวัฒนธรรม และร่วมกันอยู่ประกอบด้วย 1. ผู้กระทำ(Acton) 2.การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) 3. สภาพแวดล้อม (Environment) 4. ความพึงพอใจสูงสุด (Optimization of gratification) 5. วัฒนธรรม (Culture) การปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมภายในระบบการปฏิสัมพันธ์จำเป็นต้องเน้นที่สถานภาพและบทบาทในสังคมเป็นเรื่องใหญ่นอกจากนั้นระบบสังคมยังต้องมีกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และกระบวนการการปลูกฝัง (Internalization) ให้สังคมมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เกิดความสัมพันธ์ต่อสังคม ต่อหน้าที่ของโครงสร้างบทบาทและค่านิยมสำคัญของระบบทางสังคม และการควบคุมทางสังคม (Social Control) เป็นอีกกระบวนการที่มีความจำเป็นในระบบสังคม แต่ควรใช้เพียงเล็กน้อยและใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสมเท่านั้นระบบที่ยืดหยุ่นจะทำให้ระบบแข็งแกร่งและบูรณาการในตัว ซึ่งทั้งหมดจึงเป็นกลไกเครื่องมือที่ดีที่จะทำให้ระบบทางสังคมอยู่ในดุลยภาพนอกจากระบบสังคมที่ได้กล่าวมาข้างต้น พาร์สันได้นำเสนอแนวคิดในส่วน “ระบบวัฒนธรรม” (Cultural System)โดยในสังคมหนึ่งๆระบบวัฒนธรรมเป็นพลังยึดเหนี่ยวที่สำคัญของพื้นฐานต่างๆในสังคมระบบการกระทำ (Social System) จะเชื่อมการปฏิสัมพันธ์กับตัวผู้กระทำ และทำให้บุคลิกภาพและระบบสังคมสมบูรณ์แบบระบบวัฒนธรรมจะเป็นส่วน

หนึ่งของระบบสังคมและอยู่ในบรรทัดฐานและค่านิยม และระบบวัฒนธรรมเป็นแบบแผนมีระเบียบทางสัญลักษณ์มีการปลูกฝังด้านบุคลิกภาพมีแบบแผนในรูปสถาบันในระบบสังคมเช่นมีลักษณะเชิงสัญลักษณ์และจิตพิสัยและมักถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเสมอซึ่งระบบวัฒนธรรมสามารถควบคุมระบบการกระทำอีกระบบหนึ่งได้ โดยมาตรฐานทางศีลธรรมเป็นเทคนิคสมบูรณ์แบบที่เชื่อมประสานของระบบการกระทำระบบวัฒนธรรมจึงอยู่เหนือระบบอื่น และ ท้ายสุดพาร์สัน ได้นำเสนอ “ระบบบุคลิกภาพ” (Personality System) ซึ่งมีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ การแสดงออกซึ่งความต้องการบุคลิกภาพเป็น ระบบที่จัดระเบียบไว้เกี่ยวกับแนวทางแรงจูงใจต่อการกระทำของผู้กระทำแต่ละคนและมูลเหตุของการจูงใจต้องการกระทำเป็นแรงขับ (Drive) แรงขับถูกกำหนดโดยบริบททางสังคม (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2523, 2534.)

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ของ พาร์สัน (Parson's Structural Functionalism) ได้นำเสนอระบบในการจัดการสังคมเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข ไม่มีความขัดแย้ง และเกิดดุลยภาพในสังคม ซึ่งสังคมจำเป็นต้องมี “ระบบสังคม” (Social System) ที่มีการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ภายในระบบการปฏิสัมพันธ์จำเป็นต้องเน้นที่ สถานภาพ และบทบาทในสังคมเป็นเรื่องใหญ่ นอกจากนั้นระบบสังคมยังต้องมีกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และกระบวนการปลูกฝัง (Internalization) ให้สังคมมีประสิทธิภาพ และ “ระบบวัฒนธรรม” (Cultural System) ในสังคมหนึ่งระบบวัฒนธรรม เป็นพลังยึดเหนี่ยวที่สำคัญของพื้นฐานต่างๆ ในสังคม ระบบวัฒนธรรมเป็นแบบแผน มีระเบียบทางสัญลักษณ์มีการปลูกฝังด้านบุคลิกภาพให้กับบุคคลในสังคมได้ยึดปฏิบัติ ท้ายสุด “ระบบบุคลิกภาพ” (Personality System) ซึ่งมีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ การแสดงออกซึ่งความต้องการของบุคคลในสังคม ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory) โดยเน้นทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ของพาร์สัน (Parson's Structural Functionalism) ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นกรอบในการค้นหาระบบสังคม (Social System) ระบบวัฒนธรรม (Cultural System) และระบบบุคลิกภาพ (Personality System) ในชุมชนบ้านพลวง ว่าในชุมชนเองมีระบบทั้ง 3 เป็นอย่างไรแต่ละด้านมีลักษณะการถือปฏิบัติอย่างไร โดยทำการศึกษาในมิติของช่วงเวลา อดีต ปัจจุบัน พร้อมศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่สำคัญหากจะทำการหยิบยกเอาโครงสร้าง – หน้าที่ ที่มีในชุมชนขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดควรจะนำเอาระบบใดมาใช้จึงจะเหมาะสมที่สุด

5.4 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

เป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนที่ต้องการแก้ปัญหาหรือต้องการพัฒนาแบบคิดไปทำไป แล้วคิดเพิ่มเติมเพิ่มเติมเน้นการเชื่อมโยงกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) หากจะทำความเข้าใจให้ชัดเจนจำเป็นต้องแยกคำและให้ความหมายในแต่ละคำดังนี้

1) การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การให้ชาวบ้านผู้เป็นคนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนครบกระบวนการ ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้นสามารถแยกการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1.1 ร่วมตัดสินใจว่าอะไรเป็นปัญหา

1.2 ร่วมคิดว่าชุมชนต้องการทำอะไร

1.3 ร่วมวางแผนงานในการแก้ปัญหาว่าจะทำอย่างไร

1.4 ร่วมลงมือปฏิบัติ

1.5 ร่วมประเมินผล สรุปผลการดำเนินงาน

1.6 ร่วมรับผลประโยชน์

2) ปฏิบัติการ (Action) หมายถึง กิจกรรมการวิจัยต้องดำเนินการจริง ร่วมถึงการทดลองนำไปปฏิบัติจริง

3) กระบวนการการวิจัย (Research) หมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการในการดำเนินการวิจัย ซึ่งสามารถ แยกขั้นตอนในการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการกำหนดปัญหาการวิจัย

3.2 ขั้นตอนการทบทวนข้อมูล

3.3 ขั้นตอนการออกแบบการวิจัย

3.4 ขั้นตอนการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย เสนอแนะในงานวิจัย

3.7 ขั้นตอนการรายงานผลการวิจัย

ซึ่งทั้ง 3 ส่วนที่ได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อรวมกันแล้ว การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ก็คือ งานวิจัยที่มีกระบวนการในการวิจัยมาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผ่านการปฏิบัติการจริง โดยปัญหาเริ่มจากชุมชน ทำการวิเคราะห์โดยชุมชน และแก้ไขปัญหาโดยชุมชน (กมล สุดประเสริฐ , 2537 ; ทิพาวรรณ ชัยขาว , 2550 ; สุภางค์ จันทวานิช , 2548) ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการสร้างงานวิจัยให้ออกมาในลักษณะของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากคนภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมครบตามกระบวนการ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมทางสังคม และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการตอบคำถามในงานวิจัย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีเมื่อรวมเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะเป็นการกิน ฉีด สูบ หรือสูดดม มีผลเสียต่อร่างกาย พฤติกรรม อารมณ์ของผู้ใช้สารเคมีทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของการทำงานของร่างกาย และจิตใจมีอาการผิดปกติ หรือทรมาณเมื่อขาดยา ยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุดในประเทศไทย ได้แก่ ยาบ้า หรือเมตแอมเฟตามีน ผีนมร้อน เฮโรอีน ยานอนหลับประเภทต่างๆ ยาแก้ปวดประสาท กัญชา ใบกระท่อม สารระเหย

ทุนทางสังคม(Social Capital) หมายถึง การเชื่อมโยง บรรทัดฐาน ความสัมพันธ์คุณค่า ในลักษณะของสายสัมพันธ์ทางสังคม และคุณภาพของสายสัมพันธ์ ที่ยึดโยงผู้คนเอาไว้ด้วยกันในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ทุนเครือข่ายทางสังคม กลุ่มองค์กรภายในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 2) ทุนปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีระบบความสัมพันธ์ที่ดี ระดับครอบครัว เครือญาติ เครือข่ายภายในภายนอกชุมชน 3) ทุนการติดต่อสื่อสาร มีการเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีอื่นๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน 4) ทุนบรรทัดฐานทางสังคม มีกฎกติกา ข้อบังคับในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันภายในชุมชน 5) ทุนความไว้วางใจ มีความไว้วางใจในชุมชน มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน 6) ทุนการพึ่งพาอาศัยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน เช่นการลงแขก งานบุญ งานศพ

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) หมายถึง การยึดโยงบางส่วนเกิดขึ้นจากการมีระบบความเชื่อ มีภูมิปัญญาร่วมกัน และการยึดโยงสายสัมพันธ์ของกลุ่มคนเอาไว้ด้วยกันทั้ง จารีตประเพณี การเรียนรู้ (ครอบครัว วัด ประชาชน) ค่านิยม ข้อห้าม ซึ่งเป็นเครื่องมือบ่งบอกเอกลักษณ์ของกลุ่มคน

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ: ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมาย และประเภทของยาเสพติดให้โทษ
2. แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital)
3. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)
4. ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory)
5. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมาย และประเภทของยาเสพติดให้โทษ

1 ความหมายของยาเสพติดให้โทษ

ยาเสพติดให้โทษหมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญเช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อยๆมีอาการถอนยาเมื่อขาดยามีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลาและสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลงกับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วยในทางกฎหมายสิ่งที่ถือว่าเป็นยาเสพติดนั้นจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนหากไม่มีกฎหมายระบุไว้สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ยาเสพติดแม้ว่าสิ่งที่เสพนั้นจะมีฤทธิ์ที่ทำให้เกิดการเสพติดได้ก็ตาม เช่น สุรา บุหรี่

2 ประเภทของยาเสพติดให้โทษ

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้แบ่งยาเสพติดให้โทษ ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรงมี 38 รายการ รายการที่สำคัญ คือ เฮโรอีน แอมเฟตามีน แอมเฟตามีน(ยาบ้า)เอ็กซ์ตาซี และแอลเอสดี

ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไปมี 102 รายการ รายการที่สำคัญ คือ ใบโคคา โคคาอิน โคลีน ยา สกัดเข้มข้นของต้นฝิ่นแห้ง เมทาโดน มอร์ฟีนฝิ่นยา (ฝิ่นที่ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งเพื่อใช้ในทางยา) ฝิ่น (ฝิ่นดิบฝิ่น สุกมูลฝิ่น)

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ คือ ยารักษาโรคที่มียาเสพติดประเภท 2 เป็นส่วนประกอบอยู่ในสูตร เช่น ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสีย

ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือ 2 มี 32 รายการ รายการที่สำคัญ เช่น อาเซติก แอนไฮโดรด์อาเซติก คลอไรด์

ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าอยู่ในประเภทถึง 1 ถึง 4 มี 4 รายการ คือ กัญชาพืชกระท่อม พืชฝิ่น ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม และพืชเห็ดขี้ควาย (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ, 2522)

2.2 แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital)

คำว่า “ทุนทางสังคม” มีจุดกำเนิดมาจากชาติตะวันตก Robert D. Putnam ได้นำเสนอผลการศึกษาไว้ว่า ทุนทางสังคม คือ ความไว้วางใจกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งแนวคิดนี้มีรากฐานมาจากคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ได้สอนเอาไว้ว่าคนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ยึดโยงผู้คนเอาไว้ด้วยกันในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคม James Coleman ได้ให้ความหมายของทุนทางสังคมว่าเป็นชุดความสัมพันธ์ (Set of Relationship) ระหว่างคนเป็นความสัมพันธ์ที่มีความคาดหวังที่จะต้องการใช้ร่วมกัน (Common) เป็นชุดของการมีค่านิยมร่วมกัน (Set of Shared Values) และการมีสำนึกของความไว้วางใจ (Sense of Trust) ระหว่างกัน Fukuyama (1995) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า เป็นเสมือนธรรมชาติพื้นฐานอยู่ในสังคมที่จะก่อให้เกิดการกระทำที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร การไว้วางใจกัน และจารีตที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพิงอิง หรือ การต่างตอบแทนกัน (Information, Trust, and Norms of reciprocity inhering in one's social networks) (Robert D. Putnam อ้างในอภิชัย พิธเสน, 2546; James Coleman, 1988 : 94, 95 -120; Fukuyama, 1995)

นอกจากนี้ Robert D. Putnam ได้กล่าวถึงประโยชน์ของทุนทางสังคมในมิติของเครือข่ายไว้ว่า 1) ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการทำงานแบบปัจเจกบุคคล 2) ทำให้เกิดจารีตประเพณีของการพึ่งพาอาศัยกัน หรือต่างตอบแทน (Reciprocity) จึงทำให้องค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีพลังมากขึ้น 3) เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในเครือข่าย ทำให้มีการติดต่อสื่อสารกันรวดเร็วมากขึ้น และ 4) มีการนำความสำเร็จในอดีตมาใช้เพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน (Putnam D. Robert, 2000)

ในสังคมไทยได้มีนักวิชาการหลายท่านได้พูดถึง คำว่า “ทุนทางสังคม” หลายท่านเช่นกัน ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคม คือ ความเป็นกลุ่มก้อน ทางสังคมการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมืองและระบบราชการที่ดี เมื่อนำเอามารวมกันก็เรียกได้ว่าเป็นการเกิดทุนทางสังคมซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ อมรา พงศาพิชญ์ ได้ให้ความหมายทุนทางสังคม คือ ภูมิปัญญาและคุณค่าเดิมของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นความรู้ด้านการเกษตร การรักษาพยาบาล ความสัมพันธ์ในครอบครัวเครือญาติ และความผูกพันภายในชุมชน ฯลฯ จากความหมายของทุนทางสังคมที่นักวิชาการข้างต้นได้กล่าวไว้ พอสรุปได้ว่า ทุนทางสังคม คือ สิ่งดีที่มีอยู่ใน

ชุมชน และทำให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและมีความเข้มแข็ง ซึ่งประกอบไปด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี และวัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งพากัน การไว้วางใจเชื่อใจกัน และการร่วมมือกันในการทำงานต่างๆในชุมชน วรุฒ โรมรัตนพันธ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือทุนทางสังคมว่าทุนทางสังคมมีความเชื่อพื้นฐาน ดังนี้

1. กระบวนการทุนทางสังคมเป็นกระบวนการที่มีพลวัตและเป็นตัวก่อร่างสร้างรูปแบบทางสังคมซึ่งรูปแบบทางสังคมจะเป็นเช่นไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าในชุมชนนั้นมีทุนทางสังคมอย่างไร
2. กระบวนการทุนทางสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจก ครอบครัว กลุ่มองค์กร สถาบัน ชุมชนและเครือข่าย
3. กระบวนการทุนทางสังคมสามารถเริ่มต้นได้หลายรูปแบบ ได้แก่ เริ่มจากค่านิยมวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ใหม่
4. กระบวนการทุนทางสังคมได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม
5. กระบวนการทุนทางสังคมทำให้มีการปรับเปลี่ยนระบบคิด วิธีปฏิบัติทั้งของปัจเจก กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยระบบคิดและการปฏิบัตินั้นต้องสอดคล้องกับหลักศีลธรรมอันดีงาม
6. กระบวนการทุนทางสังคมมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การจัดสรร การกระจายทรัพยากรให้แก่สมาชิกของชุมชนได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมเพื่อให้เกิดพลังที่จะขับเคลื่อนงานต่างๆหรือช่วยแก้ปัญหาของชุมชนให้ลุล่วงไปได้ดังนั้น ทุนทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้กับทุกระดับทั้งปัจเจก กลุ่มองค์กร และสถาบัน การเกิดทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชนรวมถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ใหม่ และมักได้รับอิทธิพลจากภายนอก เช่น การเมือง เศรษฐกิจ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีโดยทั้งระบบคิดและวิธีการปฏิบัติต้องสอดคล้องกับหลักศีลธรรมและต้องเอื้อประโยชน์ต่อส่วนร่วม ชุมชนต้องเข้าถึงทรัพยากรและได้รับความเป็นธรรม แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการทุนทางสังคมมีความเป็นพลวัต ไม่คงที่และปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง (ประเวศ วะสี, 2542 : 5; อมรา พงศาพิชญ์, 2543 : 34; วรุฒ โรมรัตนพันธ์, 2548)

นอกจากนี้ วรุฒ โรมรัตนพันธ์ ได้สรุปและจัดหมวดหมู่ทุนทางสังคมได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก เป็นทุนทางสังคมที่กล่าวถึงเรื่องโครงสร้างและหน้าที่ของทุนทางสังคมที่อธิบายถึงระบบหรือกระบวนการทำงานของทุนทางสังคม ส่วนกลุ่มที่สอง เป็นทุนทางสังคมที่นำเสนอเชิงผลลัพธ์หรือปรากฏการณ์ของทุนทางสังคมที่มีการบูรณาการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ทุนทางสังคมในมิติเรื่องโครงสร้างและหน้าที่แบ่งออกเป็น ระดับ คือ ระดับมหภาค (Macro) และระดับจุลภาค (Micro) ดังนี้

- 1.1 ระดับมหภาค ทุนทางสังคมจะครอบคลุมบริบทขององค์กรหรือสถาบันและความสัมพันธ์อยู่ภายใต้โครงสร้างแบบเป็นทางการ เช่น รูปแบบการปกครอง ระบบความคิด ความเชื่อที่สอดคล้องกับกฎหมายระดับการกระจายอำนาจ หรือระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป็นต้น

- 1.2. ระดับจุลภาค เป็นศักยภาพการรวมตัวของกลุ่ม องค์กรในแนวราบ มีลักษณะเป็นเครือข่ายซึ่งประกอบด้วย วิธีคิด ความเข้าใจและการเรียนรู้เรื่องต่างๆของประชาชน (Cognitive) และเรื่อง

โครงสร้าง (Structural) กล่าวคือ วิธีคิดนั้นเป็นเรื่องของนามธรรม เช่น ความเชื่อ (Beliefs) ทัศนคติ (Attitudes) พฤติกรรม (Behavior) และบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) อาทิเช่น ความไว้วางใจ (Trust) ความสามัคคี (Solidarity) และการต่างตอบแทน (Reciprocity) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ส่วนรวมมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทูทางสังคมในกลุ่มโครงสร้างและหน้าที่ดังกล่าว พบว่าเป็นการปฏิบัติในระดับสถาบันท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่สามารถตอบสนองต่อการทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งมักจะเกิดจากองค์กรที่เป็นแนวราบ มีความเป็นเครือข่ายและตอบสนองประโยชน์ของส่วนรวม อาทิเช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบของผู้นำและชุมชนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองและเป็นการจัดสรร ทรัพยากรทั่วทั้งเครือข่ายทางสังคม ที่มีความสัมพันธ์กับการยึดติดกับความเป็นตัวตนของปัจเจก (Individual Ego) ที่มีอยู่ภายในเครือข่าย ซึ่งแนวคิดวิเคราะห์ระบบดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับ 3 ส่วน คือ องค์ประกอบ โครงสร้าง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการวิเคราะห์ทั้ง 3 ส่วนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงการยึดติดกับตัวตนของปัจเจกที่มีอยู่ในเครือข่าย โครงสร้างระบบ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. ทุนทางสังคมเชิงการบูรณาการหรือผลลัพธ์ ประกอบด้วย

2.1. ศาสนธรรมหรือหลักธรรมในศาสนาทำให้บุคคลมีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทร เสียสละ มีเมตตา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่สงบสุข

2.2. สำนึกในท้องถิ่น การมีจิตสำนึกของชุมชนต่อท้องถิ่น ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น จึงได้ร่วมแรงร่วมใจทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน

2.3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนและประยุกต์ขึ้นมาใหม่เพื่อพัฒนาด้านต่างๆของชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.4. ทรัพยากรบุคคลและเครือข่าย ได้แก่ การนำบุคคลที่เป็นผู้นำ ปราชญ์ พระสงฆ์ที่มีความรู้มาถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน เป็นการสร้างทุนทางสังคมในระดับบุคคล

2.5. ทรัพยากรธรรมชาติ การเอา ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ได้แก่ ป่าไม้ ดิน น้ำภูเขา มาใช้ประโยชน์โดยมีกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม

2.6. วิถีชีวิตทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ของชุมชน จะนำเสนอในรูปแบบที่ สร้างความภูมิใจให้กับชุมชนและเป็นวิถีชีวิตที่สามารถอยู่ได้อย่างแท้จริง

2.7. ความเอื้ออาทร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดพลังของทุนทางสังคมทั้งหมดที่กล่าวมาทุนทางสังคมทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ โครงสร้าง และสิ่งแวดล้อม การยึดติดกับความเป็นตัวตนของปัจเจก (Individual Ego) ในเครือข่ายก็เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบที่ต้องนำมาวิเคราะห์และคำนึงถึง ดังเช่นสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (2545) ได้กล่าวไว้ว่าทุนทางสังคมมีหลายประเภท ได้แก่ ทุนที่เป็นมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนวัฒนธรรมทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนด้านกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งทุนทางสังคม ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้นกับชุมชน อาทิ ทุนที่เป็นมนุษย์ ทำให้เกิดผู้นำใหม่ที่มีความสามารถ พัฒนาระบบคิด มีการถ่ายทอดทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรม เช่น กลุ่มกองทุนข้าว กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มทอผ้า การทำงานจากผู้นำเก่าสู่คนรุ่นใหม่ และ

ทุนทางวัฒนธรรมทำให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการทำงาน และทุนที่เป็นกระบวนการทำงานทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรม เช่น กลุ่มกองทุนข้าว กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มทอผ้า

ขณะที่ บัณฑิต พรหมพักพิง มองว่าทุนทางสังคมเป็นพลังที่ขับเคลื่อนในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ไม่ได้มาจากภายนอก หากแต่เป็นพลังที่มีอยู่แล้วในสังคมนั้นๆ อาทิเช่น พลังทรัพยากรที่ครัวเรือนมี ซึ่งรวมไปถึงทรัพยากรที่ไม่ใช้วัตถุ ได้แก่ กลุ่ม องค์กร เครือข่าย ธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมทำให้เกิดพลังทางสังคม (Social Energy) ขึ้นทำให้ชุมชนมีการปรับตัว เจริญตลอดจนไปถึงการต่อต้านขัดขืนต่อการถูกกดทับและการครอบงำจากภายนอก ดังนั้น ทุนทางสังคมจึงมีประโยชน์ในแง่การสร้างความรัก ความสามัคคี การพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและสังคมนั้นและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน นอกจากนี้ ทุนทางสังคมยังเป็นพลังภายในชุมชนที่ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปในทางที่ดี ไม่ใช่พลังจากภายนอก ซึ่งพลังภายใน ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนสามารถตั้งรับ ต่อสู้และขัดขวางสิ่งที่กำลังจะเข้ามาทำลายความเป็นชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยทุกสังคมจะมีทุนทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป

กมลวรรณ วรรณธำ, ปวีรรต สมนึก และสีลาภรณ์ บัวสาย ได้กล่าวไว้ว่า ทุนทางสังคมนั้นจะเน้นที่ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เนื่องจากสังคมไทยมีพื้นฐานมาจากศาสนาพุทธ ที่สอนให้คนมีความเมตตา กรุณา ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกว่า ตามหลักพรหมวิหาร 4 ดังนั้น ทุนทางสังคมที่ใช้ในสังคมไทยจึงเป็นการเชื่อมโยง บรรทัดฐาน ความสัมพันธ์คุณค่า ในลักษณะของสายสัมพันธ์ทางสังคม และคุณภาพของสายสัมพันธ์ ที่ยึดโยงผู้คนเอาไว้ด้วยกันในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Robert D.Putnam ที่ได้นำเสนอข้างต้น (กมลวรรณ วรรณธำ, 2552: 104; บัณฑิต พรหมพักพิง, 2544; ปวีรรต สมนึก, 2554: 17; สีลาภรณ์ บัวสาย, 2552: 83-85)

กล่าวโดยสรุป ทุนทางสังคมมีประโยชน์ในแง่การสร้างความรัก ความสามัคคี การพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนนั้น และยังสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน นอกจากนี้ ทุนทางสังคม ยังเป็นพลังภายในชุมชนที่ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปในทางที่ดี ไม่ใช่พลังจากภายนอก ซึ่งพลังภายใน ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนสามารถตั้งรับ ต่อสู้และขัดขวางสิ่งที่กำลังจะเข้ามาทำลายความเป็นชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยทุกสังคมจะมีทุนทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถจำแนกองค์ประกอบของทุนทางสังคม ดังนี้

1. เครือข่ายทางสังคม คือ กลุ่มองค์กรภายในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ มีระบบความสัมพันธ์ที่ดี ระดับครอบครัว เครือญาติ เครือข่ายภายในภายนอกชุมชน
3. การติดต่อสื่อสาร คือ มีการเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีอื่นๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน
4. บรรทัดฐานทางสังคม คือ มีกฎกติกาข้อบังคับในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน
5. ความไว้วางใจ คือ มีความไว้วางใจเชื่อใจในชุมชน มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน
6. การพึ่งพาอาศัยคือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เช่น การลงแขก งานบุญ งานศพ

จะเห็นได้ว่าทุนทางสังคม (Social capital) ที่ได้นำเสนอข้างต้นนั้น คือแนวทางที่จะสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนโดยคนในชุมชนได้ ดังนั้น การค้นหาทุนทางสังคมให้พบและนำมาใช้ประโยชน์จึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานพัฒนาในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางสังคม (Social Capital) ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร มาปรับใช้เพื่อสร้างกระบวนการการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยชุมชนให้ประสบผลสำเร็จและมีความยั่งยืน

2.3 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)

Bourdieu P. อธิบายว่า ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) อาจจะปรากฏได้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งใน 3 รูปแบบ คือ 1) เป็นสิ่งที่ฝังในตัวคนหรือจิตใจ (Embodied as state of mind/body) เช่น ความคิด ความเชื่อ 2) เป็นสิ่งที่เป็นตัวตนจับต้องได้ (Objectified) ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น สิ่งประดิษฐ์ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง ภาพวาด ฯลฯ และ 3) ความเป็นสถาบัน (Institutionalised) หมายถึง กติกาความเชื่อ การยอมรับที่หลายคนเห็นร่วมกัน อาทิ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา โดย Bourdieu P. ได้ให้ความสำคัญที่ทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่ฝังในตัวคน หรือจิตใจ คือ ระบบความคิด ความเชื่อ เป็นรูปแบบที่มีความสำคัญที่สุด (Bourdieu P., 1986: 47-51)

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า “ด้วยเหตุที่วัฒนธรรมเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตตามปกติของมนุษย์ กระบวนการยอมรับแบบแผนการดำรงชีวิตและพฤติกรรมใดๆจนเป็นวิถีแห่งชีวิต จึงเป็นปมเงื่อนไขสำคัญในการทำความเข้าใจกระบวนการแปรวัฒนธรรมเป็นสินค้า” แสดงให้เห็นว่า ทุนทางวัฒนธรรมของ รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ จึงเป็นการอธิบายในรูปแบบของสินค้าที่มาจากวัฒนธรรมของคนในสังคม และสามารถสร้างมูลค่าได้ (รังสรรค์ ณะพรพันธุ์, 2539)

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์และคนอื่นๆ ได้กล่าวไว้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นคุณค่าที่มาพร้อมกับค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าจากผู้ทรงภูมิรู้ที่ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นคุณค่าที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสมดุล พึ่งพาอาศัยกัน สร้างสินค้าสาธารณะเพื่อใช้ร่วมกัน ในการการผลิตสินค้าและบริการ เช่น ศิลปหัตถกรรม งานฝีมือ การแสดง ฯลฯ หรือมีประโยชน์ทางอ้อม เช่น สนับสนุนการท่องเที่ยว การถ่ายทอดความรู้ ผ่านทักษะและความชำนาญที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งช่วยในการจัดระเบียบทางสังคม แทนการเป็นสังคมแห่งการแย่งชิง ลักษณะของทุนวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีต มีคุณค่าต่อมนุษย์และความต้องการของสังคมนอกเหนือจากการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มิมีมูลค่าและให้คุณค่าต่อวิถีชีวิตของสังคมในทางใดทางหนึ่ง เช่น ทำให้สังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ช่วยจัดระเบียบสังคม (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์และคนอื่นๆ, 2547)

สีลาภรณ์ บัวสาย และอำภา จันทราภาศ ได้กล่าวไว้ว่า ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นสิ่งที่มีการยึดโยงจากการมีระบบความเชื่อ มีภูมิปัญญาร่วมกัน และการยึดโยงสายสัมพันธ์ของกลุ่มคนเอาไว้ด้วยกันทั้ง จารีตประเพณี การเรียนรู้ (ครอบครัว วัด ประชาชนผู้รู้) ค่านิยม ข้อห้าม ที่มีอยู่ในสังคมและสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน (สีลาภรณ์ บัวสาย, 2552: 83-85; อำภา จันทราภาศ, 2543: 5)

จะเห็นว่า ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, สีลาภรณ์ บัวสาย และอำภา จันทราภาศ ให้ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu P. ว่าทุนทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และฝังลึกอยู่ภายในตัวตน หรือจิตใจของคน ขึ้นอยู่กับความเชื่อของกลุ่มคนที่สืบทอดกันมาทั้ง โดยมีทั้งสิ้น 6 ด้าน คือ 1) ระบบความเชื่อ 2) ภูมิปัญญา 3) จารีตประเพณี 4) การเรียนรู้ 5) ค่านิยม 6) ข้อห้าม ซึ่งจะสามารถทำให้สังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ช่วยจัดระเบียบสังคมได้ มีเพียงรังสรรค์ ณะพรพันธุ์ เท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบของสินค้าที่มาจากวัฒนธรรมของคนในสังคม และสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำทุนทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ขึ้นมาปรับใช้เพื่อสร้างกระบวนการการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยชุมชน

2.4 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural – Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ นิยมนับเป็นทฤษฎีแม่บทที่ยิ่งใหญ่ที่สุดทฤษฎีหนึ่งในบรรดาทฤษฎีแม่บททั้งหลาย ทั้งในแง่ของความเก่าแก่ มีชีวิตยาวนานจากอดีตและในแง่ของความนิยมของสังคมวิทยานั้นหมายถึงเราสามารถให้ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ อธิบายหรือพยากรณ์ ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างชัดเจน และละเอียดในทุกระดับขั้นของสังคมโลกเป็นอย่างดีจากการศึกษาผู้วิจัยแบ่งกลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง –หน้าที่ ได้ดังต่อไปนี้

1 ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่คลาสสิก (Classical Structural Functionalism)

นักสังคมวิทยาแบบคลาสสิก 3 ท่าน คือ ออกุสต์คองต์, เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ และอีมีลเดอร์คไฮม์ มีอิทธิพลต่อทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่อย่างมากออกุสต์คองต์ มีความคิดแบบบรรทัดฐานเกี่ยวกับสังคมที่ดี (Good Society) สังคมที่ดีต้องมีดุลยภาพ (equilibrium) เขาเสนอทฤษฎีอินทรีย์ทางสังคม (Organism) โดยมองเปรียบเทียบสังคมกับอวัยวะทางร่างกายคล้าย ๆ กัน โดยเฉพาะการทำหน้าที่ เขาจึงเรียกว่า “ทฤษฎีอินทรีย์ทางสังคม” (Social Organism) เช่นเขาเปรียบเซลล์เหมือนกับครอบครัว และเนื้อเยื่อกับการแบ่งชนชั้นทางสังคม อวัยวะกับเมือง/ชุมชนเป็นต้นเฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ก็นำหลักอินทรีย์มาใช้เหมือนกัน แต่เขามองที่สังคมทั้งหมด โดยเน้นที่ตัวผู้กระทำเป็นหลัก เขาแบ่งอินทรีย์ไว้เป็น 2 ระดับ คือ 1.สังคม(Social Organism) 2.ปัจเจก (Individual Organism) ขณะที่ทั้ง 2 อย่างเจริญขึ้น สิ่งที่ไม่เป็นอินทรีย์ไม่เจริญ และยังมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ยิ่งมีความสลับซับซ้อนและแตกต่างยิ่งขึ้น ยิ่งแตกต่าง ยิ่งทำให้หน้าที่แตกต่างไปด้วย และต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ดังนั้น ตัวไหนเปลี่ยนอีกตัวก็เปลี่ยน สุดท้าย อีมีลเดอร์คไฮม์ ความสนใจของเขาอยู่ที่ Social Organism และการปฏิสัมพันธ์กัน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับความต้องการทางสังคม (Social Need) อันประกอบไปด้วย 1.สาเหตุทางสังคม (Social Cause) เกี่ยวกับว่าเหตุใดจึงมีโครงสร้างอย่างนี้และมีรูปแบบอย่างนี้ 2.หน้าที่ทางสังคม(Social Function)เกี่ยวกับความต้องการการต่อระบบที่ขยายออกไปได้รับการตอบสนอง โดยโครงสร้างที่ให้ไว้หรือไม่(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2534.)

กลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่คลาสสิก(Classical Structural Functionalism) ได้นำเสนอรูปแบบของสังคม ในทฤษฎีอินทรีย์ทางสังคม(Social Organism) โดยเปรียบเทียบสังคมกับอวัยวะของร่างกายมนุษย์

รูปแบบของโครงสร้าง - หน้าที่ในสังคมจะมีความสัมพันธ์ เปลี่ยนแปลง สลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคม และปัจเจก โดยมองถึงสาเหตุการมีโครงสร้างทางสังคม และหน้าที่ทางสังคมนั้นๆ

2 ทฤษฎีหน้าที่ของการชนชั้น(The Functional Theory of Stratification)

ตามความคิดของคิงเลย์เดวิด (Kingley David) และวิลเบิร์ตมัวร์ (Wilbert Moore) ทั้งสองคิดว่าการจัดชนชั้นทางสังคม (Social Stratification) เป็นสากลและจำเป็นทุกสังคมต้องมีชนชั้นชนชั้นมาจากเจตจำนงในการทำหน้าที่ในด้านโครงสร้างมองว่าการจัดชนชั้นได้จัดบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆที่ได้รับความนับถือตามค่านิยมโดยมีเหตุจูงใจ 2 ประการ 1.ปลูกฝังให้บุคคลอยากเข้าสู่ตำแหน่งที่กำหนด 2.ทำตามบทบาทในตำแหน่งที่สังคมคาดหวังไว้ดังนั้นการจัดบุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งจึงเป็นระบบทางสังคมในทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้สิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อหน้าที่หลักของสังคม ในการนิยามหน้าที่พื้นฐาน ก่อนเกิดหน้าที่ของระบบปฏิบัติการ (Action System) มี 4 อย่าง คือ 1.การปรับตัว (Adaptation) สังคมเกิดจากการต้องการอยู่ร่วมกันแบบสมานฉันท์ของสมาชิกในสังคม สิ่งที่ทำให้เกิดการสมานฉันท์ที่สมบูรณ์แบบคือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยผ่านการเรียนรู้ระเบียบทางสังคม 2.การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) สังคมต้องมีเป้าหมายร่วมกัน ถ้าต่างกันจะเกิดความวุ่นวาย ด้วยเหตุนี้สังคมจำเป็นต้องมีวิธีการในการกำหนดเป้าหมายโดยใช้ระบบบรรทัดฐานความสำเร็จของบุคคลถ้าได้รับบรรทัดฐานแล้ว สังคมจะไร้ระเบียบและเดือดร้อน 3.บูรณาการ (Integration) สังคมต้องมีระบบการเรียนรู้ สำหรับคนในสังคมต้องเรียนรู้อะไรต่างๆ ทั้งสถานภาพในระบบชนชั้น ค่านิยมร่วม จุดหมายที่ยอมรับร่วมกัน การรับรู้ร่วมกัน ตลอดจนการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก จึงช่วยให้เกิดความร่วมมือและปฏิบัติที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม 4.การธำรงไว้ซึ่งแบบแผน (Pattern Maintenance) สังคมต้องมีมาตรการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ยอมรับในค่านิยมที่เหมาะสม แล้วจะประพฤติอยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม โดยความสมัครใจ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523, 2534.)

กลุ่มทฤษฎีหน้าที่ของการชนชั้น(The Functional Theory of Stratification) ได้นำเสนอการจัดชนชั้นในสังคมมีความจำเป็นที่สังคมทุกสังคมต้องมี รวมถึงการจัดบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆในชนชั้นนั้นจะต้องได้รับความนับถือตามค่านิยมในสังคมนั้นๆ โดยยึดความจำเป็นพื้นฐานต่อหน้าที่หลักของสังคมก่อนเกิดหน้าที่ระบบปฏิบัติการ (Action System) เอาไว้ 4 ด้าน คือ 1.การปรับตัว 2.การบรรลุเป้าหมาย 3.บูรณาการ 4.การธำรงไว้ซึ่งแบบแผน ซึ่งทั้ง 4 ด้านจะเป็นคำวัดความเหมาะสมของบุคคลกับตำแหน่งต่างๆในชนชั้นของสังคมนั้นๆ

3 ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ของพาร์สัน (Parsons's Structural Functionalism)

แนวความคิดของพาร์สันในเรื่อง “ระบบสังคม” เริ่มที่จุดเล็กๆคือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรา (Ego) กับผู้อื่น (Alter ego) พาร์สันได้นิยามคำว่าระบบสังคม (Social System) ไว้ดังนี้ระบบสังคมประกอบไปด้วยคนหลายคน มาปฏิสัมพันธ์กัน ในสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง ผู้กระทำได้รับแรงจูงใจในแนวโน้มมีความพึงพอใจสูงสุด ถูกกำหนด และเชื่อมต่อในระบบที่มีสัญลักษณ์ มีโครงสร้างวัฒนธรรม และร่วมกันอยู่ประกอบด้วย 1.ผู้กระทำ (Acton) 2.การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) 3.สภาพแวดล้อม (Environment) 4.ความพึงพอใจ

สูงสุด (Optimization of gratification) 5.วัฒนธรรม (Culture) การปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมภายในระบบ การปฏิสัมพันธ์จำเป็นต้องเน้นที่สถานภาพและบทบาทในสังคมเป็นเรื่องใหญ่ นอกจากนั้นระบบสังคมยังต้องมีการบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และกระบวนการการปลูกฝัง (Internalization) ให้สังคมมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เกิดความรู้สึกต่อสังคม ต่อหน้าที่ของโครงสร้างบทบาทและค่านิยมสำคัญของระบบทางสังคม และการควบคุมทางสังคม (Social Control) เป็นอีกกระบวนการที่มีความจำเป็นในระบบสังคม แต่ควรใช้เพียงเล็กน้อยและใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสมเท่านั้นระบบที่ยืดหยุ่นจะทำให้ระบบแข็งแกร่งและบูรณาการในตัว ซึ่งทั้งหมดจึงเป็นกลไกเครื่องมืออย่างดีที่จะทำให้ระบบทางสังคมอยู่ในดุลยภาพ นอกจากระบบสังคมที่ได้กล่าวมาข้างต้น พาร์สันได้นำเสนอแนวคิดในส่วน “ระบบวัฒนธรรม” (Cultural System) โดยในสังคมหนึ่งๆระบบวัฒนธรรม เป็นพลังยึดเหนี่ยวที่สำคัญของพื้นฐานต่างๆ ในสังคมระบบการกระทำ (Social System) จะเชื่อมการปฏิสัมพันธ์กับตัวผู้กระทำ และทำให้บุคลิกภาพและระบบสังคมสัมพันธ์แบบระบบวัฒนธรรมจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมและอยู่ในบรรทัดฐานและค่านิยม และระบบวัฒนธรรมเป็นแบบแผนมีระเบียบทางสัญลักษณ์มีการปลูกฝังด้านบุคลิกภาพมีแบบแผนในรูปสถาบันในระบบสังคมเช่นมีลักษณะเชิงสัญลักษณ์และจิตพิสัยและมักถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเสมอซึ่งระบบวัฒนธรรมสามารถควบคุมระบบการกระทำอีกระบบหนึ่งได้ โดยมาตรฐานทางศีลธรรมเป็นเทคนิคสมบูรณ์แบบที่เชื่อมประสานของระบบการกระทำระบบวัฒนธรรมจึงอยู่เหนือระบบอื่น และ ท้ายสุดพาร์สัน ได้นำเสนอ “ระบบบุคลิกภาพ” (Personality System) ซึ่งมีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ การแสดงออกซึ่งความต้องการ บุคลิกภาพเป็น ระบบที่จัดระเบียบไว้เกี่ยวกับแนวทางแรงจูงใจต่อการกระทำของผู้กระทำแต่ละคน และมูลเหตุของการจูงใจต้องการกระทำเป็นแรงขับ (Drive) แรงขับถูกกำหนดโดยบริบททางสังคม (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2523, 2534.)

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ของ พาร์สัน (Parsons’s Structural Functionalism) ได้นำเสนอระบบในการจัดการสังคมเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข ไม่มีความขัดแย้ง และเกิดดุลยภาพในสังคม ซึ่งสังคมจำเป็นต้องมี “ระบบสังคม”(Social System) ที่มีการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ภายในระบบการปฏิสัมพันธ์จำเป็นต้องเน้นที่ สถานภาพ และบทบาทในสังคมเป็นเรื่องใหญ่ นอกจากนั้นระบบสังคมยังต้องมีการบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และกระบวนการการปลูกฝัง (Internalization) ให้สังคมมีประสิทธิภาพ และ “ระบบวัฒนธรรม” (Cultural System) ในสังคมหนึ่งๆระบบวัฒนธรรม เป็นพลังยึดเหนี่ยวที่สำคัญของพื้นฐานต่างๆ ในสังคม ระบบวัฒนธรรมเป็นแบบแผน มีระเบียบทางสัญลักษณ์ มีการปลูกฝังด้านบุคลิกภาพให้กับบุคคลในสังคมได้ยึดปฏิบัติ ท้ายสุด “ระบบบุคลิกภาพ” (Personality System) ซึ่งมีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ การแสดงออกซึ่งความต้องการของบุคคลในสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำระบบโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory) โดยเน้นตามทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ของพาร์สัน (Parsons’s Structural Functionalism) ที่ได้กล่าวมาข้างต้น มาเป็นกรอบแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหา ยาเสพติดอีกทางหนึ่ง

2.5 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

ปัจจุบันการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กำลังได้รับความสนใจจากนักวิชาการ นักพัฒนา สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา

ชุมชนท้องถิ่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนที่ต้องการแก้ปัญหาหรือต้องการพัฒนาแบบคิดไปทำไป แล้วคิดเพิ่มเติม เน้นการเชื่อมโยงกันหากจะทำความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องแยกคำ และให้ความหมายในแต่ละคำ ดังนี้

2.5.1 การมีส่วนร่วม (Participatory)

การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การให้ชาวบ้านผู้เป็นคนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนครบกระบวนการ ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้นสามารถแยกการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

- 1.1 ร่วมตัดสินใจว่าอะไรเป็นปัญหา
- 1.2 ร่วมคิดว่าชุมชนต้องการทำอะไร
- 1.3 ร่วมวางแผนงานในการแก้ปัญหาวouldจะทำอย่างไร
- 1.4 ร่วมลงมือปฏิบัติ
- 1.5 ร่วมประเมินผล สรุปผลการดำเนินงาน
- 1.6 ร่วมรับผลประโยชน์

2.5.2 ความหมายและลักษณะสำคัญของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

Kemmis และ Wilkinson (อ้างใน ทิววรรณ ชัยขาว. 2550) กล่าวถึงคุณลักษณะพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหรือ PAR ไว้ว่าเป็นกระบวนการทางสังคม (PAR is a social process) เนื่องจากมีความเชื่อว่า PAR เป็นกระบวนการพัฒนาปัจเจกชนและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไปพร้อมๆกันและมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งกระบวนการวิจัยอาจเกิดจากคนนอกที่มาจุดประกายแต่กระบวนการวิจัยจะเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและชุมชนเป็นเจ้าของการวิจัยร่วมกันไม่ใช่เพียงฐานะผู้ให้คนข้อมูลเท่านั้นหากแต่ทุกคนต้องร่วมปฏิบัติการร่วมกันเนื่องจาก PAR เป็นการวิจัยที่เน้นการปฏิบัติการ (PAR is practical) โดยเฉพาะการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนซึ่งจะมุ่งทำความเข้าใจและเรียนรู้วิธีการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการ ดังนั้น พวกเขาจึงมองว่า PAR เป็นกระบวนการวิจัยที่สร้างอิสรภาพ (PAR is emancipatory) หมายถึง เป็นกระบวนการที่ปลุกจิตสำนึกให้คนลุกขึ้นมาจัดการ คลี่คลายและแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อปลดปล่อยตนเองจากการถูกกดขี่และการเอารัดเอาเปรียบจากสังคม และโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแบ่งปันและสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสงบสุขมากขึ้น นอกจากนี้ พวกเขายังมองว่า PAR เป็นกระบวนการวิพากษ์ (PAR is critical) ที่ทำให้เกิดการสะท้อนตนเอง (self-reflection) ทั้งในขั้นตอนก่อนและหลังการปฏิบัติ และ PAR ยังเป็นเกลียวของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAR is recursive) ที่สะท้อนถึงวงจรการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ต่อไปอีกและ

เป็นกระบวนการการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (learning by doing with others) กมล สุดประเสริฐ ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการวิจัยที่จัดกระทำโดยผู้ปฏิบัติการเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยทันที และกระทำเป็นหมู่คณะร่วมกัน จึงเป็นการวิจัยที่ต้องอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกันที่จะต้องสืบสวนสอบสวนหาปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่ม วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา โดยเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างจะลำเอียงไปในทางทางกระบวนการประชาธิปไตย สุภางค์ จันทวานิช กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำเอาแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน คือ การปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง กระบวนการที่ให้ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การระบุปัญหา การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้นๆ (ทิวารวรรณ ชัยขาว, 2550; กมล สุดประเสริฐ, 2537; สุภางค์ จันทวานิช, 2548)

นอกจากนี้ สุภางค์ จันทวานิช ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยของนักวิจัย และวัตถุประสงค์ของนักวิจัยและนักพัฒนา ควบคู่ไปกับความต้องการความรู้ และประสบการณ์ของผู้ถูกวิจัย ทำให้การวิจัยลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่

1. ชาวบ้าน เป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย หรือชุมชนที่จะทำการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นคนในชุมชน องค์กรหรือกลุ่มนั้นๆ ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับชุมชน องค์กรและกลุ่มดีที่สุด
2. นักวิจัย เป็นนักวิชาการที่มีความสนใจในการวิจัยและพัฒนาซึ่งเป็นคนนอกชุมชน แต่มีจุดเด่นคือเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญเรื่องแนวความคิด ทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัย
3. นักพัฒนา เป็นกลุ่มผู้มีความรู้และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ซึ่งมักจะเป็นผู้แทนของฝ่ายรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งเป็นคนนอกที่ค่อนข้าง จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน ซึ่งบางกรณีในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยและนักพัฒนาอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้ ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 แผนภาพที่มวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAR

จากแผนภาพข้างต้น สุภางค์ จันทวานิช ได้อธิบายไว้ว่า วงกลมแต่ละวง คือ โลกทัศน์หรือวิธีการมอง ปัญหาของคนแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งวิธีการมองนี้ย่อมแตกต่างกันไปตามกรอบแนวความคิดที่แต่ละบุคคลยึดถือ ซึ่งภายหลังจากที่มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว บุคคลทั้งสามกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย นักวิจัย ชาวบ้าน และนักพัฒนา จะมีความเข้าใจถึงปัญหาและมีความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา (สุภางค์ จันทวานิช, 2548)

2.5.3 ระเบียบวิธีวิจัย

สุภางค์ จันทวานิช กล่าวว่าในแง่ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นระเบียบวิธีที่ไม่ยึดติดรูปแบบ อันเป็นมาตรฐานใดๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลทำได้หลายรูปแบบซึ่งโดยมากจะใช้วิธีเดียวกับกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะมีขั้นตอนมากกว่างานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีการปฏิบัติการและกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามา ตลอดจนการติดตามประเมินสถานการณ์และปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและกระบวนการในการทำกิจกรรมและการติดตามยังคงใช้วิธีการแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โกวิท กระจ่างธรรม (อ้างใน สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร. 2549) กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลตั้งแต่การเข้าพื้นที่เพื่อสร้างความสัมพันธ์ การสังเกต สัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งใช้วิธีการหลายอย่าง ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การสำรวจ การให้คำปรึกษา การทำแผนที่ชุมชน การสนทนากลุ่ม และการอภิปรายแต่การที่จะได้ข้อมูลที่ต้องการโดยวิธีการใดนั้นต้องอาศัยการตกลงร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชุมชน สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร มีความเห็นว่าการศึกษาในภาคสนามนั้นจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ ที่มีการตั้งคำถามใหม่ๆ เพื่อพยายามวิเคราะห์หาคำตอบที่นำไปสู่ภาวะวิสัย (Specific Objective) ดังนั้น การวิเคราะห์ในลักษณะนี้ มีความจำเป็นต้องอาศัยทีมวิจัยที่มีลักษณะสหสาขาวิชามาร่วมกันเพราะต้องอาศัยการศึกษาปัญหาในลักษณะแบบองค์รวม ซึ่งรูปแบบการศึกษาพัฒนานั้นต้องเน้นการมีส่วนร่วมที่ผสมผสานกันเป็นอย่างดี ระหว่างกิจกรรมและวิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้การวิจัยลักษณะนี้เป็นพหุวิธีวิทยา (Methodological Pluralism) ซึ่งมาจากความแตกต่างของรูปแบบการศึกษาพัฒนา ที่เป็นตัวตัดสินและพิจารณาในการเลือกการผสมผสาน (โกวิท กระจ่างธรรม อ้างใน สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร. 2549; สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร, 2549; สุภางค์ จันทวานิช, 2548)

2.5.4 วิธีการวิจัย

สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร ได้เสนอวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

- 1) เน้นการศึกษาชุมชน เป็นการให้ความสำคัญกับข้อมูลและความคิดเห็นของชาวบ้าน ใช้การสนทนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาของชุมชนหรือความต้องการของชุมชน โดยการช่วยกันวิเคราะห์สภาพปัญหาในชุมชนและหาแนว

ทางการแก้ไขโดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนหรือทุนทางสังคมและหน่วยงานในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา

2) เน้นการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ในการวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อที่นำไปสู่วิธีการแก้ไขเป็น

3) เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกโครงการ เป็นการให้อำนาจแก่ชาวบ้านในการตัดสินใจว่าจะเลือกแก้ไขปัญหาใดและวิธีการแก้ไขปัญหาแบบไหนจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชนโดยจะพิจารณาจากทรัพยากรหรือทุนทางสังคมที่มีและดูความเร่งด่วนของปัญหาที่ชุมชนต้องการ

4) เน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาทุกขั้นตอน และสามารถดำเนินงานได้ตนเอง หลังจากสิ้นสุดการวิจัยหรือเมื่อนักวิจัยออกจากพื้นที่แล้วโดยผ่านการสืบทอดของแกนนำที่ร่วมกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการวิจัย

2.5.5 ขั้นตอนดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research Phase) ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) และระยะที่ 3 ระยะการติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation Phase) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ระยะเตรียมที่ 1 หรือระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research Phase) เป็นระยะสำหรับการเตรียมคนและพื้นที่ให้มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องซึ่งในขั้นตอนนี้ มีขั้นตอนย่อยๆ ได้แก่

1.1. คัดเลือกชุมชน การคัดเลือกชุมชนมีด้วยกันหลายลักษณะขึ้นอยู่กับความสนใจของนักวิจัยเป็นหลัก ได้แก่ บางคนอาจเลือกชุมชนที่ด้อยโอกาสในการพัฒนา (Disadvantage Community) เพื่อต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างโอกาสความเท่าเทียมในการพัฒนากับชุมชนอื่น ขณะที่ บางคนก็เลือกชุมชนที่ประสบปัญหาของชุมชนและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน หรือบางกรณี นักวิจัยก็สนใจชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแข็งขันอยู่แล้ว เพื่อต่อยอดและขยายให้เป็นชุมชนต้นแบบของการทำวิจัย และการพัฒนาให้กับชุมชนอื่นๆ เป็นต้น

1.2. การสำรวจ ศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาข้อมูลทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง โดยส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะใช้แบบสังเกต สมุดบันทึก และถ่ายภาพสถานที่ต่างๆ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานจากหน่วยงานราชการหรือจากองค์กรพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และบางครั้งอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือผู้สูงอายุเพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน

1.3. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องจากการวิจัยแบบนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจึงมีความจำเป็น และวิธีการที่ดีที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์ กับชาวบ้านก็คือการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและการทำตัวให้กลมกลืนกับชาวบ้าน ซึ่งจะช่วยให้ นักวิจัยสามารถทำความเข้าใจโลกทัศน์และมุมมองของชาวบ้านได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการเข้าไปทำความรู้จักกับพื้นที่และบุคคลสำคัญต่างๆ ในชุมชนและชาวบ้านจะทำให้ นักวิจัยได้รับความไว้วางใจ และเป็นการเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคนและพื้นที่ เพื่อนำมาใช้ในวางแผนการในการจัดการงานวิจัยต่อไป

2) ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน เป็นขั้นตอนของการศึกษาปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน หลังจากนั้นจะร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและค้นหาทรัพยากรและทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ในขั้นตอนนี้จะมีการให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับกระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการควบคู่ไปด้วย

2.2 การกำหนดปัญหา หลังจากสำรวจปัญหา นักวิจัยอาจพบว่าในชุมชนมีปัญหามากมาย มีความซับซ้อนและยากง่ายต่างกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ชุมชนเป็นผู้เลือกปัญหาที่จะนำมาใช้ในการวิจัยและหาทางออก ซึ่งเกณฑ์ที่ควรจะนำมาพิจารณา คือ ความร้ายแรง ความเร่งด่วนของปัญหาและความยากง่ายในการที่จะแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ควรคำนึงทรัพยากรที่มีในชุมชนที่จะนำมาใช้ช่วยในแก้ไขปัญหา

2.3 การออกแบบการวิจัยและการเก็บข้อมูล หลังจากนักวิจัย ชาวบ้านสามารถกำหนดปัญหาการวิจัยได้แล้ว สิ่งที่ต้องดำเนินการ คือ การมาร่วมกันออกแบบการวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่การร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเภทข้อมูลที่ต้องการเก็บ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ วิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เช่น แบบสอบถาม สัมภาษณ์ สทนากลุ่ม การสังเกต เวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการเก็บข้อมูลด้านใด พื้นที่ใด ในเรื่องอะไร ซึ่งทุกขั้นตอนดังที่กล่าวมานี้ต้องกระทำร่วมกันระหว่างนักวิจัยคนนอกและกลุ่มผู้วิจัยคนใน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยที่เป็นนักวิชาการหรือนักศึกษาต้องให้ความสำคัญเนื่องจากนักวิจัยท้องถิ่นจะติดขัดในเรื่องนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านความรู้และประสบการณ์

2.5 การนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยต้องทำหลังจากการเก็บข้อมูลมาแล้ว เป็นการคืนข้อมูลให้กับชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้ช่วยตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลพร้อมกับเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำมาวางแผนจัดกิจกรรมปฏิบัติการแก้ไขปัญหาต่อไป

3) ระยะที่ 3 ระยะการติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation Phase) มีขั้นตอนย่อย ดังนี้

3.1 การวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะทำหลังจากนักวิจัยและชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาแล้ว จึงร่วมกันคิดโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาขึ้น โดยในกิจกรรมหรือโครงการต้องมีการระบุวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนิน ผู้รับผิดชอบให้ชัดเจนซึ่งควรให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงาน

3.2 การปฏิบัติการตามแผน เป็นการนำแผนที่ร่วมกันจัดทำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งควรจะมีแกนนำเป็นกลุ่มคณะทำงานซึ่งจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มองค์กรในชุมชนที่มีความเหมาะสมกับลักษณะงานและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน และต้องมีการกระจายบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบให้ทั่วถึงและมอบหมายงานให้ตรงกับศักยภาพและความสามารถของบุคคล มีการกระจายทรัพยากรและให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยกัน

3.3 การอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้ร่วมวิจัย เป็นการเพิ่มเติมความรู้ให้กับคณะทำงานและสมาชิกวิจัยเนื่องจากการทำกิจกรรมบางอย่างต้องการความรู้ ทักษะต่างๆในการปฏิบัติงาน นักวิจัยควรจัดหาวิทยากรเพื่อมาอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานตามที่พวกเขาต้องการ

3.4 การติดตามและประเมินผล ขั้นตอนนี้มีความจำเป็นและยังต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อช่วยกันตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด มีอะไรที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขบ้าง กิจกรรมดำเนินไปตามแผนหรือไม่ ทำไม ซึ่งนักวิจัยควรมีการให้ความรู้เรื่องการติดตามและประเมินผลแก่ทีมวิจัยชาวบ้านด้วย เพื่อเขาจะสามารถนำไปใช้กับโครงการอื่นๆได้ (แหวดาว อุทิศ, 2551)

จากกระบวนการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าจะสามารถทำให้ชาวบ้านมีทักษะและได้รับการเพิ่มพูนศักยภาพ แม้การวิจัยจะเสร็จสิ้นลง แต่ความรู้และทักษะจะยังคงฝังแน่นอยู่ในตัวของชาวบ้านผู้ร่วมวิจัย และชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวจะสามารถนำทักษะที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยที่มีอยู่ในตัวไปใช้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆที่มีอยู่ในชุมชน หรือปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับชุมชนได้ ซึ่งนักวิชาการส่วนหนึ่งที่กล่าวมาข้างต้นมองว่ากระบวนการวิจัยแบบนี้ เป็นเครื่องมือในการปลดปล่อยผู้ที่ด้อยโอกาส และเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่พวกเขา จากการศึกษาเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความชัดเจนมากขึ้นในกระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และเข้าใจเป้าหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมากขึ้นด้วย และจะเป็นประโยชน์ในการนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พบว่ามีการศึกษาค้นคว้าในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเอาไว้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้นโยบายทางกฎหมาย กลุ่มที่ 2) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้การอบรมผ่านระบบการศึกษา กลุ่มที่ 3) ศึกษาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผลจากการศึกษางานวิจัยทั้ง 3 กลุ่มสามารถสรุปได้ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้นโยบายทางกฎหมาย

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้นโยบายทางกฎหมายนั้น มีผู้ศึกษาถึงผลการใช้นโยบายมาช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดหลายท่าน ส่วนมากสรุปได้ว่าในตัวนโยบาย และกฎหมายนั้นหากนำมาบังคับใช้ได้จริงก็มีส่วนที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ แต่การบังคับใช้นโยบายทางกฎหมายนั้น ผู้ที่มีหน้าที่โดยตรง

จะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง กับตัวนโยบาย และตัวกฎหมาย รวมถึงจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ต้องเพียงพอต่อกลุ่มเป้าหมายด้วย แต่ที่ผ่านมามีปัญหาที่พบคือ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้นโยบายทางกฎหมายนั้นขาดความจริงจังที่จะปฏิบัติ และยังขาดความรู้ความเข้าใจในตัวนโยบายอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในช่วงที่ผ่านมาไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังเช่น ธาดา สุริยันต์ (2550 : 51) ได้เสนอผลการศึกษาไว้ว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านยาเสพติดที่สังกัดหน่วยงานต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน ประสบการณ์การทำงานต่างกัน ทำให้การนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปปฏิบัติเกิดปัญหา และแก้ไขปัญหายาเสพติดได้น้อยจากสภาพปัญหาที่พบจากการศึกษาได้มีการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลการกำหนดนโยบาย ควรมีการเสริมสร้าง หรือพัฒนาศักยภาพให้กับบุคลากรในการทำงานเพื่อสร้างความเข้าใจในตัวนโยบาย และแนวทางในการนำนโยบายไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังเช่น รัชมี แชน ออินทร์(2547: บทคัดย่อ) ได้เสนอผลแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้ว่าภาครัฐควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในตัวนโยบาย รวมถึงการนำนโยบายไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสมคิด ศรีวิชัย (2547 : 62) ได้เสนอรูปแบบของการให้ความรู้ไว้ว่า ควรมีการอบรม สัมมนา ให้ความรู้ที่เกี่ยวกับตัวนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้กับบุคลากรที่มีหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติได้เข้าใจในแนวทางการปฏิบัติอย่างชัดเจน(ธาดา สุริยันต์ , 2550 : 51;พนิจลาธนานนท์, 2550 : 73 ; รัชมี แชน ออินทร์, 2547 : บทคัดย่อ ; สมคิด ศรีวิชัย, 2547 : 62; อุทัย ลายภูคำ, 2545 : 138)จะเห็นได้ว่าในกลุ่มที่ 1 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้นโยบายทางกฎหมาย กลุ่มนี้เพียงทำการศึกษาถึงปัญหาที่พบจากการนำนโยบายไปบังคับใช้ พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมุ่งเน้นไปที่ภาครัฐต้องมีการสร้างเสริม หรือพัฒนา ศักยภาพของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการนำนโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปใช้ ซึ่งยังเน้นที่ตัวผู้บังคับใช้นโยบาย โดยไม่ได้มองในมิติของชุมชนผู้ที่อยู่กับปัญหาแต่อย่างใด

กลุ่มที่ 2 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้การอบรมผ่านระบบการศึกษา

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้การอบรมผ่านสถาบันการศึกษานั้น ในกลุ่มที่ 2 นี้ได้นำเสนอถึงสภาพปัญหาที่พบในระบบการศึกษา ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ผลการศึกษาส่วนมากได้นำเสนอว่า ระบบการศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ มุ่งเน้นการเรียนการสอนในระบบมากเกินไป จนขาดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างองค์ความรู้ในสังคมด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องของปัญหายาเสพติด ซึ่งเด็กในวัยนี้เป็นเด็กที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากเป็นวัยอยากรู้อยากลอง และจากผลการศึกษาได้กล่าวไว้ว่าสถาบันการศึกษาขาดการเอาใจใส่เด็ก คือไม่สามารถที่จะคัดกรองได้ว่าเด็กกลุ่มไหนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และเด็กกลุ่มไหนเป็นเด็กดี จากผลการศึกษาที่กล่าวถึงสภาพปัญหาที่พบดังกล่าว ได้มีการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการส่งเสริมให้ ทางสถาบันการศึกษานั้นเน้นความเอาใจใส่เด็กนักเรียน นักศึกษาให้มากขึ้นควรมีการติดตามศึกษาข้อมูลของเด็กถึงระดับครอบครัวเนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกและเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงที่สำคัญที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเรียนแบบได้ และควรมีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้กับเด็กนักเรียนนักศึกษาด้วย โดย ปิยะชาติ ขานทะราชา (2552: บทคัดย่อ) ได้เสนอกลยุทธ์การประชุมเชิง

ปฏิบัติการ และการอบรมพัฒนาจิตใจ จะเป็นวิธีการที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยาเสพติดได้ดี นอกจากการอบรมให้ความรู้แล้วนั้น ทางสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกันการศึกษา และชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือในการสอดส่องเด็กในสถานศึกษาซึ่งก็เป็นบุตรหลานของคนในชุมชนเหล่านั้น ดังเช่น รัตติยา พานิชนอก(2547: บทคัดย่อ) ได้เสนอผลการศึกษาไว้ว่า การประสานเครือข่ายระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน อย่างใกล้ชิด รวมถึงมีการติดตามผล ประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ การเอาใจใส่ดูแลจากครู จะทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ และทราบวิธีการปฏิบัติให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้ (เกรียงไกร กวินอดิชาติ , 2547: 87;ปราณี ป้านนาค, 2547 : 65 ; ปิยะชาติ ขานทะราชา, 2552: บทคัดย่อ ; พูนสุข นิติวัดนะ, 2545 : 76; รัตติยา พานิชนอก, 2547 : บทคัดย่อ ; เรืองชัย สิ้นธพ, 2546 : 66; รำไพ ไชยพาลี, 2546 : บทคัดย่อ ; สุทธิพงษ์ ทองสอดแสง, 2546 : บทคัดย่อ)การป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้การอบรมผ่านสถาบันการศึกษา เป็นการมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่สถาบันการศึกษา และกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ซึ่งจะมีสภาพปัญหาหลายด้านทั้งแนวทางการเรียนการสอน รวมถึงการดูแลเอาใจใส่นักเรียนนักศึกษาของสถาบันการศึกษา ซึ่งมีการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการให้ทางสถาบันการศึกษาได้มีการจัดอบรมเสริมสร้างความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงการประสานความร่วมมือในรูปแบบของเครือข่ายร่วมกับชุมชนในการดูแล และเฝ้าระวังเด็กนักเรียนนักศึกษา จะเห็นได้ว่าในกลุ่มที่ 2 นี้ก็ยังไม่ได้ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มาจากชุมชน มีเพียงการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันศึกษากับชุมชนเท่านั้นซึ่งยังไม่ถึงมิติของชุมชนเฝ้าระวังชุมชนเองแต่อย่างใด

กลุ่มที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการมีส่วนร่วม

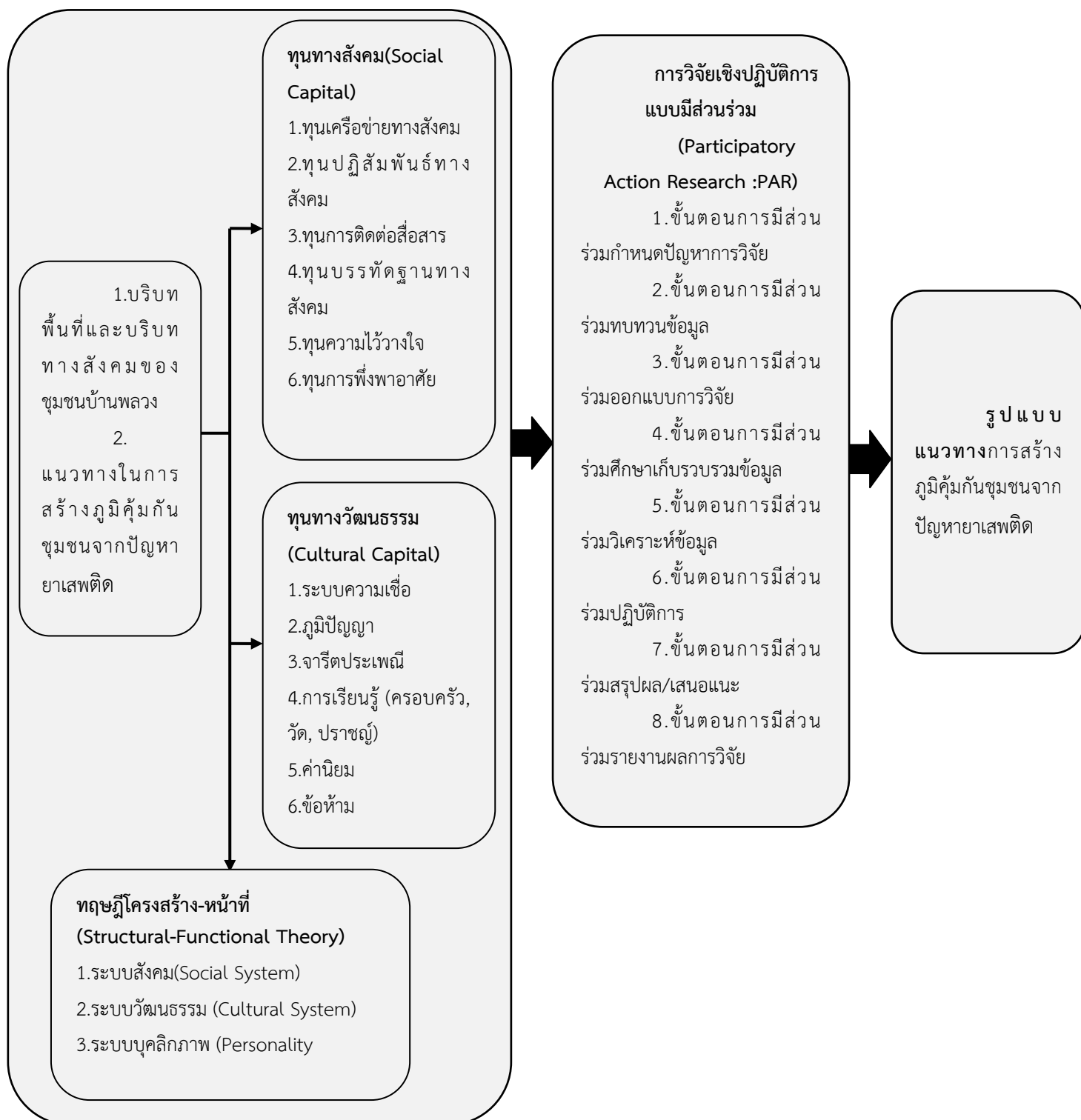
การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการมีส่วนร่วมนั้นเป็นแนวทางที่จะสร้างให้ชุมชนสามารถปลอดจากยาเสพติดได้ โดยไม่หวังพึ่งหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว การสนับสนุนให้ชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กลวิธีในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชน ภาครัฐต้องมีบทบาทในการเกื้อหนุนให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเอง ทั้งสองภาคส่วนคือ ภาครัฐ และภาคประชาชน เมื่อเกิดการเกื้อหนุนกันจะทำให้เกิดพลังและศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของภาคประชาชน เป็นเพียงการร่วมกิจกรรมที่ทางภาครัฐได้ส่งเสริมให้มีขึ้นเท่านั้น ไม่ได้เกิดจากการคิดริเริ่มโดยภาคประชาชนเอง ดังงานของ สุขสันต์ แก้วลือ(2553 : 67-68)ได้นำเสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่าการที่ชุมชนร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมตัดสินใจ ในจำนวนมากนั้น แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีการร่วมกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกับภาครัฐ มีการเกื้อหนุนกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่าการร่วมกิจกรรมของชุมชนยังอยู่ในระดับผิวเผินคือไม่ได้คิดกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเองภายในชุมชน ดังนั้น จากการศึกษาจึงมีผู้เสนอแนวทางให้ภาคประชาชน หรือชุมชนได้มีการสร้างกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนเอง เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้อยู่กับปัญหา และชุมชนควรค้นหาแนวทางการ

แก้ไขปัญหโดยชุมชน ดังงานของ สุภาวดี แก้วประดับ (2548 : 51) ได้เสนอถึงแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องมีการพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับกลุ่ม องค์กรชุมชน ประชาคม ไปสู่ความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆทางสังคมในรูปแบบของเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยง และการประสานการดำเนินงานอย่างเหนียวแน่นเชิงบูรณาการและงานของ จันทร์ฉาย สำราญเนตร(2550 : บทคัดย่อ) ได้นำเสนอรูปแบบในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ได้ผลอีกรูปแบบ คือ การใช้ภูมิปัญญาของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งมีรูปแบบ 3 ลักษณะ คือ 1) การค้นหาผู้ติดยาโดยการสอดส่องในระบบเครือข่าย 2) สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (กชกร ชูแก้ว, 2547: 53 ; จงรักษ์ ณ หนองคาย, 2547: 95 ; จันทร์ฉาย สำราญเนตร, 2550: บทคัดย่อ ; ประมาณ ตันติกุล, 2538: บทคัดย่อ ; วิจิตร ทนโนนแดง, 2548: 59 ; วิชัย พันธุ์พักดี, 2548 : บทคัดย่อ ; วีระพงษ์ บัวทอง, 2552 : บทคัดย่อ ; สุนทร ประดิษฐ์แท่น, 2546 : บทคัดย่อ ; สุภาวดี แก้วประดับ, 2548 : 51 ; อุทัย ลายภูคำ, 2545 : 138)จะเห็นได้ว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการมีส่วนร่วมเป็นชุดความรู้ที่มีการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากที่สุด จากทั้งหมด 3 กลุ่ม แต่ก็ยังพบปัญหาจากการศึกษาอยู่ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับเพียงแค่เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางภาครัฐจัดขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงมีผู้เสนอแนวทางแก้ไขเอาไว้ คือ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในระดับการคิดค้นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนเอง ทั้งการใช้ภูมิปัญญาที่มีในชุมชนเข้ามาสร้างกระบวนการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบขององค์กรเครือข่ายในเชิงการบูรณาการ จึงจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่มข้างต้นทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่าผู้ศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ทุนทางสังคม(Social Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) จำนวนน้อย งานจำนวนมากจะนำเสนอเพียงแค่การสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามีเพียงงานของ จันทร์ฉาย สำราญเนตร ที่ได้นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบ การใช้ภูมิปัญญาของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเท่านั้น ซึ่งงานของจันทร์ฉาย สำราญเนตรไม่ได้อธิบายถึงเรื่องของทุนทางสังคม (Social Capital)และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)ที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการค้นหาทุนทางสังคม (Social Capital)และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเพื่อนำมาปรับใช้ในการสร้างกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชน จะสามารถเป็นแนวทางในการสร้างกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนได้อย่างแท้จริง

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอข้างต้นผู้วิจัยสามารถจัดทำกรอบแนวคิด เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินโครงการ: ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

3.1 แผนปฏิบัติการ

การวิจัยเรื่องแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการได้แก่ การศึกษาและทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การคัดเลือกพื้นที่และประชากรกลุ่มเป้าหมายการศึกษาบริบทชุมชนและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัยได้แก่ การกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน การออกแบบการวิจัยและการจัดเก็บข้อมูล การทำความเข้าใจกับชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน

ระยะที่ 3 ระยะปฏิบัติการได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การทดลองปฏิบัติตามแผนงาน

ระยะที่ 4 ระยะสรุปผล และนำเสนอ ได้แก่ จัดเวทีสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน การนำเสนอผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ

1.1. การศึกษาและทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารหลายประเภทได้แก่เอกสารและหนังสือตำราวิชาการรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้แก่ แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functional Theory) และแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

1.2 การคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มประชากรเป้าหมาย

1.2.1 การคัดเลือกพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่บ้านพลวงเนื่องจากตำบลบ้านพลวงเป็นแหล่งสำคัญของจุดพัก และจุดผ่านของยาเสพติด มี “ปราสาทเมืองใหม่” ที่เป็นศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยว และมีสถานบันเทิงของอำเภอปราสาท มีร้านค้าคาราโอเกะ ร้านอาบ อบ นวด รีสอร์ท ร้านอาหาร เป็นต้น และตั้งอยู่บนถนนหมายเลข 214 ตำบลบ้านพลวงเป็นแหล่งที่พบ ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกับปัญหายาเสพติดจำนวนมากในอำเภอปราสาท (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3, 2553) โดยเฉพาะบ้านพลวง หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านที่ปรากฏข่าวสารด้านยาเสพติดที่เกิดขึ้นกับ เด็กและเยาวชนทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและที่ไม่ได้เรียน

1.2.2 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มผู้นำทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 15 คน

2) กลุ่มผู้นำทางธรรมชาติ คือ ผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 15 คน

3) กลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป / เด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน

1.3 การศึกษาบริบทชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โดยใช้การสังเกต จดบันทึก และการถ่ายภาพ ทั้งจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้าน

1.4 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยการเข้ากิจกรรมภายในชุมชนและในงานบุญประเพณีต่างๆ รวมถึงการเข้าร่วมการประชุมหมู่บ้านเพื่อสังเกตพฤติกรรมและมุมมองของชาวบ้านซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลกลุ่มต่างๆในชุมชนเพื่อสามารถนำมาวางแผนงานในการทำงาน

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย

2.1 การกำหนดปัญหา และพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน โดยการร่วมกับชุมชนกำหนดปัญหาและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาหาสาเหตุในชุมชน โดยการสนทนากลุ่มแกนนำและผู้นำชุมชน และใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้อาวุโส และเยาวชนกลุ่มเสี่ยง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโส และเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อยืนยันข้อมูลให้ตรงกันทุกฝ่าย และหาแนวทางการทำงานวิจัยร่วมกัน จนนำไปสู่การพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย คือ แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสาเหตุในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พร้อมค้นหาทีมวิจัย

2.2 การออกแบบการวิจัยและการเก็บข้อมูล หลังจากได้ปัญหาในการวิจัย หรือโจทย์วิจัย คือ แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสาเหตุในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยได้ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงานและขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัย และวิธีการเก็บข้อมูล ประเภทข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กัน กลุ่มข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ประเภทข้อมูลที่ต้องการเก็บ ประกอบด้วย ข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลทุนทางสังคม ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และข้อมูลสถานการณ์ปัญหาสาเหตุในพื้นที่

2.2.2 วิธีการเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกต การจัดเวที การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารมือสอง การจดบันทึก และการถ่ายภาพ

2.2.3 ผู้ให้ข้อมูล จะประกอบไปด้วยผู้ที่เกี่ยวข้อง 4 ฝ่าย ได้แก่ สมาชิกในชุมชน/เด็ก-เยาวชน ประชาชนทั่วไป ผู้อาวุโส-ปราชญ์ และผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติ โดยแต่ละกลุ่มจะให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน

2.3 การทำความเข้าใจกับชุมชน ก่อนการลงเก็บข้อมูลผู้วิจัยพร้อมทีมวิจัยได้ทำความเข้าใจกับชุมชนโดยใช้รูปแบบเป็นเวทีประชุมทำความเข้าใจกับชุมชน โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงชี้แจงแนวทางในการวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ อีกทั้งได้แนะนำทีมวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมประชุมทราบ และขอความร่วมมือในเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

2.4 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยและชุมชนจะร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยจะอาศัยการจัดเวทีประชาคมเพื่อช่วยในการตรวจสอบข้อมูล และวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

2.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยและชุมชนจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การถอดจากเทปบันทึกเสียง ภาพได้ที่บันทึกไว้จากการจัดกิจกรรมมาจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงตามประเด็นต่างๆที่กำหนดไว้เพื่อแยกประเภทของข้อมูล ตีความ วิเคราะห์และสรุปเนื้อหา

2.5 การนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน จะใช้การจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลที่ทีมวิจัยได้จัดเก็บ รวบรวมเรียบเรียงและวิเคราะห์แล้วให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้แก่ เด็ก-เยาวชน ผู้อาวุโส-ปราชญ์ ชุมชนหน่วยงาน องค์กรในพื้นที่ได้รับทราบ แสดงความคิดเห็นและเติมเต็มข้อมูล โดยจะใช้เวทีนี้เป็นการตรวจเช็คความถูกต้องของข้อมูลไปด้วย

ระยะที่ 3 การปฏิบัติการ

3.1 การวางแผนการดำเนินงาน ชุมชนและทีมวิจัยชุมชนร่วมกันวางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อปฏิบัติการใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชน

3.2 กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผนงานชุมชนและทีมวิจัยชุมชนร่วมกันปฏิบัติการตามแผนการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

ระยะที่ 4 สรุปผล และนำเสนอ

4.1 จัดเวทีสรุปและประเมินผลการดำเนินงานวิจัย

4.2 การนำเสนอผลการวิจัย ทีมวิจัยจะใช้การนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ด้วยการพรรณนา (Descriptive) โดยจะแบ่งบทการนำเสนอในรายงานวิทยานิพนธ์ ออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำประกอบด้วยภูมิหลังความมุ่งหมายในการวิจัยคำถามวิจัยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับขอบเขตการวิจัยกรอบแนวคิดการวิจัยและนิยามศัพท์

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. แผนปฏิบัติการเป็นการนำอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีด้วยกัน 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการได้แก่ การศึกษาและทบทวนเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการคัดเลือกพื้นที่และประชากรกลุ่มเป้าหมายการศึกษาบริบทชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัยได้แก่ การกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน การออกแบบการวิจัยและการจัดเก็บข้อมูล การทำความเข้าใจกับชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน

ระยะที่ 3 ระยะปฏิบัติการได้แก่การวางแผนการดำเนินงานการทดลองปฏิบัติตามแผนงาน

ระยะที่ 4 ระยะสรุปผลและนำเสนอ ได้แก่ จัดเวทีสรุปและประเมินผลการดำเนินการนำเสนอผลการวิจัย

2. กระบวนการและผลการดำเนินโครงการวิจัยเป็นการนำอธิบายวิธีการดำเนินกิจกรรม และผลการดำเนินกิจกรรมเบื้องต้นในกระบวนการการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทที่4 ผลการศึกษาเป็นการนำเสนอผลการจากการดำเนินการวิจัยแบ่งเนื้อเป็น4ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 นำเสนอผลการศึกษาบริบทชุมชนทางกายภาพและทางสังคม

ส่วนที่ 2 นำเสนอผลการศึกษาสถานการณ์ปัญหาสุขภาพเสพติด และกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดในชุมชน

ส่วนที่ 3 นำเสนอผลจากการศึกษาเรื่องทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ในชุมชนโดยการใช้แนวคิดทุนสังคม แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมและทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่เป็นกรอบในการช่วยกันค้นหา

ส่วนที่ 4 นำเสนอผลการทดลองปฏิบัติการนำเอาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ มาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสุขภาพเสพติดในชุมชน

บทที่5 สรุปและอภิปรายผลประกอบด้วยการนำเสนอสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษามาสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัย และข้อเสนอแนะของนักวิจัย

3.2 กระบวนการและผลการดำเนินโครงการวิจัย

กิจกรรมที่ 1 การกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อทบทวนปัญหาภายในชุมชน 2. เพื่อพัฒนาปัญหาที่มีในชุมชนให้เป็นโจทย์ในการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการวิจัย **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนการกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชนในครั้งนี้ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วม โดยการทบทวนปัญหาภายในชุมชนและนำปัญหาที่มีในชุมชนมาพัฒนาให้เป็นโจทย์ในการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการวิจัย ซึ่งการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเวทีเป็นหลัก และใช้เครื่องมือรูปแบบมายแมปปิง บัตรคำ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน รวมทั้งได้มีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมให้กำหนดปัญหาและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาสุขภาพเสพติดในชุมชน โดยการสนทนากลุ่มแกนนำและผู้นำชุมชน และอีกทั้งได้มีการใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้อาวุโส และเยาวชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโส และเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อยืนยันข้อมูลให้ตรงกันทุกฝ่าย และหาแนวทางการทำงานวิจัยร่วมกัน **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อาวุโส เยาวชนชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจ และตัวแทนจากหน่วยงานสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 จำนวน 2 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 19 มกราคม 2554 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนการกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชนในครั้งนี้ ผลการดำเนินงาน คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบถึงสภาพของปัญหาที่มีในชุมชน จากการสะท้อนความคิดร่วมกัน จนนำไปสู่การพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย คือ แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสุขภาพเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พร้อมค้นหาทีมวิจัย **ปัญหาและแนวทางแก้ไข** ในส่วนของปัญหาที่พบคือกระบวนการคิดในแต่ละขั้นตอนของผู้เข้าร่วมยังไม่ชัดเจน ทำให้การร่วมแสดงความคิดเห็นยังมีน้อยอยู่ แนวทางแก้ไขปัญหา คือนักวิจัยต้องคอยสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

กิจกรรมที่ 2 ชื่อกิจกรรมประชุมทีมวิจัย และประชุมออกแบบเครื่องมือการวิจัย

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อทบทวนเป้าหมายและกระบวนการวิจัย 2. เพื่อวางแผนกิจกรรม 3. เพื่อเตรียมจัดเวทีชี้แจงโครงการ 4. เพื่อออกแบบเครื่องมือการวิจัย **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมประชุมทีมวิจัย และประชุมออกแบบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วม โดยการทบทวนเป้าหมายและกระบวนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้กับทีมวิจัยให้ชัดเจน รวมถึงการวางแผนในการจัดเก็บข้อมูลโดยแบ่งกลุ่มตามหัวข้อหลักๆในการเก็บรวบรวมข้อมูล และร่วมกันออกแบบแบบสัมภาษณ์ในแต่ละหัวข้อคำถาม ซึ่งการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเวทีเป็นหลัก และใช้เครื่องมือรูปแบบมายแมปปิง บัตรคำ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วม และตัวแทนจากหน่วยงานสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 จำนวน 2 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 และจัดกิจกรรมในวันที่ 14 สิงหาคม 2554 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมประชุมทีมวิจัยและประชุมออกแบบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ผลการดำเนินงาน คือ ทีมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตัวเองมากขึ้น รู้ว่ากระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลควรดำเนินการอย่างไร และที่สำคัญคือได้เครื่องมือในการทำการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบที่จะนำมาใช้ในงานวิจัย **ปัญหาและแนวทางแก้ไข** ในส่วนของปัญหาที่พบคือกระบวนการคิด และความเข้าใจในการทำวิจัยของทีมวิจัยยังไม่ชัดเจน ทำให้การร่วมแสดงความคิดเห็นยังมีน้อยอยู่ แนวทางแก้ไขปัญหา คือนักวิจัยต้องคอยสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

กิจกรรมที่ 3 ชื่อกิจกรรมทำความเข้าใจกับชุมชนบ้านพลวง

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชนและขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย 2. เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมทำความเข้าใจกับชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีประชุมทำความเข้าใจกับชุมชน โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงชี้แจงแนวทางในการวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ อีกทั้งได้แนะนำทีมวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมประชุมทราบ และขอความร่วมมือในเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วม ที่ปรึกษาของทีมวิจัยในครั้งนี้ 2 คน คือนายกองการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ตัวแทนชาวบ้านพลวงจำนวน 30 คน โดยเน้นผู้รู้ในแต่ละด้านที่ทีมวิจัยต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล ตัวแทนจากหน่วยงานสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 จำนวน 2 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 30 สิงหาคม 2554 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมทำความเข้าใจกับชุมชน เป็นเวทีที่ทำให้ทีมวิจัยได้เปิดตัวกับคนในชุมชนบ้านพลวงว่ามีทีมงานที่ดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ และขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยซึ่งชาวบ้านพลวงที่เข้าร่วมเวทีในครั้งนี้มีความเข้าใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

กิจกรรมที่ 4 ชื่อกิจกรรมสำรวจและจัดทำแผนที่ชุมชนบ้านพลวง

วัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจและจัดทำแผนที่ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม **วิธีการดำเนินการกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมสำรวจและจัดทำแผนที่ชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้ดำเนินการค้นหาข้อมูลจากแผนที่เดิม และผู้รู้ในหมู่บ้าน พร้อมทั้งเดินสำรวจชุมชนวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลง จึงนำมาร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนและสรุปแก้ไขเพิ่มเติมร่วมกัน **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วม และผู้รู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน จำนวน 2 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำการกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 9 ตุลาคม 2554 **ผลการดำเนินการกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมสำรวจและจัดทำแผนที่ชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ทำให้ทีมวิจัยได้แผนที่อาณาเขตที่ตั้งชุมชนบ้านพลวง แผนที่ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และได้จัดทำแผนที่ด้านตัดของชุมชนบ้านพลวงอย่างถูกต้อง **ปัญหาและแนวทางแก้ไข** ในส่วนของปัญหาที่พบคือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของบ้านพลวงนั้นมีขนาดใหญ่ยากแก่การนำมาจัดทำเป็นแผนที่ในแผ่นเดียวได้

กิจกรรมที่ 5 ชื่อกิจกรรมประชุมศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านพลวง

วัตถุประสงค์ เพื่อรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน **วิธีการดำเนินการกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมประชุมศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีให้ผู้เฒ่าเล่าความหลังเรื่องการตั้งถิ่นฐานของบ้านพลวง ซึ่งหลังจากทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงจัดเวทีในการทบทวนตรวจสอบข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วม และผู้รู้ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน จำนวน 10 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำการกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 25 ตุลาคม 2554 **ผลการดำเนินการกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมประชุมศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ทำให้ทีมวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาพูดคุยขัดเกลาให้ถูกต้องจนได้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านพลวงในที่สุด **ปัญหาและแนวทางแก้ไข** ในส่วนของปัญหาที่พบคือกระบวนการคิด และความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลยังไม่ลึกพอ ข้อมูลที่ได้เป็นเพียงข้อมูลผิวเผิน และทีมวิจัยยังไม่มีความรู้เรื่องการนำเสนอข้อมูลที่ได้ แนวทางแก้ไขปัญหา คือนักวิจัยต้องคอยสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

กิจกรรมที่ 6 ชื่อกิจกรรมศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง

วัตถุประสงค์ เพื่อทำการศึกษาศาสนาพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง **วิธีการดำเนินการกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีให้ผู้เฒ่าเล่าความหลังเรื่องวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของบ้านพลวง ซึ่งหลังจากทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงจัดเวทีในการทบทวนตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วม ผู้รู้ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน จำนวน 10 และคนตัวแทนชาวบ้านพลวงจำนวน 30 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำการกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 5 พฤศจิกายน 2554 **ผลการดำเนินการกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมศึกษาบริบทและบริบทชุมชนบ้าน

พลวงในครั้งนี้ทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลในส่วนของบริษัททางสังคมในด้านต่างๆ ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านพลวง เป็นการเปลี่ยนเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน **ปัญหาและแนวทางแก้ไข** ในส่วนของปัญหาที่พบคือกระบวนการคิด และความเข้าใจในการทำวิจัยของทีมวิจัยยังไม่ชัดเจน ทำให้การร่วมแสดงความคิดเห็นยังมีน้อยอยู่ แนวทางแก้ไขปัญหา คือนักวิจัยต้องคอยสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ

กิจกรรมที่ 7 ชื่อกิจกรรมศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง

วัตถุประสงค์ เพื่อทำการค้นหาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีให้ความรู้เรื่องกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมาของบ้านพลวง ซึ่งหลังจากทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงจัดเวทีในการทบทวนตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วม ผู้รู้ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน จำนวน 10 และคนตัวแทนชาวบ้านพลวงจำนวน 30 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2554 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลในส่วนของการแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนบ้านพลวง โดยการเปรียบเทียบในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันหรือการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมาของชุมชนดำเนินการอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนต่อไป

กิจกรรมที่ 8 ชื่อกิจกรรมประชุมสรุปข้อมูล ทั้ง 2 เรื่อง

วัตถุประสงค์ เพื่อเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมประชุมสรุปข้อมูล ในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยการทบทวนข้อมูลที่ได้มาร่วมกับทีมวิจัยให้ชัดเจนและสมบูรณ์ที่สุด กระบวนการในเวทีครั้งนี้เน้นให้ผู้เข้าร่วมทุกคนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วมที่ปรึกษาของทีมวิจัยในครั้งนี้ 2 คน คือนายกองการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และจัดกิจกรรมในวันที่ 20 ธันวาคม 2554 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมประชุมสรุปข้อมูลทั้ง 2 เรื่อง คือ กิจกรรมศึกษาบริบทและบริบทชุมชนบ้านพลวง และกิจกรรมศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้รวบรวมสรุปข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในหัวที่ผ่านมา

กิจกรรมที่ 9 ชื่อกิจกรรมประชุมวิเคราะห์ข้อมูล/สังเคราะห์ข้อมูล/ตรวจสอบข้อมูล

วัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมประชุมวิเคราะห์ข้อมูล/สังเคราะห์ข้อมูล/ตรวจสอบข้อมูลในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเป็นเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยการทบทวนข้อมูลที่ได้มาร่วมกับทีมวิจัยให้ชัดเจนและสมบูรณ์ที่สุด กระบวนการในเวทีครั้งนี้เน้นให้ผู้เข้าร่วมทุกคนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วมที่ปรึกษาของทีมวิจัยในครั้งนี้ 2 คน คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 และจัดกิจกรรมในวันที่ 15 มกราคม 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมประชุมวิเคราะห์ข้อมูล/สังเคราะห์ข้อมูล/ตรวจสอบข้อมูลในครั้งนี้ทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

กิจกรรมที่ 10 ชื่อกิจกรรมเขียนร่างรายงานความก้าวหน้า

วัตถุประสงค์ เพื่อเรียบเรียงข้อมูลและจัดทำร่างรายงานความก้าวหน้า **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมเขียนร่างรายงานความก้าวหน้าในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบประชุมทีมวิจัยเพื่อเรียบเรียงข้อมูลและจัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ร่วมกัน **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วมที่ปรึกษาของทีมวิจัยในครั้งนี้ 2 คน คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์และจัดกิจกรรมในวันที่ 25 มกราคม 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมเขียนร่างรายงานความก้าวหน้าในครั้งนี้ทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลในการจัดทำรูปเล่มรายงานความก้าวหน้า 6 เดือน

กิจกรรมที่ 11 ชื่อกิจกรรมจัดทำรายงานความก้าวหน้า 6 เดือน

วัตถุประสงค์ เพื่อเรียบเรียงข้อมูลและจัดทำรายงานความก้าวหน้า 6 เดือน **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมจัดทำรายงานความก้าวหน้า 6 เดือนในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบประชุมทีมวิจัยและรวบรวมข้อมูลจัดทำรายงานความก้าวหน้า 6 เดือน **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วมที่ปรึกษาของทีมวิจัยในครั้งนี้ 2 คน คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 30 มกราคม 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมจัดทำรายงานความก้าวหน้า 6 เดือนในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลในการจัดทำรูปเล่มรายงานความก้าวหน้า 6 เดือนได้

กิจกรรมที่ 12 ชื่อกิจกรรมประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดทำร่างแนวทางแผนทดลองปฏิบัติการ **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบประชุมทีมวิจัยและร่างแนวทางแผนทดลองปฏิบัติการ เพื่อจะใช้เป็นแนวทางให้ชุมชนได้นำไปทดลองในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 18 คน ทีมวิจัยชุมชน 16คนที่ปรึกษาของทีมวิจัย 2 คน คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์และจัดกิจกรรมในวันที่ 15 มิถุนายน 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมทีมวิจัยได้สรุปร่างแนวทางแผนทดลองปฏิบัติการ ดังนี้ 1.ผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงาน1.1 การจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม” 1.2ออกกฎระเบียบหมู่บ้านชุมชน “ประชาคมรับรอง” 1.3การเฝ้าระวังเวรยาม1.4การรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด2.กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด”2.1ให้บทบาทกับผู้นำธรรมชาติเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม2.2ผลักดันให้เกิดเป็นกิจกรรมประจำปีร่วมกับงานไหว้ตาปราสาทบ้านพลวง

กิจกรรมที่ 13 ชื่อกิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์ 1.เพื่อนำเสนอข้อมูลจากการศึกษา 2.นำเสนอแผนทดลองปฏิบัติการ **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในกิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาร่วมกันของทีมวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมได้รับทราบ พร้อมทั้งนำเสนอแผนทดลองปฏิบัติการ เพื่อให้ชุมชนได้นำไปทดลองปฏิบัติว่าสามารถสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหา ยาเสพติดได้จริงหรือไม่ กระบวนการในเวทีครั้งนี้เน้นให้ผู้เข้าร่วมทุกคนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ปรับปรุงทั้งข้อมูล และแผนปฏิบัติการเพื่อให้สมบูรณ์ที่สุด **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัย 15คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 15คนเยาวชน 15 คนผู้อาวุโสในชุมชน 15 คนองค์กรภาคี5คน รวมทั้งสิ้น65 คน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 11กรกฎาคม 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมที่ประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมจนได้แผนปฏิบัติการค่อนข้างสมบูรณ์ และได้มอบหมายให้ชุมชนนำไปทดลองปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่นต่อไป

กิจกรรมที่ 14 ชื่อกิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน

วัตถุประสงค์ เพื่อปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผนในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชนตามแผนปฏิบัติการวางเอาไว้ **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน ชุมชนบ้านพลวงหมู่ 1,2 และ 14 **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือชุมชนบ้านพลวงหมู่ 1,2 และ 14และจัดกิจกรรมในวันที่ 15กรกฎาคม 2555ถึง 15กันยายน 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผนในครั้งนี้ กิจกรรมที่1.ผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงาน1.1 การจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม” 1.2ออกกฎระเบียบหมู่บ้านชุมชน “ประชาคมรับรอง” 1.3การเฝ้าระวังเวรยาม1.4การรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติดมีเพียงหมู่ที่ 14 เท่านั้นที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ ส่วนหมู่ 1, 2 ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมให้แล้วเสร็จได้ กิจกรรมที่ 2.กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด”2.1ให้บทบาทกับผู้นำธรรมชาติเป็นผู้ดำเนิน

กิจกรรม 2.2 ผลักดันให้เกิดเป็นกิจกรรมประจำปีร่วมกับงานไหว้ตาปราสาทบ้านพลวงสามารถดำเนินกิจกรรมได้ซึ่งทั้ง 3 หมู่ สามารถดึงเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยจัดกิจกรรมในวันที่ 9 กันยายน 2555 **ปัญหาและแนวทางแก้ไข** ในส่วนของปัญหาที่พบคือความขัดแย้งที่มาจาก การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในรูปแบบของผู้นำทางการทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายการสนับสนุน ถึงแม้จะใช้หลักวัฒนธรรมชุมชนเข้ามาเป็นตัวเชื่อมประสานแต่ก็ยังลบปัญหาความขัดแย้งนี้ลงได้ แนวทางแก้ไขปัญหา คือการดำเนินกิจกรรมต้องมีการทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างหน้าที่สังคมให้ชัดเจน พร้อมนำเอาวัด หรือความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นจุดรวมผสานใจของคนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีอีกครั้ง

กิจกรรมที่ 15 ชื่อกิจกรรมประชุมสรุปการปฏิบัติการตามแผน

วัตถุประสงค์ เพื่อสรุปผลการปฏิบัติการและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติการ วิธีการดำเนินกิจกรรม ในการดำเนินกิจกรรมประชุมสรุปการปฏิบัติการตามแผนในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบประชุมที่มียุ้ยและรวบรวมข้อมูลผลการปฏิบัติการและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติการที่ได้ดำเนินการไป **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วมที่ปรึกษาของทีมวิจัยในครั้งนี้ 2 คน คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์และจัดกิจกรรมในวันที่ 18 กันยายน 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลจากการปฏิบัติการตามแผนกิจกรรมที่วางเอาไว้ เพื่อนำมาสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้ได้

กิจกรรมที่ 16 ชื่อกิจกรรมสรุปผลการศึกษาและบทเรียนที่ได้จากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ 1.เพื่อสะท้อนข้อมูลสู่ชุมชนและมีการเติมเต็มข้อมูล 2.เพื่อสรุปผลการศึกษา/กระบวนการศึกษา/ผลที่เกิดขึ้น **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมสรุปผลการศึกษาและบทเรียนที่ได้จากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษากระบวนการที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด ร่วมกันของทีมวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมได้รับทราบ พร้อมทั้งเปิดเวทีให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นเสนอแนะเติมเต็มข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งเน้นกระบวนการให้ผู้เข้าร่วมทุกคนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และมีการสรุปผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนได้นำไปปรับใช้แนวทางสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสียดัดได้จริง **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านละ 10 คน รวม 30 คน ทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านผู้ที่ให้ความสนใจเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วมที่ปรึกษาของทีมวิจัยในครั้งนี้ 2 คน คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 22 กันยายน 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วม ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กรภาคีต่างๆได้รับทราบแนวทางสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสียดัดที่เป็นผลจากการศึกษาวิจัยและสามารถนำไปปรับใช้ได้ รวมถึงทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อนำมาเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ได้

กิจกรรมที่ 17 ชื่อกิจกรรมเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ เพื่อเรียบเรียงข้อมูลและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ในการดำเนินกิจกรรมเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ในครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบการจัดทำตามร่างรายงานที่ได้ประชุมเบื้องต้น และทำการประชุมทีมวิจัยเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้ง **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นทีมวิจัยทั้งสิ้น 16 คน ที่ปรึกษาของทีมวิจัย 2 คน คือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน **สถานที่ และเวลาที่ทำกิจกรรม** สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์และจัดกิจกรรมในวันที่ 29 กันยายน 2555 **ผลการดำเนินกิจกรรม** ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้จัดทำรูปแบบรายงานฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาโครงการ: ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

4.1 บริบทชุมชน

1.ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านพลวง

ประวัติศาสตร์ความศาสตร์ชุมชนบ้านพลวง เดิมทีในอดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งบ้านพลวงเป็นพื้นที่ป่ารกทึบมีสัตว์ป่าน้อยใหญ่หลายชนิดอาศัยอยู่ และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยิ่งโดยประกอบด้วย แหล่งน้ำเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ (ปัจจุบันชื่อ หนองถนนหัก) มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงที่จะสร้างที่อยู่อาศัย และมีที่ลุ่มเหมาะแก่การทำการเกษตรเลี้ยงชีพ เมื่อภูมิประเทศเหมาะสมความอุดมสมบูรณ์มีพร้อม จึงมีผู้คนเข้ามาจับจองตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ บุคคลที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้คนแรกคือ ครอบครัวของคุณตาอินทร์ คุณยายเปา ซึ่งตาอินทร์ได้ทำพิธีขอที่อยู่จากเจ้าที่เจ้าป่าโดยการนำเครื่องสังเวยพลู หมาก 2 คำ , บุหรี่ 1 มวน , กรวยดอกไม้ 5 กรวย , ธูป 3 ดอก , เทียน 2 เล่ม , อาหารคาวหวาน โดยวางบนนั่งร้านซึ่งสูงจากพื้นดินประมาณ 1 คืบ ถ้าเจ้าป่าอนุญาตให้มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ได้ภายใน 3 วัน ของสังเวยทุกอย่างต้องอยู่ครบ แต่ถ้าเจ้าป่าไม่อนุญาตให้มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ภายใน 3 วันของสังเวยทุกอย่างต้องหายหมด หลังจากทำพิธีครบ 3 วันปรากฏว่าเครื่องสังเวยทุกอย่างยังอยู่ครบ ดังนั้นตาอินทร์จึงเชื่อว่าเจ้าป่าได้อนุญาตให้มาอาศัยอยู่ที่แห่งนี้ได้จึงได้ทำการถากถางพื้นที่เพื่อสร้างบ้านและพื้นที่เพื่อทำนา ต่อมาครอบครัวตาเลือก ยายสวาย เห็นว่าตาอินทร์และครอบครัวสามารถอาศัยอยู่ได้จึงได้อพยพเข้ามาสร้างบ้านเรือนอยู่ด้วย และครอบครัวอื่นก็ได้อพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีผู้คนเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น สัตว์ป่า ต้นไม้ก็เริ่มที่จะลดน้อยลงไปและเมื่อเข้าไปในป่าทึบก็ได้พบปราสาทหิน เมื่อเข้าไปในปราสาทพบรูปของเด็กสี่ข้าง จึงมีคนเล่าว่านี่คือปราสาทของนางผมหอม เรื่องของนางผมหอมนั้นมีอยู่ว่า “มีผู้หญิงเข้าไปขุดมันป่าเมื่อสายหนอยได้ยินเสียงฟ้าร้องเลยชวนเพื่อนน้ำทิ้งเดี่ยวฝนก็ตก แต่แล้วฝนก็ไม่ตกลงมา จึงหิวน้ำพ้อขอเพื่อนเติมน้ำเพื่อก็กินให้ จึงไปเห็นเยียวข้างด้วยความกระหายจึงได้ดื่มเยียวข้างเพื่อประทังชีวิต พอกลับบ้านกลับพบว่าตนตั้งท้อง เมื่อคลอดออกมาเป็นเด็กผู้หญิง พอโตขึ้นเด็กคนนี้ก็ถูกเพื่อนล้อว่าเป็นเด็กไม่มีพ่อจึงได้กลับมาถามแม่ว่าพ่อหนูเป็นใคร แม่จึงบอกว่าพ่อของหนูชื่อ พญาช้างขาว พอรู้ว่าพ่อของตนชื่อพญาช้างขาว ด้วยความอยากมีพ่อเหมือนคนอื่นจึงบอกกับแม่ว่าจะออกตามหาพ่อ แล้วได้เดินเข้าป่าเพื่อตามหาพ่อที่ชื่อ พญาช้างขาว หลังจากที่เดินอยู่ในป่าหลายวันพบเจอสัตว์น้อยสัตว์ใหญ่ก็ถามมาเรื่อย จนกระทั่งมาพบโขลงช้างป่าโขลงหนึ่งจึงได้ถามหาพญาช้างขาว จนพบและได้ยกมือไหว้แล้วเรียกว่าพ่อ พญาช้างขาวได้เสียงทนายว่าถ้าเป็นลูกสาวตนจริงใจซึ่งวงรัดแล้วแกว่งไปมาช่วยขาไม่ให้หลุด หากไม่หลุดไปไหนก็คือลูกของตน หลังจากเสียงทนายเสร็จก็พบว่าเด็กหญิงคนนี้เป็นลูกของตนจึงพาลูกมาอาศัยอยู่ปราสาทแห่งนี้ พร้อมทั้งได้ขุดสระล้อมรอบปราสาทให้ลูกได้เล่นน้ำ ในแต่ละวันพญาช้างขาวจะออกไปหาอาหาร และจะกลับมาพร้อมดอกไม้เพื่อนำมาอบผมให้ลูกทุกวัน จนทำให้ผมของลูกสาวส่งกลิ่นหอมตลอดเวลา อยู่มาวันหนึ่งมีนายพรานมาล่าสัตว์พบเห็นเข้า จึงกลับไปบอกพระราชาวาพบผู้หญิงในป่ามีเส้นผมที่หอมตลอดเวลา พระราชาจึงให้นายพรานไปนำตัวนางผมหอมมาให้ เมื่อพญาช้างขาวกลับมาปราสาทไม่พบลูกสาวจึงได้ทลายยอดปราสาทให้

เหลือเอาไว้เพียงฐานล่างของปราสาทเท่านั้น แล้วออกตามหาบุตรสาวของตน จนเดินทางมาถึงพระราชวังแต่ด้วยระยะทางที่ไกล และไม่ได้กินอะไรมาตลอดทางด้วยความเหนื่อยหุดจากพายุน้ำมาก พร้อมทั้งร้องเรียกลูกจนตาย ก่อนตายได้บอกให้ลูกเอากระดูกของตนไปทำไม้เหยียบหูกทอผ้า และนางผมหมอกก็ได้ทำตามไม่นานนางผมหมอกก็ได้ตายตามพญาช้างขาวไป” นี่ก็เป็นตำนานที่เล่าสืบทอดกันมาเกี่ยวกับปราสาทที่พบจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่มีผู้คนเข้ามาตั้งบ้านเรือนรวมกันมากขึ้นจึงได้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้น ในปี พ.ศ. 2321 ในรัชสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ประมาณ 10 ปี โดยใช้ชื่อว่า “บ้านพลวง” สาเหตุที่ตั้งชื่อบ้านพลวงเนื่องมาจาก หนองน้ำขนาดใหญ่ (ปัจจุบันชื่อ หนองถนนหัก) มีพืชน้ำชนิดหนึ่งคล้ายต้นกกขึ้นเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านเรียกว่าต้นพลวง เป็นภาษาพื้นบ้าน (ภาคกลางเรียก ต้นแห้ว) จึงทำให้ตัดสินใจตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านพลวง จนถึงปัจจุบัน ในช่วงแรกของการก่อตั้งหมู่บ้าน บ้านพลวง หมู่ที่ 5 อยู่พื้นที่ของตำบลก้งแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2530 เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้แยกหมู่บ้านออกเป็นบ้านพลวงใต้หมู่ที่ 13 ตำบลก้งแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และในปี พ.ศ. 2534 ด้วยพื้นที่หมู่บ้านในตำบลก้งแอนมีจำนวนมากขึ้น จึงได้แยกการปกครองออกมาเป็น ตำบลบ้านพลวง รวมหมู่บ้านใกล้เคียงกันทั้งสิ้น 11 หมู่บ้าน มีบ้านพลวง หมู่ที่ 1 และบ้านพลวงใต้ หมู่ที่ 2 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2547 บ้านพลวง หมู่ที่ 1 ได้แยกหมู่บ้านออกอีกหนึ่งหมู่ คือ บ้านหนองพลวง หมู่ที่ 14 จนถึงปัจจุบัน

2. บริบทชุมชนบ้านพลวง

2.1 ข้อมูลด้านที่ตั้งอาณาเขตชุมชน

1) อาณาเขตที่ตั้งหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง

ภาพที่ 3 แผนที่อาณาเขตที่ตั้งหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง

ในลักษณะอาณาเขตติดต่อพื้นที่ใกล้เคียงตำบลบ้านพลวงเป็นตำบลที่เป็นทางผ่านไปยังจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ผ่านถนนหมายเลข 214 สุรินทร์-ช่องจอม ซึ่งโดยรวมลักษณะของจุดผ่านแดนถาวรช่องจอมเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์เลยทีเดียว ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมายังช่องจอมเป็นจำนวนมาก มีทั้งนักท่องเที่ยวที่ต้องการเลือกซื้อสินค้า และนักท่องเที่ยวที่มาเสี่ยงโชคกับการเล่นการพนัน ซึ่งคนกลุ่มหลังนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่เข้าไปพัวพันกับการนำเข้ายาเสพติดมาจากประเทศกัมพูชาด้วย จนนำไปสู่การแพร่ระบาดไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงหรือชุมชนที่เป็นทางผ่านเข้าสู่เมืองใหญ่ของประเทศไทย ชุมชนบ้านพลวงก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน

2.1.2 ที่ตั้ง – อาณาเขต

ที่ตั้งและอาณาเขตของบ้านพลวง มีดังนี้

ทิศเหนือ	จรดกับ บ้านกุ่มพะเนียง หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านพลวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	จรดกับ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันออก	จรดกับ บ้านก้างจาน หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านพลวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	จรดกับ ตำบลโคกสะอาด, ตำบลปรีอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์

2.1.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบ้านพลวงพื้นที่ในการตั้งที่อยู่อาศัยตามภูมิศาสตร์เป็นลักษณะที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง ทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ป่าชุมชน (ป่าหนองเยียด) ที่ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ ทั้งทางด้านอาหารที่มีตามธรรมชาติ เช่น เห็ด พืชผักต่างๆ ผลไม้ เป็นต้น รวมถึงการใช้ประโยชน์จากไม้ในป่านำมาทำเป็นฟืนในการหุงหาอาหารได้ และเป็นที่เลี้ยงสัตว์ประเภท โค กระบือ ทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทิศใต้ของหมู่บ้าน เป็นที่ราบลุ่มมีแหล่งน้ำ เหมาะแก่การเพาะปลูกทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนใช้เป็นพื้นที่ในการทำนา ปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์

2.1.4 แผนที่บ้านพลวง (โครงสร้างพื้นฐาน)

ภาพที่ 4 สัญลักษณ์ลักษณะประกอบแผนที่

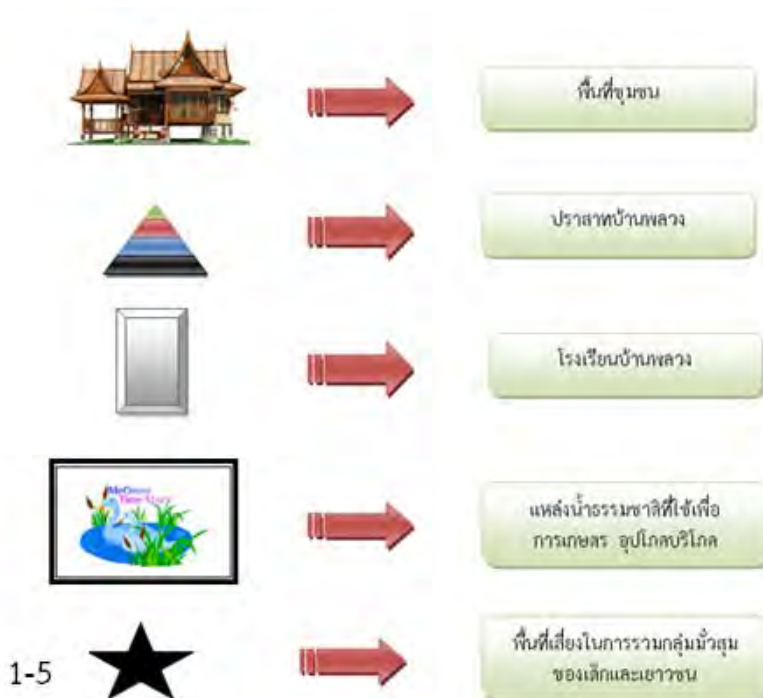
ภาพที่ 5 แผนที่ชุมชนหมู่บ้านพลวง

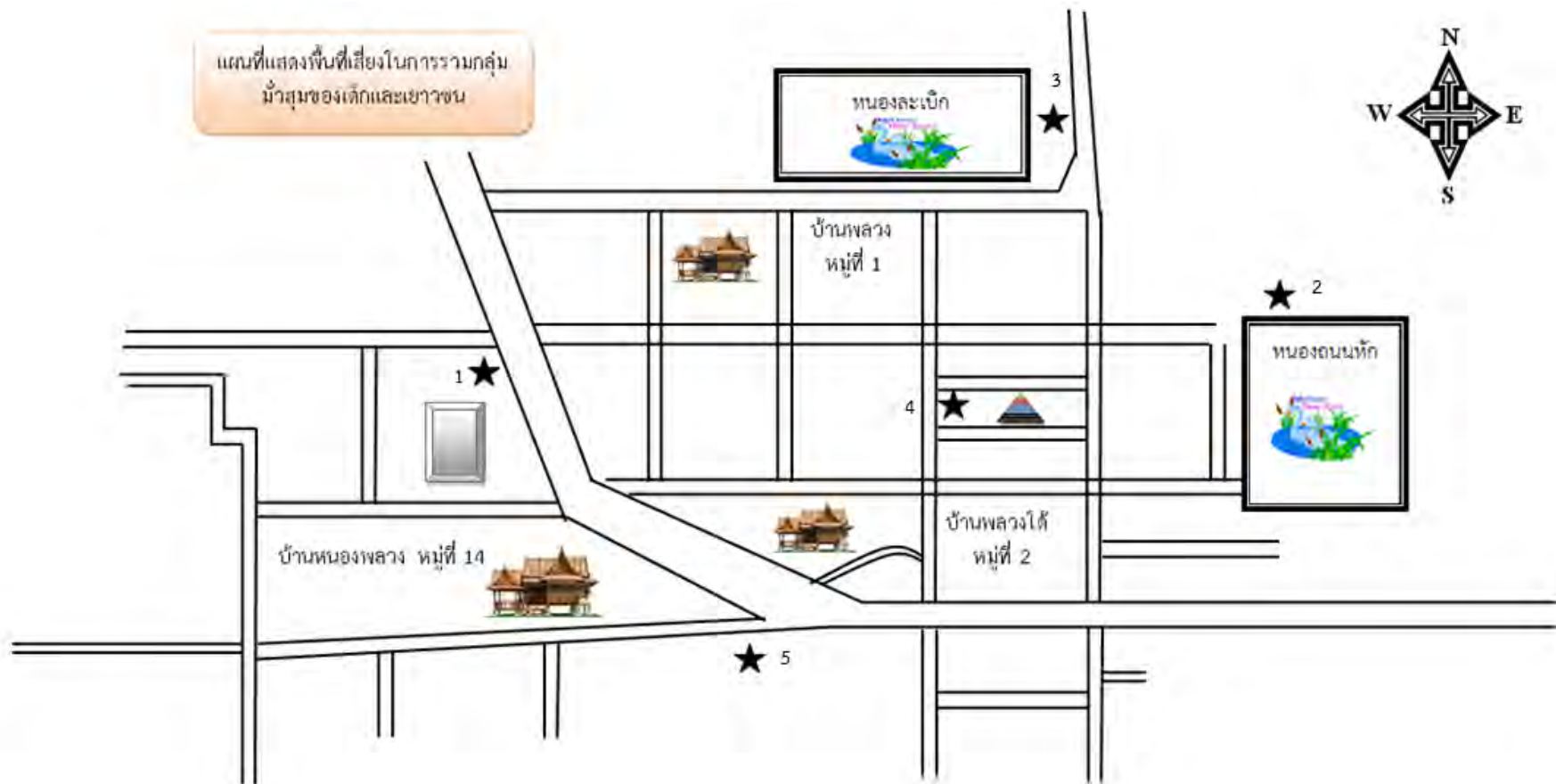
จากแผนที่บ้านพลวง ที่ได้แสดงข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจุบันชุมชนบ้านพลวงได้มีการขยายตัวของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการตั้งบ้านเรือนจะมีการรวมตัวเป็นกลุ่มภายใต้พื้นฐานระบบเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ คือ ในกลุ่มเครือญาติเดียวกันก็จะตั้งบ้านเรือนในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกัน หรือตั้งอยู่บนผืนดินที่เป็นมรดกของบรรพบุรุษร่วมกัน

2.1.5 แผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 6 สัญลักษณ์ประกอบแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มวัยรุ่นของเด็กและเยาวชน

จากแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชนที่ได้นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านพลวงมีพื้นที่เสี่ยงต่อการที่เด็กและเยาวชนจะรวมตัวกันมั่วสุมจนนำไปสู่การกระทำในสิ่งที่ผิดได้ เช่น การทะเลาะวิวาท การยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น โดยพื้นที่เสี่ยงในชุมชนบ้านพลวง มี 5 จุดเสี่ยง ดังนี้

จุดที่ 1 บริเวณศาลาพักผู้โดยสารรถประจำทาง จะตั้งอยู่ข้างถนนหมายเลข 214 สุรินทร์-ช่องจอม ฝั่งหน้าโรงเรียนบ้านพลวง ซึ่งจุดที่ 1 เป็นจุดที่กลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านพลวง นิยมจะขับรถจักรยานยนต์มารวมตัวกันในตอนเย็นไปจนถึงดึกของแต่ละวัน จึงจะแยกย้ายกันกลับบ้าน เป็นบางวันจะมีการดื่มสุราแล้วขับรถจักรยานยนต์ไปมา จากการให้ข้อมูลของนาย ก กล่าวว่า “ในแต่ละวันจะมีเด็กวัยรุ่นทั้งเด็กและชุมชนบ้านพลวง และชุมชนใกล้เคียงมารวมตัวกันบริเวณดังกล่าวเป็นกลุ่มใหญ่ ในบางวันตนเห็นเด็กกลุ่มดังกล่าวมีอาการมึนเมาคล้ายเสพยาเสพติด ซึ่งตนก็ไม่กล้าเข้าไปยุ่ง เนื่องจากเกรงจะเกิดอันตราย”

จุดที่ 2 บริเวณริมหนองถนนหักท้ายหมู่บ้านทางทิศตะวันตก ซึ่งเป็นหนองน้ำสาธารณะอีกทั้งปลอดคน จึงเป็นที่นิยมของเด็กและเยาวชนบางกลุ่มจะออกไปนั่งรวมกลุ่มกัน และทำกิจกรรมที่ผู้ปกครองไม่สามารถทราบได้ เช่น การดื่มสุรา เสพยาเสพติด หรือการมีเพศสัมพันธ์ จากการให้ข้อมูลของนาง ข ที่มีที่นาผ่านไปทางหนองถนนหัก กล่าวว่า “ในบางวันที่ตนกลับจากนาตอนเย็นๆ จะเห็นกลุ่มเด็กและเยาวชนไปรวมตัวกันบริเวณดังกล่าว ส่งเสียงดัง แต่ไม่รู้ทำอะไรกัน และในตอนเช้าก็เห็นขวิดเหล้าหรือแม้กระทั่งถุงยางอนามัยที่ใช้แล้วตกอยู่บริเวณดังกล่าว”

จุดที่ 3 บริเวณริมหนองระเบิกทางทิศเหนือของหมู่บ้าน จุดนี้เช่นเดียวกับจุดที่ 2 เนื่องจากเป็นหนองน้ำสาธารณะอีกทั้งปลอดคน จึงเป็นที่นิยมของเด็กและเยาวชนบางกลุ่มจะออกไปนั่งรวมกลุ่มกัน

จุดที่ 4 บริเวณในหมู่บ้านใกล้กับปราสาทบ้านพลวง เนื่องบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่นจากต้นไม้ในพื้นที่ตัวปราสาทบ้านพลวง จึงทำให้เด็กและเยาวชนบางกลุ่มนิยมนั่งรวมกลุ่มกันในบริเวณนี้เป็นประจำ แต่จุดนี้เป็นจุดในหมู่บ้านพฤติกรรมการรวมกลุ่มจึงเป็นเพียงการพูดคุยกัน แต่จะเป็นจุดเริ่มต้นแล้วย้ายไปยังจุดอื่นๆต่อไป

จุดที่ 5 บริเวณทางทิศใต้ของหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าละเมาะใกล้กับพื้นที่ทหารอีกทั้งปลอดคน เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านพลวงนิยมจะขับรถจักรยานยนต์มารวมกลุ่มกันในบริเวณนี้เป็นประจำ และทำกิจกรรมที่ผู้ปกครองไม่สามารถทราบได้ เช่น การดื่มสุรา เสพยาเสพติด หรือการมีเพศสัมพันธ์ จากการให้ข้อมูลของนาง ค ที่มีที่นาผ่านไปทางบริเวณดังกล่าว กล่าวว่า “ในบางวันที่ตนกลับจากนาตอนเย็นๆ จะเห็นกลุ่มเด็กและเยาวชนไปรวมตัวกันบริเวณดังกล่าว ส่งเสียงดัง แต่ไม่รู้ทำอะไรกัน และในตอนเช้าก็เห็นขวิดเหล้า หรือแม้กระทั่งถุงยางอนามัยที่ใช้แล้วตกอยู่บริเวณดังกล่าว เช่นเดียวกับจุดที่ 2 ” (นางวรรณิ สมนิยาม, นายสุวรรณ์ ไกยฝ้าย, นายธนพล คุณสว่าง, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน : 2554)

2.2 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

1) ด้านประชากร

ประชากรบ้านพลวง ทั้ง 3 หมู่ รวมทั้งสิ้น 1,586 คน โดยแยกประชากรแต่ละหมู่ ดังนี้

ตารางที่ 1 จำแนกประชากร

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		รวม
			ชาย	หญิง	
บ้านพลวง	1	191	342	411	753
บ้านพลวงใต้	2	138	284	288	572
บ้านหนองพลวง	14	61	129	132	261
รวม		390	755	831	1,586

2) การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และการดำเนินชีวิต

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และการดำเนินชีวิต ของผู้คนในชุมชนบ้านพลวงนั้น สามารถแยกให้เห็นได้ตามยุคสมัย ดังนี้

(1) ยุคแรกเริ่ม ในช่วงปี พ.ศ. 2321 ถึง ปี พ.ศ. 2430

ในยุคแรกที่มีการก่อตั้งหมู่บ้านนั้นตามประวัติศาสตร์หมู่บ้านที่ได้กล่าวข้างต้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในช่วงแรกเริ่มนั้น เป็นป่าทึบที่มีความอุดมสมบูรณ์ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของผู้คนกลุ่มแรกที่เข้ามาก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น ในปี พ.ศ. 2321 เป็นการรวมกลุ่มในบริเวณใกล้เคียงกัน เพื่อสร้างพลังรวมถึงช่วยกันสอดส่องดูแลป้องกันภัยอันตรายจากสัตว์ป่า และโจรที่จะมาทำร้ายประชากรในหมู่บ้าน ในส่วนของการดำเนินชีวิตของประชากรในหมู่บ้าน ในยุคนี้นับเป็นการดำเนินชีวิตโดยการพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก เนื่องจากธรรมชาติยังมีความอุดมสมบูรณ์ทั้ง ดิน น้ำ ป่า รวมถึงประชากรในหมู่บ้านยังมีจำนวนน้อย ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในบริเวณนี้จึงมีความเพียงพอ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเรียบง่ายและมีความสุข อาชีพหลักของประชากรในหมู่บ้าน คือ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำนาทั้งนาลุ่ม นาไร่ (นาไร่ก็คือถากถางหัวไร่ปลายนาหรือตามจอมปลวกหยอดเม็ดข้าว) ประชากรบางกลุ่มคนปลูกปนกับข้าวฟ่าง ข้าวโพด พริก มะเขือ พัก แดงไทย หรืออื่นๆผสมผสานไปด้วย ซึ่งผลผลิตทุกอย่างออกมามากก็มีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันเพื่อนบ้าน ในอดีตการทำนาจะไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ดังนั้นผลผลิตจึงน้อย การปรับปรุงบำรุงดินก็ยังไม่มีการพึ่งพาธรรมชาติครบวงจร และถ้าฝนทิ้งช่วงนานประชากรในหมู่บ้านก็จะพึ่งพาป่าที่มีอยู่ในบริเวณหมู่บ้านหาเผือก มัน กลอย นำมาหุงผสมกับข้าวเพื่อให้ได้ปริมาณมากขึ้น หรือบางทีหากไม่สามารถหา เผือก มัน กลอย ได้วิธีการประหยัอีกวิธีหนึ่ง คือการหุงข้าวกับมะละกอดิบ ถ้าปีไหนฝนฟ้าดีตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านก็จะหาปลามาทำปลาร้า ปลาจ่อม ปลาต้ม แปรรูปเพื่อเก็บไว้เป็นอาหาร ไว้รับประทานในช่วงหน้าแล้ง ในเวลาว่างผู้ชายในหมู่บ้านจะจักสานกระบุง ตะกร้า ลอบ ไซ ฯลฯ เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการหาอาหาร ในส่วนของผู้หญิงจะทอผ้า ปั่นฝ้าย จักสานเชือก หาเผือก หามัน ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่อย่างพอเพียงและพึ่งตนเองเป็นหลัก

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าในยุคแรกนั้นชาวบ้านพลวงมีทุนทางสังคม (Social Capital) ทั้งเครือข่ายทางสังคม มีการรวมตัวกันเพื่อป้องกันอันตรายต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและพวกพ้อง รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความไว้วางใจ และการพึ่งพาอาศัยกัน ในยุคแรกของคนบ้านพลวงนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ทุนทางสังคมที่มีเพื่อก่อให้เกิดพลังและเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มคนที่ได้มาร่วมตัวกันก่อตั้งหมู่บ้าน นอกจากทุนทางสังคมแล้ว ในยุคแรกนี้ยังมีทุนทางวัฒนธรรม (cultural Capital) ให้เห็นอยู่บ้าง คือ ระบบความเชื่อ โดยระบบความเชื่อของคนบ้านพลวงยึดถือเรื่องผีเป็นหลัก ดังจากคำกล่าวของปราชญ์ในหมู่บ้าน ได้ให้ข้อมูลว่า “ปู่ย่าตายายจะพร่ำสอนบุตรหลานอยู่เป็นประจำว่า ผีปู่ย่าตายาย ผีเจ้าป่าเจ้าเขา ผีตาปรางสาทจะปกปักรักษาให้คนในหมู่บ้านอยู่อย่างปลอดภัย หากคนในชุมชนทำแต่ความดีไม่เบียดเบียนกันและกัน” รวมถึงจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เช่น การห้ามขายหญิงอยู่ในที่ลับตาคนสองต่อสอง ห้ามขายหญิงถูกเนื้อต้องตัวกัน หากมีการผิดจารีตจำเป็นต้องมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ผีปู่ย่าตายาย เพื่อความถูกต้อง มิเช่นนั้นจะเกิดอันตรายกับคนในหมู่บ้านได้ ซึ่งในยุคแรกนี้คนในชุมชนให้ความสำคัญและยึดถือระบบความเชื่อ วัฒนธรรมจารีตประเพณีเป็นอย่างมาก จึงส่งผลให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุข หากทำการมองถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจะทำให้เห็นว่า ในยุคแรกอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของชาวบ้านพลวงได้ยึดหลักทวนเครือญาติ และหลักวัฒนธรรมที่อยู่ในสังคมเพื่อหล่อหลอมวิถีชีวิต สำนักของคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นรูปแบบการยึดถืออย่างเคร่งครัด (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นายเหลือ ไยแดง, นายเคลื่อน ลัดดาไสว และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติ : 2554)

(2) ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ในช่วงปี พ.ศ. 2431 ถึง ปี พ.ศ. 2525

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวบ้านพลวงในยุคที่ 2 ถือว่าเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ คือ ความเจริญเริ่มเข้ามาสู่ชุมชนบ้านพลวงมากยิ่งขึ้น เดิมในยุคที่ 1 เป็นยุคเริ่มต้นชาวบ้านพลวงพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก หายู่หากินในวิถีความพอเพียง คนในชุมชนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อเดียวในยุคนั้น แต่ในราวปี พ.ศ. 2434 ชาวบ้านพลวงได้มีการร่วมกันก่อตั้งวัดปราสาทวารีกุญชรขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน และเพื่อเป็นสถานที่ให้ชาวบ้านในชุมชนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสภาพความเจริญทางสังคมได้ทำให้บ้านพลวงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็ได้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว จำนวนประชากรในหมู่บ้านก็มีการเพิ่มจำนวนขึ้น ความต้องการอุปโภคบริโภคเพิ่มมากขึ้นทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมีก็เริ่มลดน้อยลงไป เมื่อสังคมเจริญขึ้นบ้านพลวงก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกันในราววันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการเปิดโรงเรียนบ้านพลวงเป็นครั้งแรกโดยใช้ศาลาวัดปราสาทวารีกุญชร เป็นอาคารเรียนหลังแรก เพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านพลวงได้ศึกษาเล่าเรียน และในราวปี พ.ศ. 2500 ได้มีการตัดถนนเป็นถนนลูกรังในหมู่บ้านเชื่อมต่อไปยังถนนหมายเลข 214 เข้าตัวจังหวัดสุรินทร์ได้ หลังจากมีถนนความสะดวกในการคมนาคมเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้นายทุนสัมปทานการตัดไม้สะดวกต่อการทำธุรกิจมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ในเวลาต่อมา ในราวปี พ.ศ. 2523 บ้านพลวงมีไฟฟ้าใช้เป็นปีแรก และนี่ก็เป็นจุดเริ่มต้นเข้าสู่ยุคความเจริญทางด้านต่างๆของชุมชนบ้านพลวง

จากเหตุการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญๆที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าล้วนแต่เป็นการพัฒนาของระบบภาครัฐให้คนในชุมชนมีความรู้มากขึ้น และพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับประชากรในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น โรงเรียน ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งการ

เปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผู้คนเริ่มสะดวกสบายมากขึ้น ก่อนเคยทำมาหากินอยู่กับธรรมชาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน แบ่งปันกัน แต่เมื่อความเจริญทางวัตถุ การดำเนินชีวิตด้วยระบบของเงินตราเข้ามาทำให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่เคยมีของคนในหมู่บ้านได้ลดน้อยลงไป ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น การทำเกษตรกรรมที่เคยพึ่งพาธรรมชาติก็เริ่มลดน้อยลงไป หากทำการมองถึงระบบทุนสังคม (Social Capital) ของชุมชนที่เคยมีมาในยุคแรกที่ถือได้ว่ามีความเข้มข้นมากในการถือปฏิบัติ แต่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนหลักจากมีการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ส่งผลให้ทุนสังคม (Social Capital) ที่เคยมีได้ลดความสำคัญลงไปมากในกลุ่มคนยุคใหม่ และทุนทางวัฒนธรรม (cultural Capital) ระบบความเชื่อ จารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากคนในชุมชนได้ออกไปใช้ชีวิตในสังคมใหม่ๆ สังคมที่เรียกว่าสังคมที่ทันสมัยในเมืองใหญ่ต่างๆ เพื่อไปขายแรงงาน แล้วรับเอาวัฒนธรรมประเพณีในสังคมนั้นๆ กลับมาด้วย เช่น การแต่งงานกับคนต่างถิ่นต่างชาติพันธุ์ เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรในยุคนี้ยังเป็นยุคที่คาบเกี่ยวระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ที่กำลังจะก่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ในระบบทุนสังคม (Social Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (cultural Capital) ระบบความเชื่อ จารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ก็ยังคงรักษาเอาไว้ในฐานะระบบที่สำคัญของชุมชนระบบหนึ่ง คือ ระบบเครือญาติ ที่สำคัญในยุคนี้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของคนบ้านพลวงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากยุคแรกที่ผ่านมา (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิ่มหมั่นเที่ยง, นายเหลือ ไยแดง, นายเคลื่อน ลัดดาไสว และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติ : 2554)

(3) ยุคปัจจุบัน ในช่วงปี พ.ศ. 2526 ถึง ปัจจุบัน

การตั้งถิ่นฐานของประชากรในหมู่บ้านในยุคปัจจุบัน เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมีความแออัดมากขึ้นในปี พ.ศ. 2534 ได้ทำการแยกตำบลบ้านพลวงออกจากตำบลก้งแอนเนื่องจากการเพิ่มจำนวนของประชากรเป็นจำนวนมาก แต่ถึงจะเพิ่มจำนวนมากเพียงใดคนบ้านพลวงก็ยังมีการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือญาติคอยให้การช่วยเหลือกันอยู่ เนื่องจากคนบ้านพลวงส่วนมากจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่มรดกของบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ การดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้งเมื่อในปี พ.ศ. 2539 มีรถไถนาเดินตามคันแรกเข้ามาสู่ชุมชนบ้านพลวงรูปแบบการทำการเกษตรของคนบ้านพลวงก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปการไถนาเคยใช้ควายก็มีการนำรถไถนาเดินตามเข้ามาใช้ และในปี พ.ศ. 2546 มีรถเกี่ยวข้าวคันแรกเข้ามาในหมู่บ้าน เกียวข้าวที่เคยใช้แรงงานคนก็มีรถเกี่ยวข้าวเข้ามา ซึ่งความสะดวกสบายเหล่านี้ทำให้ต้นทุนการผลิตมากขึ้น ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องหาเงินมาลงทุนในการผลิต จนนำไปสู่การกู้หนี้ยืมสินเพื่อนำมาเป็นทุนในการทำการเกษตร ภาระความดินรนของผู้คนจึงเพิ่มขึ้นตามมา คนบ้านพลวงในปัจจุบันส่วนมากได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ความเป็นชุมชนเมืองเริ่มเข้ามามีอิทธิพลกับคนในชุมชนมากยิ่งขึ้นวัฒนธรรมของชุมชนชนบทเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น เช่น จากที่เคยลงแขกเกี่ยวข้าวก็เปลี่ยนมาเป็นจ้างด้วยเงินแทน งานศพหรืองานบุญต่างๆ จากที่เคยช่วยกันทำกับข้าว ล้างจาน ก็เปลี่ยนมาเป็นการจ้างเหมาทั้งหมดจนจบงาน และจากที่เคยทำนาอย่างเดียวก็มีอาชีพอื่นเพิ่มขึ้น เช่น รับราชการ ค่าขาย รับจ้าง และมีการออกไปทำงานต่างถิ่น เป็นต้น ความรู้รักสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของประชากรในหมู่บ้านก็เริ่มลดลง มีการแบ่งกลุ่มแบ่งพรรคแบ่งพวกกันมากขึ้น ปัญหาต่างๆ ในชุมชนจึงตามมาทั้ง ปัญหาหนี้สิน ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน เป็นต้น

ในยุคที่เรียกว่ายุคปัจจุบันนี้ หากทำการเปรียบเทียบในยุคสมัยที่ผ่านมาจะทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในสังคมชุมชนบ้านพลวงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งทางกายภาพของชุมชน ระบบโครงสร้างการจัดการภายในชุมชน และระบบความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน ปัจจุบันความเจริญทางวัตถุ นโยบายภาครัฐเข้ามามีบทบาทกับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ระบบเงินตราการพัฒนาเศรษฐกิจก็มีความสำคัญมากขึ้น กลุ่มคนในชุมชนที่อยู่ในวัยทำงานจะออกไปทำงานในเมืองใหญ่เพื่อขายแรงงาน แลกกับเงิน ในส่วนกลุ่มคนที่ยังอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเด็กและเยาวชน กับผู้สูงอายุที่คอยดูแลหลาน ดังนั้น แรงงานที่มีอยู่ในชุมชนจึงเป็นผู้สูงอายุที่อยู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ระบบการจ้างงานในภาคเกษตรในหมู่บ้านจึงเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าวก็ต้องจ้างรถไถ การเกี่ยวข้าวก็ต้องจ้างรถเกี่ยว วัฒนธรรมที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว ดำนา นวดข้าว ได้เลื่อนหายไปแทบไม่หลงเหลือแล้วในชุมชน แต่จะมีเพียงในระบบเครือญาติเท่านั้นที่ยังให้การช่วยเหลือกันอยู่ อีกอย่างปัจจุบันการเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยเงินด้วยวัตถุที่ทันสมัยเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านพลวงไม่นิยมเรียนหนังสือ มักจับกลุ่มมั่วสุมซึ่งสุ่มเสี่ยงที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ อย่างไรก็ตามถึงแม้วิถีชีวิตของคนบ้านพลวงในยุคปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพียงใด แต่ในการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรในรูปแบบใหม่ในสถานะสังคมชาติที่ทันสมัยขึ้น การพึ่งพิงกันในระบบวงวนเครือญาติเป็นรูปแบบสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนบ้านพลวง และหลักประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนก็ยังคงมีให้คนในชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ ชาร์ลส์ คายส์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาติที่เป็นทางการและแข็งตัว ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐศูนย์กลางและกลุ่มชาติพันธุ์ กลับทำให้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์กลายเป็นสิ่งที่ยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงได้ และส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ และภายใต้กระบวนการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเป็นไปได้ทั้งการหล่อหลอมเสริมแต่งจากวัฒนธรรมที่มีอยู่ ที่สร้างความผูกพันแบบใหม่ขึ้นกลายเป็นอัตลักษณ์ประเภทหนึ่งที่มีความหมายในปฏิบัติการชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐชาติได้” (นางวรรณ สมนิยาม, นายสุวรรณ์ ไกยฝ้าย, นายธนพล คุณสว่าง และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางการ : 2554)

2.3 การศึกษา

1) การศึกษาในระบบ

ปัจจุบันระดับการศึกษาของประชากรบ้านพลวง ขั้นต่ำ คือระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในส่วนของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนบ้านพลวงจำนวนมากไม่ได้ศึกษาในระดับที่สูงต่อไป เนื่องจากเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ต้องการที่อยู่ในกรอบระเบียบ ชอบความอิสระ ต้องการที่จะมีเวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมที่ตนต้องการ เช่น รวมกลุ่มดื่มเหล้า ขับรถเที่ยวเตร่ เป็นต้น เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะเข้าสู่ระบบการศึกษานอกระบบ (กศน.) แต่ถึงอย่างไรยังมีเด็กกลุ่มหนึ่งที่ยังศึกษาอยู่ในระบบ โดยมีสถานศึกษา ดังนี้ ระดับประถมศึกษา จะทำการศึกษาที่โรงเรียนบ้านพลวง ระดับมัธยมศึกษา จะทำการศึกษาที่โรงเรียนปราสาทวิทยาคาร สายอาชีพ (ปวช. ,ปวส.) จะทำการศึกษาที่วิทยาลัยการอาชีพปราสาท และระดับอุดมศึกษา จะมีสถานศึกษาหลากหลายตามความสามารถของแต่ละคน แต่ส่วนมากจะทำการศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

2) การศึกษานอกระบบ

ปัจจุบันการศึกษานอกระบบ (กศน.) เป็นทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนบ้านพลวงที่ไม่ต้องการอยู่ในกรอบระเบียบของสถานศึกษา ซึ่งมีจำนวนมากหากเทียบกับเด็กและเยาวชนทั้งหมด ไม่ใช่เพียงเด็ก

และเยาวชนเท่านั้นที่เข้ารับการศึกษามาก่อน ศูนย์การศึกษานอกระบบ กศน. ยังกลุ่มผู้ใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่ม ผู้นำชุมชนที่ระดับการศึกษายังไม่จบระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากการศึกษานอกระบบ (กศน.) เป็น การศึกษาตามอัธยาศัย กฎระเบียบข้อบังคับมีไม่มาก รวมถึงห้วงเวลาที่ต้องใช้ในการศึกษาเฉพาะวันเสาร์ , วันอาทิตย์เท่านั้น จึงมีเวลาในการประกอบอาชีพ หรือปฏิบัติภารกิจอื่นๆที่ผู้ศึกษาต้องการ สถานศึกษาที่ ประชากรบ้านพลวงเข้ารับการศึกษาคือศูนย์การศึกษานอกระบบอำเภอปราสาท นอกจากนั้นบ้านพลวง ยังมีกลุ่มปราชญ์เกษตรกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับประชากรได้น้อมนำปราชญ์ เกษตรกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งได้รับการ สนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอปราสาท ร่วมกับศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 67 อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

2.4 วัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงรักษาไว้ของชาวบ้านพลวง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ที่ยึดถือ บุญประเพณีทางพระพุทธศาสนา ประกอบกับความเชื่อเรื่องผี และพราหมณ์ ตามเดือนต่างๆแต่จะมีความ แตกต่างกับประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว อยู่ในลักษณะการปฏิบัติ และความเชื่อบางอย่าง วัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงรักษาไว้ของชาวบ้านพลวง มีดังนี้

1) ประเพณีวัฒนธรรมแต่ละเดือนในชุมชน

(1) เดือนอ้าย (เดือนเจียง) – บุญปรีวาसरกรรม (โจนก่า)

บุญปรีวาसरกรรม ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “โจนก่า” เป็นกิจกรรมของสงฆ์ เมื่อถึงเดือนอ้ายพระสงฆ์ จะต้องเข้า พิธีที่เรียกว่า “เข้าปรีวาसरกรรม” โดยให้พระภิกษุผู้ต้องอาบัติ (กระทำผิด) ได้สารภาพต่อหน้า คณะสงฆ์ เพื่อเป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตนเอง และมุ่งประพฤติดนให้ถูกต้องตามพระวินัย พิธีเข้าปรีวาसरกรรมจะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ โดยกำหนดไว้ 9 ราตรี พระภิกษุสงฆ์ที่ต้อง การเข้า ปรีวาसरกรรมต้องไปพักอยู่ในสถานที่สงบ ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน (อาจจะเป็นบริเวณวัดก็ได้) โดยมีภิกษุชั่วคราว เป็นหลังๆพระภิกษุสงฆ์ที่เข้าปรีวาसरกรรมคราวหนึ่งๆ จะมีจำนวนเท่าใดก็ได้แต่ต้องบอกไว้ก่อนว่าตนเอง จะเข้าพิธี และเมื่อถึงเวลาออกกรรมจะมีพระสงฆ์ 20 รูปมารับออกกรรม พิธีทำบุญเข้าปรีวาसरกรรมของ พระภิกษุสงฆ์นี้ไม่ถือว่าเป็นการล้างบาป แต่จะถือว่าเป็นการปวารณาตนว่าจะไม่กระทำความผิดอีก ส่วนกิจของ ชาวพุทธศาสนิกชนในบุญเข้าปรีวาसरกรรมนี้ คือการหาข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภคถวายพระ ซึ่งถือว่าจะ ได้บุญมากกว่าการทำบุญตักบาตรทั่วไป

(2) เดือนยี่ – ไหว้พระแม่โพสพ (แซนเสลา)

การทำบุญไหว้พระแม่โพสพ ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “แซนเสลา” ในช่วงเช้าจะมีการทำบุญตัก บาตรเลี้ยงพระประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่ชาวบ้านที่วัด ในช่วงบ่ายเวลา 15.00 น. จะมีการไหว้ปู่ตาด่อน บริเวณข้างหนองถนนหัก แล้วชาวบ้านจะทำการไหว้พระแม่โพสพที่ยังข้าว ในช่วงเย็นเวลาประมาณ 18.00 – 19.00 น. ชาวนาจะเห็นความสำคัญของข้าวเป็นอย่างมากในพิธีนี้ถือว่าการถือปฏิบัติเช่นนี้จะ เป็นสิริมงคลแก่เกษตรกร ทำให้ข้าวในนาอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเชื่อว่า เจ้าของจะอยู่เย็นเป็นสุข ฝนจะตกต้อง ตามฤดูกาล ข้าวกล้าจะงอกงามและได้ผลดีในปีต่อไป

(3) เดือนสาม – บุญไหว้ตาปราสาท (แซนตาปราสาท)

การบุญไหว้ตาปราสาท ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “แซนตาปราสาท” จะจัดขึ้น ทุกวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ซึ่งบุญไหว้ตาปราสาทของชาวบ้านพลวงจัดขึ้นครั้งแรก ในปี 2537 เป็นการเซ่นไหว้บวงสรวง ตาปราสาทบ้านพลวง เพื่อแสดงความเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในปราสาทบ้านพลวง ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ ดูแลสมาชิกในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ในพิธีจะมีของเซ่นไหว้ทั้งอาหารคาวหวาน ข้าวของต่างๆ โดยจะมีผู้อาวุโสเป็นผู้นำในการทำพิธี ภาษาพื้นบ้านเรียก “อาจา” ที่เป็นผู้ติดต่อกับตาปราสาท ให้มารับของเซ่นไหว้เหล่านั้น พร้อมทั้งนิมนต์พระสงฆ์มาให้ชาวบ้านได้ทำบุญตักบาตรเพื่อเป็น ศีริมงคลแก่ชีวิตด้วย

(4) เดือนสี่ – บุญพระเวสสันดรหรือบุญเทศน์มหาชาติ (ติเจียส)

บุญพระเวสสันดรหรือบุญเทศน์มหาชาติ ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “ติเจียส” การทำบุญพระเวสสันดรหรือบุญเทศน์มหาชาติ เป็นการทำบุญและฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติซึ่งมีจำนวน 13 กัณฑ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระเวสสันดรผู้ซึ่งบำเพ็ญเพียรอันยิ่งใหญ่ด้วยวิธีบริจาคทานหรือทานบารมีในชาติสุดท้าย หรือมหาชาติของพระพุทธองค์ก่อนที่จะมาเสวยชาติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า งานบุญพระเวสสันดรหรือบุญเทศน์มหาชาติ เป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่นิยมทำกัน ด้วยความเชื่อว่า หากได้ฟังเทศน์มหาชาติครบทั้ง 13 กัณฑ์จบภายในวันเดียวนั้น อานิสงส์จะดลบันดาลให้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอารียเมตไตรย ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขตามพุทธคติ ปัจจุบันงานบุญพระเวสสันดรหรือบุญเทศน์มหาชาติยังมีต่อเนื่องทุกปี

(5) เดือนห้า – บุญสงกรานต์ (แคแฉัด)

บุญสงกรานต์ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “แคแฉัด” เป็นการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ของไทยแต่โบราณ นิยมทำในเดือนห้าเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายนถึงวันที่ 15 เมษายน คำว่าสงกรานต์เป็นคำสันสกฤต แปลว่าผ่านหรือเคลื่อนย้ายเข้าไป ในที่นี้หมายถึงพระอาทิตย์ที่ผ่าน หรือเคลื่อนย้ายเข้าไปในจักรราศีหนึ่งเป็นเดือนที่เริ่มต้นปีใหม่ การทำบุญสงกรานต์จะมีพิธีสงฆ์พระพุทธรูป พระสงฆ์ ผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อแสดงความเคารพ ขอขมาลาโทษ ให้เป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิตในปีใหม่ ชีวิตจะพบแต่สิ่งดีๆ รวมทั้งจะมีการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปและพระสงฆ์ นอกจากนี้ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรก่อพระเจดีย์ทราย และมีการละเล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนานตลอดทั้ง 3 วัน และจะมีการแห่พระพุทธรูปไปรอบๆหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้สรงน้ำกันอย่างทั่วถึง ปัจจุบันงานบุญสงกรานต์ ได้เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมากโดยมีการเล่นน้ำกันอย่างรุนแรง มีการใช้แป้ง น้ำแข็งหรือสีย้อม ที่สำคัญมีการดื่มสุราเป็นจำนวนมาก แต่ยังมีคนเฒ่าคนแก่ที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิมไว้ คือมีการสรงน้ำพระพุทธรูปทั้งที่วัดและพระพุทธรูปที่บ้าน พระสงฆ์จากนั้นจะไปสรงน้ำขอพรจากคนเฒ่าคนแก่ที่ตัวเองให้ความเคารพ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ฯลฯ ในช่วงงานนี้บุตรหลาน สมาชิกในหมู่บ้านที่ไปทำงานต่างถิ่นจะกลับบ้านเพื่อร่วมทำบุญและพบปะกับญาติพี่น้อง

(6) เดือนหก – เซ่นไหว้เจ้าปู่ตา (แซนตา)

เซ่นไหว้เจ้าปู่ตา ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “แซนตา” จะจัดในช่วงก่อนการลงทำนาลักษณะความเชื่อในผีบรรพบุรุษของหมู่บ้าน เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ความคุ้มครองดูแลรักษาบ้านให้ปลอดภัย ร่มเย็น หากไม่

เลี้ยงหมู่บ้านจะเกิดภัยพิบัติรวมถึงเป็นความเชื่อของชาวบ้านก่อนเริ่มทำนา เพื่อให้บังเกิดความอุดมสมบูรณ์ และเป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วพิธีกรรมการเซ่นไหว้เจ้าปู่ตาจะกำหนดเอา วันพุธ แรก หรือ วันพฤหัสบดีแรกของเดือนหก ผู้อาวุโสของหมู่บ้านและเป็นผู้ดำเนินการทำพิธี ภาษาพื้นบ้านเรียก “อาจา” จะเป็นผู้กำหนดวัน ก่อนวันเลี้ยง ชาวบ้านจะไปทำความสะอาดศาลปู่ตา และบริเวณรอบๆ ที่ดอนปู่ตาเช้าวันเลี้ยงทุกหลังคาเรือนจะนำเครื่องเลี้ยง มี ข้าว 5 (เทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่) หรือ ข้าว 8 (มีเทียน 8 คู่ ดอกไม้ 8 คู่) อาหารคาว ข้าว และอาหารที่หาได้ตามท้องถิ่น อาหารหวาน ผลไม้ ขนม น้ำ เหล้า หมากพลู บุหรี่ ไปที่ศาลผู้นำในการทำพิธี หรือ อาจา จะนำเซ่นไหว้ปู่ตา เมื่อเสร็จพิธีจะนำอาหารกลับไปกินที่บ้านหรือจะเลี้ยงรวมที่หอนปู่ตาก็ได้ ตกบ่ายผู้นำในการทำพิธี หรือ อาจา จะนำขบวนแห่ มีนางเทียมไปที่ศาลปู่ตา (นางเทียม คือ หญิงทรงเจ้า) พร้อมข้าว 5 ข้าว 8 เครื่องไหว้ เหล้า บุหรี่ หมากพลู น้ำ 1 เขียว (หรือกา) ผู้นำในการทำพิธี หรือ อาจา เชิญปู่ตาเข้าทรงนางเทียม นางเทียมจะลุกขึ้นฟ้อน ผู้นำในการทำพิธี หรือ อาจา จะขอคำทำนายความเป็นอยู่ของบ้านจากปู่ตา ซึ่งการเซ่นไหว้เจ้าปู่ตา เป็นการแสดงความรัก ความกตัญญู และความผูกพันของชาวบ้านต่อบรรพบุรุษ และยังเป็นการส่งเสริมให้หมู่บ้านเกิดความสามัคคี ซึ่งนำมาสู่ความมั่นคงของหมู่บ้าน รับรู้ชะตากรรมของหมู่บ้านและร่วมใจกันต่อสู้ชะตากรรมนั้นๆ

(7) เดือนแปด – บุญเข้าพรรษา (โจนประสา)

บุญเข้าพรรษา ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “โจนประสา” เป็นกิจของพระภิกษุสามเณรที่จะต้องอยู่ประจำในวัดใดวัดหนึ่งตลอด 3 เดือน กำหนดเอาตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือนแปด ถึง วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ห้ามมิให้พระภิกษุสามเณรไปพักแรมค้างคืนที่อื่น เนื่องจากฤดูนี้เป็นฤดูแห่งการเกษตรกรรม การห้ามพระภิกษุสามเณรเดินทางด้วยเหตุผลส่วนหนึ่งอาจมาจาก การไม่ต้องการให้พระภิกษุสามเณรไปเยี่ยบบ้างพืชผลที่ชาวบ้านได้เพาะปลูกไว้ การทำบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีทางศาสนา โดยตรงจึงคล้ายกับพื้นที่อื่นๆในประเทศไทย ในพิธีจะมีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณร มีการฟังธรรมเทศนา ชาวบ้านจะหล่อเทียนใหญ่ไว้ถวาย (ปัจจุบันจัดหาซื้อตามท้องตลาด) เพื่อเป็นพุทธบูชา และจะเก็บไว้ตลอดพรรษาการทำเทียนพรรษากลายวัด ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษานี้มีความเชื่อแต่โบราณว่า หากใครทำเทียนไปถวายวัดเมื่อเกิดชาติใหม่ผู้นั้นจะได้เสวยสุขในสวรรค์ อาานิสงส์ของการถวายเทียนนั้น หากมิได้ขึ้นสวรรค์แต่เกิดบนโลกมนุษย์ ผู้นั้นจะมีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาไหวพริบเป็นเลิศ ประดุจแสงเทียนอันสว่างไสว ปัจจุบันได้จัดให้มีงานแห่เทียนเข้าพรรษา โดยนำเทียนมาแกะสลักอย่างสวยงาม ประกอบกันเป็นเรื่องราว แล้วจัดแห่รอบหมู่บ้านก่อนนำไปถวายวัด เพื่อให้ประชาชนได้ชมความสวยงาม และร่วมขบวนแห่ถือว่าการร่วมทำบุญทั้งหมู่บ้าน

(8) เดือนสิบ – บุญเซ่นไหว้บรรพบุรุษ (แซนโหม้นตา)

บุญเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “แซนโหม้นตา” เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานนับพันปีของชาวเขมร ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สะท้อนให้เห็นความรัก ความผูกพัน ความกตัญญูของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และชุมชน โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 ของทุกปีเมื่อถึงวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 ลูกหลาน ญาติพี่น้องที่ไปประกอบอาชีพหรือตั้งถิ่นฐานที่อื่น ไม่ว่าจะใกล้หรือไกล จะเดินทางกลับมารวมญาติ เพื่อทำพิธีแซนโหม้นตาชาวเขมรได้รับอิทธิพลจากศาสนาและวัฒนธรรมจากอินเดีย ได้เห็นถึงหนทางที่จะอุทิศส่วน

กุศลให้ถึงแก่ผีตา ยายหรือ ผีบรรพบุรุษ จากตำนานของพระเจ้าพิมพิสารเป็นจุดเริ่มต้นของพิธีแซนโฎนตาความเชื่อของชาวเขมร เชื่อว่าเมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ประตูนรกจะเปิด ผีในยมโลกจะเดินทางมาเยี่ยมญาติได้ ชาวเขมรจึงมีการจัดทำอาหาร ขนม ข้าวต้ม ในตอนเย็นของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 และพอรุ่งเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ก็จะนำอาหาร ขนม ข้าวต้ม ไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่วัด เป็นวัน “เป็นตุจ” โดยเชื่อว่าผีจะออกมาจากยมโลกได้ 15 วัน หลังจากนั้นต้องกลับไปปรักกรมในยมโลกตามเดิม จากวันเป็นตุจนับไปอีก 15 วัน (นับจากวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10) จะตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี คือวัน “เป็นทม” ซึ่งเป็นวันที่ประกอบพิธีแซนโฎนตาสาเหตุที่ต้องเตรียมตัวทำบุญตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 เพราะผีตายาย หรือผีบรรพบุรุษ ถูกปล่อยมาวันนั้นและเดินทางมาไกลเกิดความเหน็ดเหนื่อย หิวกระหาย เมื่อมาถึงก็จะอยู่ที่วัดรอคอยว่าญาติหรือลูกหลานจะมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้หรือไม่ เมื่อถึงรุ่งเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ญาติหรือลูกหลานก็จะไปทำบุญที่วัดตอนนี้องค์ญาติหรือลูกหลานมาก็จะดีใจและได้รับผลบุญจากที่ได้มีการทำบุญอุทิศให้ ก็จะอวยพรให้ญาติหรือลูกหลานมีความสุขความเจริญ ประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จมีเงินมีทองใช้ แต่ถ้าไม่เห็นก็จะโกรธและสาปแช่งญาติหรือลูกหลานไม่ให้มีความสุขความเจริญจุดประสงค์ของประเพณี แซนโฎนตา นอกจากจะเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผีบรรพบุรุษแล้วยังเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่องานบุญต่อผู้มีพระคุณ การสร้างปฏิสัมพันธ์ ความรักความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ ตลอดจนเป็นกุศโลบายของบรรพบุรุษ เพื่อให้ลูกหลานญาติมิตร ทั้งหมู่บ้านจะได้มารู้จักกัน สร้างความสามัคคี สร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมแซนโฎนตา มีดังนี้

1. การเตรียมอุปกรณ์เครื่องเซ่นไหว้ ในพิธีแซนโฎนตาประกอบด้วย อาหารคาว-หวาน ผลไม้ เครื่องดื่ม และอุปกรณ์ดังต่อไปนี้ อาหารคาวได้แก่ ปลาแห้ง ปลาล้าง หมูย่าง ไก่ย่าง แกงวุ้นเส้น แกงกล้วย ต้มยำไก่ ลาบหมู ไก่ย่าง ซึ่งต้องเป็นไก่ทั้งตัวเอาเครื่องในออกอาหารหวาน ได้แก่ ข้าวต้มมัดใบมะพร้าว ขนมเทียน ขนมนางเล็ด ขนมโชค(ขนมดอกบัว) ขนมโก๋รด ข้าวกระยาสารผลไม้ ได้แก่ มะพร้าวอ่อน กล้วย ส้ม ละครุด พุทรา องุ่น เป็นต้นเครื่องดื่ม ได้แก่ น้ำเปล่า เหล้าขาว น้ำอัดลม เหล้าสีต่างๆ เป็นต้นอุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ เสื่อหวาย ที่นอนแบบพับ หมอน ผ้าขาว ผ้าไหม ผ้าโสร่ง อาหารต่าง ๆ พาน รูป เทียน กรวย 5 ซ่อ หรือขัน 5 ที่ทำจากใบตองสดมัดเป็นกรวย แล้วสอดด้วย รูป
2. ก่อนที่จะทำพิธีกรรมแซนโฎนตาที่บ้าน ชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้ซึ่งแบ่งไว้ต่างหากจากที่เซ่นที่บ้านไปเซ่นไหว้ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน ซึ่งทุกบ้านที่จะประกอบพิธีกรรมใดก็ตามจะต้องไปเซ่นไหว้ศาลปู่ตาก่อนเสมอเป็นการบอกกล่าวให้ศาลปู่ตาได้รับรู้ ตามความเชื่อที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา
3. การเซ่นไหว้ศาลพระภูมิประจำบ้าน เมื่อเสร็จจากเซ่นไหว้ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านแล้ว จะนำเครื่องเซ่นไหว้ซึ่งแบ่งไว้ต่างหากจากที่เซ่นที่บ้าน เซ่นไหว้ศาลพระภูมิประจำบ้าน เพื่อบอกกล่าวและเป็นการเปิดทางให้ผีบรรพบุรุษสามารถเข้ามาในบ้านได้
4. การประกอบพิธีกรรมแซนโฎนตาที่บ้าน แสดงออกถึงการนับถือผีตายตา คือ เทศกาลเดือน 10 ในวันแรม 15 ค่ำ มีการเซ่นผีตายตาที่เรียกแซนโฎนตา คำว่า แซน หมายถึง เซ่น โฎน หมายถึง ยายตาความเชื่อในพิธีกรรมแซนโฎนตา เมื่อชาวบ้านทำการเซ่นไหว้ศาลพระภูมิประจำบ้านเสร็จแล้ว ก็จะเรียกญาติ ๆ มารวมกันที่บ้านของพ่อแม่ หรือ ปู่ย่าตายาย (ญาติระดับอาวุโสสูงสุดของครอบครัว) ซึ่งได้เตรียมสถานที่เซ่นไหว้ไว้แล้ว ถ้าครอบครัวใดที่พ่อแม่ได้เสียชีวิตไปแล้วก็จะไปรวมกันที่บ้านของญาติอาวุโสก่อน หลังจากนั้นจึงเชิญญาติอาวุโสไปที่บ้านของตน เพื่อให้ญาติอาวุโสเป็นผู้นำในการประกอบพิธีการนำกรวย 5 ซ่อ วางบนพาน พร้อมเงินเหรียญ 1 บาท 5 บาท 10 บาท หรือเงินจำนวนหนึ่งใส่ลงไปในพาน ซึ่งเชื่อว่าเป็น

เงินค่าเดินทางให้แก่ผีบรรพบุรุษ เมื่อเสร็จพิธีเงินที่วางไว้จะเป็นเงินมงคล หรือเงินที่ผีบรรพบุรุษอวยพรกลับให้มีความเจริญรุ่งเรืองร่ำรวยมีเงินมีทองเมื่อคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง มาพร้อมกันแล้ว ในขั้นตอนนี้ กรณีที่เชิญญาติหรือผู้อาวุโสมาเป็นผู้นำในพิธีเจ้าของบ้านก็จะมีการยกพานกรวย (แสดงการเคารพ) ให้แก่ผู้อาวุโส หลังจากนั้นผู้อาวุโสจึงนำทำพิธีโดยการยกพานกรวย พร้อมญาติ ๆ และเจ้าของบ้าน จะยกเครื่องดื่ม น้ำเปล่า น้ำหวาน น้ำอ้อลม เหล้า เบียร์ ต่าง ๆ ขึ้นหลังจากนั้นผู้อาวุโสกวดน้ำลงพื้นดิน (ต้องถึงดินจริงๆ) เพื่อบอกพระแม่ธรณีให้ได้รับรู้และเป็นการสื่อสารถึงผีบรรพบุรุษเพราะเชื่อว่าการกวดน้ำที่ใสบริสุทธิ์ลงพื้นดิน จะสามารถสื่อสารไปถึงผีบรรพบุรุษได้ผู้อาวุโสกวดน้ำลงพื้นดินเสร็จแล้วจะเป็นการจุดธูปจุดเทียนปักที่ของเช่นต่างๆ จากนั้นผู้อาวุโสกล่าวเป็นภาษาเขมรดังนี้“โมเวยแมเอวว์ ยายตา ดอล แคดอลยั โจนตาเฮย มาชนัมเมียนมะนอง แดลบานลงลัปโตวเฮย ออยบานโมโฮบโมประสาตองเฮาะ เรือลคะเนีย โจนเจาบานริบตะตุลตุเฮย เมียนนมเนจเจยอันซอมซ็อบยาง เบอโจนเจามันริบมันตะตุลเฮย แมเอวว์ยายตาเกอะม็อมม็อมเมียดคิ โจนเจาริบตะตุลตุเฮย เกอะโมโฮบโมประสากรุป ๆ คะเนียอันเงินมอตองเฮอะเต้อ”(คำแปล) “มาเน้อ พ่อแม่ ยายตา ถึงวันโจนตาแล้ว ปีหนึ่งมีครั้งเดียว ที่ได้ล้งลัปไปแล้ว ก็ให้ได้มารับประทานกันทุกท่านลูกหลานได้ตระเตรียมต้อนรับไว้แล้ว มีขนมเนย กล้วย ข้าวต้ม ทุกอย่าง จะได้ไม่ต้องยืนมองดูคนอื่นเขากินอาหารลูกหลานเตรียมไว้ต้อนรับแล้ว มารับประทานทุก ๆ ท่าน อัญเชิญมาทั้งหมด”พร้อมนั้นคนในบ้านหรือญาติอาวุโสลำดับต่อมาก็นำเครื่องดื่มต่างๆรินลงแก้วหรือภาชนะอื่นรองรับเครื่องดื่ม (ทำเหมือนการกวดน้ำ) เป็นครั้งที่หนึ่ง เหมือนดังว่าผีบรรพบุรุษกำลังรับประทานอาหารเครื่องเช่นอยู่ สักพักประมาณ 5-10 นาที ก็จะรินเครื่องดื่มอีกเป็นครั้งที่ 2 เหมือนดังว่าผีบรรพบุรุษทานอาหารผัดคอต้มน้ำดื่มเหล้าในระหว่างนี้ผู้ร่วมพิธีก็จะกล่าวเป็นภาษาเขมรดังนี้

“แมเอวว์ ยายตาเวียนนมเนจเจยอันซอมกะเมียน เบียร์กะเมียนสรากะเมียน โมโฮบเรือลคะเนียโฮบเฮยโกพะอะตักพะอะสรา แดลโจนเจาบานริบตะตุลเฮยนิเกอะออยโจนเจาบานรวชีเมียนเกิด โจนเจานารับเรียชการเกอะออยมันเกิดเจ้าเนียบานตำเนงกะปัวบานเกิดที่ปีง คันแมเอวว์ต่อโตวโม โจนเจานากำปุงรินเกอะออยสอบบานที่หนึ่ง”(คำแปล) พ่อแม่ ยายตาเอ๋ย อาหารขนมข้าวต้มก็มี เบียร์ก็มี เหล้าก็มี มารับประทานทุกท่าน รับประทานแล้วอาหารผัดคอต้มน้ำ ดื่มเหล้า สิ่งที่ลูกหลานได้ตระเตรียมมานี้ก็ขอให้ลูกหลานทำมาหากินเจริญรุ่งเรืองลูกหลานคนไหนรับราชการก็ขอให้มีตำแหน่งใหญ่โต ได้ตำแหน่งสูงขึ้นไปข้างหน้าเป็นที่พึงของพ่อแม่ต่อไปลูกหลานคนไหนกำลังเรียนอยู่ก็ขอให้สอบได้ที่ 1” ซึ่งในการรินเครื่องดื่มครั้งที่ 2 นี้คำกล่าวส่วนใหญ่เป็นคำขอพรจากลูกหลานและในระหว่างนี้ลูกหลานก็จะพูดคุยกันถึงเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคนในครอบครัว เหมือนดังว่าเป็นการบันเทิงความทุกข์ของลูกหลานหรือการบอกถึงความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้าของลูกหลาน เพื่อให้บรรพบุรุษได้รับรู้ และช่วยเหลือหรือชื่นชมยินดีต่อไป สักพักประมาณ 5-10 นาที จะเป็นการรินน้ำเป็นครั้งที่ 3 เป็นการรินเพื่อให้ผีบรรพบุรุษได้ดื่ม เมื่อรับประทานอาหารเครื่องเช่นเสร็จแล้ว และเป็นการล้างมือ และจะมีการกล่าวเป็นภาษาเขมร ดังนี้

“แมเอวว์ ยายตา เกอะบานโฮบบานประสาจะแอตเฮย บานพะอะตัก บานเลียงโคเลียงจิงออยปวโรจนเจากะมัยยากกะมัยกรอ ออยรวชีเมียนเกิด โจนเจาเกอะออยคารดคารา เมียนสังปิวตเมียนโสรง บานโตวเวือโตววาโตวเสราะโตวเสร”(คำแปล) “พ่อแม่ ตายาย ก็ได้รับประทานอิ่มแล้ว ได้ดื่มน้ำ ได้ล้างมือล้างเท้าแล้ว ก็อวยพรให้ลูกหลานอย่าได้ยากจนขอให้ทำมาหากินประกอบอาชีพเจริญรุ่งเรือง แล้วลูกหลานก็มีคำรณผากไป มีผาญ มีโสรง เพื่อให้ พ่อแม่ ตายาย ได้ใส่ไปวัดไปวา ใส่กลับบ้านกลับช่อง” โดยเชื่อว่าผีบรรพบุรุษล้งลัปไปนานแล้วเสื้อผ้าอาภรณ์ต่าง ๆ ก็เก่าแล้ว จึงได้จัดหาให้ใหม่เพื่อจะได้ใส่ไปรับบุญกุศลที่ลูกหลานได้ไปทำบุญในรุ่งเช้าของวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 ที่วัดในหมู่บ้านหลังจากที่รินน้ำเป็นครั้งที่ 3 แล้ว

ผู้อาวุโสจะแบ่งอาหารเครื่องเซ่น อย่างละเล็กอย่างละน้อยใส่ห่อใบตอง พร้อมกรวย 5 ช่อและเงินเหรียญต่าง ๆ จำนวนหนึ่ง โปยกไปทิ้งพื้นเหมือนการโปยกทาน เพื่อให้ผีที่ไม่มีญาติที่คอยอยู่นอกบ้านได้รับประทานด้วย ในระหว่างนี้เด็กๆ ลูกหลานจะคอยรับและแย่งเงินเหรียญกันสนุกสนาน เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วลูกหลานญาติพี่น้องก็จะนำอาหารเครื่องเซ่นต่าง ๆ มารับประทานร่วมกัน เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ในหมู่ลูกหลานญาติมิตร เพราะหนึ่งปี มีครั้งเดียว ลูกหลานที่ไปอยู่หมู่บ้านอื่นหรือต่างจังหวัดจะได้รู้จักคุ้นเคยกัน

5. การพิธีกรรมบายเบ็น เมื่อเสร็จพิธีกรรมแซนโถงตาที่บ้านแล้ว จะมีการทำบายเบ็น ประกอบด้วยข้าวเหนียวหนึ่งคลุกกับงาป่นเป็นก้อน ๆ ขนม ข้าวต้มแกะห่อออก ผลไม้ต่างๆ เช่น มะยม มะขามป้อม สมอ อ้อยควั่นเป็นแว่น มีเผือกต้มแล้วใส่ภาชนะไปรวมกันที่วัดในเวลาเช้ามีดของวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 ให้พระทำพิธีให้ แล้วจึงนำบายเบ็นไปที่นาเพื่อบูชาเซ่นไหว้แม่โพสพ จากนั้นก็นำบายเบ็นไปหว่าน หรือโรยให้ทั่วนาข้าว ซึ่งโดยปกติแล้วในเวลานั้นข้าวจะตั้งท้องก็เป็นการรับขวัญข้าวพอดีจะทำให้ข้าวมีความอุดมสมบูรณ์เมล็ดไม่ลีบ ได้เมล็ดข้าวเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มรวงสวยงาม

6. การพิธีกรรมแซนโถงตาที่วัด ในเช้าของวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 หลังจากที่ทำบายเบ็นไปหว่านที่นาแล้ว ก็จะนำอาหาร คาวหวานลักษณะเดียวกันกับที่ประกอบพิธีแซนโถงตาที่บ้าน โดยทำขึ้นใหม่นำไปที่วัด เพื่อให้พระสงฆ์ทำพิธีสวดมนต์อุทิศส่วนกุศลให้อีกครั้งหนึ่ง แต่การอุทิศส่วนกุศลที่วัดจะไม่จำเพาะเจาะจงว่าจะเป็นญาติ หรือบรรพบุรุษของตนเองเท่านั้น แต่จะรวมถึงผีไร้ญาติ สัมพะเวส ผีเปรต ผีเร่ร่อน เจ้ากรรมนายเวร ต่าง ๆ ได้รับส่วนบุญด้วยลักษณะการทำพิธีที่วัดจะมีลักษณะคล้ายกันกับทำที่บ้าน แต่จะเพิ่มเติมส่วนที่เป็นของสังฆทานถวายพระสงฆ์มาด้วยกล่าวคือ การทำพิธีที่วัดจะมีสิ่งของมาสองส่วน คือ ส่วนที่ทำบุญกับพระสงฆ์มี สังฆทาน ต่างๆ และส่วนที่ทำพิธีแซนโถงตาซึ่งเหมือนกันกับทำที่บ้าน

(9) เดือนสิบเอ็ด – บุญออกพรรษา (แจงประสา)

บุญออกพรรษา ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “แจงประสา” จัดทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นการทำบุญที่สืบเนื่องมาจากบุญเข้าพรรษาในเดือน 8 ที่พระภิกษุสามเณรได้เข้าพรรษา เป็นเวลานานถึง 3 เดือน ดังนั้นในวันที่ครบกำหนด พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นจะมารวมกันทำพิธีออกวัสสาปวารณา คือเปิดโอกาสให้มีการกล่าวตักเตือนกันได้ วันนี้จะเป็วันที่พระภิกษุสามเณรจะได้มีโอกาสมาชุมนุมกันอย่างพร้อมเพรียงที่วัด ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นวันสำคัญ และเป็นระยะที่ชาวบ้านหมดภาระในการทำไร่ทำนาอากาศในช่วงนี้จะเย็นสบายจึงถือโอกาสมาร่วมกันทำบุญ มีการตักบาตร(ตักบาตรเทโว) เพราะเชื่อว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จกลับจากการเทศนาโปรดพระมารดาบนสรวงสวรรค์ ชาวบ้านจึงนำภัตตาหาร คาว หวาน มาถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ รับศีลสวดมนต์ฟังเทศน์และถวายผ้าจำนำพรรษา ตอนค่ำจะมีการจุดประทีปโคมไฟในบริเวณวัดและหน้าบ้าน เพื่อเป็นพุทธบูชา

(10) เดือนสิบสอง – บุญกฐิน (กะเทน)

บุญกฐิน ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “กะเทน” เป็นการถวายผ้าจีวรแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้ว เริ่มตั้งแต่ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 มูลเหตุที่มีการทำบุญกฐินนั้นมีเรื่องเล่าว่า มีพระภิกษุจำนวนหนึ่ง ได้เดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า โดยระหว่างการเดินทางนั้นเป็นช่วงฝนตก และระยะทางไกลจึงทำให้ผ้าจีวรของพระภิกษุเหล่านั้นเปียกน้ำเปรอะเปื้อนโคลน ไม่สามารถหาผ้าผืนอื่นเปลี่ยนได้ พระพุทธเจ้าได้เห็นถึงความยากลำบากนั้น จึงมีพุทธบัญญัติให้ภิกษุแสวงหาผ้าและรับผ้ากฐินได้ตามกำหนด ชาวบ้านจึงได้จัดผ้าจีวรนำมาถวายพระภิกษุในช่วงเวลาดังกล่าวจนกลายเป็นประเพณีทำบุญกฐิน

มาจวบจนปัจจุบัน ชาวบ้านเชื่อว่าหากมีการทำบุญอุทิศให้กับญาติผู้ล่วงลับไปแล้วจะเป็นกุศลผลบุญอันใหญ่ให้กับผู้ตายได้ในอีกภพภูมินั้น ก่อนการทำบุญอุทิศเจ้าภาพจะต้องจองวัดและกำหนดวันทอดกฐินล่วงหน้า มีการเตรียมผ้าไตรจีวรพร้อมเครื่องอัฐบริขารและเครื่องไทยทาน มีการบอกบุญแก่ญาติมิตร ตอนเช้าในพิธีจะแห่ขบวนกฐินเพื่อนำไปทอดที่วัดและแห่กฐินเวียนประทักษิณ 3 รอบจึงทำพิธี ถวายผ้ากฐินในปีใดหากไม่มีผู้ใดจองกฐินที่วัด ชาวบ้านจะจัดเป็นกฐินสามัคคีหมู่บ้านแทนเจ้าภาพจะเป็นสมาชิกทุกคนครัวเรือนในหมู่บ้าน

ในปัจจุบันประเพณีในแต่ละเดือนของชาวบ้านพลวงที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังมีการถือปฏิบัติสืบทอดกันมา แต่รูปแบบ และผู้เข้าร่วมพิธีกรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง คือ ในยุคปัจจุบันการถือปฏิบัติตามประเพณีนั้นในพิธีกรรมบางอย่างที่มีความยาวใช้เวลานาน จะมีการรวบรัดให้สั้นลง หรือในส่วนคำสวดในพิธีกรรมเดิมเคยใช้ภาษาเขมรทั้งหมด แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นภาษาไทยมากขึ้น เนื่องจากในหมู่บ้านมีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งกลุ่มไทยกลาง กลุ่มไทยลาว เป็นต้น ที่เข้ามาเป็นชาย เป็นสะใภ้ในหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องใช้ภาษาที่เป็นกลางเพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจร่วมกัน ในส่วนของกลุ่มผู้เข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆในแต่ละประเพณีปัจจุบันผู้เข้าร่วมส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งจะขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน หากมองถึงเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ในหลายๆประเพณีที่จัดขึ้น ล้วนแต่จะสร้างให้ชาวบ้านทุกคนรู้จักสามัคคีกันหมู่บ้าน ให้ความเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หากหมู่บ้านยังดำเนินในวิถีแบบนี้ในอนาคตจะขาดผู้สืบสานประเพณี รวมถึงเกิดความวุ่นวายในหมู่บ้านได้ เนื่องจากกลุ่มเด็กและเยาวชนไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีพิธีกรรมในหมู่บ้าน ขาดการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

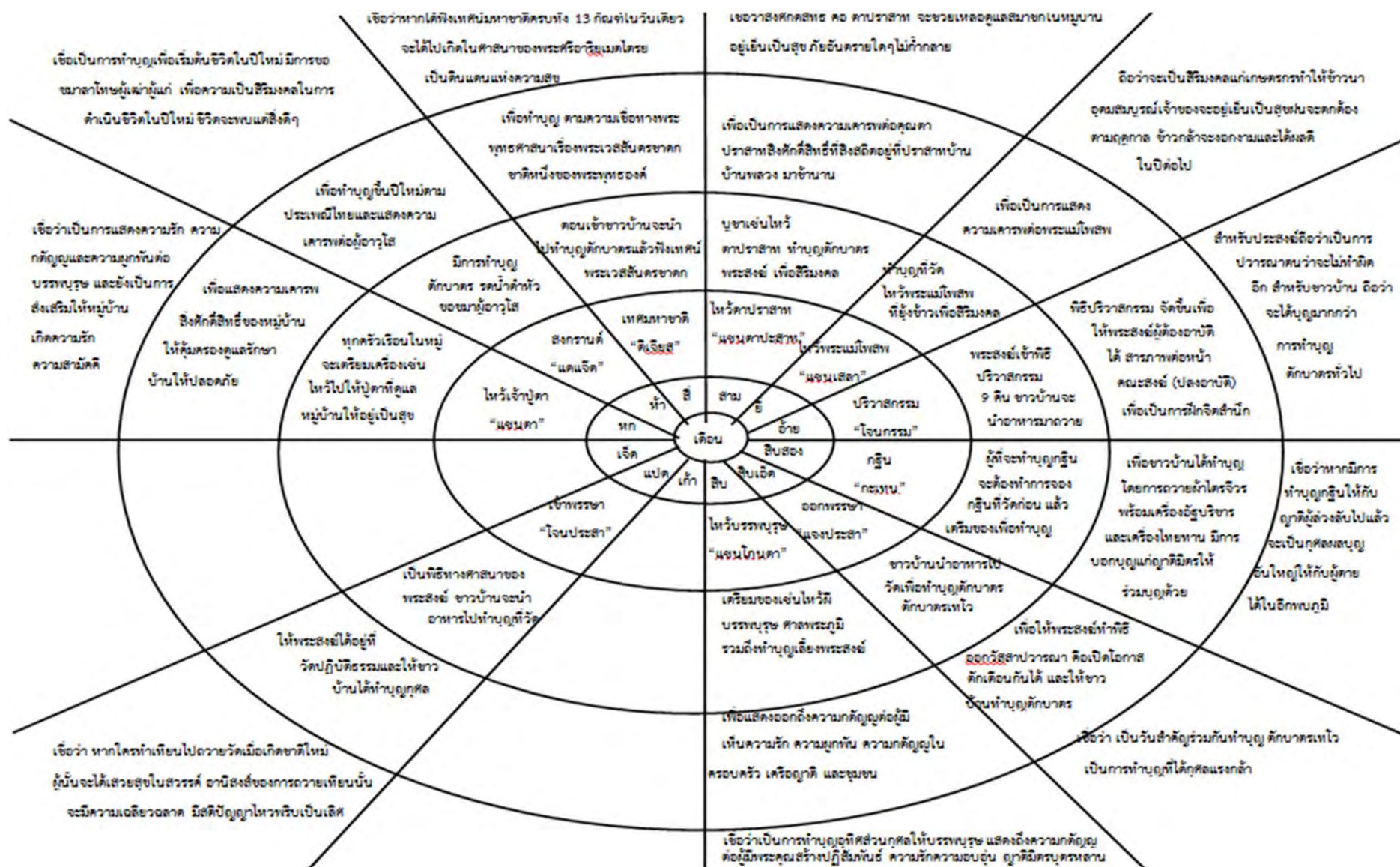
2) วัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปหรือขาดการสืบทอด

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความทันสมัยของโลกเทคโนโลยี ความรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการศึกษาในโลกยุคปัจจุบัน ส่งผลให้ความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้านพลวงที่เคยถือปฏิบัติสืบทอดกันได้มีการเปลี่ยนแปลงและขาดการปฏิบัติไป วัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปหรือขาดการสืบทอดของชาวบ้านพลวง มีดังนี้

(1) พิธีโกนผมจุก (กันจำปอย) ปัจจุบันพิธีโกนผมจุก ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “กันจำปอย” ในบ้านพลวงจะมองหาเด็กที่ไว้ผมจุกแทบจะไม่มีเลยก็ว่าได้ เพราะโลกได้เจริญขึ้นและวัฒนธรรมใหม่ๆ ได้มีบทบาทแผ่คลุมทั่วไปหมด พิธีกรรมโบราณ ซึ่งบรรพบุรุษของเราเคยปฏิบัติมาหลายชั่วอายุคนก็ค่อยๆ สูญหายไป เหลือแต่เพียงอยู่ในความทรงจำเท่านั้น และอีกประการหนึ่ง การไว้ผมจุกให้แก่บุตรหลานตามสมัยโบราณนั้น นับได้ว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและมีพิธีรีตองมากมาย สู้เอาไว้ผมตามแบบธรรมดาดีกว่า และถ้าเป็นเด็กผู้หญิงก็ไว้ยาวเสียเลยทีเดียว สมัยก่อนเมื่อเด็กมีอายุจะเข้าเขตวัยหนุ่มสาว (ชายอายุย่างเข้า 13 ปี หญิง 11 ปี ตามคตินิยมของอินเดีย) จึงมีการพิธีเพื่อบอกกล่าวแก่ญาติมิตร ซึ่งเรียกว่า “พิธีมงคลโกนจุก” โดยมากมักจะหาโอกาสทำร่วมกับพิธีมงคล เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันเกิด ฯลฯ เพราะนับเป็นงานมงคลเช่นเดียวกัน โดยมีพิธีการสวดมนต์เย็น 1 วัน รุ่งขึ้นเลี้ยงพระแล้วก็ตัดจุกเด็กตามเวลาฤกษ์ ตอนบ่ายมีเวียนเทียนสมโภชทำขวัญเด็กตามพิธีพราหมณ์ที่สำคัญก่อนจะมีการจัดพิธีมงคลโกนจุกจะต้องให้โหรผูกดวงชะตาของเด็ก เพื่อสอบถามวันและฤกษ์งามยามดีให้ละเอียดและกำหนดวันงานให้แน่นอน พิธีนี้ควรทำงานเป็น 2 วัน คือเริ่มพิธีและสวดมนต์เย็น รุ่งขึ้นพระสงฆ์ฉันอาหารบิณฑบาตเช้าและตัดจุก

(2) พิธีตักน้ำสาบาน (เพ้อฮักเปรี๊ยะ) พิธีกรรมตักน้ำสาบานเป็นความเชื่อของชาวบ้านพลวงมานาน ซึ่งภาษาถิ่นจะเรียกว่า “เพ้อฮักเปรี๊ยะ” หากทำการแปลงตรงตัวในภาษาถิ่นจะแปลว่า “ตักน้ำพระ” ก็คือการตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ต่อหน้าพระต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ พิธีตักน้ำสาบานในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่อถือน้ำสาบานในเรื่องต่างๆ เช่น การสาบานเลิกดื่มเหล้า สาบานจะไม่กระทำการใดที่ผิดต่อจารีตประเพณีต่างๆ หรือเป็นการสาบานหากเกิดข้อพิพาทเพื่อแสดงความจริงใจว่าตนไม่ได้กระทำความผิดต่อสิ่งนั้นตามข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ในปัจจุบันชาวบ้านพลวงเองยังมีความเชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีตักน้ำสาบานอยู่ แต่ได้ขาดการสืบทอดพิธีตักน้ำสาบานมาเป็นเวลานานหลายปี

ภาพที่ 8 ประเพณีวัฒนธรรมแต่ละเดือนในชุมชน

2.5 ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ด้านความเชื่อทางศาสนา ในบ้านพลวงนั้น ชาวบ้านพลวงส่วนใหญ่นับถือศาสนา “พุทธ” โดยมีวัดปราสาทวารีศรีบุญพร หรือวัดบ้านพลวง เป็นสถานปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ โดยปัจจุบันมีหลวงพ่อดำรงที่รักษาการเจ้าอาวาส เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีต่างๆ และเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่นับถือศาสนา “คริสต์” ในหมู่บ้านที่มีความประสงค์จะเผยแพร่ศาสนาให้กับชาวบ้านพลวง โดยเน้นไปที่กลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านผ่านการสอนภาษาอังกฤษในวันหยุดให้เด็กและเยาวชน ถึงอย่างไรผู้ปกครองในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บุตรหลานของตนไปนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากมองว่าเป็นความเชื่อของชาวต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม จึงต้องการให้บุตรหลานสืบสานในหลักพระพุทธศาสนาเหมือนปู่ย่า ตายาย ที่ได้สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน

ด้านความเชื่อชาวบ้านพลวงเป็นกลุ่มคนชาติพันธุ์ไทย-เขมร มีพื้นฐานของความเชื่อเรื่อง ผี และพราหมณ์มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งชาวบ้านพลวงจะมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ โดยจะมีพิธีกรรมทำบุญตามประเพณีที่กล่าวข้างต้น คือ ประเพณีบุญเซ่นไหว้บรรพบุรุษ (แซนโฌนตา) ในเดือน 10 นอกจากผีบรรพบุรุษแล้วยังมีผี ปูตา ผีตาปราสาท ที่ชาวบ้านพลวงมีความเชื่อว่าคอยปกป้องรักษาผู้คนในหมู่บ้าน คอยคุ้มครองให้หมู่บ้านมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขร่มเย็น จึงมีพิธีกรรมทำบุญตามประเพณีที่กล่าวข้างต้น คือ บุญไหว้ตาปราสาท (แซนตาปราสาท) ในเดือน 3 ,บุญเซ่นไหว้เจ้าปูตา (แซนตา) ในเดือน 6 นอกจากความเชื่อเรื่องผีแล้วในแต่ละพิธีกรรมตามประเพณีของชาวบ้านจะมีพิธีพราหมณ์แทรกอยู่ในพิธีนั้นด้วย จะเห็นได้ว่าความเชื่อของชาวบ้านพลวงระหว่างความเชื่อเรื่องผี กับความเชื่อเรื่องพราหมณ์ นั้นไม่สามารถแยกกันได้เลยผสมผสานในตัวพิธีกรรมนั้นๆ

อย่างไรก็ตามในส่วนของการเคารพนับถือทั้งศาสนา และความเชื่อของชาวบ้านพลวงนั้น จะมีการผสมผสานกันอยู่ตามห้วงเดือนแต่ละเดือน ในบางเดือนจะเป็นบุญประเพณีทางด้านศาสนาโดยตรง บางเดือนจะเป็นความเชื่อเรื่องผี แต่ถึงอย่างไรในแต่ละบุญประเพณีชาวบ้านพลวงต้องมีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ คือ การทำบุญตักบาตร โดยมีความเชื่อว่าเป็นสิริมงคลของชีวิต หากพูดถึงความเคารพนับถือแล้วปัจจุบันความเคารพนับถือทางศาสนา และความเชื่อในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ คือกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านได้ลดน้อยลง หากทำการเปรียบเทียบกับอดีตที่ผ่านมา จะเห็นได้จากการที่เด็กและเยาวชนปัจจุบันไม่นิยมเข้าวัดฟังธรรม หรือทำบุญตักบาตร รวมถึงไม่เข้าร่วมตามประเพณีพิธีกรรมต่างๆเท่าที่ควร แต่กลุ่มผู้ใหญ่ในหมู่บ้านก็ให้ความร่วมมือ และสามัคคีกันเป็นอย่างดี ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การแสดงความเคารพนับถือต่อศาสนา และความเชื่อของชาวบ้านพลวง ปัจจุบันในกลุ่มผู้ใหญ่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันสามัคคีกันเป็นอย่างดี แต่จะมีเพียงกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านเท่านั้นที่ไม่เห็นความสำคัญ และไม่ค่อยจะเข้าร่วมพิธีกรรมเท่าที่ควร

2.6 การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาวะผู้นำ

1) ผู้นำทางการ

โครงสร้างกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการของบ้านพลวงในปัจจุบัน มีดังนี้

บ้านพลวง หมู่ที่ 1

นางวรรณ ทิมนิยาม	ผู้ใหญ่บ้าน
นางกนกพร สมนึกตน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายรัตน์ ประไวย์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายชัย ศรีเครือดำ	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง
นางสมศรี เกิดสบาย	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง

บ้านพลวงใต้ หมู่ที่ 2

นางลำพวรรณ ฉัตรทอง	ผู้ใหญ่บ้าน
นายสุวรรณ ไกยฝ้าย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายสมถวิล ฤทธิธณ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายสุพันธ์ สำราญสุข	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง
นางกาญจนา เดชบุญชร	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง

บ้านหนองพลวง หมู่ที่ 14

นายธนพล คุณสว่าง	ผู้ใหญ่บ้าน
นายคอย สำราญสุข	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นางสมเทียบ ประไวย์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายเกี้ยว พันธุ์เสน	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง
นายโนม จันทรประโคน	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง

บทบาทภารกิจของผู้นำที่เป็นทางการจะมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือการรับหน้าที่รับคำสั่งโดยตรงจากกระทรวงมหาดไทย ที่ส่งผ่านมาทางอำเภอ เช่น ดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านของตนทุกด้าน การจัดทำแผนหมู่บ้าน การส่งเสริมการจัดการด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น และบทบาทภารกิจทางอ้อม ที่มีหลักการ คือ เข้าถึง เข้าใจ และร่วมพัฒนา เช่น การบูรณาการงานด้านต่างๆในหมู่บ้าน การรับฟังความคิดเห็นของทุกคนในหมู่บ้าน การสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น องค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำที่เป็นทางการ ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย หากเปรียบเทียบกับผู้นำที่เป็นทางการในอดีต และปัจจุบันจะเห็นว่า บทบาทและการได้มาของผู้นำที่เป็นทางการของหมู่บ้านมีความแตกต่างกันมาก ในอดีตนั้น การได้มาซึ่งผู้นำจะคัดเลือกจากความเหมาะสมที่แท้จริง หรืออาจมาจากผู้นำตามธรรมชาติ กระทั่งนำไปสู่การปฏิบัติภารกิจในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากการยอมรับของคนในหมู่บ้านทำให้เกิดการมี

ส่วนร่วมกับทุกคนในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันการได้มาซึ่งผู้นำที่เป็นทางการใช้ระบบการเลือกตั้ง มีระบบการเมืองท้องถิ่น การซื้อเสียง การแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายของชาวบ้านที่ให้การสนับสนุนเกิดขึ้น มีระบบการแข่งขันมากขึ้น หลังจากเลือกตั้งเสร็จสิ้นฝ่ายใดชนะการเลือกตั้งก็ตามจะเกิดการต่อต้านของอีกฝ่ายตามมาอย่างเห็นได้ชัด ความขัดแย้งของกลุ่มคนในหมู่บ้านเกิดขึ้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านลดน้อยลง บทบาทภารกิจจะดำเนินงานตามคำสั่งสายตรงมากขึ้น

2) ผู้นำทางธรรมชาติ

หากทำการค้นหากลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือผู้นำทางธรรมชาติแต่ละด้านของบ้านพลวงในปัจจุบัน มีดังนี้

พ่อเอื้อน ครบส่วน เป็นผู้นำทางธรรมชาติด้านพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณีต่างๆในหมู่บ้าน ซึ่งพ่อเอื้อน ครบส่วนเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่บุตรหลานในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้รู้ในเรื่องของงานบุญประเพณีต่างๆของหมู่บ้าน เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีต่างๆ ท่านมีความพร้อมทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ ที่ทุกคนในหมู่บ้านต้องเคารพนับถืออย่างไม่มีข้อสงสัยแต่อย่างไร

พ่อนิม หมั่นเที่ยง เป็นผู้นำทางธรรมชาติด้านการปกครอง การพัฒนาหมู่บ้าน และการพัฒนาป่าชุมชน(ป่าหนองเยะทัด) เนื่องจากพ่อนิม หมั่นเที่ยง เป็นกำนันเก่า เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการปกครองและพัฒนาหมู่บ้านมาตั้งแต่อดีต ดังนั้น กลุ่มผู้นำในยุคปัจจุบัน และชาวบ้านพลวงจึงให้ความเคารพนับถือในตัวพ่อนิม หมั่นเที่ยงเสมอ ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านพ่อนิมจะสามารถให้คำปรึกษา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้ผ่านลุล่วงไปได้ด้วยดี

พ่อเหลือ โยแดง เป็นผู้นำทางธรรมชาติด้านเกษตรอินทรีย์ และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พ่อเหลือจะเป็นผู้รู้ ผู้นำให้คำปรึกษาด้านเกษตรอินทรีย์คนในหมู่บ้าน รวมถึงการขายเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับคนในหมู่บ้านได้ใช้ ชาวบ้านพลวงให้ความเคารพพ่อเหลือในด้านนี้เนื่องจากองค์ความรู้ที่มี และการถือปฏิบัติให้คนในหมู่บ้านได้เห็นจริง

พ่อเคลื่อน ลัดดาไสว เป็นผู้นำทางธรรมชาติด้านพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณี อีกท่านหนึ่งของหมู่บ้านพ่อเคลื่อน เป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมทางพราหมณ์ ซึ่งความรู้ ความอาวุโสในหมู่บ้านจึงทำให้พ่อเคลื่อน ลัดดาไสว เป็นผู้อาวุโสอีกท่านที่ทุกคนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ

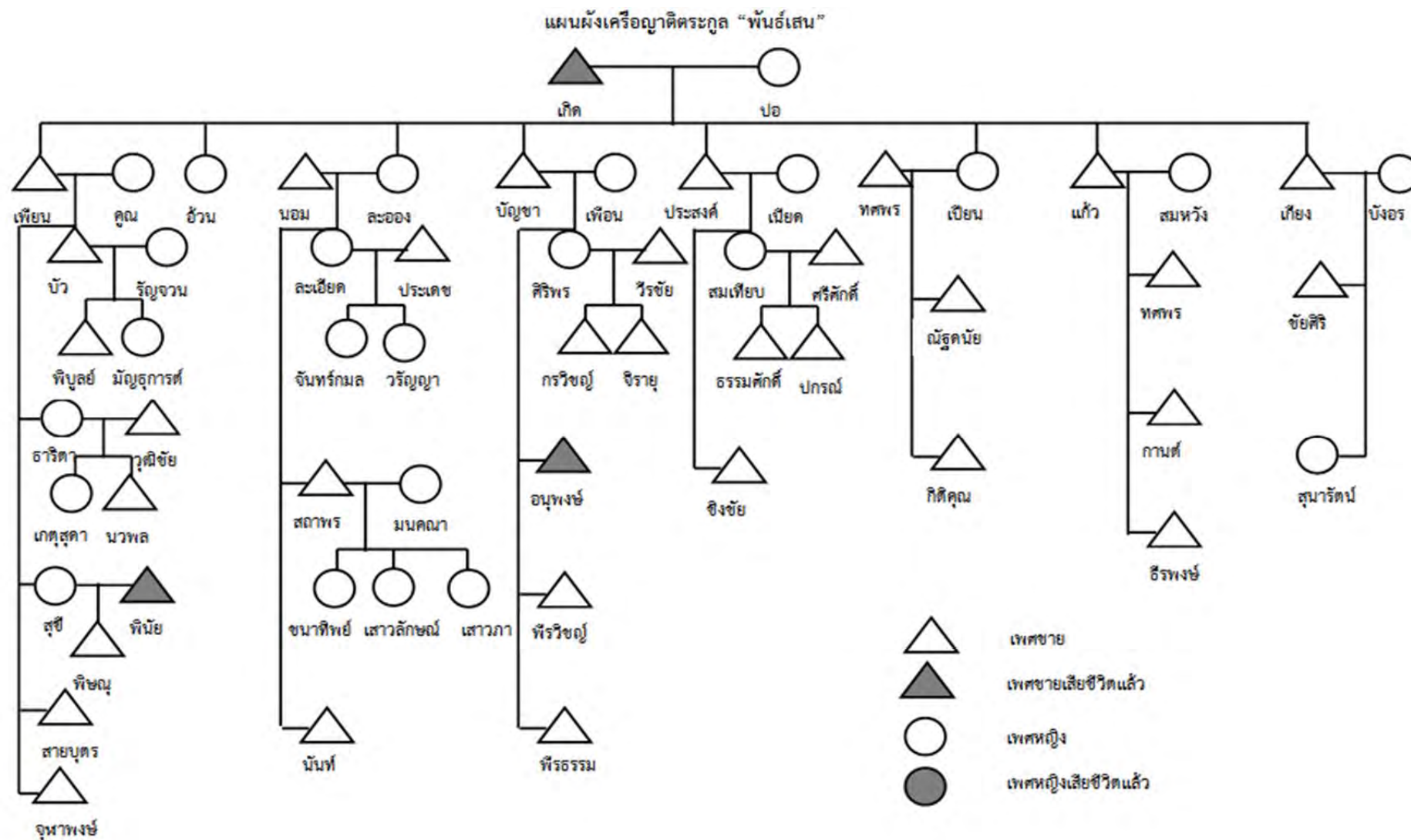
ระบบการปกครองและภาวะผู้นำทั้งที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติของบ้านพลวงนั้น จะแยกกันโดยสิ้นเชิงไม่ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันโดยมากมาจากระบบการปกครองในรูปแบบการเลือกตั้ง หรือการเมืองท้องถิ่นที่ทำให้หมู่บ้านเกิดความแตกแยก แบ่งพรรคแบ่งพวกตามความรักความชอบของแต่ละบุคคล แต่ไม่มีความรุนแรงมากนัก อหังการมาจากการที่หมู่บ้านมีผู้นำทางธรรมชาติที่ทุกคนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือคอยดูแลไม่ให้ความขัดแย้งเหล่านั้นเกิดความรุนแรงมากไป รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อของคนในหมู่บ้านที่มีกิจกรรมพิธีกรรมร่วมกัน เมื่อถึงบุญประเพณีทุกกลุ่มทุกฝ่ายจะเข้ามาร่วมกันทำบุญร่วมกัน โดยจะมีผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติได้ร่วมกันทำให้หมู่บ้านเกิดความสามัคคีกันขึ้นได้

3. ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน

3.1 ระบบเครือญาติ

เครือญาติที่ถือว่าเป็นเครือญาติเก่าแก่ และมีขนาดใหญ่ในบ้านพลวง โดยแสดงเป็นแผนภูมิเครือญาติ
ดังนี้

ภาพที่ 9 แผนผังเครือญาติ

จากข้อมูลแผนผังเครือญาติตระกูล “พันธ์เสน”ข้างต้นสามารถอธิบายได้ ดังนี้
ครอบครัวนายเกิด-นางปอ พันธ์เสน อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 103 หมู่ 14 บ้านหนองพลวง ตำบลบ้านพลวง
อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ มีบุตรร่วมกันทั้งสิ้น 8 คน

บุตรคนที่ 1 นายเพี้ยน พันธ์เสน สมรสกับ นางคุณ รุ่งเรือง มีบุตรร่วมกัน 5 คน

1. นายบัว พันธ์เสน สมรสกับ นางรัฐจวน เข็มอี๊ก มีบุตรร่วมกัน 2 คน คือ นายพิบูลย์ พันธ์
เสน และเด็กหญิงมัญญ์การต์ พันธ์เสน

2. นางธาริตา พันธ์เสน สมรสกับ นายวุฒชัย จำนงเพียร มีบุตรร่วมกัน 2 คน คือ เด็กหญิง
เกตุสุตา จำนงเพียร และเด็กชายนวลพล จำนงเพียร

3. นางสุชี พันธ์เสน สมรสกับนายพินัย จันทนุภา มีบุตรร่วมกัน 1 คน คือนายพิษณุจันทนุภา

4. นายสายบุตร พันธ์เสน ยังไม่สมรส

5. นายจุฬาพงษ์ พันธ์เสน ยังไม่สมรส

บุตรคนที่ 2 นางสาวอ้วน พันธ์เสน ยังไม่สมรส

บุตรคนที่ 3 นางละออง พันธ์เสน สมรสกับ นายนอม จันทรประโคน มีบุตรร่วมกัน 3 คน

1. นางละเอียด จันทรประโคน สมรสกับ นายประเดช ประไวย์ มีบุตรร่วมกัน 2 คน คือ
นางสาวจันทรกมล ประไวย์ และ เด็กหญิงวรัญญา ประไวย์

2. นายสถาพร จันทรประโคน สมรสกับนางมนคณา หมดทอง มีบุตรร่วมกัน 3 คน คือ
เด็กหญิงจันทรกมล ประไวย์ , เด็กหญิงเสาวลักษณ์ จันทรประโคน และ เด็กหญิงเสาวภา จันทรประโคน

3. นายนันท์ จันทรประโคน ยังไม่สมรส

บุตรคนที่ 4 นายบัญชา พันธ์เสน สมรสกับ นางเพ็ญ ศรีแย้ม มีบุตรร่วมกัน 4 คน

1. นางศิริพร พันธ์เสน สมรสกับ นายวีระชัย ขาติสม มีบุตรร่วมกัน 2 คน คือ เด็กชาย กร
วิชัย ขาติสม และ เด็กชายจิรายุ ขาติสม

2. นายอนุพงษ์ พันธ์เสน ยังไม่สมรส

3. เด็กชายพีรวิชัย พันธ์เสน ยังไม่สมรส

4. เด็กชายพีรธรรม พันธ์เสน ยังไม่สมรส

บุตรคนที่ 5 นายประสงค์ พันธ์เสน สมรสกับ นางเนียด หมดทอง มีบุตรร่วมกัน 2 คน

1. นางสมเทียบ พันธ์เสน สมรสกับ นายศรีศักดิ์ ประไวย์ มีบุตรร่วมกัน 2 คน คือ เด็กชาย
ธรรมศักดิ์ ประไวย์และเด็กชายปรกรณ์ ประไวย์

2. นายชิงชัย พันธ์เสน ยังไม่สมรส

บุตรคนที่ 6 นางเปียน พันธ์เสน สมรสกับ นายทศพร หมีกศรี มีบุตรร่วมกัน 2 คน

1. นายณัฐดนัย หมีกศรี ยังไม่สมรส

2. นายกิตติคุณ หมีกศรี ยังไม่สมรส

บุตรคนที่ 7 นายแก้ว พันธ์เสน สมรสกับ นางสมหวัง ภายดี มีบุตรร่วมกัน 3 คน

1. เด็กชายทศพร พันธ์เสน ยังไม่สมรส

2. เด็กชายกานต์ พันธ์เสน ยังไม่สมรส

3. เด็กชายธีรพงษ์ พันธ์เสน ยังไม่สมรส

บุตรคนที่ 8 นายเกี้ยว พันธ์เสน สมรสกับ นางบังอร เฉลียวไว มีบุตรร่วมกัน 2 คน

1. นายชัยศิริ พันธ์เสน ยังไม่สมรส

2. เด็กหญิงสุนารัตน์ พันธ์เสน ยังไม่สมรส

สภาพสังคมปัจจุบันบ้านพลวงยังมีการยึดถือ และให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติอยู่ ภายในกลุ่มเครือญาติแต่ละกลุ่มยังมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่สำคัญบุตรหลานยังให้ความสำคัญกับปู่ย่า ตายาย ผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ซึ่งแม้ระบบความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านจะลดน้อยลงไปจากอดีตตามยุคสมัยที่มีความเจริญทางเทคโนโลยี และการสื่อสารอย่างเช่นปัจจุบัน เหตุที่ระบบเครือญาติยังมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นอยู่ สืบเนื่องมาจากประเพณีวัฒนธรรมคำสอนที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษา ที่ในปีหนึ่งๆญาติพี่น้องจะต้องมารวมกันเพื่อแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ เคารพผู้อาวุโสในกลุ่มเครือญาตินั้นๆ และเป็นโอกาสดีที่จะให้ผู้อาวุโสได้กล่าวตักเตือน สอนสั่งให้บุตรหลาน เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ถือปฏิบัติแต่สิ่งดีงาม ไม่ประพฤติดิตติร้ายต่อผู้อื่น รู้รักสามัคคีกันในกลุ่มญาติพี่น้อง และทุกคนในหมู่บ้าน

3.2 การจัดการความสัมพันธ์

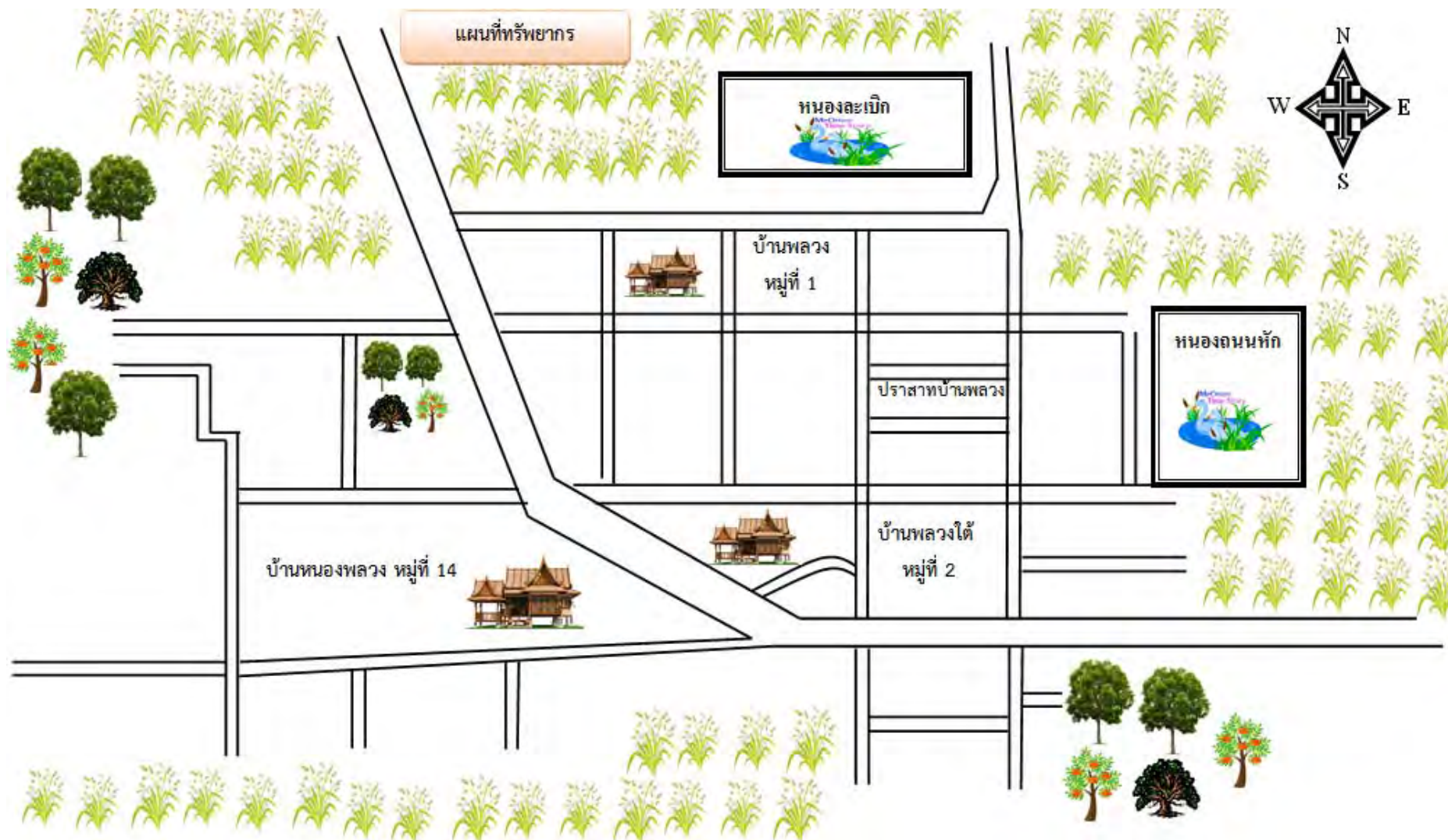
การจัดการความสัมพันธ์ของคนในบ้านพลวง ปัจจุบันความสัมพันธ์ของคนในบ้านพลวงไม่ถือว่าเลวร้ายมากเกินไป คือ ถึงแม้จะมีการแบ่งกลุ่มที่เกิดจากปัญหาการแข่งขันเลือกตั้งภายในหมู่บ้าน ทั้งการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายตามความชอบและให้การสนับสนุนผู้สมัคร แต่หลังการเลือกตั้งความขัดแย้งจะตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงอย่างไรในหมู่บ้านก็ยังมีกิจกรรมทางสังคม ประเพณีพิธีกรรมต่างๆที่จะทำให้คนในหมู่บ้านเข้ามารวมตัวประกอบพิธีกรรมร่วมกัน รวมถึงการที่หมู่บ้านมีผู้อาวุโสเป็นผู้นำทางธรรมชาติที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถืออยู่ จึงทำให้ความขัดแย้งของคนในหมู่บ้านไม่รุนแรงมาก สามารถควบคุมได้ และที่สำคัญความสัมพันธ์ที่เห็นเด่นชัด คือ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ กลุ่มก้อนของความเป็นญาติพี่น้องกันก่อให้เกิดการไม่ทอดทิ้งกัน ความสัมพันธ์ยังแน่นแฟ้นมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเสมอ ดังนั้นการจัดการความสัมพันธ์ของคนในบ้านพลวง จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1. ระบบเครือญาติ 2. วัฒนธรรมประเพณี 3. ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เพื่อสร้างพลังในการจัดการกับปัญหาที่เข้ามากระทบต่อความสัมพันธ์อันดีของคนในหมู่บ้าน

4. ทรัพยากรธรรมชาติ

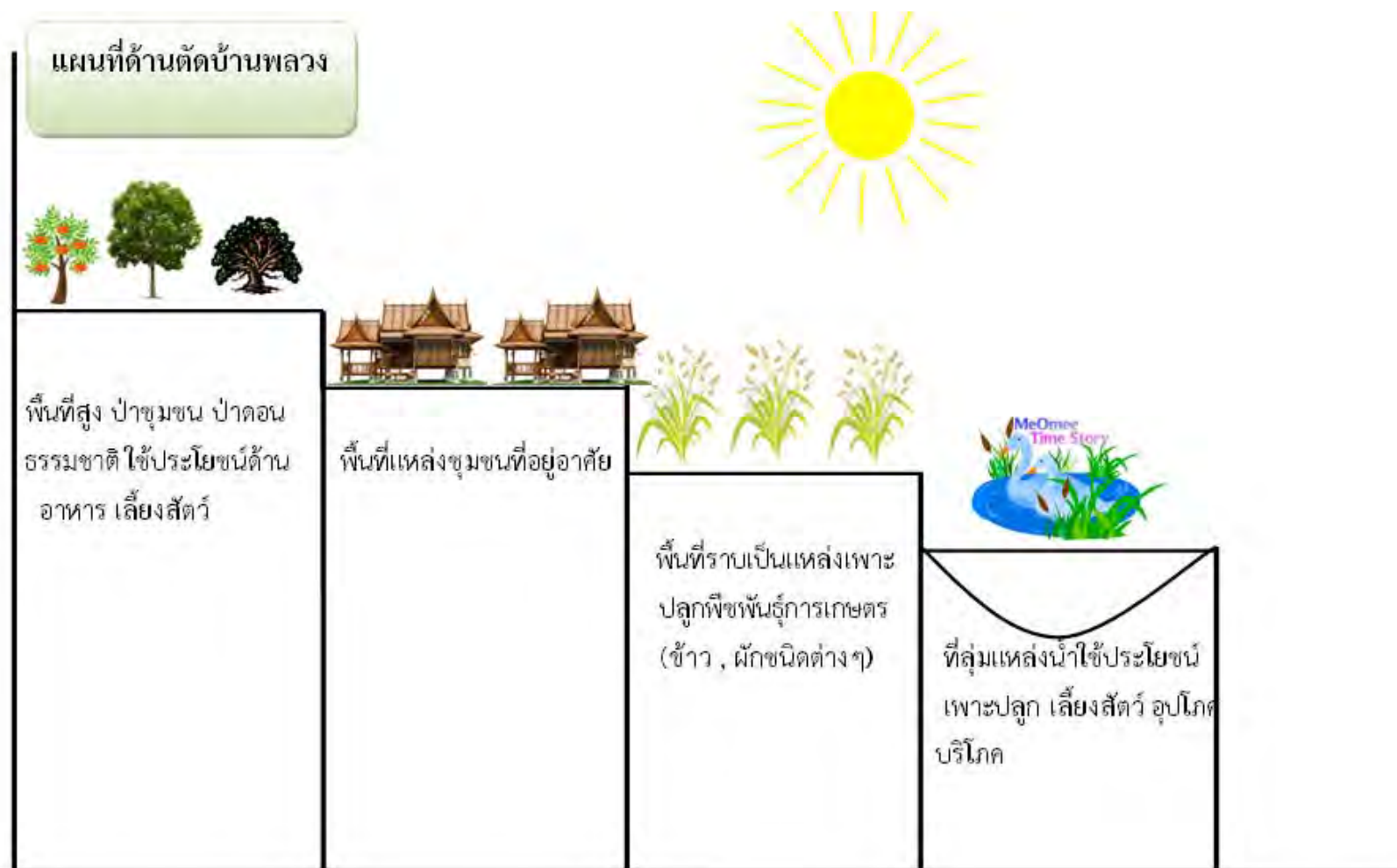
ภาพที่ 10 แสดงตัวอย่างประกอบแผนผังทรัพยากร

ภาพที่ 11 แผนผังทรัพยากร

ภาพที่ 12 แผนที่ด้านตัดบ้านพลวง

4.1 พื้นดิน

1) ลักษณะของพื้นดินและความเปลี่ยนแปลง

ลักษณะของดินในพื้นที่บ้านพลวง พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินเหนียวปนทราย ในอดีตผืนดินบ้านพลวงเป็นผืนดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันผืนดินของบ้านพลวงได้มีการเปลี่ยนสภาพไปมาก ในอดีตผืนดินของบ้านพลวงเป็นผืนป่าเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือพื้นที่ทำกิน และพื้นที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ตามลำดับ แต่ปัจจุบันจากการเพิ่มจำนวนของประชากรที่มากขึ้น ความต้องการพื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยมีมากขึ้น จึงทำให้สภาพผืนดินของบ้านพลวงใช้เป็นที่ทำกินมากที่สุด รองลงมาคือที่อยู่อาศัย และที่สาธารณะประโยชน์ ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ป่าได้ลดน้อยลงจนเหลือเพียงป่าชุมชน และป่าละเมาะหรือป่าทำเลในการเลี้ยงสัตว์เท่านั้น

2) การใช้ประโยชน์พื้นดิน

ผืนดินในบ้านพลวงมีเนื้อที่ทั้งหมดจำนวน 6,204 ไร่ มีการใช้ประโยชน์จากดินในหลายรูปแบบ ดังนี้

- (1) ใช้เป็นที่อยู่อาศัย มีเนื้อที่จำนวน 681 ไร่เป็นพื้นที่ในการตั้งบ้านเรือนของผู้คนในหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่ คือบ้านพลวง หมู่ 1 บ้านพลวงใต้ หมู่ 2 และบ้านหนองพลวง หมู่ 14
- (2) ใช้เป็นที่ทำกิน มีเนื้อที่จำนวน 5,400 ไร่ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของผืนดินที่มีในหมู่บ้าน ที่ทำกินของชาวบ้านพลวงส่วนมากใช้เป็นที่ทำนา ทำไร่ และปลูกผัก
- (3) ใช้เป็นที่สาธารณะประโยชน์ มีเนื้อที่จำนวน 123 ไร่โดยที่สาธารณะประโยชน์แบ่งเป็น ศาลากลางหมู่บ้าน ศูนย์สาธิตการตลาด ป่าชุมชน และป่าทำเลเลี้ยงสัตว์

3) สาเหตุความเสื่อมโทรมของผืนดิน

ความเสื่อมโทรมของผืนดินในบ้านพลวงมาจากการใช้ประโยชน์จากดินโดยขาดการดูแลบำรุงรักษา สภาพดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ปัจจัยหลักที่ทำให้สภาพของดินมีการเปลี่ยนแปลง คือ

- (1) ขาดต้นไม้ ปัจจุบันต้นไม้ในเขตพื้นที่บ้านพลวงได้ลดน้อยลงไปมากหากทำการเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา เมื่อขาดต้นไม้จึงทำให้ขาดใบไม้ที่จะทับถมกันแล้วย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยบำรุงดิน จนทำให้ดินขาดคุณภาพขาดความอุดมสมบูรณ์ไป
- (2) การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีมากเกินไป อีกปัจจัยที่ทำให้สภาพของดินมีความเสื่อมโทรมไปก็คือการที่ชาวบ้านใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการทำการเกษตรมากเกินไป เนื่องจากเมื่อดินขาดความอุดมสมบูรณ์เกษตรกรจึงจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากเพื่อให้พืชผลทางการเกษตรได้ผลผลิตมากตามที่ต้องการ การใช้ปุ๋ยเคมีเป็นการให้อาหารกับพืชโดยตรง ไม่ใช่การบำรุงหรือปรับสภาพของดินให้มีความอุดมสมบูรณ์แต่อย่างใด ดังนั้นจากสภาพผืนดินของบ้านพลวงที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก จึงมีการส่งเสริมให้ผู้คนในหมู่บ้านหันมาใช้ปุ๋ยคอก (มูลสัตว์) ในการบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์กลับมามีดังเดิม โดยมีการตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ขึ้นในหมู่บ้านเพื่อเป็นการทำการเกษตรโดยการปรับสภาพให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ให้พืชได้อาหารจากดินแทนที่จะได้อาหารโดยตรงจากปุ๋ยเคมี แต่ก็มีชาวบ้านจำนวนไม่มากนักที่เห็นความสำคัญของการบำรุงดิน ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังใช้ปุ๋ยเคมีตามดินเนื่องจากเห็นว่าการใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก แต่ไม่ได้ตระหนักว่าจะทำให้สภาพดินเปลี่ยนแปลงหรือเสื่อมโทรมแต่อย่างไร (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติและกลุ่มผู้นำทางการ : 2554)

4.2 พื้นน้ำ

1) แหล่งน้ำในพื้นที่บ้านพลวงมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์จากการอุปโภค

บริโภคในหมู่บ้านทั้งสิ้น 8 แหล่ง โดยแยกเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ จำนวน 3 แหล่ง คือ 1.หนองถนนหัก มีเนื้อที่ 100 ไร่ 2.หนองละเบ็ก มีเนื้อที่ 12 ไร่ 3.หนองพลวงมีเนื้อที่ 15 ไร่ และแหล่งน้ำขนาดเล็ก จำนวน 5 แหล่ง คือ 1.หนองยะทัด 2.หนองตาลี 3.หนองदनเทียม 4.หนองสะนวน 5.หนองตาหนู นอกจากนี้แหล่งน้ำตามธรรมชาติแล้ว ชาวบ้านพลวงยังมีการสร้างแหล่งน้ำขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ ทั้งอุปโภคบริโภค และการเกษตร คือ แหล่งน้ำบาดาล จำนวน 95 แหล่ง และสระน้ำ จำนวน 14 สระ ส่วนนามีขนาดมาตรฐานเดียวกัน คือ กว้าง 10 เมตร ยาว 15 เมตร และลึก 3 เมตร

2) การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

การใช้ประโยชน์ด้านการอุปโภคบริโภค คือ หนองถนนหักเป็นแหล่งประปาหมู่บ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างบ้านพลวงหมู่ 1 กับบ้านพลวงใต้ หมู่ 2 และเป็นแหล่งประปาหมู่บ้านของบ้านพลวงใต้ หมู่ 14 การใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรมคือแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่หนองถนนหัก, หนองละเบ็กและหนองพลวง ใช้เป็นแหล่งน้ำในการทำนา ปลุกผัก เลี้ยงปลา รวมถึงเป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ ส่วนแหล่งน้ำขนาดเล็ก คือ หนองยะทัด, หนองตาลี, หนองदनเทียม, หนองสะนวน และหนองตาหนู จะเป็นแหล่งน้ำขนาดเล็กฤดูฝนสามารถใช้เป็นแหล่งน้ำในการทำนาได้ เมื่อเสร็จสิ้นจากการทำนาจะเป็นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์

3) ความเปลี่ยนแปลง และการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ

จากอดีตจนถึงปัจจุบันแหล่งน้ำในบ้านพลวงเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ แหล่งน้ำเกิดความตื้นเขินเป็นจำนวนมาก และไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ประโยชน์ได้ทั้งปี ดังนั้น ทางผู้นำชุมชนจึงมีการฟื้นฟูแหล่งน้ำขนาดใหญ่ โดยการขุดลอกหนองน้ำขนาดใหญ่ทั้ง 3 แหล่ง คือ หนองถนนหัก, หนองละเบ็กและหนองพลวง เพื่อสามารถเก็บกักน้ำให้ชาวบ้านพลวงได้ใช้ประโยชน์ทั้งอุปโภคบริโภค และทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติและกลุ่มผู้นำทางการ : 2554)

4.3 ป่าไม้

1) ลักษณะของทรัพยากรป่าไม้และขนาดพื้นที่

ในอดีตบ้านพลวงเคยมีทรัพยากรป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์มากแห่งหนึ่งในประเทศไทย แต่เมื่อระยะเวลาเปลี่ยนแปลงไป ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความต้องการในการใช้ประโยชน์จากผืนป่ามีมากขึ้น มีการเปิดสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่จนทำให้ป่าไม้เริ่มลดลงเกือบหมดไปจากพื้นที่ ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่บ้านพลวงที่ยังคงเหลือในหมู่บ้านมี 3 ประเภท คือ 1.ป่าชุมชนหนองยะทัดมีพื้นที่ทั้งหมด 1,761 ไร่ 2.สวนป่าโรงเรียนบ้านพลวง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 20 ไร่ 3.ป่าดอนป่าละเมาะตามหัวไร่ปลายนามีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 1,000 ไร่

2) การจัดการป่าและการใช้ประโยชน์

ปัจจุบันบ้านพลวงได้ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยังคงเหลือในพื้นที่ 2 ประเภท คือ ป่าหนองยะทัดทางหมู่บ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์และเสนอขอให้ขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนประมาณปีพ.ศ. 2534 และ สวนป่าโรงเรียนบ้านพลวง ชาวบ้านได้ขอให้ทางโรงเรียนบ้านพลวงอนุรักษ์ให้เป็นป่าสาธารณะประโยชน์เพื่อให้บุตรหลานได้เรียนรู้และหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน ในส่วนของป่าละเมาะตามหัวไร่ปลายนาทางหมู่บ้านได้ขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มเพื่อใช้เป็นทำเลในการเลี้ยงสัตว์ โดยเป็นการใช้

ประโยชน์ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของคนบ้านพลวง ป่าเป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติของคนบ้านพลวง เช่น ผักชนิดต่างๆ, เห็ด, หน่อไม้, กบ และเขียด เป็นต้น นอกจากแหล่งอาหารแล้วยังเป็นแหล่งสมุนไพรพื้นบ้าน ทำเลเลี้ยงสัตว์ เป็นแหล่งพลังงาน (ฟืน) และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3) ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรป่าไม้

จากอดีตถึงปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของบ้านพลวงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากอดีตบ้านพลวงเคยมีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ในบ้านพลวงเหลือพื้นที่โดยรวม ประมาณ 2,700 ไร่ ซึ่งเป็นสภาพป่าที่มีความเสื่อมโทรมอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรป่าไม้ในบ้านพลวง มีดังนี้

(1) ประมาณปี พ.ศ. 2524 ได้มีการบุกรุกผืนป่าโดยการจับจองพื้นที่เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน รวมถึงการสัมปทานตัดไม้ ของโรงเลื่อย “จักรีศรีสุรินทร์” เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ป่าในบริเวณนี้เสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว

(2) ประมาณปี พ.ศ. 2534 - 2539 หลังจากที่ทรัพยากรป่าไม้ในบ้านพลวงเสื่อมโทรมไปมาก และลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วชาวบ้านพลวงจึงเริ่มมีการรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์ป่าในรูปแบบของป่าชุมชนหนองยะหัตต์ และมีการปลูกป่าเสริมบริเวณจุดที่เสื่อมโทรมในพื้นที่ป่าชุมชน พระราชทานธงช้างสามเศียร อาสาสมัครพิทักษ์ป่า จากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

(3) เมื่อปี พ.ศ. 2539 ได้มีการจัดอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ทุกหมู่บ้านรอบป่าได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน

(4) เมื่อปี พ.ศ. 2540 ได้มีกลุ่มสมาชิกคนจนภาคอีสาน และกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านรอบป่าเข้าบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนหนองยะหัตต์เพื่อจะยึดพื้นที่ป่าเป็นที่ทำกิน แต่ถูกต่อต้านจากกลุ่มชาวบ้านที่อนุรักษ์ป่า จนเกิดความขัดแย้งต่อสู้เรียกร้องกันทั้ง 2 ฝ่าย ผลกลุ่มชาวบ้านที่อนุรักษ์ผืนป่าเป็นฝ่ายชนะได้สิทธิในการอนุรักษ์ผืนป่าเพื่อสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านต่อไป

(5) เมื่อปี พ.ศ. 2542 ได้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่าชุมชนขั้นที่ 2 จากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถแสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านมีการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ฟื้นฟูผืนป่าอย่างต่อเนื่อง

(6) เมื่อปี พ.ศ. 2547 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวงได้สนับสนุนงบประมาณให้มีการขุดคลองรอบผืนป่าชุมชนหนองยะหัตต์ เพื่อเป็นการกั้นแนวเขตผืนป่า และเป็นการเพิ่มแหล่งน้ำให้กับชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ด้วย

(7) เมื่อปี พ.ศ. 2549 มีกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวงร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านรอบป่าได้ร่วมกันปลูกป่าเสริมตามมูลดินบริเวณคลองส่งน้ำรอบผืนป่าชุมชน (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรณี สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติและกลุ่มผู้นำทางการ : 2554)

จากข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านพลวงที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบทรัพยากรธรรมชาติทั้ง ทรัพยากรดิน น้ำ และป่า ซึ่งเกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของคนในชุมชนจากทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป อีกทั้งยังขาดการดูแลรักษาจนนำไปสู่สภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านพลวง คือ จากอดีตที่เคยพึ่งพาธรรมชาติทั้งระบบอาหารการกินต่างๆ ปัจจุบันคนในชุมชนบ้านพลวงพึ่งพาระบบตลาดเป็นหลัก ปัจจัยการดำเนินชีวิตที่สำคัญของคนในชุมชนไม่ใช่ระบบธรรมชาติอีกต่อไป กลายเป็นระบบทุนระบบเงินเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับคนในยุคปัจจุบัน

5. สภาพทางเศรษฐกิจ

5.1 การประกอบอาชีพ

1) ประเภทอาชีพภาคการเกษตร

อาชีพภาคการเกษตรเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านพลวง คิดเป็นร้อยละ 90 จากประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน ถึงแม้จะมีอาชีพอื่น เช่น รับราชการ รับจ้าง อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็ยังต้องทำแต่จะเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นการจ้างแรงงานแทน อาชีพภาคเกษตรกรรมในบ้านพลวง ประกอบด้วย

(1) **การทำนาข้าว** เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านพลวงจากอดีตจนถึงปัจจุบันและเกือบทุกครัวเรือนในบ้านพลวงจะต้องมีการประกอบอาชีพนี้ พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นข้าวที่ตอบสนองตลาด คือ ข้าวหอมมะลิ 105 และข้าว กข-15 เป็นหลัก

(2) **ทำไร่จะเป็นไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย** ในพื้นที่ดอนที่สูงในหมู่บ้าน

(3) **ทำสวน** ชาวบ้านพลวงจะมีการทำสวนในพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำประจำหมู่บ้านส่วนมากเป็นผักประเภทต่างๆที่สามารถนำไปขายได้ในตลาดสดอำเภอปราสาท สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

(4) **การเลี้ยงสัตว์** เช่นโค, กระบือ, เป็ด, ไก่, หมู และเลี้ยงปลา ซึ่งเป็นรายได้อีกทางของเกษตรกรบ้านพลวง เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรในยามจำเป็นที่ต้องใช้เงินได้

2) ต้นทุนการผลิต

การทำเกษตรกรรมมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนหรือที่เรียกกันว่าต้นทุนการผลิต หากทำการเปรียบเทียบโดยเฉลี่ยในทีนา จำนวน 10 ไร่ ดังนี้

- ค่าจ้างโลกบดตอซังไร่ละ 200 บาท จำนวน 10 ไร่	เป็นเงิน 2,000 บาท
- ค่าจ้างไถหว่านและคราดไร่ละ 250 บาท จำนวน 10 ไร่	เป็นเงิน 2,500 บาท
- ค่าปุ๋ยเคมีกระสอบละ 800 บาท จำนวน 5 กระสอบ	เป็นเงิน 4,000 บาท
- ค่าเก็บเกี่ยวรถเกี่ยวแบบอ้อมไร่ละ 700 บาท จำนวน 10 ไร่	เป็นเงิน 7,000 บาท
- ค่าอุปกรณ์ และเครื่องมืออื่นๆ	เป็นเงิน 2,000 บาท
รวมค่าใช้จ่ายประมาณ	เป็นเงิน 17,500 บาท

3) ผลผลิต

อาชีพเกษตรกรรมในส่วนการทำนาที่เป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน หากทำการเปรียบเทียบจากการทำนาจำนวน 10 ไร่ พบว่าจำนวนผลผลิต และราคาข้าวในจังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

- เกษตรกรบ้านพลวงสามารถผลิตข้าวหอมมะลิ 105 และข้าว กข-15 จำนวน 400 กิโลกรัมต่อ 1 ไร่ ทีนา 10 ไร่ จะได้ผลผลิต 4,000 กิโลกรัม

- ราคาข้าวหอมมะลิ 105 และข้าว กข-15 ในจังหวัดสุรินทร์ กิโลกรัมละ 20 บาท หากขายข้าว 4,000 กิโลกรัม จากการทำนา 10 ไร่ จะได้เงิน จำนวน 80,000 บาท

หากทำการเปรียบเทียบระหว่างรายรับกับต้นทุนการผลิตแล้ว จะเห็นว่าในแต่ละปีเกษตรกรจะมีรายได้มากกว่าต้นทุนการผลิตในการทำนา 10 ไร่ โดยประมาณ คือ

- รายได้จากการขายข้าว	80,000 บาท
- ต้นทุนการผลิต	17,500 บาท
- ผลกำไร	62,500 บาท

4) การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ

อาชีพภาคการเกษตรในบ้านพลวงหากทำการเปรียบเทียบรูปแบบกระบวนการผลิต และเป้าหมายของการผลิตในอดีต กับปัจจุบัน นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ในรูปแบบการผลิตในอดีต เกษตรกรจะเน้นการผลิตแบบพึ่งตนเองและธรรมชาติมากที่สุด โดยเริ่มตั้งแต่การไถ การหว่านกล้า การดำ จนกระทั่งการเก็บเกี่ยว แล้วนวดข้าว กระบวนการทั้งหมดต้องใช้แรงงานคน แรงงานสัตว์เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันนี้ กระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการส่วนมากใช้แรงงานเครื่องจักรจนเกือบครบกระบวนการ ไถ เกียว นวด แรงงานคนเพียงควบคุมดูแลเท่านั้น และเป้าหมายในการผลิตในอดีตคือการผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก แต่ปัจจุบันการผลิตพืชผลทางการเกษตรมีเป้าหมายเพื่อขายเปลี่ยนผลผลิตเป็นเงินตราแทน ดังนั้น รูปแบบกระบวนการผลิต และเป้าหมายของการผลิต ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจึงส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน และการดำเนินชีวิตของเกษตรกรบ้านพลวง ดังนี้ ระบบความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน เดิมทีในอดีตการทำนาหรือการทำการเกษตรที่อาศัยแรงงานคนเป็นหลักนั้นทำให้คนมีความสัมพันธ์กันในหมู่บ้าน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่นการลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกนวดข้าว เป็นต้น แต่ปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เงินตราเข้ามามีอิทธิพลมากจึงเกิดการจ้างงานแทนการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และยังส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ในส่วนของการดำเนินชีวิตของเกษตรกรบ้านพลวงนั้นเมื่อการผลิตข้าวแล้วขาย ต้นทุนการผลิตใช้เงินมากทำให้เกษตรกรที่ไม่มีทุน (เงิน) ใช้ในการผลิต รวมถึงรายจ่ายในชีวิตประจำวันทำให้เกษตรกรมีการกู้เงินเพื่อนำมาใช้ในการลงทุนทำการเกษตรเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้จากการเป็นหนี้ของเกษตรกรบ้านพลวง ทั้งในและนอกระบบ หนี้ในระบบ ส่วนใหญ่เกษตรกรบ้านพลวงจะทำการกู้เงินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และธนาคารออมสิน โดยเฉลี่ยประมาณครอบครัวละ 200,000 บาท หนี้ในระบบส่วนใหญ่เกษตรกรจะทำการกู้เงินจากนายทุนในหมู่บ้านและนายทุนในอำเภอปราสาทโดยเฉลี่ยประมาณครอบครัวละ 20,000 บาท เมื่อเป็นหนี้เกษตรกรต้องนำเงินที่ได้จากการขายผลผลิตในแต่ละปีไปขายเพื่อใช้หนี้แล้วกลับไปกู้ใหม่ตามเดิม ดังนั้นจึงเป็นหนี้หมุนเวียนอยู่กับเกษตรกรบ้านพลวงในปัจจุบัน

5.2 นอกภาคการเกษตร

ปัจจุบันบ้านพลวงมีประชากรจำนวนมากที่ไม่ได้ประกอบอาชีพภาคการเกษตร เนื่องจากระบบการศึกษา และความเจริญของสังคม ทำให้คนในหมู่บ้านมีการพัฒนารูปแบบการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น อาชีพนอกภาคการเกษตรที่ชาวบ้านพลวงประกอบอาชีพ มีดังนี้

1) รับราชการ

อาชีพนอกภาคการเกษตรที่คนในสังคม และชาวบ้านพลวงให้การยอมรับมากที่สุดอาชีพหนึ่งคือ การรับราชการ บ้านพลวงมีคนรับราชการไม่มากนัก คิดเป็นประมาณร้อยละ 5 จากประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน อาชีพรับราชการที่มีในบ้านพลวง เช่น รับราชการครู รับราชการทหาร ตำรวจ เป็นต้น โดยส่วนมากจะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงคือระดับอุดมศึกษา และกลุ่มลูกเขยที่เข้ามาแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน อาชีพรับราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติในสังคมทำให้ผู้คนจำนวนมากส่งเสริมให้บุตรหลานเรียนหนังสือและพยายามสอบเข้ารับราชการให้ได้ เนื่องจากอาชีพรับราชการมีความมั่นคงหลายด้าน สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 15,000 – 25,000 บาท และยังครอบคลุมถึงคนในครอบครัวด้วย ทั้งรายได้ที่มั่นคงทุกเดือน มีสวัสดิการต่างๆให้กับครอบครัว เช่น การรักษาพยาบาล ประกันชีวิต เป็นต้น

ถึงแม้การรับราชการจะเป็นอาชีพที่ความมั่นคงแต่เรื่องรายได้ที่ไม่มากนักทำให้ข้าราชการมีการกั๊มเงินเป็นจำนวนมากเพื่อนำมาสร้างบ้าน ซื้อสิ่งของที่อำนวยความสะดวกให้กับคนในครอบครัว จะเห็นได้จากการเป็นหนี้ในระบบ เช่น กู้เงินจากออมสิน, กู้เงินจากธนาคารกรุงไทย และสถาบันการเงินอื่นๆเฉลี่ยประมาณครอบครัวละ 500,000 – 1,000,000 บาท รวมถึงการย้ายสถานที่ทำงานอยู่บ่อยครั้งทำให้ไม่ได้อยู่กับครอบครัวปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่นตามมา แต่ถึงจะประกอบอาชีพหลักรับราชการแต่มีหลายครอบครัวที่ทำการเกษตรไปด้วยถือว่าเป็นอาชีพเสริม

2) อาชีพค้าขาย

บ้านพลวงเป็นหมู่บ้านที่ไม่ห่างจากตัวอำเภอปราสาทมากนัก ทำให้ชาวบ้านพลวงมีการประกอบอาชีพค้าขายจำนวนมากพอสมควร คิดเป็นประมาณร้อยละ 5 - 10 จากประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน แบ่งเป็นร้านขายของชำ, ขายอาหารตามสั่ง, ขายก๋วยเตี๋ยว, ขายผัก, ขายเนื้อหมู, ขายปลา เป็นต้น สินค้าที่ใช้ประกอบอาชีพนี้มีทั้งผลิตในหมู่บ้าน เช่น ผัก หรือปลาที่ชาวบ้านเลี้ยงเอง และสินค้าที่นำมาจากข้างนอกนำมาขายในหมู่บ้าน เช่น ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน สถานที่ที่ชาวบ้านใช้ประกอบอาชีพมีทั้งในหมู่บ้าน และนำสินค้าไปขายในตลาดอำเภอปราสาท อาชีพค้าขายสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้านประมาณเดือนละ 20,000 – 30,000 บาท ถึงอย่างไรกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพค้าขายก็มีการทำการเกษตรด้วย หรือบางครอบครัวอาชีพค้าขายเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้หลังจากฤดูทำนาทำให้มีว่างงานมีรายได้ตลอดทั้งปี

อาชีพค้าขายเป็นอาชีพที่ต้องควบคุมการใช้จ่ายเงินเป็นอย่างยิ่งเนื่องจาก ต้นทุนกับกำไรอยู่รวมกัน หากไม่ดอออกมาก็สามารถขาดทุนได้ ซึ่งบางครอบครัวที่ประกอบอาชีพนี้ต้องหาเงินมาลงทุนในอัตราที่มากพอสมควร จนทำให้เป็นหนี้จากแหล่งทุนทั้งในและนอกระบบ ปัจจุบันพบว่าชาวบ้านที่ประกอบอาชีพค้าขายมีหนี้ในระบบกับธนาคารออมสิน, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เฉลี่ยประมาณครอบครัวละ 100,000 – 200,000 บาท และบางครอบครัวต้องเป็นส่วนหนี้ระบบกับนายทุนในหมู่บ้านเฉลี่ยประมาณครอบครัวละ 20,000 บาท

3) อาชีพรับจ้าง

อาชีพรับจ้างทั่วไปไม่ใช่อาชีพหลักของชาวบ้านพลวง เป็นอาชีพเสริมจากการว่างเว้นในฤดูทำนา คนในหมู่บ้านส่วนมากหลังฤดูทำนาเสร็จสิ้น จะเดินทางออกไปรับจ้างในต่างจังหวัดที่มีการจ้างแรงงาน ซึ่งอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง สร้างรายได้ให้คนในหมู่บ้านเฉลี่ยประมาณเดือนละ 7,000 – 10,000 บาท อาชีพรับจ้างทั่วไปส่วนมากจะส่งผลกระทบต่อคนในหมู่บ้าน และครอบครัว คือ เป็นอาชีพที่คนในครอบครัวไม่มีเวลาอยู่ด้วยปล่อยให้ลูกต้องอยู่กับตา ยาย ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ทำให้เด็กและเยาวชนขาดคนดูแลเอาใจใส่ ปัญหาเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านมีมากขึ้น เช่น เด็กไม่เรียนหนังสือ ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

5.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านพลวงจากอดีตที่ผ่านมา สภาพทางเศรษฐกิจของบ้านพลวงในอดีตนั้นเป็นเศรษฐกิจวิถีชนบท คือเป็นการทำมาหากิจตามวิถีการพึ่งพิงธรรมชาติ เงินตรามีค่าน้อยกว่าการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สินค้าทางการเกษตรหรือสินค้าที่ทำได้จากธรรมชาติไม่ได้แลกเปลี่ยนด้วยเงินตราเสมอไป แต่มีการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยสินค้าแต่ละประเภทตามความต้องการของบุคคล แต่เมื่อสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การยึดติดกับเงินตราการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยมีเงินเป็นตัวแปร สินค้าทางการเกษตรไม่สามารถแลกเปลี่ยนสินค้าในระบบตลาดได้โดยตรง ต้องเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรให้เป็นเงินตราก่อนถึงจะ

สามารถนำไปเปลี่ยนเป็นสินค้าอย่างอื่นที่ต้องการได้ จึงทำให้ชาวบ้านพลวงมีการปรับตัวมากขึ้น มีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น จนทำให้ระบบเศรษฐกิจของบ้านพลวงมีการเติบโตมากขึ้นแต่ละครอบครัวต้องดิ้นรนหาอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัวมากขึ้นทั้งอาชีพหลักคือเกษตรกรรม และอาชีพรองคือการค้าขาย การรับจ้างทั่วไป เป็นต้น ปัจจุบันค่าครองชีพของชาวบ้านพลวงมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉลี่ยจะอยู่ที่ประมาณวันละ 150 – 300 บาท แยกเป็น 1. ค่าอาหารใน 3 มื้อ 2. เครื่องอุปโภค เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น 3. ค่าเล่าเรียนบุตร เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมากการพึ่งพาระบบเงินตรามากทำให้ชาวบ้านพลวงมีหนี้สินมากเป็นเงาตามตัว จะเห็นได้จากการรายงานผลข้างต้นอาชีพแต่ละประเภทที่ชาวบ้านพลวงได้ประกอบการทำมาหากินทุกอาชีพจะต้องมีหนี้สิน ทั้งในระบบ และนอกระบบ ส่วนมากชาวบ้านพลวงจะเป็นหนี้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และหนี้นอกระบบบ้างบางครั้งเร็วนี้ นี่เป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ทำให้ชาวบ้านพลวงต้องดิ้นรนเพื่อหาเงินในแต่ละวัน

6. การสนับสนุนขององค์กรภายนอก

6.1 ความสัมพันธ์ขององค์กรภายนอกกับกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน

ในปัจจุบันบ้านพลวงมีการรวมกลุ่มองค์กรต่างๆภายในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆมากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มองค์กรต่างๆจากภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มองค์กรที่ให้การสนับสนุนจะเป็นองค์กรภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน, สาธารณสุข, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.), เกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง เป็นต้น ซึ่งกลุ่มองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านพลวงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมทางด้านอาชีพ รายได้ และสวัสดิการของคนในหมู่บ้านเป็นหลัก กลุ่มองค์กรในบ้านพลวง มีดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีการรวมตัวกันเพื่อออมเงินเป็นทุนใช้ในการทำการเกษตร ในรูปแบบของการปล่อยกู้ดอกเบี้ยต่ำให้กับสมาชิก
2. ศูนย์สาธิตการตลาด เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อนำทุนไปลงสินค้าเพื่อนำมาขายให้กับสมาชิกและคนในชุมชน เมื่อมีผลกำไรในทุกสิ้นปีจะมีแบ่งปันผลกำไรนั้นคืนให้กับสมาชิก
3. กลุ่มพัฒนาสตรี (กลุ่มแม่บ้าน) เป็นส่งเสริมให้กลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านได้รวมตัวกันเพื่อสร้างอาชีพเสริม เช่น การทอผ้า การทำอาหารแปรรูป เป็นต้น
4. กลุ่มอาสาสาธารณสุข (อสม.) เป็นการสนับสนุนให้หมู่บ้านมีกลุ่มอาสาสมัครเพื่อดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้กับคนในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง
5. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน) เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งเพื่อรองรับนโยบายการสนับสนุนกองทุนเพื่อคนในหมู่บ้าน ได้มีเงินทุนในการประกอบอาชีพต่างๆ รวมถึงการดูแลสวัสดิการในหมู่บ้าน
6. กลุ่มทอผ้าไหม เป็นกลุ่มอาชีพของแม่บ้านที่รวมตัวกันทอผ้าไหมเพื่อขายในระบบตลาด เป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับแม่บ้านในช่วงว่างเว้นจากฤดูกาลทำนา
7. กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เป็นการส่งเสริมด้านอาชีพให้เกษตรกรได้ทำการเกษตรรูปแบบการพึ่งตนเอง ไม่ใช้สารเคมีประเภทต่างๆเพื่อลดต้นทุนการผลิต และความปลอดภัยในการบริโภค
8. กลุ่มธนาคารข้าว เป็นการรวมกลุ่มให้ชาวบ้านนำข้าวเปลือกมาฝากรวมกัน เพื่อให้สมาชิกที่ไม่มีข้าวกินในหัวปีได้มากู้ข้าวของธนาคารข้าวในหมู่บ้านไปบริโภคก่อน
9. กลุ่มสภาวัฒนธรรมหมู่บ้าน เป็นกลุ่มรวมตัวกันส่งเสริมให้ชาวบ้านได้รวมตัวกันเพื่อส่งเสริมสนับสนุนในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้าน (นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นาย

ธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธเนศ เดชกุญชร, ชาทิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็ก และเยาวชน: 2554)

จากกลุ่มองค์กรทั้งหมดในบ้านพลวงที่ได้กล่าวข้างต้น หากมองถึงความสัมพันธ์ขององค์กรภายนอกกับกลุ่มองค์กรที่มีของหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานองค์กรภายนอกต่างๆที่เข้ามาสนับสนุนเท่านั้น ไม่ได้มีความสัมพันธ์ในการขับเคลื่อนงานร่วมกันกับชุมชนแต่อย่างใด เมื่อมีการส่งเสริมให้ก่อตั้งกลุ่มต่างๆแล้ว ขาดความต่อเนื่องในการติดตามประเมินผลกิจกรรมของกลุ่ม จะมีเพียงบางองค์กรเท่านั้นที่ให้การสนับสนุนและติดตามอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มอาสาสมัครสุข (อสม.) กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน) เป็นต้น แต่เหตุที่กลุ่มองค์กรสามารถยังคงอยู่ได้นั้นเนื่องจากสมาชิกในกลุ่มยังเห็นความสำคัญและเกิดประโยชน์กับชุมชนอยู่ แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความเชื่อใจ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในการดำเนินกิจกรรม ในรูปแบบกลุ่มองค์กรในชุมชนภายใต้ผลประโยชน์ร่วมของสมาชิก

6.2 รูปแบบการสนับสนุน และความต่อเนื่อง

ในรูปแบบของการสนับสนุน และความต่อเนื่องในการสนับสนุนของกลุ่มองค์กรภายนอกนั้น ในส่วนของรูปแบบการสนับสนุน ส่วนมากในแต่ละกลุ่มองค์กรที่มีในหมู่บ้านจะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากองค์กรภายนอกในรูปแบบขององค์ความรู้ในเรื่องต่างๆที่ให้การส่งเสริม และสนับสนุนเรื่องงบประมาณให้กับกลุ่มองค์กรเหล่านั้น แต่จะขาดความต่อเนื่องในการสนับสนุน คือเมื่อกลุ่มองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมให้หมู่บ้านดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของกลุ่มองค์กรต่างๆตามแนวนโยบายของแต่ละองค์กรเมื่อดำเนินการตามภารกิจเสร็จสิ้นตามกระบวนการองค์กรเหล่านั้นขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง จนทำให้กลุ่มองค์กรบางกลุ่มในหมู่บ้านขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน (นางวรรณิ สมนิยาม, นายสุวรรณ์ ไกยฝ้าย, นายธนพล คุณสว่าง และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางการ : 2554)

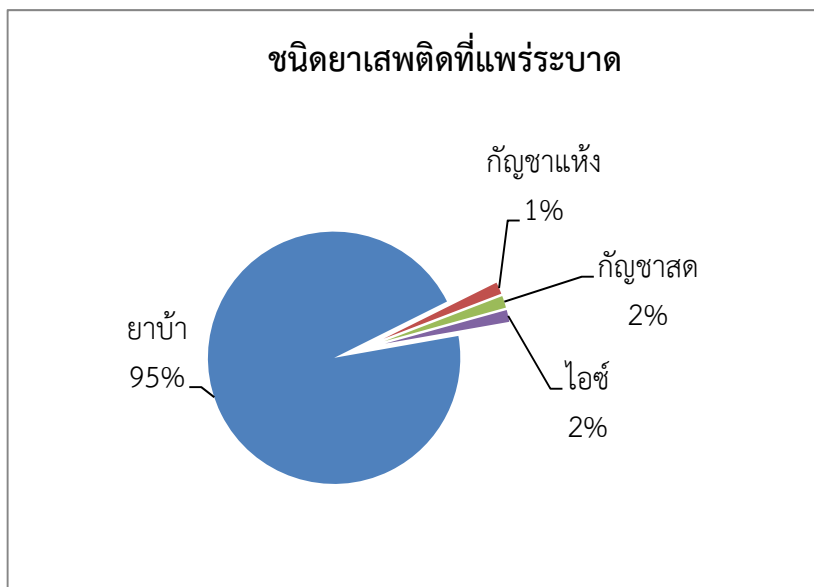
4.2 สภาพปัญหาเสพติด

1. สถานการณ์ปัญหาเสพติด

สถานการณ์ปัญหาเสพติดในบ้านพลวงหากทำการเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมาปัจจุบันถือว่าปัจจุบันปัญหาเสพติดมีความรุนแรงน้อยกว่าในอดีต ในอดีตบ้านพลวงเคยมีผู้ค้า ผู้เสพยาเสพติดอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เดินทางไปทำงานต่างจังหวัดและกลุ่มผู้ที่มีอาชีพขับรถรับจ้าง เป็นส่วนใหญ่ จากข้อมูล “นาย ก เล่าว่าในอดีตตนเคยเสพยาบ้า โดยการกินในอดีตเรียกว่ายาม้าเพราะมีความเชื่อว่าสามารถทำงานได้มากกว่าปกติ และหาซื้อได้ง่ายมีราคาไม่แพง ซึ่งนาย ก บอกว่าซื้อยาม้ากับคนในหมู่บ้าน ชื่อ นาย ข แต่ตนก็ไม่ทราบชื่อนาย ข เอามาจากไหน และในปัจจุบันทั้งตน และนาย ข ก็ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวแล้ว” โดยมีสาเหตุการเสพยามาจากความเชื่อเรื่องการเสพยาเสพติด (ยาบ้า ในอดีตเรียก ยาม้า) แล้วจะทำให้มีความขยันสามารถทำงานได้มากขึ้น สามารถสร้างรายได้ได้มากขึ้นด้วย รวมถึงผู้ที่จำหน่ายยาเสพติดนั้นมองถึงเรื่องของรายได้ที่มีจำนวนมากในการค้ายาเสพติด แต่ในปัจจุบันปัญหาเสพติดในบ้านพลวงได้เปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ยาเสพติดจากอดีตไปมาก คือ ในปัจจุบันปัญหาเสพติดในบ้านพลวงส่วนมากจะอยู่ที่กลุ่มของเด็กและเยาวชนเป็นส่วนใหญ่ และในบ้านพลวงส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้เสพ หรือผู้ค้ารายย่อยเท่านั้นจะมีผู้ค้าจากที่อื่นนำยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มผู้ค้าจากตำบลกกแอ่นในตัวอำเภอปราสาท และกลุ่มผู้ค้าในพื้นที่ตำบลทุ่งมกที่จะมาตามกลุ่มนักเรียนนักศึกษาจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาปราสาท เป็นต้น สาเหตุของการใช้ยาเสพติดนั้นเนื่องมาจาก เด็กและเยาวชนมีความอยากรู้อยากลอง เมื่อมีการรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านจะทำ

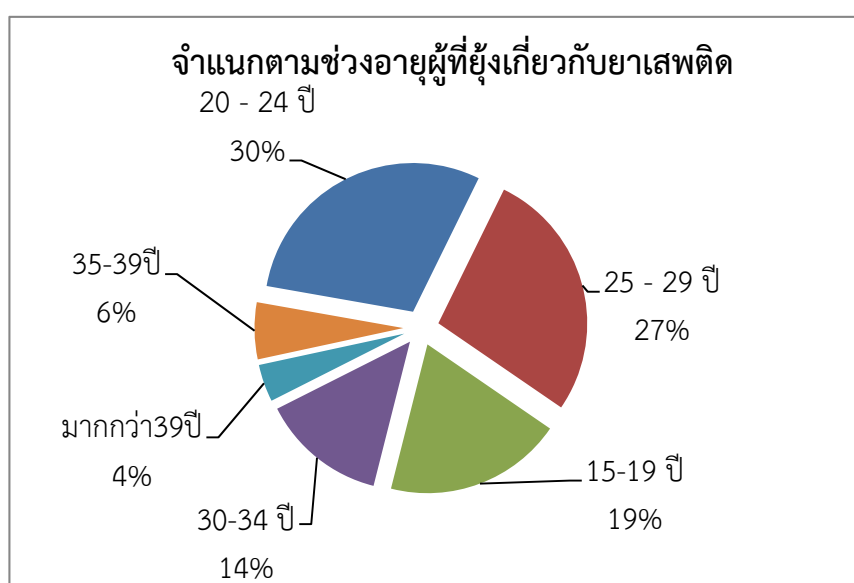
ให้เด็กและเยาวชนเกิดพฤติกรรมการเรียนแบบเกิดขึ้น จากข้อมูลสรุปสถานการณ์ปัญหายาเสพติดจังหวัดสุรินทร์ ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 ปี 2554 พบว่าช่วงอายุของคนที่ใช้ยาเสพติดมากที่สุด คือ อายุระหว่าง 15-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 66 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 ยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุดคือ ยาบ้า คิดเป็นร้อยละ 95 รองลงมาคือ ไอซ์ และกัญชา คิดเป็นร้อยละ 4 และสาเหตุของการใช้สารเสพติด คือ อายากรอง คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา คือ เพื่อนชวน คิดเป็นร้อยละ 32 ดังแสดงในแผนภูมิรูปภาพ

ภาพที่ 13 ชนิดยาเสพติดที่แพร่ระบาด

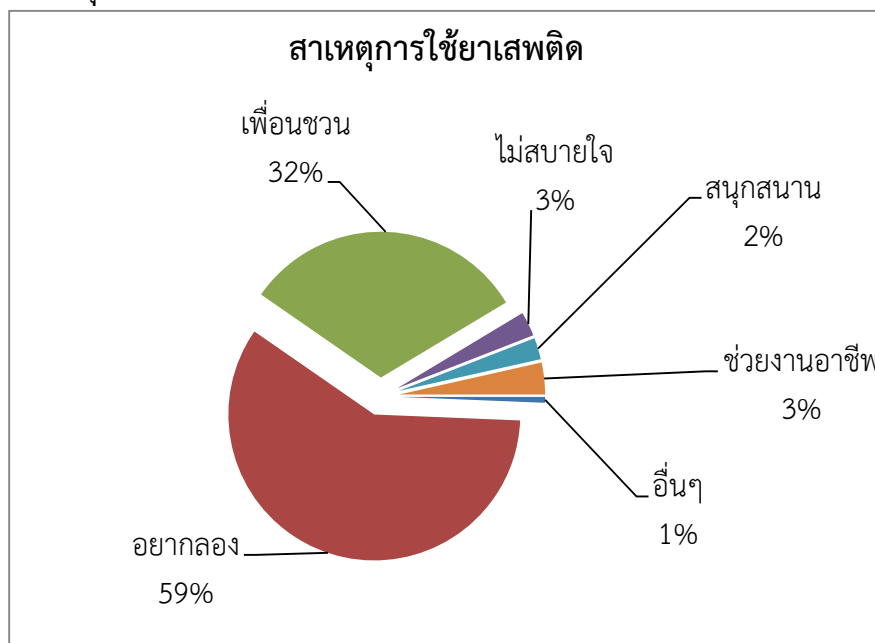
(สรุปสถานการณ์ปัญหายาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3, 2554)

ภาพที่ 14 จำแนกตามช่วงอายุผู้ที่ยังเกี่ยวกับยาเสพติด

(สรุปสถานการณ์ปัญหายาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3, 2554)

ภาพที่ 15 สาเหตุการใช้ยาเสพติด

(สรุปสถานการณ์ปัญหายาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3, 2554)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในบ้านพลวงมีการแพร่ระบาดกลับกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นส่วนใหญ่ ในระหว่างอายุ ตั้งแต่ 15 – 29 ปี ยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากยังคงเป็นยาบ้า สาเหตุของการใช้ยาเสพติด คือ อยากรลอง ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้เสพและผู้ค้ารายย่อยเท่านั้น เหตุที่การแพร่ระบาดของยาเสพติดในบ้านพลวงมีแนวโน้มลดลงจากอดีต เนื่องมาจากแนวนโยบายการปราบปรามยาเสพติดมีความจริงจังมากขึ้น รวมถึงชาวบ้านได้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยของปัญหายาเสพติดเพิ่มมากขึ้นจึงมีการร่วมกันดูแลป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

หากมองถึงสถานการณ์ปัญหาข้างต้นจะพบว่า สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงปัจจุบันมีความรุนแรงเป็นพื้นที่เฝ้าระวังปัญหา ตามข้อมูลสถานการณ์ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 ซึ่งถือว่ามีความรุนแรงต้องเฝ้าระวังไม่ให้เป็นพื้นที่แพร่ระบาดรุนแรงในอนาคต และกลุ่มเป้าหมายหลักที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในพื้นที่บ้านพลวงนั้นคือ เด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน สาเหตุหลักที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น มาจากสถาบันครอบครัว เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกเริ่มที่จะหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นเป็นคนดีของสังคม ปัจจุบันผู้ปกครองขาดความเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของตน หรือครอบครัวขาดความอบอุ่นอันเนื่องมาจากปัญหาปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาผู้ปกครองลุ่มหลงในอบายมุข หรือจะเป็นปัญหาการบริหารจัดการเวลาในการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน เช่น ต้องเดินทางไปทำงานทำยังต่างจังหวัดจนไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรมุ่งเน้นการหาเงินมากเกินไป ซึ่งสาเหตุเหล่านี้นำไปสู่สถานการณ์ปัญหาที่เด็กเยาวชนในบ้านพลวงเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในปัจจุบัน รูปแบบของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น มาจากการรวมกลุ่มมั่วสุมตามสถานที่ในชุมชน ซึ่งสถานที่ที่เด็กและเยาวชนชอบไปรวมกลุ่มกันได้ 5 จุดสำคัญ คือ

จุดที่ 1 บริเวณศาลาพักผู้โดยสารรถประจำทาง จะตั้งอยู่ข้างถนนหมายเลข 214 สุรินทร์-ช่องจอม ฝั่งหน้าโรงเรียนบ้านพลวง

จุดที่ 2 บริเวณริมหนองถนนหักท้ายหมู่บ้านทางทิศตะวันตก

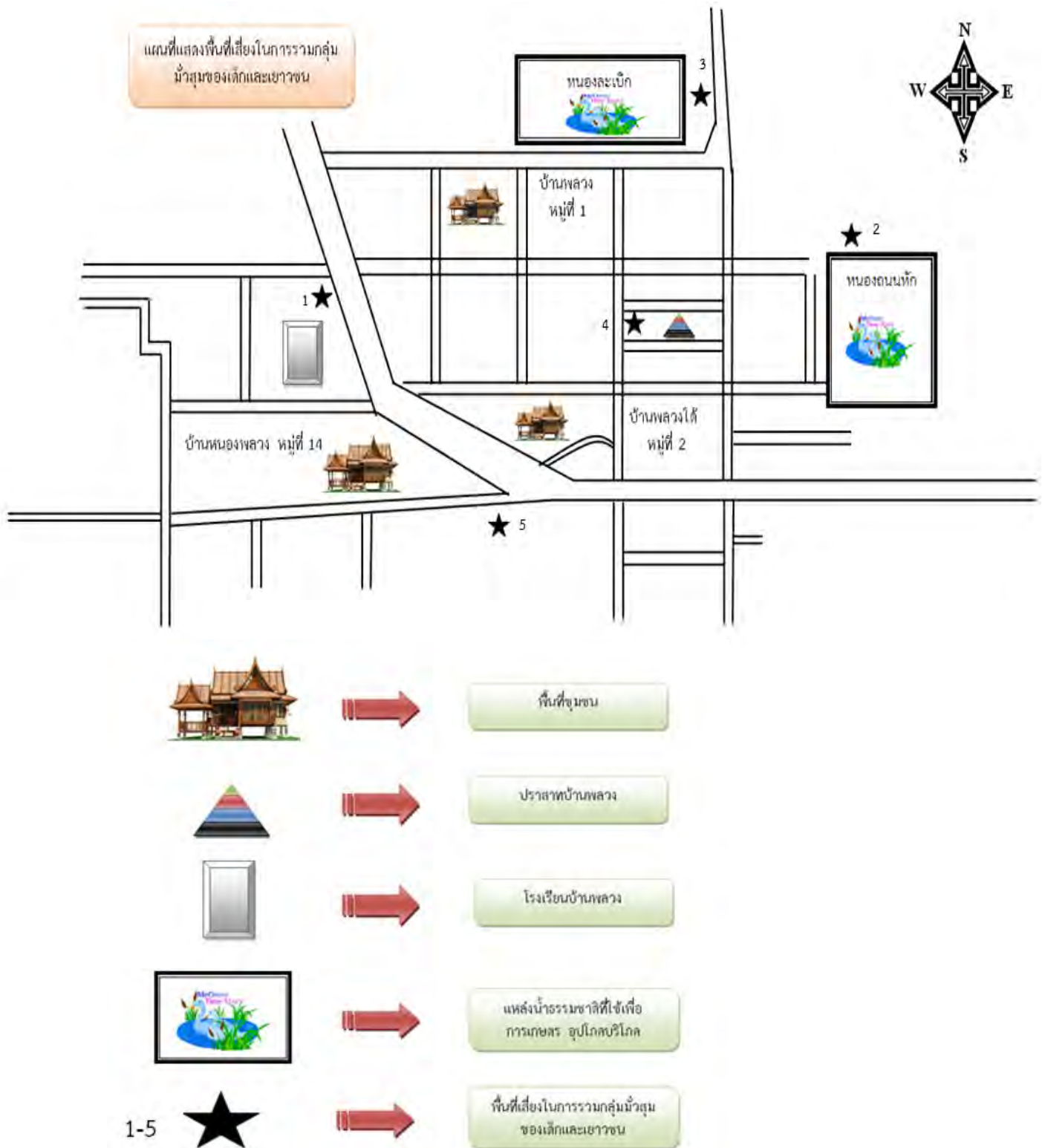
จุดที่ 3 บริเวณริมหนองระเบ็กทางทิศเหนือของหมู่บ้าน

จุดที่ 4 บริเวณในหมู่บ้านใกล้กับปราสาทบ้านพลวง

จุดที่ 5 บริเวณทางทิศใต้ของหมู่บ้าน

เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าละเมาะใกล้กับพื้นที่ทหารอีกทั้งปลอดภัยคน จากข้อมูลที่ได้จาก นาง ข เป็นหนึ่งในทีมวิจัยชุมชน ได้ให้ข้อมูลว่า “ปัจจุบันหลานชายของตนก็ยังมีการเล่นขว้างด้วยเช่นกัน เมื่อสอบถามถึงที่มาพบว่าจะมีกลุ่มเด็กในพื้นที่ตัวอำเภอปราสาท ซึ่งเป็นกลุ่มเพื่อที่รู้จักกันในโรงเรียนนำมาส่งให้ถึงหมู่บ้าน ซึ่งตนยอมรับว่าเด็กในชุมชนบ้านพลวงก็ยังมีกลุ่มที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ แต่เป็นกลุ่มเฉพาะเป็นส่วนใหญ่” (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาศิกกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะ บุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

ภาพที่ 16 แผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงในการรวมกลุ่มมั่วสุ่มของเด็กและเยาวชน

2. กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน

ที่ผ่านมามันพลวงได้มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการร่วมมือของคนในหมู่บ้านกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง เจ้าหน้าที่อำเภอปราสาท และ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรปราสาท จนนำไปสู่การได้รับพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดินในปีพ.ศ. 2551 เป็นกองทุนสนับสนุนให้หมู่บ้านจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งในหมู่บ้าน ให้หมู่บ้านปราศจากปัญหายาเสพติด ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในบ้านพลวงนั้นชาวบ้านได้ร่วมมือกันในรูปแบบของกระบวนการดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

2.1 กิจกรรมสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว

เนื่องจากปัญหายาเสพติดในบ้านพลวงส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายอยู่ที่กลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน ดังนั้น จึงมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีการเฝ้าดูแลบุตรหลานของตนอย่างใกล้ชิด รวมถึงให้ครอบครัวตระหนักถึงการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับบุตรหลานได้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด ในรูปแบบของกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ทักษะในการสร้างสถาบันครอบครัวให้เกิดความอบอุ่น ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรปราสาท มาให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งผ่านสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันแรกของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน แต่กิจกรรมสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการจึงทำให้ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาศักดิ์ผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.2 กิจกรรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน

โดยที่ผ่านมามันพลวงได้เล็งเห็นความสำคัญของโทษและพิษภัยของยาเสพติดที่เข้ามาบ่อนทำลายเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน ดังนั้นชุมชนได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และหมู่บ้าน จึงได้จัดกิจกรรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชน ในรูปแบบกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง โดยผู้นำชุมชนได้ช่วยกันคัดกรองให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ รวมถึงกิจกรรมการศึกษาดูงานที่วัดถ้ำกระบอกจังหวัดสระบุรี และสถานพินิจ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รู้ว่าเมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร ผู้เสพจะต้องทนทุกข์ทรมานอย่างไร และการถูกกักขังในสถานพินิจนั้นจะเป็นเช่นไร รวมถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหากการหาทางออกควรปรึกษาใคร ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทางชุมชนได้สร้างเสริมทักษะให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เช่นเดียวกับกิจกรรมสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว กิจกรรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการจึงทำให้ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนได้เช่นกัน (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาศักดิ์ผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.3 กิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม

จากความอ่อนแอของชุมชนทำให้ชุมชนขาดภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จนทำให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนมากขึ้น ดังนั้นชุมชนจึงมีการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน และเสริมสร้างบทบาทให้กับกลุ่มผู้นำทางการในชุมชน โดยการเฝ้าระวังชุมชน รวมถึงการตรวจสอบกลุ่มผู้ค้าผู้เสพในชุมชนโดยใช้เวทีประชาคม เพื่อเป็นการคัดกรองกลุ่มผู้คนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชน กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยามจึงเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกครัวเรือน โดยการร่วมเข้าเวรยามในแต่ละวันละ 4 ครัวเรือน ตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน คณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้นำหรือเป็นหัวหน้าเวรยามในแต่ละวัน และผู้ใหญ่บ้านจะต้องมีการตรวจเวรยามทุกวัน ในการป้องกันปัญหาเสพติดให้เข้ามาในชุมชน ช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านทุกคืน ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวงบางส่วน และงบประมาณของหมู่บ้าน เพื่อสนับสนุนค่าเครื่องดื่มให้ผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งหากครัวเรือนใดไม่ว่างติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมเข้าเวรยามได้ครัวเรือนนั้นจะมีการบริจาคเงินสมทบทุน หรือบริจาคกาแฟ โอวัลติน ให้กับหมู่บ้านแทน กิจกรรมเฝ้าระวังเวรยามเป็นกิจกรรมที่เกิดจากคนในชุมชน ทุกครัวเรือนเห็นความสำคัญ และเห็นประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม ดังนั้น กิจกรรมเฝ้าระวังเวรยามจึงเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างกระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธเนศ เดชบุญขร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาคีกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.4 กิจกรรมประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย

กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนอีกอย่างคือ การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ในแต่ละวันผู้นำชุมชนจะมีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้กับชาวบ้านได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นพร้อมทั้งเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติดอีกทาง และเมื่อถึงการประชุมประจำเดือนในแต่ละเดือนผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งให้ชาวบ้านในที่ประชุมได้ช่วยกันสอดส่องดูแลเป็นหูเป็นตาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนไม่ให้สมาชิกในชุมชนไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ถึงแม้กิจกรรมประชาสัมพันธ์เสียงตามสายจะไม่สามารถมองเห็นผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน แต่ชุมชนมองว่าเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และยังเป็นการแสดงความรับผิดชอบของผู้นำชุมชนต่อสังคมส่วนรวม ในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนได้เป็นอย่างดี (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธเนศ เดชบุญขร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาคีกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.5 กิจกรรมเฝ้าระวังในโรงเรียน

นอกจากสถาบันครอบครัว สังคม ชุมชนที่มีบทบาทในการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในชุมชนร่วมกันแล้ว อีกหนึ่งสถาบันที่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน คือ สถาบันการศึกษา โรงเรียนบ้านพลวงเป็นอีกหนึ่งสถาบันที่ให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกับชุมชนบ้านพลวงอย่างต่อเนื่อง โดยทางโรงเรียนได้มีกระบวนการให้ความรู้เรื่องโทษ

และพิษภัยของยาเสพติดให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียน รวมถึงมีการเฝ้าระวังเด็กนักเรียนกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นพิเศษ หากพบเห็นเด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงทางโรงเรียนจะประสานแจ้งไปทางผู้นำชุมชน และผู้ปกครองของเด็ก เพื่อช่วยเหลืดูแลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด อีกทั้งทางโรงเรียนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มผู้ปกครองเด็กภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อน แสดงความคิดเห็นในกระบวนการเรียนการสอน รวมถึงกระบวนการในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของคนในชุมชนด้วย กิจกรรมเฝ้าระวังในโรงเรียนจึงเป็นกิจกรรมที่ชุมชนให้ความสำคัญหวังในการสร้างสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ถึงอย่างไรกิจกรรมดังกล่าวก็มีข้อจำกัด คือ การควบคุมดูแลเด็กไม่ทั่วถึงและมีเวลาที่อยู่กับเด็กที่จำกัด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารก็ทำให้นโยบายการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงไป จึงขาดความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรม (นายเอื้อนครส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศเดชกฤษ, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

ตารางที่ 2 สรุปการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมา

ปี พ.ศ.	กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน		หน่วยงานที่รับผิดชอบ
		จุดแข็ง	จุดอ่อน	
2550 ถึง 2551	กิจกรรมอบรมครอบครัวอ่อนใจต้านภัยยาเสพติด	สามารถให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรในแต่ละช่วงวัย ทำให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งสามารถปกป้องบุตรหลานของตนไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้	ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมจึงทำให้ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน	- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง - สถานีตำรวจภูธรปราสาท
2553	กิจกรรมอบรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติด	เด็กและเยาวชนในชุมชนได้รับความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติด และแนวทางป้องกันไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จากการบรรยายของวิทยากร และการศึกษาดูงานสถานที่จริง	ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมจึงทำให้ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน	- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง - ผู้นำชุมชน
2550 ถึง 2554	กิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม	สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนได้ และเฝ้าระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาในชุมชนได้จากความร่วมมือของคนในชุมชน	ขาดงบประมาณ และการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคีเครือข่าย	- ฝ่ายปกครองอำเภอปราสาท - องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง - สถานีตำรวจภูธร

				ปราสาท - ผู้นำชุมชน
2550 ถึง 2552	กิจกรรม ประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย	สมาชิกในชุมชนได้รับทราบ สถานการณ์การแก้ปัญหายาเสพติด รวมถึงได้รับทราบถึงโทษ และพิษภัยของยาเสพติดจาก การประชาสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่อง	ไม่สามารถมองเห็นผลการ ดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ในการแก้ไขปัญหาได้อย่าง ชัดเจน	- ฝ่ายปกครอง อำเภอปราสาท - ผู้นำชุมชน
2550 ถึง 2554	กิจกรรมการ เฝ้าระวังใน โรงเรียน	ผู้ปกครองได้รับทราบ พฤติกรรมของบุตรขณะอยู่ที่ โรงเรียนจากการให้ข้อมูลจาก ครูในโรงเรียน และทาง โรงเรียนได้กำกับ เฝ้าระวัง ไม่ให้เด็กนักเรียนไปยุ่ง เกี่ยวกับยาเสพติดได้	การควบคุมดูแลเด็กไม่ ทั่วถึงและมีเวลาที่อยู่กับ เด็กที่จำกัด รวมถึงการ เปลี่ยนแปลงผู้บริหารก็ทำ ให้นโยบายการดำเนินงาน เปลี่ยนแปลงไป จึงขาด ความยั่งยืนในการดำเนิน กิจกรรม	- โรงเรียนบ้าน พลวง

2.6 ผลและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมา

ในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนบ้านพลวงที่ผ่านมานั้นจากตารางแสดงการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมา พบว่า ชุมชนบ้านพลวงได้มีการดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี 2550 และบางกิจกรรมได้หยุดการดำเนินกิจกรรมแล้ว คือ กิจกรรมอบรมครอบครัวอ่อนใจต้านภัยยาเสพติด และกิจกรรมประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย มีเพียงกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม และกิจกรรมการเฝ้าระวังในโรงเรียน ที่ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง กรมการปกครองมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีกิจกรรมอบรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติด ที่เพิ่มเข้ามา มีหน่วยงานภาคีภาครัฐหลายหน่วยงานที่เข้ามาให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ และวิทยากรให้ความรู้ในการดำเนินกิจกรรม ผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนให้ผลลัพธ์ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ถึงแม้ในแต่ละกิจกรรมที่ทำจะสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจและบรรลุวัตถุประสงค์ได้ แต่เป็นเพียงคนกลุ่มน้อยในหมู่บ้านเท่านั้นที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินกิจกรรมตามนโยบายคำสั่งการของหน่วยงานภาครัฐ หรือเป็นการดำเนินกิจกรรมตามงบประมาณที่ทางภาครัฐสนับสนุนให้ กิจกรรมต่างๆไม่ได้เกิดจากความต้องการหรือแนวคิดของคนในชุมชนเอง และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาได้เน้นเฉพาะการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนเท่านั้น ขาดการให้บทบาทในการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน จึงทำให้เด็กและเยาวชนไม่เห็นความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเท่าที่ควร ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ให้การช่วยเหลือกัน ที่สำคัญต้องตระหนักว่าปัญหายาเสพติดนั้นเป็นปัญหาหลักที่ต้องป้องกันแก้ไขไม่ให้คนในชุมชนเข้าไปยุ่งเกี่ยว ผู้นำทางการในชุมชนต้องทำการวางแผนที่จะดำเนินกิจกรรมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุน และทุกคนในชุมชน

ต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เด็กและเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยยึดกระบวนการ “เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา” เพื่อให้ชุมชนบ้านพลวงปลอดจากปัญหาเสพติด (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม ห่มั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและ เยาวชน: 2554)

4.3 ทูทางสังคค, ทูทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าทึในชุมชน

1. ทูทางสังคค (Social Capital)

จากข้อมูลที่ได้ทำการนำเสนอข้างต้น หากจำแนกในส่วนของทูทางสังคค (Social Capital) โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องทูทางสังคคที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่องค์ประกอบ 1) เครือข่ายทูทางสังคค 2) การปฏิสัมพันธ์ทูทางสังคค 3) การติดต่อสื่อสาร 4) บรรทัดฐานทูทางสังคค 5) ความไว้วางใจ 6) การพึ่งพาอาศัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 เครือข่ายทูทางสังคค

เครือข่ายทูทางสังคค คือ กลุ่มองค์กรภายในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เครือข่ายทูทางสังคคในชุมชนบ้านพลวง ปัจจุบันพบว่าชุมชนบ้านพลวงนั้นมีเครือข่ายการรวมกลุ่มองค์กรต่างๆภายในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ มากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มองค์กรต่างๆจากภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มองค์กรที่ให้การสนับสนุนจะเป็นองค์กรภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน, สาธารณสุข, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.), เกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง เป็นต้น ซึ่งกลุ่มองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านพลวงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมทางด้านอาชีพ รายได้ และสวัสดิการของคนในหมู่บ้านเป็นหลัก เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร, ศูนย์สถิติการตลาด, กลุ่มพัฒนาสตรี (กลุ่มแม่บ้าน), กลุ่มอาสาสาธารณสุข (อสม.), กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน), กลุ่มทอผ้าไหม, กลุ่มเกษตรอินทรีย์, กลุ่มธนาคารข้าว, กลุ่มสภาวัฒนธรรมหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มองค์กรเครือข่ายดังกล่าวสามารถทำให้คนในชุมชนเกิดความสัมพันธ์ในมิติของรูปแบบการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เกิดพลังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งในแต่ละกลุ่มองค์กรเครือข่ายทูทางสังคคที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านพลวงนั้นแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงของกลุ่มคนที่เกิดจาก ระบบการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากองค์กรภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ที่เข้ามาวางระบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในองค์กร แต่หลังจากองค์กรภาครัฐได้เข้ามาสนับสนุนการจัดตั้งในระยะเริ่มต้นแล้ว ระยะการดำเนินการและการดำรงไว้ซึ่งองค์กรเครือข่ายนั้นชุมชนได้มีการจัดการในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่ายทูทางสังคคเอง โดยอาศัยอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรในมิติวงวนเครือญาติเพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมให้องค์กรเครือข่ายในสังคคสามารถดำเนินกิจกรรมได้ ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านพลวงมีเครือข่ายทูทางสังคคที่เข้มแข็งและสามารถสร้างพลังสร้างรายได้ให้กับคนบ้านพลวงได้ (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม ห่มั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

1.2 ปฏิสัมพันธ์ทูทางสังคค

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ มีระบบความสัมพันธ์ที่ดี ระดับครอบครัว เครือญาติ เครือข่าย ภายในภายนอกชุมชน ปัจจุบันการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนบ้านพลวงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คือระบบความสัมพันธ์ ระดับครอบครัว เครือญาติ เครือข่ายภายในภายนอกชุมชนของคนบ้านพลวงได้เปลี่ยนแปลงไป จากอดีตที่คนบ้านพลวงเคยอาศัยพึ่งพากัน มีความเอื้ออาทรต่อกันของคนในชุมชน เช่น การแบ่งปันอาหารการกินให้กับเครือญาติ ปู่ย่า ตายาย บ้านใกล้เคียงกัน ปัจจุบันความขัดแย้งภายในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากปัญหาการเมืองท้องถิ่น ระบบการเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้เกิดการแข่งขันมากขึ้น การลงทุนด้วยเม็ดเงินจำนวนมากทำให้เกิดการแข่งขันและแบ่งกลุ่มในการสนับสนุน เมื่อมีการแข่งขันย่อมมีผู้แพ้ ผู้ชนะ ทำให้ชุมชนเกิดความขัดแย้ง ขาดความสามัคคี นำไปสู่การขาดการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มตรงข้าม แต่ถึงอย่างไรหากทำการวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ในส่วนของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนบ้านพลวง ได้เปลี่ยนรูปแบบการปฏิสัมพันธ์จากที่เคยมีปฏิสัมพันธ์ในวงกว้าง คือ ผู้คนทั้งหมดในชุมชน ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบของกลุ่มวงวนเครือญาติเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาลส์ คายส์ ที่กล่าวไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ในมิติทางวัฒนธรรมและทางสังคมนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในบริบททางเศรษฐกิจการเมืองที่ผู้อาศัยอยู่” ดังนั้น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของชาวบ้านพลวง จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากกลุ่มก้อนชาติพันธุ์ในระดับชุมชน เหลือเพียงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรในหลักวงวน สายเครือญาติที่แท้จริง แต่ถึงการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงระดับไปมากน้อยเพียงใด การปฏิสัมพันธ์สังคมของคนบ้านพลวงก็สามารถผลักดันให้เป็นพลังทางสังคมได้อีกทางหนึ่งเช่นกัน (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

1.3 การติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสาร คือ มีการเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีอื่นๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน การติดต่อสื่อสารเป็นหนึ่งในทุนที่ชุมชนบ้านพลวงมีศักยภาพเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากกิจกรรมในชุมชนด้านต่างๆ ชุมชนได้มีการเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีอื่นๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น องค์กรภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาชุมชน, สาธารณสุข, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.), เกษตรอำเภอ, ทหาร, ตำรวจ และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง เป็นต้น ซึ่งการติดต่อสื่อสารกับองค์กรที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นบทบาทของผู้นำทางการที่จะทำการติดต่อสื่อสารในสายงานของภาครัฐเป็นหลักเพื่อทำการเชื่อมประสานแหล่งทุนเข้ามาพัฒนาชุมชน เมื่อผู้นำทางการได้ทำการติดต่อสื่อสารกับองค์กรภาคีแล้ว จึงได้นำสารมาส่งต่อให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ เพื่อสร้างกิจกรรมทางด้านการพัฒนาอาชีพ เสริมสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในชุมชน ซึ่งทุนการติดต่อสื่อสารเป็นอีกหนึ่งทุนทางสังคมของชุมชนบ้านพลวงที่จะสร้างพลังในการพัฒนาชุมชนบ้านพลวงได้ (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

1.4 บรรทัดฐานทางสังคม

บรรทัดฐานทางสังคม คือ มีกฎกติกาข้อบังคับในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน บรรทัดฐานทางสังคม ถือเป็นหนึ่งทุนทางสังคมของชุมชนบ้านพลวงที่ได้ลดบทบาททางสังคมลงไปอย่างมาก คือ ชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบันขาดกฎกติกาข้อบังคับของชุมชนในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนโดยคนในชุมชนมองว่ากฎกติกาข้อบังคับภายในชุมชนขาดความจำเป็น คนส่วนมากจะยึดกฎกติกาของสังคมใหญ่ระดับประเทศ คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นหลักในการดำเนินชีวิต แต่ไม่ได้คำนึงถึงว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นเพียงกรอบกฎหมายที่ใช้ควบคุมคนหมู่มากในสังคม คนในชุมชนเองจำเป็นต้องมีกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อใช้ควบคุมดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน ในส่วนช่องว่างที่กฎหมายหลักไม่สามารถเข้าถึงได้ เช่น กฎระเบียบการใช้หนองน้ำสาธารณะ กฎระเบียบควบคุมยาเสพติดในหมู่บ้าน กฎระเบียบการจัดการขยะในชุมชน หรือในกรณีการทะเลาะวิวาทของเด็กเยาวชนในชุมชน เป็นต้น ซึ่งกระบวนการออกกฎระเบียบนี้เป็นการจัดการความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเอง ผู้นำทางการ ผู้นำทางธรรมชาติ และสมาชิกในชุมชนจะร่วมกันจัดการสร้างบรรทัดฐานของสังคมร่วมกัน หรืออย่างกรณีปัญหาเสพติดหากพบว่ามีคนในชุมชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดชุมชนจะทำการพูดคุยให้ครอบครัวของบุคคลดังกล่าวทราบ และหาแนวทางช่วยเหลือไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก เช่น การว่ากล่าวตักเตือน การกำหนดมาตรการลงโทษให้ความช่วยเหลือในสิทธิประโยชน์อันพึงจะได้รับจากชุมชน เป็นต้น โดยคณะผู้นำชุมชนจะสร้างเป็นบรรทัดฐานร่วมของคนในชุมชนให้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญขร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

1.5 ความไว้วางใจ

ความไว้วางใจ คือ มีความไว้วางใจเชื่อใจในชุมชน มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ปัจจุบันความไว้วางใจในชุมชนบ้านพลวงได้ลดน้อยลง ในอดีตคนในชุมชนมีความไว้วางใจมากจนสามารถฝากบ้าน ฝากลูกให้กับคนข้างบ้าน หรือคนในชุมชนช่วยดูแลในยามที่มีภารกิจต้องเดินทางจากบ้านไปเป็นเวลานาน แต่ปัจจุบันระบบความไว้วางใจกันของคนในชุมชนได้เลือนหายไป การลักเล็กขโมยน้อยของกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนทำให้ความหวาดระแวงในชุมชนเกิดขึ้น ความไว้วางใจจะมีก็เพียงแต่ในระบบเครือญาติเท่านั้นที่พอหลงเหลืออยู่บ้าง จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นาง ก กล่าวว่า “ในยุคปัจจุบันรู้หน้าไม่รู้ใจ ถ้าไม่ใช่ญาติโกโหติกาไม่มีใครเขาไว้วางใจแน่นอน” เหตุที่คนในชุมชนมีความไว้วางใจกันน้อยลงอันเนื่องมาจากความขัดแย้งปัญหาการเมืองท้องถิ่น ระบบการเลือกตั้งท้องถิ่น ทำให้เกิดการแบ่งข้างแบ่งพรรค แบ่งฝ่ายในการสนับสนุน นำไปสู่การไม่ไว้วางใจกันคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เช่น ในปัจจุบันคนบ้านพลวงนิยมสร้างรั้วบ้านล้อมรอบอย่างมิดชิด มีการแบ่งเขตแดนบ้านเรือนอย่างชัดเจน อันเนื่องมาจากปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยในชุมชน แสดงให้เห็นนัยหนึ่งว่าความไว้วางใจกันของคนในชุมชนเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดน้อยลง (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญขร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

1.6 การพึ่งพาอาศัย

การพึ่งพาอาศัย คือ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เช่น การลงแขก งานบุญ งานศพปัจจุบันทุนการพึ่งพาอาศัยในชุมชนบ้านพลวงยังมีเหลืออยู่ในหลายกิจกรรม ส่วนมากจะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันใน

ชุมชน เช่น งานบุญต่างๆ งานศพ งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น แต่กิจกรรมการลงแขกเกี่ยวข้าว ดำนา นวดข้าวได้เลือนหายไปจากชุมชนบ้านพลวงตามยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากยุคสมัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ระบบทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว จึงทำให้การพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนได้เปลี่ยนเป็นระบบการว่าจ้างมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน มีเฉพาะในกลุ่มของวงวานเครือญาติกันเท่านั้น เช่น คนเฒ่าคนแก่ ปู่ย่าตายาย ต้องพึ่งพาอาศัยบุตรหลานในยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรือการเก็บเกี่ยวข้าวเอาข้าวขึ้นยุ้งก็พึ่งพาแรงงานของกลุ่มเครือญาติเป็นหลัก เป็นต้น (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิ่ม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธเนศ เดชบุญขร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

จากทุนทางสังคม (Social Capital) ทั้ง 6 ด้าน ของคนบ้านพลวงที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบว่าในปัจจุบันชุมชนบ้านพลวงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมที่ทันสมัยมากขึ้น ความเจริญทางวัตถุเข้ามา มีบทบาทกับคนในชุมชน จนทำให้ทุนทางสังคมที่เคยมีในชุมชนบ้านพลวงได้เลือนหายไป ที่ยังคงเหลือให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน คือ ระบบเครือข่ายทางสังคม การติดต่อสื่อสาร และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในส่วนทุนทางสังคมที่เลือนหายไป แต่ก็ยังพอเหลืออยู่ให้เห็นบ้างในชุมชน คือ บรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจ และการพึ่งพาอาศัย ถึงแม้จะมีความขัดแย้งที่มาจากปัญหาการแข่งขันเลือกตั้งภายในหมู่บ้าน ทั้งการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายตามความชอบ และให้การสนับสนุนผู้สมัคร ถึงอย่างไรในชุมชนก็ยังมีกิจกรรมทางสังคม ประเพณีพิธีกรรมต่างๆที่จะทำให้คนในหมู่บ้านเข้ามาร่วมกันประกอบพิธีกรรม รวมถึงการที่หมู่บ้านมีผู้อาวุโสเป็นผู้นำทางธรรมชาตินำทางภูมิปัญญา ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถืออยู่ จึงทำให้ความขัดแย้งของคนในชุมชนไม่รุนแรงมากสามารถควบคุมได้ และที่สำคัญความสัมพันธ์ที่เห็นเด่นชัด คือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เขมรในรูปแบบความสัมพันธ์ในระบบวงวานเครือญาติ กลุ่มก้อนของความเป็นญาติพี่น้องกันก่อให้เกิดการไม่ทอดทิ้งกัน ความสัมพันธ์ยังแน่นแฟ้นมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอยู่ ดังนั้น ทุนทางสังคมของชุมชนบ้านพลวงจึงมีน้ำหนักร้อยที่ ระบบเครือข่ายทางสังคม การติดต่อสื่อสาร และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน เมื่อรวมกับระบบวงวานเครือญาติที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรแล้ว จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนบ้านพลวงสามารถนำทุนทางสังคมมาสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้

2. ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)

จากข้อมูลที่ได้ทำการนำเสนอข้างต้น หากจำแนกในส่วนของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบ 1) ระบบความเชื่อ 2) ภูมิปัญญา 3) จารีตประเพณี 4) การเรียนรู้ 5) ค่านิยม 6) ข้อห้าม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ระบบความเชื่อ

ระบบความเชื่อในปัจจุบันของผู้คนในชุมชนบ้านพลวงนั้น เป็นความเชื่อทางศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนา “พุทธ” และความเชื่อของกลุ่มคนชาติพันธุ์เขมร เรื่อง ผี และพราหมณ์เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งชาวบ้านพลวงจะมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ โดยจะมีพิธีกรรมทำบุญตามประเพณีที่กล่าวข้างต้น คือ ประเพณีบุญเซ่นไหว้บรรพบุรุษ (แซนโฌนตา) ในเดือน 10 นอกจากผีบรรพบุรุษแล้วยังมีผี ปู่

ตา ผิดตาปราสาทบ้านพลวง ที่ชาวบ้านพลวงมีความเชื่อว่าคอยปกป้องรักษาผู้คนในหมู่บ้าน คอยคุ้มครองให้หมู่บ้านมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขร่มเย็น จึงมีพิธีกรรมทำบุญตามประเพณีที่กล่าวข้างต้น คือ บุญไหว้ตาปราสาท (แซนตาปราสาท) ในเดือน 3 ซึ่งชาวบ้านพลวงจะรวมตัวกันมาทำบุญตักบาตรพระบริเวณปราสาทบ้านพลวงในตอนเช้า บุญเช่นไหว้เจ้าปู่ตา (แซนตา) ในเดือน 6 นอกจากความเชื่อเรื่องผีแล้วในแต่ละพิธีกรรมตามประเพณีของชาวบ้านจะมีพิธีพราหมณ์แทรกอยู่ในพิธีนั้นด้วย เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น จะเห็นได้ว่าความเชื่อของชาวบ้านพลวงระหว่างความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี กับความเชื่อเรื่องพราหมณ์ นั้นไม่สามารถแยกกันได้จะผสมผสานอยู่ในตัวพิธีกรรมเหล่านั้น ในปัจจุบันกลุ่มเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชนเป็นกลุ่มที่ไม่เห็นความสำคัญ และไม่ค่อยจะเข้าร่วมพิธีกรรม จะมีเพียงผู้เฒ่าผู้แก่ผู้อาวุโสหรือกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นผู้สืบสานระบบความเชื่อภายในชุมชนอยู่ (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกฤษ, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาคีกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.2 ภูมิปัญญา

ในด้านภูมิปัญญาของคนในชุมชนบ้านพลวงนั้นปัจจุบันยังมีการสืบสานเรื่องภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลังอยู่ ซึ่งภูมิปัญญาที่หลงเหลือและสืบทอดมาถึงปัจจุบัน คือ พิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณีต่างๆในหมู่บ้าน จะมีพ่อเอื้อน ครอบสวน เป็นผู้รักษาภูมิปัญญาเอาไว้ การทำเกษตรอินทรีย์ หรือการทำเกษตรแบบดั้งเดิมพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก จะมีพ่อเหลือ โยแดง เป็นผู้รักษาภูมิปัญญาเอาไว้ หมอยาสมุนไพร การจักสาน จะมีพ่อเคลื่อน ลัดดาไสว เป็นผู้รักษาภูมิปัญญาเอาไว้ เป็นต้น ซึ่งภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านพลวงได้เลือนหายไปกับอายุขัยของผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้านหลายท่าน ดังนั้น ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนบ้านพลวงจึงเป็นสิ่งล้ำค่าที่ควรเก็บรักษา พร้อมการสืบทอดให้กับคนรุ่นหลังสืบทอดต่อไปเพื่อก่อให้เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในชุมชน สร้างพลังให้กับชุมชนต่อไป (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกฤษ, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาคีกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.3 จารีตประเพณี

ในปัจจุบันจารีตประเพณีของคนบ้านพลวงได้เลือนหายไปจากอดีตเป็นอย่างมาก การยึดถือปฏิบัติตามจารีตประเพณีของผู้คนในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยนิยม เช่น จารีตในการกำกับเรื่องเพศระหว่างหนุ่มสาวในอดีตมีความเชื่อเรื่องผีเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ หากมีการถูกเนื้อต้องตัวกันระหว่างหญิงชายเป็นการไม่เหมาะสมทำให้เกิดผี ความเชื่อของชาวบ้านพลวงฝ่ายชายต้องมาขอขมากับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงหรือเป็นการเสียผี แต่ในปัจจุบันวัยรุ่นหนุ่มสาวจับมือ ถือแขนกันเป็นเรื่องปกติ หรือในเรื่องของการเคารพผู้อาวุโสในชุมชน ในอดีตชาวบ้านพลวงให้ความเคารพผู้อาวุโสในชุมชนโดยการเชื่อฟังการว่ากล่าวตักเตือน แต่ในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนบางส่วนขาดการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสในชุมชน ว่ากล่าวตักเตือนไม่ฟัง เป็นต้น ดังนั้นจารีตประเพณีของคนบ้านพลวงได้เกิดการเลือนหายไปอย่างมากตามยุคสมัยนิยม เด็กและเยาวชนรับวัฒนธรรมประเพณีสังคมอื่นมาถือปฏิบัติ ทั้งมองจารีตประเพณีที่ยึดถือสืบทอดกันมานั้นไม่ทันสมัย เป็นของโบราณสำหรับคนสมัยเก่า (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกฤษ, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาคีกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.4 การเรียนรู้

ในปัจจุบันระบบการเรียนรู้ภายในชุมชนบ้านพลวงมีน้อยลงไปตามสมัยนิยมที่ได้กล่าวข้างต้น เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านพลวงส่วนมากให้ความสำคัญการเรียนรู้ที่ระบบการศึกษาในโรงเรียนเป็นหลัก การเรียนรู้เรื่องศาสนา จารีตประเพณีวัฒนธรรม องค์ความรู้ภูมิปัญญาในชุมชนลดน้อยลง จะมีเพียงกลุ่มผู้ใหญ่ วัยกลางคน บางคนที่มีความสนใจในบางเรื่องได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งถือว่าคนในชุมชนบ้านพลวงจำนวนน้อยที่ได้รับการเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ การถ่ายทอดความรู้ให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนต้องเริ่มต้นเพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่ และเป็นการอบรมสั่งสอนให้เด็กและเยาวชนได้ยึดถือนำไปปฏิบัติได้ (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรณี สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาติกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.5 ค่านิยม

ในปัจจุบันค่านิยมของคนบ้านพลวงส่วนมากเป็นไปตามระบบทุนนิยม และวัตถุนิยม สังเกตได้จากข้าวของเครื่องใช้ภายในครัวเรือน ทั้ง โทรศัพท์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องใช้เงินซื้อหามาทั้งสิ้น สิ่งสำคัญอีกอย่างที่เป็นค่านิยมหลักของคนในชุมชนบ้านพลวง คือ โทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยทุกกลุ่มคนให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกันสังคมที่หากไกลกัน และที่สำคัญในกลุ่มเด็กและเยาวชนก็มีการวิ่งตามกระแสนิยมโดยการเปลี่ยนรูปแบบของโทรศัพท์ตามกระแสนิยมของสังคมตลอดเวลา ค่านิยมในส่วนของวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมเลือนหายไปพร้อมกระแสโลกาภิวัตน์ที่เคลื่อนเข้ามาแทนที่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีวัฒนธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นส่วนใหญ่ แต่ถึงอย่างไรเชื่อว่าค่านิยมในวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนบ้านพลวงจะเลือนหายไปจนหมดสิ้น ยังมีกลุ่มคนที่เป็นผู้อาวุโสในชุมชน ที่ยังให้ความสำคัญและดำรงรักษาความเป็นวัฒนธรรมชุมชนเอาไว้ (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรณี สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกุญชร, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาติกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

2.6 ข้อห้าม

ปัจจุบันชุมชนบ้านพลวงข้อห้ามข้อบังคับทางวัฒนธรรมในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนได้ลดบทบาทลงไปโดยคนในชุมชนมองว่าข้อห้ามข้อบังคับทางวัฒนธรรมภายในชุมชนขาดความจำเป็น คนส่วนมากจะยึดเอาความอิสระ ความสะดวกสบายเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ข้อห้ามตามวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นสามารถบังคับใช้ได้ในกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชน ในกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้นส่วนมากไม่สามารถนำมาควบคุมได้เนื่องจากกระแสสังคมที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆผ่านระบบสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เช่น โทรศัพท์ หรือโลกออนไลน์ในระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เด็กและเยาวชนบ้านพลวงก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่รับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นมายึดถือปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม เช่น การสวมใส่กางเกงขาสั้น เสื้อสายเดี่ยว หรือการนั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์กอดเอวผู้ชายเป็นคู่ๆ การรวมกลุ่มมั่วสุมในสถานที่ต่างๆ เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรข้อห้ามข้อบังคับทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านพลวงก็ยังแฝงอยู่ภายใต้ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีต่าง ให้คนบ้านพลวงในกลุ่มผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสในชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติอยู่ (นายเอื้อน ครบส่วน, นายนิม หมั่นเที่ยง, นางวรณี สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชกุญชร,

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

การศึกษาทุนทางวัฒนธรรม ในชุมชนบ้านพลวง โดยการใช้แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมเป็นกรอบในการช่วยค้นหา ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่องค์ประกอบ 1) ระบบความเชื่อ 2) ภูมิปัญญา 3) จารีตประเพณี 4) การเรียนรู้ 5) ค่านิยม 6) ข้อห้าม สรุปได้ว่า ในอดีตชุมชนบ้านพลวงมีทุนทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน ที่เข้มแข็งสามารถจัดการดูแลคนในชุมชนให้อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงทุนทางวัฒนธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ทั้ง 6 ด้านก็ได้ถูกลดความสำคัญลงไปด้วย ในปัจจุบันทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านพลวงยังคงความสำคัญอยู่ในชุมชนชัดเจน คือ ระบบความเชื่อ ในส่วนทุนทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ก็ยังพอเหลืออยู่ให้เห็นบ้างในชุมชน คือ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี การเรียนรู้ ค่านิยม และข้อห้ามต่างๆ ในอดีตอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของชุมชนบ้านพลวงมีความกลมเกลียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน โดยมองว่าคนในชุมชนนั้นมีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ในปัจจุบันอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของชาวบ้านพลวงได้เปลี่ยนรูปไปอันเนื่องมาจากการถูกรอบำโดยอัตลักษณ์ของประเทศไทย ทำให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการเป็นคนไทยมากกว่าอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมร ดังนั้น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของชาวบ้านพลวงในปัจจุบันจึงเป็นอัตลักษณ์ที่ยึดถือหลักความเชื่อภายใต้วงวานเครือญาติเป็นหลัก ภายใต้วงวานเครือญาตินี้เองที่ทำให้ทุนทางวัฒนธรรมของชาวบ้านพลวงยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านพลวงจึงมีน้ำหนักร้อยที่ระบบความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าตายาย ในประเพณีแซนโฌนตา ในเดือน 10 เชื้อผีตาปราสาท (แซนตาปราสาท) ในเดือน 3 และผีเจ้าปู่ตา (แซนตา) ในเดือน 6 เชื่อว่าผีผู้อาวุโสผู้เฒ่าผู้แก่ในวงวานเครือญาติจะคอยปกป้องรักษาให้ผู้ที่เราสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หรือความเชื่อถือเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ในวงวานเครือญาติ และผู้อาวุโสในชุมชน ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงลดความสำคัญลงบ้าง แต่ก็ยังคงเหลือให้เห็นอยู่ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งระบบความเชื่อจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนบ้านพลวงสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Bourdieu P. ที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบที่ฝังในตัวตนหรือจิตใจ (Embodied as state of mind/body) นั่นก็คือระบบความเชื่อ และติเรก ปัทมสิริวัฒน์และคนอื่นๆ ยังเชื่อว่าหากสังคมมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง จะสามารถทำให้สังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ช่วยจัดระเบียบสังคม (Bourdieu P., 1986: 47-51, ติเรก ปัทมสิริวัฒน์และคนอื่นๆ, 2547)

3. ระบบโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural – Functional System)

จากข้อมูลที่ได้ทำการนำเสนอข้างต้น ในส่วนของระบบโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functional System) โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องระบบโครงสร้าง-หน้าที่ ที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาทั้ง 3 ระบบ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ระบบสังคม (Social System)

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในกระบวนการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้กล่าวถึงระบบสังคม (Social System) เอาไว้ว่า “ระบบสังคมประกอบไปด้วยคนหลายๆคน มาปฏิสัมพันธ์กันในสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง ผู้กระทำได้รับแรงจูงใจในแนวโน้มมีความพึงพอใจสูงสุดถูกกำหนด และเชื่อมต่อในระบบที่มีสัญลักษณ์ มีโครงสร้างวัฒนธรรม และร่วมกันอยู่” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523.) จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านพลวงมีระบบทางสังคมที่สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น คือ การที่มีผู้คนอพยพถิ่นฐานมาตั้ง

รกรากบริเวณในพื้นที่บริเวณบ้านพลวง แล้วมีปฏิสัมพันธ์กันโดยกระบวนการทำมาหากิน และการรวมกลุ่มเพื่อความปลอดภัยร่วมกัน รวมถึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ที่มีวัฒนธรรมเดียวกันมีความเชื่อร่วมกัน จนกลายเป็นชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบัน หากมองถึงระบบสังคมบ้านพลวงพบว่ามีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน คือ

- 1) ผู้กระทำ (Acton)
- 2) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
- 3) สภาพแวดล้อม (Environment)
- 4) ความพึงพอใจสูงสุด (Optimization of gratification)
- 5) วัฒนธรรม (Culture)

การปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมในชุมชนบ้านพลวงส่วนใหญ่เน้นที่สถานภาพและบทบาทในสังคมเป็นเรื่องใหญ่ สถานภาพหลักที่คนบ้านพลวงให้ความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆในชุมชน คือ ระบบทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น ให้ความสำคัญรองลงมา คือ ระบบทางธรรมชาติ เช่น ผู้อาวุโส ผู้รู้ ปราชญ์ ในชุมชน เป็นต้น ปัจจุบันคนชุมชนบ้านพลวงเมื่อมีกิจกรรมงานพัฒนา งานบุญ ประเพณีเกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้านพลวงจะให้ความสำคัญอยู่กับผู้นำทางการเป็นหลัก ผู้นำทางธรรมชาติจะมีความสำคัญรองลงมาอีกระดับหนึ่ง นอกจากนั้นระบบสังคมชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบันขาดกระบวนการขัดเกลา (Socialization) และกระบวนการการปลูกฝัง (Internalization) ทางสังคมให้กับสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สังคมมีประสิทธิภาพสมาชิกในสังคมได้เกิดความสำนึกต่อสังคมสำนึกต่อหน้าที่ของโครงสร้างบทบาทและค่านิยมสำคัญของระบบทางสังคม รวมถึงชุมชนบ้านพลวงยังขาดการควบคุมทางสังคม (Social Control) เช่น กฎระเบียบข้อบังคับในชุมชน โดยเฉพาะเกี่ยวกับปัญหาเสพติด ดังนั้นระบบสังคม (Social System) ของชุมชนบ้านพลวงจึงเป็นสังคมที่ยึดติดกับสถานภาพและบทบาทในสังคมเป็นสำคัญ หากทุกคนในชุมชนดำเนินชีวิตตามสถานภาพและบทบาทของตนได้ดีสังคมย่อมดีตามไปด้วย แต่ถึงอย่างไรปัจจุบันสังคมบ้านพลวงก็พบปัญหาภายในระบบสังคมเช่นกัน อันเนื่องมาจากสมาชิกในสังคมขาดกระบวนการขัดเกลาระบบการการปลูกฝังและขาดการควบคุมทางสังคม ทำให้สังคมเกิดความขัดแย้ง สังคมขาดการพัฒนา ระบบสังคมขาดความแข็งแกร่งและสังคมไม่มีการบูรณาการในตัว และที่สำคัญทำให้ระบบทางสังคมเกิดความไม่ดุลยภาพ

3.2 ระบบวัฒนธรรม (Cultural System)

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการกระบวนการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้กล่าวถึงระบบวัฒนธรรม (Cultural System) เอาไว้ว่า “โดยในสังคมหนึ่งๆระบบวัฒนธรรมเป็นพลังยึดเหนี่ยวที่สำคัญของพื้นฐานต่างๆ ในสังคมระบบการกระทำ (Social System) จะเชื่อมการปฏิสัมพันธ์กับตัวผู้กระทำและทำให้บุคลิกภาพและระบบสังคมสมบูรณ์แบบ” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523.) ชุมชนบ้านพลวงเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีระบบวัฒนธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมและอยู่ในบรรทัดฐานของสังคมรวมถึงเป็นแบบแผนมีการปลูกฝังด้านบุคลิกภาพของระบบสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเช่นมีความเชื่อความเคารพในเรื่องผีบรรพบุรุษ เคารพผู้อาวุโส เชื่อว่าชุมชนบ้านพลวงได้รับการปกป้องรักษาจากผีปอบตา ผีบรรพบุรุษ ตาปราสาทบ้านพลวง เป็นต้น และถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเสมอระบบวัฒนธรรมชุมชนบ้านพลวงสามารถควบคุมระบบการกระทำบางส่วนของคนในสังคมได้ โดยการใช้มาตรฐานทางศีลธรรมเป็นรูปแบบที่เชื่อมประสานของระบบการกระทำแต่หากทำการเปรียบเทียบระบบวัฒนธรรมในอดีตของชุมชนบ้านพลวง กับปัจจุบัน จะเห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งระบบวัฒนธรรมในชุมชนบ้านพลวงปัจจุบันได้ขาดเรื่องการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ จะเห็นได้จากเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านพลวงยุคปัจจุบันจะดำเนินชีวิตตามระบบ

สังคมยุคใหม่ มีความอิสระในการใช้ชีวิตมากและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมาก จนขาดความเอาใจใส่หรือตระหนักในความสำคัญของระบบวัฒนธรรมชุมชนไป ยังมีเพียงกลุ่มที่เป็นผู้อาวุโส ผู้ใหญ่ในชุมชนเท่านั้นที่ยังมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมตามระบบดั้งเดิมอยู่ ถึงอย่างไรหากมองถึงพื้นฐานระบบวัฒนธรรมชุมชนบ้านพลวงปัจจุบันยังคงมีระบบวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ตามที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมองว่าชุมชนบ้านพลวงสามารถฟื้นฟู และปลูกฝังระบบวัฒนธรรมที่ดำรงไว้ให้กับคนรุ่นใหม่ได้รวมถึงสามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

3.3 ระบบบุคลิกภาพ (Personality)

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในกระบวนการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้กล่าวถึงระบบบุคลิกภาพ (Personality System) เอาไว้ว่า “ระบบบุคลิกภาพมีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ การแสดงออกซึ่งความต้องการ บุคลิกภาพเป็นระบบที่จัดระเบียบไว้เกี่ยวกับแนวทางแรงจูงใจต่อการกระทำของผู้กระทำแต่ละคนและมูลเหตุของการจูงใจต้องการการกระทำเป็นแรงขับ (Drive) แรงขับถูกกำหนดโดยบริบททางสังคม” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523.) อย่างที่กล่าวข้างต้นระบบบุคลิกภาพเป็นการแสดงออกซึ่งความต้องการที่มีแรงจูงใจของแต่ละคน และถูกกำหนดโดยบริบททางสังคมนั้นๆ บริบทชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบันเป็นชุมชนชนบทที่มีการเจริญตามสมัยนิยม คนในชุมชนมีความก้าวหน้าทางด้านความรู้มากกว่าในอดีต ทั้งข่าวสารเทคโนโลยีต่างๆเข้ามามีบทบาทต่อคนในชุมชนมากขึ้น ดังนั้นหากทำการแยกบุคลิกของคนในชุมชนตามระบบบุคลิกภาพ จะเห็นได้ว่าชุมชนมีการแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มเนื่องจากแรงขับที่มาจากความต้องการของแต่ละกลุ่มคน ความชอบ ความพึงพอใจในการคบหากันในชุมชนจะมีระดับของความไว้วางใจในมาแบ่งแยก จนนำไปสู่การแสดงออกที่แตกต่างกัน เรื่องรายได้เงินตราเป็นส่วนสำคัญให้คนในชุมชนมีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนแปลงไป คนในชุมชนต้องดิ้นรนเพื่อแสวงหารายได้จุนเจือความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์สูงสุดของแต่ละคนนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนปัจจุบัน

4.4 ปฏิบัติตามแผนการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาหยาเสพติด

1. แผนการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาหยาเสพติด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆภายในชุมชนบ้านพลวงตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพร้อมทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยทีมวิจัยได้ให้น้ำหนักในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาหยาเสพติดไปที่ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ผสมกับระบบโครงสร้างหน้าที่ทางสังคมของชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการวิจัย สรุปได้ว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ยังมีพลังในการขับเคลื่อนภายในสังคมอยู่ คือ ทุนเครือข่ายทางสังคม ทุนการติดต่อสื่อสาร ทุนปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในส่วนของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ยังมีพลังในการขับเคลื่อนภายในสังคมอยู่ คือ ระบบความเชื่อรวมถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรตามหลักทวารวดีที่มีการบูรณาการของระบบผู้นำทางทหารและการและระบบผู้นำทางธรรมของชุมชน เมื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้การวิจัยร่วมกับทีมวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอให้ชุมชนได้ร่วมพิจารณาโดยใช้เวทีการประชุม “กิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ ฌห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 11 กรกฎาคม 2555” พบว่า จากผลการศึกษาทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบถึงสถานการณ์ปัญหาหยาเสพติดในชุมชน บริบทชุมชน ทุนเดิมของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงผลของกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหยาเสพติดในชุมชนที่ชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา มีจุดแข็งจุดอ่อนด้านใดบ้าง ดังนั้น ในที่ประชุมจึงได้นำเสนอแนวทางการสร้าง

ภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด โดยจำเป็นต้องผลักดันให้ผู้นำธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชนมีบทบาทเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดภายในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อเป็นตัวเชื่อมประสานแก้ไขปัญหาคายเสพติดภายในชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากที่ประชุมมองว่าการการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดนั้น ที่สำคัญจะต้องสร้างชุมชนให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงจะเกิดพลังในการป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวในชุมชนได้ และให้ทำการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยามเหมือนที่ผ่านมา เนื่องจากมองว่าการเฝ้าระวังเวรยามสามารถป้องกันปัญหาในชุมชนได้จริง การดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติด ที่ประชุมสามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 ผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงานใน 4 กิจกรรม ดังนี้

1.1.1 กิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม”

กิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้านแบ่งคุ้มเป็นกิจกรรมที่ จะให้ชุมชนบ้านพลวงทั้ง 3 หมู่ คือ บ้านพลวง หมู่ 1 บ้านพลวงใต้ หมู่ 2 และบ้านหนองพวง หมู่ 14 ได้มีการจัดระบบการดูแลกันภายในพื้นที่ที่แคลงจากระบบของหมู่บ้านในปัจจุบัน การแบ่งคุ้มจะใช้ระบบผู้อาวุโสภายในคุ้มเป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในคุ้มของตน ซึ่งทีมวิจัยเห็นว่าจะเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่จะคอยควบคุมสมาชิกภายในของแต่ละคุ้มไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ นอกเหนือจากระบบเครือญาติที่ยังคงมีอยู่

1.1.2 กิจกรรมออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน “ประชาคมรับรอง”

กิจกรรมออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน โดยใช้กระบวนการประชาคมรับรองเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ต้องสร้างให้เกิดการยอมรับร่วมกันของคนในชุมชนให้ได้ ซึ่งกิจกรรมการออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน ที่เกี่ยวกับการควบคุมเรื่องยาเสพติด จะยึดหลักประเพณีวัฒนธรรมภายในชุมชนไม่ดื่มหรือหย่อนยานจนเกินไป สามารถยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ถึงรูปแบบการประชาคมจะเป็นรูปแบบการดำเนินงานในระบบของภาครัฐ แต่ในเนื้อหาและกระบวนการนั้นก็ต้องทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรองข้อตกลงของชุมชนร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมนี้ทีมวิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องใช้กระบวนการประชาคมรับรองกันเองภายในชุมชนเพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนยอมรับร่วมกัน หากสามารถดำเนินกิจกรรมได้สำเร็จจะสามารถดูแลป้องกันคนในชุมชนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้

1.1.3 กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม

กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยามเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นกิจกรรมที่สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนได้ระดับหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมนี้ที่ประชุมมองว่าควรมีการผลักดันให้ชุมชนได้ดำเนินการต่อไป เนื่องจากกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยามเป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน และเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถป้องกันภัยอันตรายอื่นๆที่จะเข้ามาในชุมชนได้อีกด้านหนึ่งด้วย

1.1.4 กิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด

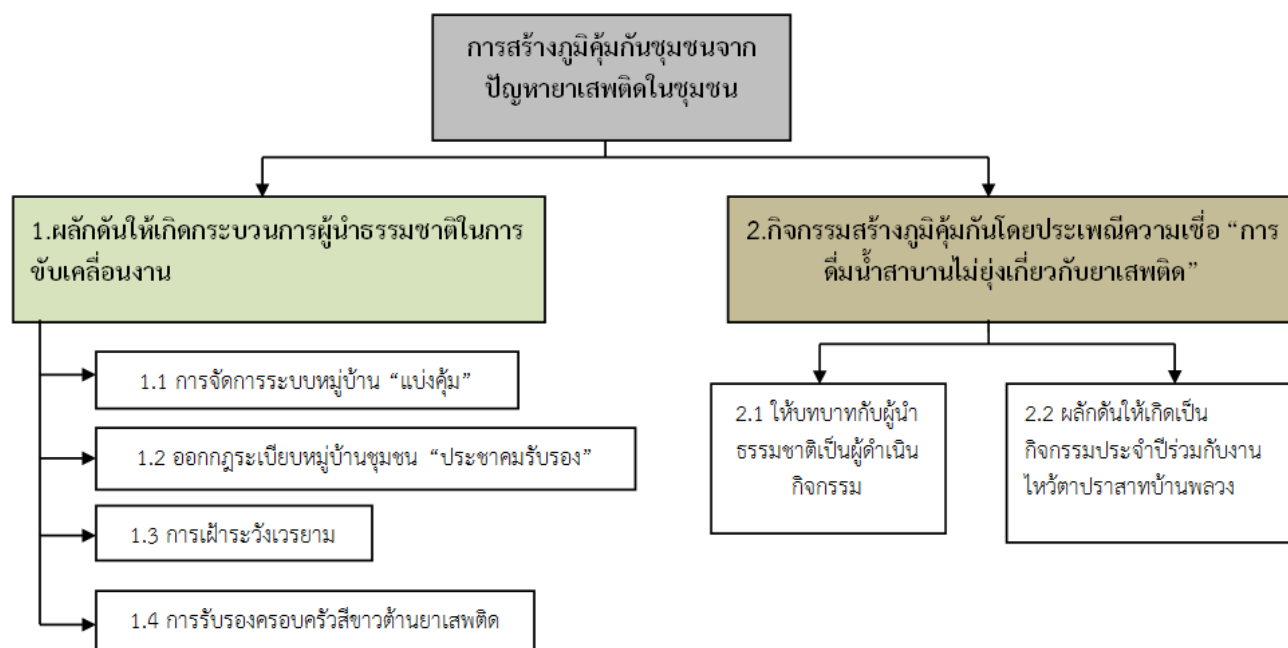
กิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติดเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่จะแสดงให้เห็นความไว้วางใจกันของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการใช้หลักจิตวิทยาในการทำให้คนในชุมชนไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และสร้างความภาคภูมิใจให้กับครัวเรือนที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย โดยหลักการรับรองครอบครัวสีขาวนั้นจะใช้หลักการเสนอตัวว่าครอบครัวของตนปลอดยาเสพติด คนในครอบครัวไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแต่อย่างใด แล้วคณะกรรมการชุมชนจะใช้มติการรับรองครอบครัวจากที่ประชุมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นการใช้การจัดการตนเองของคนในชุมชนเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม

1.2 กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด”

ติด”

กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดโดยประเพณีความเชื่อเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ที่ประชุมได้ร่วมกันวางแผนกิจกรรม โดยมองถึงการอาศัยบทบาทของผู้นำธรรมชาติในชุมชนเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งประเพณีความเชื่อของชาวบ้านพลวงที่ได้หยิบยกขึ้นมาสร้างเป็นกิจกรรมในครั้งนี้ คือ ความเชื่อเรื่องการตักน้ำสาบาน “เพื่อฮักเปรี๊ยะ” ในชื่อกิจกรรมว่า “กิจกรรมการตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด” หากทำการแปลตรงตัวในภาษาถิ่นจะแปลว่า “ตักน้ำพระ” ก็คือ การตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ต่อหน้าพระต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ ชาวบ้านพลวงมีความเชื่อเกี่ยวกับการตักน้ำสาบานว่าเป็นการให้คำมั่นสัญญากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องต่างๆ หากมีการผิดคำสัญญาจะมีอันเป็นไปในที่สุด ซึ่งความเชื่อนี้ยังคงฝังลึกอยู่ในจิตใจของชาวบ้านพลวงอยู่ ถึงแม้ในปัจจุบันจะไม่ได้เห็นการตักน้ำสาบานในชุมชนบ้านพลวงแล้วก็ตาม ที่ประชุมได้วางแผนต่อไปถึงการดำเนินกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดโดยการตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ควรมีการผลักดันให้เกิดเป็นกิจกรรมประจำปีของชุมชนบ้านพลวง โดยมีการจัดกิจกรรมการตักน้ำสาบานร่วมกับงานไหว้ตาปราสาทบ้านพลวง รูปแบบการจัดกิจกรรมในครั้งแรกนี้ ได้วางแผนจะจัดกิจกรรมในวันพระ โดยให้กลุ่มผู้นำในชุมชนทั้งผู้นำทางการ และผู้นำทางธรรมชาติได้เชิญชวนบุตรหลาน กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งอาศัยความศรัทธาจาก “พระครูพิศาล ธรรมโกศล” เจ้าอาวาสวัดปราสาทวาริภุญชรที่ชาวบ้านให้การเคารพศรัทธาเป็นเจ้าพิธี เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาเสพติดในชุมชน และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติด โดยใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเอง ไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาทำร้ายคนในชุมชนบ้านพลวงได้

ภาพที่ 17 แผนการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติด

2. ผลปฏิบัติตามแผนการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด

หลังจากมีการประชุมนำเสนอผลการศึกษา และจัดทำแผนการการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกในชุมชน ทั้ง 3 หมู่ คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 14 ได้ทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือให้ชุมชนนำแผนงานไปทดลองปฏิบัติ สามารถสรุปผลการดำเนินงานตามแผน ดังนี้

2.1 ผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงาน ใน 4 กิจกรรม ดังนี้

2.1.1 กิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม”

การดำเนินงานในกิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้านการแบ่งคุ้ม ปรากฏว่า บ้านพลวง หมู่ที่ 1 และบ้านพลวงใต้ หมู่ 2 ไม่สามารถดำเนินการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแบ่งคุ้มโดยใช้ระบบผู้นำธรรมชาติ หรือผู้อาวุโสภายในคุ้มเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยภายในคุ้มของตนได้ เนื่องจากผู้นำทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้ให้ความสำคัญ และไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งภายในหมู่บ้านของตนได้จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวได้สำเร็จ แต่ในบ้านหนองพลวง หมู่ 14 สามารถดำเนินการได้ตามแผนงานที่วางเอาไว้ ซึ่งบ้านหนองพลวง หมู่ 14 ทั้งผู้นำทางการ และผู้นำทางธรรมชาติ ได้ร่วมมือกันจัดระบบหมู่บ้านหมู่บ้านของตนใหม่ โดยใช้เวทีการประชุมประชาคมหมู่บ้านซึ่งเป็นรูปแบบการดำเนินของภาครัฐเข้ามาบูรณาการการดำเนินงานของชุมชน ทำความเข้าใจในหลักการ การเคารพผู้อาวุโสในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งผลการดำเนินกิจกรรมในหมู่ที่ 14 แบ่งคุ้มออกเป็น 6 คุ้ม ดังนี้

คุ้มที่ 1 ชื่อคุ้มดอกคูณ มีสมาชิกในการดูแลคุ้มทั้งสิ้น 12 ครัวเรือน โดยนำตัวแทนของแต่ละครัวเรือนมาเป็นคณะกรรมการคุ้ม และมี นายเกี้ยว พันธุ์เสนเป็นหัวหน้าคุ้ม

คุ้มที่ 2 ชื่อคุ้มดาวเรือง มีสมาชิกในการดูแลคุ้มทั้งสิ้น 13 ครัวเรือน โดยนำตัวแทนของแต่ละครัวเรือนมาเป็นคณะกรรมการคุ้ม และมี นายคอย สำราญสุข เป็นหัวหน้าคุ้ม

คุ้มที่ 3 ชื่อคุ้มเฟื่องฟ้า มีสมาชิกในการดูแลคุ้มทั้งสิ้น 14 ครัวเรือน โดยนำตัวแทนของแต่ละครัวเรือนมาเป็นคณะกรรมการคุ้ม และมี นายหอม จันทรประโคน เป็นหัวหน้าคุ้ม

คุ้มที่ 4 ชื่อคุ้มชวนชม มีสมาชิกในการดูแลคุ้มทั้งสิ้น 12 ครัวเรือน โดยนำตัวแทนของแต่ละครัวเรือนมาเป็นคณะกรรมการคุ้ม และมี นางสมเทียบ ประไวย์ เป็นหัวหน้าคุ้ม

คุ้มที่ 5 ชื่อคุ้มกล้วยไม้ มีสมาชิกในการดูแลคุ้มทั้งสิ้น 12 ครัวเรือน โดยนำตัวแทนของแต่ละครัวเรือนมาเป็นคณะกรรมการคุ้ม และมี นายสมพร ศรีแย้ม เป็นหัวหน้าคุ้ม

คุ้มที่ 6 ชื่อคุ้มลีลาวดี มีสมาชิกในการดูแลคุ้มทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน โดยนำตัวแทนของแต่ละครัวเรือนมาเป็นคณะกรรมการคุ้ม และมี นายสนอง สมนิยาม เป็นหัวหน้าคุ้ม

จากการแบ่งคุ้มทั้ง 6 คุ้มในการดูแลกัน ผลการดำเนินงานทำให้เห็นว่าการแบ่งคุ้มสามารถดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนได้ดี เนื่องจากแต่ละคุ้มมีสมาชิกน้อยสามารถสอดส่องดูแลกันทั่วถึง รวมถึงคณะกรรมการมีการพูดคุยปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องอย่างไม่เป็นทางการ สามารถควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนในคุ้มของตนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรในหลักของวงวานเครือญาติที่มีการช่วยเหลือกัน คอยสอดส่องดูแลกัน ตักเตือนซึ่งกันและกันในชุมชน ผ่านระบบการแบ่งคุ้มในชุมชน โดยในแต่ละเดือนประธานคุ้มจะรายงานให้ที่ประชุมหมู่บ้านได้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ภายในคุ้ม เช่น ปัญหาความเป็นอยู่ ปัญหาเสพติด ปัญหาความเดือดร้อนด้านต่างๆ เป็นต้น โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานในที่ประชุม และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาในภาพรวมของหมู่บ้านร่วมกันต่อไป

2.1.2 กิจกรรมออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน “ประชาคมรับรอง”

การดำเนินงานในกิจกรรมการออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน ในส่วนการควบคุมดูแลปัญหาเสพติดในชุมชน โดยใช้กระบวนการประชาคมในการรับรองนั้น ซึ่งกิจกรรมการออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชนที่เกี่ยวกับการควบคุมเรื่องยาเสพติด จะยึดหลักประเพณีวัฒนธรรมภายในชุมชน ไม่ตั้งหรือหย่อนเกินไปสามารถยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ในส่วนของบ้านพลวง หมู่ 1 และบ้านพลวงใต้ หมู่ 2 ไม่สามารถดำเนินการออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชนในการควบคุมดูแลปัญหาเสพติดได้ มีเพียงกฎระเบียบเดิมที่เคยมีมาใช้ความคุมการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะในชุมชนเท่านั้น เนื่องจากชุมชนได้รับผลพวงจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนที่มีผลจากการแข่งขัน กระบวนการในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นโดยผู้นำทางธรรมชาติจึงไม่สามารถที่เกิดขึ้นได้ จึงเห็นได้ชัดเจนว่าในปัจจุบันจะให้ผู้นำธรรมชาติเดินนำหน้าผู้นำทางการเป็นไปได้ยากมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านหนองพลวง หมู่ 14 บ้านหนองพลวงสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามที่แผนการกำหนด ซึ่งได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งผู้นำทางการ และผู้นำทางธรรมชาติ โดยร่วมมือกันออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชนในการควบคุมดูแลปัญหาเสพติด โดยใช้เวทีการประชุมประชาคมหมู่บ้านที่เป็นรูปแบบกระบวนการ ที่ได้รับการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบูรณาการกับกระบวนการของชุมชน ทำชุมชนเกิดความเข้าใจในหลักการโดยเพิ่มเติมกฎระเบียบของหมู่บ้านที่มีอยู่เดิมให้มีหัวข้อในการดูแลเรื่องยาเสพติดในชุมชนอีกหนึ่งหัวข้อ ซึ่งผลการดำเนินกิจกรรมในบ้านหนองพลวง หมู่ 14 ได้มีการออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน ดังนี้

- 1) ให้อาสาสมัครตำรวจบ้าน/อป.พร./คณะกรรมการหมู่บ้าน/ตัวแทนครัวเรือน/เยาวชน ร่วมกิจกรรมเข้าเวรยามในหมู่บ้าน ทุกเดือนๆ ละ 2-3 ครั้ง โดยการสอดส่องเฝ้าระวังปัญหาในชุมชน หากพบเห็นปัญหาสามารถกล่าวตักเตือนได้ หรือสามารถแจ้งความดำเนินคดีได้ตามกฎหมาย ในการนี้ต้องมีการจดบันทึกรายงานผู้ใหญ่บ้านทุกครั้ง จากกฎระเบียบข้อที่ 1 นี้ทำให้เห็นว่าชุมชนนั้นมีการบูรณาการกับกลุ่มคนที่มีหน้าที่ที่เป็นทางการที่ทางภาครัฐได้เข้ามาจัดตั้งขึ้น ทั้ง อาสาสมัครตำรวจบ้าน/อป.พร./คณะกรรมการหมู่บ้าน และกลุ่มคนที่เป็นตัวแทนจากพื้นฐานความเป็นคนในชุมชนเอง คือ ตัวแทนครัวเรือน/เยาวชน เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างบูรณาการของทั้ง 2 ส่วนในชุมชน
- 2) ห้ามผู้ใดลักลอบเล่นการพนันทุกชนิดในชุมชน หรืองานศพ ผู้ใดฝ่าฝืนสมาชิกในชุมชนสามารถแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายได้ทันที
- 3) ห้ามผู้ใดลักลอบจับสัตว์น้ำในหนองน้ำสาธารณะชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืนสมาชิกในชุมชนสามารถแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านดำเนินโทษปรับได้ตั้งแต่ 500-1,000 บาท
- 4) ห้ามผู้ใดลักลอบตัดไม้ทำลายป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืนสมาชิกในชุมชนสามารถแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านตักเตือนก่อนในเบื้องต้น หากพบเห็นการกระทำความผิดอีกให้ดำเนินโทษปรับ 500 บาท หรือแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมาย
- 5) กำหนดให้ทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน ในห้วงระยะเวลาหนึ่งปีห้ามมิให้ขาดการเข้าร่วมการประชุมของหมู่บ้านเกิน 3 ครั้งโดยไม่มีเหตุอันควร หากมีการขาดการเข้าร่วมการประชุมของหมู่บ้านเกิน 3 ครั้ง ให้ประธานและคณะกรรมการคุ้มได้ดำเนินการตักเตือน หากยังไม่ให้ความร่วมมืออีกคณะกรรมการหมู่บ้านจะใช้เวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาบทลงโทษผ่านกระบวนการของชุมชน
- 6) ในกรณีการเกิดข้อพิพาทในชุมชน เช่น การทะเลาะวิวาท เกิดความขัดแย้งของคนในชุมชนเรื่องต่างๆ เป็นต้น เบื้องต้นให้มีการไกลเกลี่ยระหว่างคู่กรณีโดยผู้นำคุ้ม ผู้นำทางธรรมชาติก่อน หากตก

ลงกันไม่ได้ให้ทำการผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนศาลหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการไกลเกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาทต่างๆ โดยกำหนดให้มีการเก็บค่าธรรมเนียมครั้งละ 200 บาท

7) ห้ามมิให้สมาชิกในชุมชน ทุกครัวเรือนไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หากครอบครัวใดปล่อยปะละเลย ให้บุคคลในครอบครัวไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ประธานและคณะกรรมการคุ้มจะดำเนินการว่ากล่าวตักเตือนในเบื้องต้น หากไม่หยุดพฤติกรรมคณะกรรมการหมู่บ้านจะหยุดให้การช่วยเหลือใดใน ชุมชน หากยังไม่หยุดพฤติกรรมดังกล่าวอีกผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมาย

จากการดำเนินกิจกรรมการออกกฎระเบียบชุมชน ในส่วนการควบคุมดูแลปัญหาเสพติดในชุมชน โดยใช้กระบวนการประชาคมในการรับรองที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาทำให้เห็นว่า การออกกฎระเบียบชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีความร่วมมือ และความเข้าใจกันของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่เป็นทางการ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำทางธรรมชาติ ผู้อาวุโส ผู้รู้ในชุมชน หรือแม้กระทั่งเด็กและเยาวชนใน ชุมชน จึงจะสามารถดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้ ถึงรูปแบบจะเป็นรูปแบบทางการมากเกินไปแต่ในระบบโครงสร้างของภาครัฐที่มีความแข็งแกร่งของระบบอยู่ แต่ชุมชนก็ได้ใช้ระบบวัฒนธรรมชุมชน อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรวงศาเครือญาติมาเป็นส่วนช่วยในการเชื่อมประสานรูปแบบไม่ให้เกิดความมากเกินไป โดยทั้งผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติ หากแต่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง เนื่องจากกฎระเบียบ ชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีความไม่ตึงและไม่หย่อนยานมากเกินไป ต้องมีความยืดหยุ่นพอดี มีความเหมาะสมกับสมาชิกทุกคนในชุมชน ชุมชนให้การยอมรับพร้อมถือปฏิบัติได้ จากการที่บ้านหนองพลวง หมู่ 14 สามารถดำเนินกิจกรรมจนกระทั่งออกกฎระเบียบชุมชนทั้ง 7 ข้อที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้ชุมชนบ้านหนองพลวง หมู่ 14 มีความสงบเรียบร้อยคนในชุมชนสามารถดูแลซึ่งกันและกันได้ มีการให้ความช่วยเหลือกันในชุมชน ภายใต้กฎระเบียบของชุมชนเองได้

2.1.3 กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม

การดำเนินกิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยามในชุมชน ทั้ง 3 ชุมชนสามารถดำเนินการในกิจกรรมนี้ได้ โดยกิจกรรมนี้สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนได้ดี สมาชิกในชุมชนทุกครัวเรือนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมให้ความช่วยเหลือกันสอดส่องดูแลกันภายในชุมชน และสามารถป้องกันอันตรายจากมิฉาชีพในรูปแบบอื่นๆได้ และที่สำคัญคือป้องกันปัญหาเสพติดที่จะเข้ามาในชุมชนได้ดี ในส่วนของรูปแบบการดำเนินกิจกรรมนั้น แต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดชุดเวรยามขึ้น โดยมีตัวแทนของแต่ละครัวเรือนในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรม 1 ชุดเวรยาม จะมีสมาชิก 3 คน ในจำนวน 3 คนให้คัดเลือกหัวหน้าชุด 1 คน ในการเข้าเวรยามที่ประชุมจะมีการกำหนดวันเวลาการเฝ้าระวังเวรยามในแต่ละเดือนที่แตกต่างกันไปตามมติที่ประชุม โดยใน 1 เดือน จะเข้าเวรยาม 2 สัปดาห์เท่านั้น ใน 1 วันจะมีชุดปฏิบัติการที่จะเข้าเวรยามวันละ 2 ชุด ชุดที่ 1 จะอยู่บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน และชุดที่ 2 จะอยู่บริเวณท้ายหมู่บ้านเป็นหลัก และเวรยามจะต้องลาดตระเวนตรวจสอบในสถานที่สำคัญของหมู่บ้านเป็นระยะๆ เช่น โรงเรียน ศูนย์สาธิตการตลาดในหมู่บ้าน บริเวณโดยรอบหมู่บ้านพื้นที่เสี่ยงต่อการมั่วสุมของเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 จุด คือ จุดที่ 1 บริเวณศาลาพักผู้โดยสารรถประจำทาง จุดที่ 2 บริเวณริมหนองถนนหักท้ายหมู่บ้านทางทิศตะวันตก จุดที่ 3 บริเวณริมหนองระเบ็กทางทิศเหนือของหมู่บ้าน จุดที่ 4 บริเวณในหมู่บ้านใกล้กับปราสาทบ้านพลวง จุดที่ 5 บริเวณทางทิศใต้ของหมู่บ้านในแต่ละวันผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีเวรเพื่อตรวจเวรยาม และชุมชนจะดำเนินการประสานเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ให้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราวไป ในการเข้าเวรยามนั้นทุกชุดปฏิบัติการจะมีการจดบันทึกเหตุการณ์ที่ได้พบเห็น และแจ้งให้ผู้ตรวจเวรได้ทราบทุกครั้ง ในเวทีการประชุมหมู่บ้านยังได้กำหนดกติกาเอาไว้ หากผู้ใดไม่สามารถมาร่วมเข้าเวรได้ให้ปรับเป็นเงินครั้งละ 100 บาทต่อครอบครัว เพื่อสทบเป็นเงินกองทุนของชุมชนในการให้บริการเรื่องเครื่องดื่ม อุปกรณ์ในการเฝ้าระวังเวรยามต่อไป

ในส่วนของกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยามนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นรูปแบบกิจกรรมที่มีพื้นฐานมาจาก คำสั่งการของภาครัฐผ่านทางผู้นำทางการ แต่ในกระบวนการดำเนินงานชุมชนได้ใช้ทุนทางสังคม คือ ความไว้วางใจ เครือข่ายทางสังคม และกระบวนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าชุมชนยังเห็นความสำคัญในการร่วมกันดูแลความปลอดภัยของสมาชิกในชุมชนร่วมกันด้วย ในช่วงที่มีการเฝ้าระวังเวรยามทำให้ เด็กและเยาวชนไม่มีการขับรถจักรยานยนต์เสียงดังในเวลากลางคืน การลักขโมยในชุมชนไม่มี และชุมชนมีความสงบอยู่อย่างปลอดภัย จากการสอบถามนางเจ็ญ อ่อนเกษ ผู้สูงอายุในชุมชน กล่าวว่า “จากการที่คนในชุมชนลูกหลาน มาช่วยกันอยู่เวรตอนกลางคืน ทำให้ยายสบายนอนหลับ ไม่ต้องรำคาญอีกเลย”

2.1.4 กิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด

การดำเนินกิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติดของชุมชนบ้านพลวงทั้ง 3 หมู่ ได้ใช้กระบวนการทางสังคมการจัดการตนเองของคนในชุมชนเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม โดยเริ่มจากการรับรองครอบครัวของตนเองก่อน แล้วจึงเสนอให้ชุมชนใช้มติการรับรองครอบครัวจากที่ประชุมอีกครั้ง ซึ่งผลการดำเนินการในบ้านพลวง หมู่ 1 พบว่า มีครัวเรือนที่รับรองตนเองว่าเป็นครอบครัวสีขาวปลอดจากยาเสพติด เพียง 60 ครัวเรือน จากทั้งสิ้น 191 ครัวเรือน ส่วนอีก 131 ครัวเรือนไม่กล้ารับรองครอบครัวของตนเองว่าปลอดยาเสพติด เนื่องจากไม่แน่ใจในตัวบุตรหลานและคนในครอบครัวของตน แต่ถึงอย่างไรคณะกรรมการหมู่บ้านและทุกคนในบ้านพลวงจะดำเนินกิจกรรมต่อไป เพื่อผลักดันให้ทุกครัวเรือนเป็นครอบครัวสีขาวปลอดจากยาเสพติดให้ได้ ผลการดำเนินการในบ้านพลวงได้ หมู่ 2 พบว่า มีครัวเรือนที่รับรองตนเองว่าเป็นครอบครัวสีขาวปลอดจากยาเสพติด เพียง 58 ครัวเรือน จากทั้งสิ้น 138 ครัวเรือน ส่วนอีก 80 ครัวเรือนไม่กล้ารับรองครอบครัวของตนเองว่าปลอดยาเสพติด เนื่องจากไม่แน่ใจในตัวบุตรหลานและคนในครอบครัวของตนเหมือนกับ หมู่ 1 ที่ได้นำเสนอไป แต่ถึงอย่างไรคณะกรรมการหมู่บ้านและทุกคนในบ้านพลวงได้จะเห็นความสำคัญพร้อมจะดำเนินกิจกรรมต่อไปเพื่อผลักดันให้ทุกครัวเรือนเป็นครอบครัวสีขาวปลอดจากยาเสพติดให้ได้ ผลการดำเนินการในบ้านหนองพลวง หมู่ 14 พบว่า มีครัวเรือนที่รับรองตนเองว่าเป็นครอบครัวสีขาวปลอดจากยาเสพติดครบทุกครัวเรือน จากทั้งสิ้น 61 ครัวเรือน ซึ่งสมาชิกทุกครัวเรือนในหมู่ 14 กล้ารับรองครอบครัวของตนในที่ประชุมว่าไม่มีการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแต่อย่างใด

จากข้อมูลผลการดำเนินกิจกรรมข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านพลวงหมู่ 1 และบ้านพลวงใต้ หมู่ 2 นั้นสมาชิกในชุมชนหลายครอบครัวยังมองว่าภายในครอบครัวของตนไม่ได้ปราศจากปัญหาเสพติดแต่อย่างใด และคนในชุมชนยังมีบางส่วนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ไม่มากนักน้อย ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน โดยมองจากผลในการรับรองตนเองของแต่ละครัวเรือน หากมองในมุมหลักจิตวิทยาแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนแต่ละครัวเรือนในชุมชนบ้านพลวงยังมีการสอดส่องดูแลซึ่งกันและกันอยู่ ทุกคนในชุมชนยังรับรู้การดำเนินชีวิตซึ่งกันและกัน หรือกระทั่งความละเอียดที่จะบอกว่าครอบครัวตัวเองปลอดจากยาเสพติดจริงๆ ดังนั้นในกระบวนการที่ให้ครัวเรือนสามารถรับรองตนเองก่อน แล้วเสนอในที่ประชุมของหมู่บ้านเพื่อรับรองโดยมติที่ประชุมอีกครั้ง จึงเป็นกระบวนการที่วัดความซื่อสัตย์ของคนในชุมชนบ้านพลวงได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้จากเหตุผลที่ไม่กล้ารับรองครอบครัวของตนเองเพราะ “ไม่แน่ใจในตัวบุตรหลานและคนในครอบครัวของตน” ซึ่งแตกต่างจากหมู่ที่ 14 ที่กล้ารับรองตนเองในที่ประชุมครบ 100% ว่าไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด พร้อมให้คำมั่นในที่ประชุมว่าจะช่วยกันดำเนินการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดไม่ให้เข้ามาทำลายสมาชิกในชุมชนได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านพลวงยังมีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมร ที่ยึดหลักวัฒนธรรมความเชื่ออยู่ มีพลังของความศรัทธาในการตรวจสอบซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความไว้วางใจและซื่อสัตย์ต่อตนเอง

และคนในชุมชนด้วยกัน หากชุมชนสามารถยึดมั่นในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของตนเอาไว้ ชุมชนจะสามารถสร้างพลังในการต่อสู้กับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างแน่นอน

2.2 กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด”

การดำเนินงานกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดโดยประเพณีความเชื่อในชื่อกิจกรรมว่า “กิจกรรมการตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด” ความเชื่อเรื่องการตักน้ำสาบาน “เพื่อฮักเปริยฮัก” หากทำการแปลตรงตัวในภาษาถิ่นจะแปลว่า “ตักน้ำพระ” ก็คือ การตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ต่อหน้าพระต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ ชาวบ้านพลวงมีความเชื่อเกี่ยวกับการตักน้ำสาบานว่าเป็นการให้คำมั่นสัญญากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องต่างๆ หากมีการผิดคำสัญญาจะมีอันเป็นไปในที่สุด ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ผ่านมา จะเห็นว่าชุมชนบ้านพลวงมีประเพณีความเชื่อที่สืบทอดกันมาในรูปแบบของความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ว่าจะเป็น ศาสนา ผีปู่ตายาย ผีตาปราสาท เป็นต้น กิจกรรมตักน้ำสาบานจึงเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมที่จะให้คนในชุมชนมาให้คำมั่นสัญญากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีในชุมชนว่าจะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้น ทีมวิจัยจึงได้จัดกิจกรรมการตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดจัดขึ้นในวันที่ 9 กันยายน 2555 ณ วัดปราสาทวารีศรีบุญชูหรือวัดบ้านพลวง เป็นสถานที่ในการดำเนินกิจกรรม รูปแบบในการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้คณะทำงานได้ทำการประสานความร่วมมือทั้งผู้นำทางการ และผู้นำทางธรรมชาติในชุมชน ในการวางแผนรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เป็นไปตามแผนงานที่ได้วางเอาไว้ ถึงแม้ผู้นำทางการในชุมชนบ้านพลวงหมู่ 1 และบ้านพลวงใต้หมู่ 2 จะไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมว่าเป็นกิจกรรมที่เกิดจากคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชนเท่าที่ควร โดยผู้นำทั้ง 2 หมู่ยังยึดติดกับระบบทางราชการ ระบบหนึ่งสื้อคำสั่งมากเกินไป แต่ถึงอย่างไรชุมชนก็สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ ซึ่งรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเป็นการประสานให้กลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน ทั้ง 3 หมู่ เข้ามาร่วมกันทำบุญในวันพระช่วงเช้า แล้วจะดำเนินกิจกรรมตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหลังจากถวายภัตตาหารเสร็จ โดยมีพระพิศาล ธรรมโกศล เจ้าอาวาสวัดปราสาทวารีศรีบุญชู ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่ในชุมชน และเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านพลวงเป็นผู้นำในพิธีกรรม หลังจากเสร็จพิธีที่วัดจะมีการแข่งขันฟุตบอลให้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านได้มีกิจกรรมร่วมกัน

จากการดำเนินกิจกรรมโดยรวมได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเด็กและเยาวชน สมาชิกในชุมชนจำนวนมากพอสมควร เนื่องจากคณะทำงานใช้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อเชิญชวนให้เด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจะไม่ใช้ระบบคำสั่งจากผู้นำที่เป็นทางการสั่งการให้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นการใช้ระบบวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก การตักน้ำสาบานในครั้งนี้มีเด็กและเยาวชนบางคนไม่กล้าตักน้ำซึ่งมีส่วนน้อยที่ไม่กล้าตัก เนื่องจากเคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดจึงไม่กล้าที่จะสาบานและกลัวต่ออันตรายที่จะเกิดกับตนเองหากไม่ทำตามคำสาบาน แต่รูปแบบในการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ทีมคณะทำงานไม่ได้บังคับว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนต้องตักน้ำสาบาน โดยจะยึดความสมัครใจความบริสุทธิ์ใจของทุกคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมเป็นหลัก ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันถึงแม้ชุมชนบ้านพลวงจะมีความเจริญก้าวหน้าตามสมัยนิยมไปมากเพียงใด แต่ระบบความเชื่อระบบวัฒนธรรมชุมชนก็ยังคงมีอยู่คู่กับคนในชุมชนบ้านพลวงโดยตลอด ทำให้เด็กและเยาวชนบางกลุ่มที่อาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดไม่กล้าที่จะตักน้ำสาบานดังกล่าว หลังจากการตักน้ำสาบานเสร็จคณะทำงานกลุ่มผู้นำในชุมชนทุกคนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านพลวงที่ได้ตักน้ำสาบานในครั้งนี้จะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดดังที่ได้กล่าวคำสาบานเอาไว้ และหวังว่าเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะเป็นแกนนำที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่นๆในชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่อไป เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนบ้าน

พลวงไม่ให้ปัญหายาเสพติดเข้ามาในชุมชนได้ หลังจากกิจกรรมที่วัดเสร็จสิ้นทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เคลื่อนย้ายไปที่โรงเรียนบ้านพลวงเพื่อร่วมกิจกรรมกีฬาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเด็กและเยาวชนกับกลุ่มผู้นำเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้ง 2 กลุ่มในการร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกระดับต่อไป

3. สรุปผลการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหา ยาเสพติด

จากการดำเนินกิจกรรมการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหา ยาเสพติด ตามแผนการดำเนินงาน พบว่า กิจกรรมที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหา ยาเสพติดได้ คือ กิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม และกิจกรรมการเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อาศัยบทบาทของผู้นำทางธรรมมาช่วยประสานให้คนในชุมชน เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม โดยวิเคราะห์จากการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชน ถึงสถิติการจับกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชนในชุมชนมีจำนวนลดลง และการขั้บรถจักรยานยนต์ซึ่งเสียงดังในชุมชนลดลง คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นว่า “รู้สึกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น” และสิ่งที่ค้นพบในการดำเนินกิจกรรมอีกอย่าง คือ แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหา ยาเสพติด จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้นำทางการ กับผู้นำทางธรรมชาติในชุมชน และการยึดหลักงานวาทะกรรมของชุมชนชาตพันธุ์เขมร เพื่อสร้างพลังการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม บนพื้นฐานความสามัคคี ความไว้วางใจ จนนำไปสู่การเป็นเครือข่ายในชุมชน ชุมชนก็จะมีพลังที่จะต่อต้านสิ่งไม่ดี หรือปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหา ยาเสพติดในชุมชนได้ (นายเอื้อน ครอบสวน, นายนิม หนั้นเที่ยง, นางเจือย อ่อนเกษ, นางวรรณิ สมนิยาม, นายธนพล คุณสว่า, นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ, นายธนศ เดชบุญขร, นางสาวน้ำทิพย์ คงถนอม, ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำทางธรรม, ชาดิกลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป/เด็กและเยาวชน: 2554)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป อภิปรายผลการศึกษาโครงการ: ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง
3. ผลของการนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง

มาปฏิบัติ

งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ ระยะปฏิบัติการ และระยะสรุปผลและนำเสนอ โดยใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัย ร่วมกับทีมวิจัยได้สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมา คือ กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 15 คน กลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ คือ ผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 15 คน และกลุ่มผู้มีจิตอาสาทุกคนทุกวัย/เด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน ทำการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยเล่มนี้ใช้แนวคิดเรื่องทุนทางสังคม แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม และแนวคิดชาติพันธุ์ มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบกิจกรรมสำหรับทดลองการปรับใช้จริง ซึ่งผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาบริบทพื้นที่ บริบททางสังคม

จากการศึกษาบริบทพื้นที่ บริบททางสังคม ที่มีอยู่ภายในชุมชนบ้านพลวง สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 บริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง

จากการศึกษาบริบทพื้นที่ชุมชนทางกายภาพและบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านพลวงเป็นชุมชนบทยี่สิบที่มีบริบทพื้นที่เป็นชุมชนเกษตรกรรม พื้นที่ทางกายภาพสามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับตามประโยชน์ใช้สอย ระดับที่ 1 เป็นที่ดินมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าชุมชน ป่าดอนตามหัวไร่ปลายนา ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ชุมชน ที่อยู่อาศัย ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ราบลุ่มทางการเกษตร ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนมากของชุมชน หากทำการเปรียบเทียบบริบทพื้นที่ของชุมชนบ้านพลวงในอดีตกับปัจจุบัน พบว่าใน

ปัจจุบันบริบทพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนบ้านพลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ในอดีตพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกแผ้วถางให้เป็นผืนนาเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มของจำนวนประชากรในชุมชนทำให้มีการขยายตัวในส่วนของที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่ป่าที่เคยมีจำนวนมากลดน้อยลงในส่วนของบริบททางสังคมชุมชนบ้านพลวงเป็นหมู่บ้านของชาวไทย-เขมร ที่มีประเพณีความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้านหลายอย่าง จากอดีตความสัมพันธ์ของคนบ้านพลวงมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยควบคุมความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี เมื่อทำการเปรียบเทียบในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งการขยายตัวของประชากรในหมู่บ้าน ความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเทคโนโลยีการสื่อสารด้านต่างๆทำให้บ้านพลวงมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ความขัดแย้งในหมู่บ้านมีมากขึ้นโดยมาจากหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญและเห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ กระบวนการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (การเมืองท้องถิ่น) ที่ทำให้คนในหมู่บ้านเกิดความแตกแยกในด้านความคิด ความรัก ความชอบ ในตัวผู้สมัคร มีการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายให้การสนับสนุน บทบาทของผู้นำทางการเมืองมากกว่าผู้นำทางธรรมชาติดูอย่างชัดเจน แต่ถึงอย่างไรชุมชนบ้านพลวงได้มีการใช้วัฒนธรรมความเชื่อภายในชุมชนเอง มาเป็นตัวจัดการความขัดแย้งภายในชุมชน เช่น การจัดทำบุญประเพณีต่างๆที่เป็นส่วนรวมของชุมชน ในเวลาการจัดกิจกรรมทำบุญตามประเพณีความเชื่อผู้นำทางธรรมชาติ หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะมีบทบาททางสังคมมากที่สุด ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะเกิดขึ้น เนื่องจากคนในชุมชนทุกครัวเรือนจะมาร่วมกันประกอบพิธีกรรมในสถานที่เดียวกันของชุมชน คือ วัด (ประเพณีทางศาสนา) และบริเวณตัวปราสาทบ้านพลวง (ประเพณีไหว้ตาปราสาท) ภายใต้ระบบความเชื่อ ความศรัทธาเดียวกัน และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เขมรในรูปแบบวงวานเครือญาติ จึงก่อให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น สำหรับบุญประเพณีที่ทำให้คนในหมู่บ้านสามารถจัดการความขัดแย้งในชุมชนที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ บุญเดือนสาม “บุญไหว้ตาปราสาท (แซนตาปราสาท)” บุญเดือนหก “แซนไหว้เจ้าปู่ตา (แซนตา)” และ บุญเดือนสิบ “บุญแซนไหว้บรรพบุรุษ (แซนโฆนตา)” และหลักในการสร้างความสามัคคีความสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชาวบ้านพลวง คือ การใช้ระบบวงวานเครือญาติ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติของชาวบ้านพลวงนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดพลังของชุมชนบ้านพลวง ในการต่อต้านกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับญาติพี่น้อง บุตรหลาน และคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

1.2 ทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

การศึกษาทุนทางสังคม ในชุมชนบ้านพลวง โดยการใช้แนวคิดเรื่องทุนสังคม เป็นกรอบแนวทางในการช่วยค้นหา 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) เครือข่ายทางสังคม 2) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 3) การติดต่อสื่อสาร 4) บรรทัดฐานทางสังคม 5) ความไว้วางใจ 6) การพึ่งพาอาศัย สรุปได้ว่า จากข้อค้นพบในอดีตชุมชนบ้านพลวงมีทุนทางสังคมทั้ง 6 ด้านที่ได้กล่าวมาข้างต้น ที่ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนมีพลังที่จะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งด้านต่างๆที่เข้ามากระทบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันชุมชนบ้านพลวงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมที่ทันสมัยมากขึ้น ความเจริญทางวัตถุเข้ามามีบทบาทกับคนในชุมชน จนทำให้ทุนทางสังคมที่เคยมีในชุมชนบ้านพลวงได้เปลี่ยนแปลง

ไป ที่ยังคงเหลือให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน คือ ระบบเครือข่ายทางสังคม การติดต่อสื่อสาร และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในส่วนทุนทางสังคมที่ลบเลือนไปแต่ก็ยังพอเหลืออยู่ให้เห็นบ้างในชุมชน คือ บรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจ และการพึ่งพาอาศัย ถึงแม้จะมีความขัดแย้งที่มาจากปัญหาการแข่งขันเลือกตั้งภายในหมู่บ้าน ทั้งการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายตามความชอบ และให้การสนับสนุนผู้สมัคร ถึงอย่างไรในชุมชนก็ยังมีกิจกรรมทางสังคม ประเพณีพิธีกรรมต่างๆที่จะทำให้คนในหมู่บ้านเข้ามาร่วมกันประกอบพิธีกรรม รวมถึงการที่หมู่บ้านมีผู้อาวุโสเป็นผู้นำทางธรรมชาติผู้นำทางภูมิปัญญา ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถืออยู่ จึงทำให้ความขัดแย้งของคนในชุมชนไม่รุนแรงมากสามารถควบคุมได้ และที่สำคัญความสัมพันธ์ที่เห็นเด่นชัด คือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เขมรในรูปแบบความสัมพันธ์ในระบบวงวนเครือญาติ กลุ่มก้อนของความเป็นญาติพี่น้องกันก่อให้เกิดการไม่ทอดทิ้งกัน ความสัมพันธ์ยังแน่นแฟ้นมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอยู่ ดังนั้น ทุนทางสังคมของชุมชนบ้านพลวงจึงมีน้ำหนักอยู่ที่ ระบบเครือข่ายทางสังคม การติดต่อสื่อสาร และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน เมื่อรวมกับระบบวงวนเครือญาติที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรแล้ว จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนบ้านพลวงสามารถนำทุนทางสังคมมาสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Robert D. Putnam (2000) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของทุนทางสังคมในมิติของเครือข่ายทางสังคม ไว้ว่า “จะสามารถทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการทำงานแบบปัจเจกบุคคล ทำให้เกิดจารีตประเพณีของการพึ่งพาอาศัยกัน หรือต่างตอบแทน (Reciprocity) จึงทำให้องค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีพลังมากขึ้น เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในเครือข่าย ทำให้มีการติดต่อสื่อสารกันรวดเร็วมากขึ้น และมีการนำความสำเร็จในอดีตมาใช้เพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน”

(Putnam D. Robert, 2000)

1.3 ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

การศึกษาทุนทางวัฒนธรรม ในชุมชนบ้านพลวง โดยการใช้แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม เป็นกรอบในการช่วยค้นหา ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่องค์ประกอบ 1) ระบบความเชื่อ 2) ภูมิปัญญา 3) จารีตประเพณี 4) การเรียนรู้ 5) ค่านิยม 6) ข้อห้าม สรุปได้ว่า ในอดีตชุมชนบ้านพลวงมีทุนทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน ที่เข้มแข็งสามารถจัดการดูแลคนในชุมชนให้อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ทุนทางวัฒนธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ทั้ง 6 ด้านก็ได้ถูกลดความสำคัญลงไปด้วย ในปัจจุบันทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านพลวงยังคงความสำคัญอยู่ในชุมชนชัดเจน คือ ระบบความเชื่อ ในส่วนทุนทางวัฒนธรรมที่ลบเลือนไปแต่ก็ยังพอเหลืออยู่ให้เห็นบ้างในชุมชน คือ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี การเรียนรู้ ค่านิยม และข้อห้ามต่างๆ ในอดีตอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของชุมชนบ้านพลวงมีความกลมเกลียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน โดยมองว่าคนในชุมชนนั้นมีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ในปัจจุบันอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมรของชาวบ้านพลวงได้เปลี่ยนรูปไปอันเนื่องมาจากการถูกรอบงำโดยอัตลักษณ์ของชาติไทย ทำให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการเป็นคนไทยมากกว่าอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมร ดังนั้น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

เขมรของชาวบ้านพลวงในปัจจุบันจึงเป็นอัตลักษณ์ที่ยึดถือหลักความเชื่อภายใต้วงวานเครือญาติเป็นหลัก ภายใต้วงวานเครือญาตินี้เองที่ทำให้ทุนทางวัฒนธรรมของชาวบ้านพลวงยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านพลวงจึงมีน้ำหนักอยู่ที่ระบบความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าตายาย ในประเพณีแซนโฌนตา ในเดือน 10 เชื่อผีตาปราสาท (แซนตาปราสาท) ในเดือน 3 และผีเจ้าปู่ตา (แซนตา) ในเดือน 6 เชื่อว่าผีผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ในวงวานเครือญาติจะคอยปกป้องรักษาให้ผู้ที่เคารพสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หรือความเชื่อถือเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ในวงวานเครือญาติ และผู้อาวุโสในชุมชน ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงลดความสำคัญลงบ้าง แต่ก็ยังคงเหลือให้เห็นอยู่ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งระบบความเชื่อจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนบ้านพลวงสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Bourdieu P. ที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบที่ฝังในตัวตนหรือจิตใจ (Embodied as state of mind/body) นั้นก็คือระบบความเชื่อ และดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ยังเชื่อว่าหากสังคมมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง จะสามารถทำให้สังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ช่วยจัดระเบียบสังคม (Bourdieu P., 1986: 47-51, ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์และคนอื่นๆ, 2547)

2. สถานการณ์ปัญหาเสพติด และแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง

จากการศึกษาสถานการณ์ปัญหาเสพติด และแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 สถานการณ์ยาเสพติดปัญหาเสพติดในชุมชน

การศึกษาสถานการณ์ปัญหาเสพติด และกระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง สรุปได้ว่า สถานการณ์ปัญหาเสพติดในบ้านพลวงหากทำการเปรียบเทียบกับปัจจุบัน สถานการณ์ปัญหาเสพติดของบ้านพลวงในอดีตถือว่ามีความรุนแรงมากกว่าปัจจุบัน คือ ในอดีตกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด เป็นผู้ใช้แรงงานในชุมชนที่เป็นกลุ่มผู้ใหญ่วัยทำงานนิยมกินยาบ้า ซึ่งในอดีตเรียกว่า “ยาม้า หรือยาขยัน” เนื่องจากทำให้ขยันทำงานสามารถทำงานได้จำนวนมากๆ และมีราคาถูกมากหากเปรียบเทียบกับปัจจุบัน “อดีตเม็ดละ 50 บาท ปัจจุบัน เม็ดละ 250-300 บาท” แต่ในปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้เปลี่ยนไป จากเดิมที่เป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานปัจจุบันเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ปัจจุบันกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่ คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน จากข้อมูลสรุปสถานการณ์ปัญหาเสพติดจังหวัดสุรินทร์ ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 ปี 2554 พบว่าช่วงอายุของคนที่ใช้ยาเสพติดมากที่สุด คือ อายุระหว่าง 15-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 66 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 ยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุดคือ ยาบ้า คิดเป็นร้อยละ 95 รองลงมาคือ ไอซ์ และกัญชา คิดเป็นร้อยละ 4 และสาเหตุของการใช้สารเสพติด คือ อยากรอง คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา คือ เพื่อนชวน คิดเป็นร้อยละ 32 ซึ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านพลวงเป็นเพียงกลุ่มเด็กบางกลุ่มเท่านั้นที่เข้าไปยุ่ง

เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น กลุ่มที่ไม่เรียนหนังสือ กลุ่มข้าราชการยานยนต์ซึ่ง เป็นต้น (สรุปสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3, 2554)

2.2 กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมา ชาวบ้านพลวงได้รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนทั้งสิ้น 5 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมอบรมครอบครัวอันใจด้านภัยยาเสพติด ดำเนินกิจกรรมระหว่างปี 2550 ถึง 2551 จุดแข็งของกิจกรรม สามารถให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรในแต่ละช่วงวัย ทำให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งสามารถปกป้องบุตรหลานของตนไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ จุดอ่อนของกิจกรรม ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมจึงทำให้ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน

2. กิจกรรมอบรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติด ดำเนินกิจกรรมในปี 2553 จุดแข็งของกิจกรรม เด็กและเยาวชนในชุมชนได้รับความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติด และแนวทางป้องกันไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จากการบรรยายของวิทยากร และการศึกษาดูงานสถานที่จริง จุดอ่อนของกิจกรรม ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมจึงทำให้ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน

3. กิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม ดำเนินกิจกรรมระหว่างปี 2550 ถึง 2554 จุดแข็งของกิจกรรม สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนได้ และเฝ้าระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาในชุมชนได้จากความร่วมมือของคนในชุมชน จุดอ่อนของกิจกรรม ขาดงบประมาณ และการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคีเครือข่าย

4. กิจกรรมประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ดำเนินกิจกรรมระหว่างปี 2550 ถึง 2552 จุดแข็งของกิจกรรม สมาชิกในชุมชนได้รับทราบสถานการณ์การณปัญหายาเสพติด รวมถึงได้รับทราบถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดจากการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง จุดอ่อนของกิจกรรม ไม่สามารถมองเห็นผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

5. กิจกรรมการเฝ้าระวังในโรงเรียน ดำเนินกิจกรรมระหว่างปี 2550 ถึง 2554 จุดแข็งของกิจกรรม ผู้ปกครองได้รับทราบพฤติกรรมของบุตรขณะอยู่ที่โรงเรียนจากการให้ข้อมูลจากครูในโรงเรียน และทางโรงเรียนได้กำกับ เฝ้าระวังไม่ให้เด็กนักเรียนไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ จุดอ่อนของกิจกรรม การควบคุมดูแลเด็กไม่ทั่วถึงและมีเวลาที่อยู่กับเด็กที่จำกัด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารก็ทำให้นโยบายการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงไป จึงขาดความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรม

หากทำการวิเคราะห์ถึงสาเหตุความไม่ยั่งยืนของกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนทั้ง 5 กิจกรรม พบว่าในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนบ้านพลวงที่ผ่านมานั้น ชุมชนบ้านพลวงได้มีการดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี 2550 และบางกิจกรรมได้หยุดการดำเนินกิจกรรมแล้ว คือ กิจกรรมอบรมครอบครัวอันใจด้านภัยยาเสพติด และกิจกรรมประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย มีเพียงกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม และกิจกรรมการเฝ้าระวังในโรงเรียน ที่ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง ทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง กรมการปกครองมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีกิจกรรมอบรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติด ที่เพิ่มเข้ามา มีหน่วยงานภาคีภาครัฐหลายหน่วยงานที่เข้ามาให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ และวิทยาการให้ความรู้ในการดำเนินกิจกรรม ผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนให้ผลลัพธ์ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ถึงแม้ในแต่ละกิจกรรมที่ทำได้จะสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจและบรรลุวัตถุประสงค์ได้ แต่เป็นเพียงคนกลุ่มน้อยในหมู่บ้านเท่านั้นที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินกิจกรรมตามนโยบายคำสั่งการของหน่วยงานภาครัฐ หรือเป็นการดำเนินกิจกรรมตามงบประมาณที่ทางภาครัฐสนับสนุนให้ กิจกรรมต่างๆไม่ได้เกิดจากความต้องการหรือแนวคิดของคนในชุมชนเอง และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาได้เน้นเฉพาะการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนเท่านั้น ขาดการให้บทบาทในการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน จึงทำให้เด็กและเยาวชนไม่เห็นความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเท่าที่ควร ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ให้การช่วยเหลือกัน ที่สำคัญต้องตระหนักว่าปัญหายาเสพติดนั้นเป็นปัญหาหลักที่ต้องป้องกันแก้ไขไม่ให้คนในชุมชนเข้าไปยุ่งเกี่ยว ผู้นำทางการในชุมชนต้องทำการวางแผนที่จะดำเนินกิจกรรมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุน และทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เด็กและเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยยึดกระบวนการ “เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา”

3. การนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงมาปฏิบัติ

การศึกษาการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนบ้านพลวงในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 แนวทางการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การศึกษาแนวทางการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้วิจัยพร้อมทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยทีมวิจัยได้ให้น้ำหนักในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดไปที่ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการวิจัย สรุปได้ว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ยังมีพลังในการขับเคลื่อนภายในสังคมอยู่ คือ เครือข่ายทางสังคม การติดต่อสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในส่วนของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ยังมีพลังในการขับเคลื่อนภายในสังคมอยู่ คือ ระบบความเชื่อ รวมถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ เขมรตามหลักทวารวดี โดยต้องมีการบูรณาการของระบบผู้นำทางการทางการและระบบผู้นำทาง

ธรรมของชุมชน เมื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้การวิจัยร่วมกับทีมวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอให้ชุมชนได้ร่วมพิจารณาโดยใช้เวทีการประชุม “กิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 11 กรกฎาคม 2555” พบว่า จากผลการศึกษาทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบถึงสถานการณ์ปัญหาสาเหตุเกิดในชุมชน บริบทชุมชน ทุนเดิมของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงผลของกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนที่ชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา มีจุดแข็งจุดอ่อนด้านใดบ้าง ดังนั้น ในที่ประชุมจึงได้นำเสนอแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด โดยจำเป็นต้องผลักดันให้ผู้นำธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชนมีบทบาทเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดภายในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อเป็นตัวเชื่อมประสานแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากที่ประชุมมองว่าการการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดนั้น ที่สำคัญจะต้องสร้างชุมชนให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงจะเกิดพลังในการป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชนได้ และให้ทำการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยามเหมือนที่ผ่านมา เนื่องจากมองว่าการเฝ้าระวังเวรยามสามารถป้องกันปัญหาในชุมชนได้จริง การดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติด มีดังนี้ 1 ผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงานใน 4 กิจกรรม (1) กิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม” (2) กิจกรรมออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน “ประชาคมรับรอง” (3) กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม (4) กิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด 2 กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด”

3.2 ผลการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดมาปฏิบัติ

จากการนำเอาทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม มาเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมที่ 1.การผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงาน ใน 4 กิจกรรมย่อย (1) กิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม” (2) กิจกรรมออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน “ประชาคมรับรอง” (3) กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม (4) กิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด และกิจกรรมที่ 2.การสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด” นั้นจะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ 1 ในหมู่ที่ 14 สามารถดำเนินกิจกรรมได้ครบทั้ง 4 กิจกรรมย่อย เนื่องจากผู้นำทางหรือผู้ใหญ่บ้านสามารถควบคุมและผลักดันให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติในชุมชน และการยึดหลักระบบวงวนเครือญาติในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เขมร ให้มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนร่วมกันได้ แต่ในส่วนของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ครบทั้ง 4 กิจกรรมย่อย เนื่องจากในชุมชนมีความขัดแย้งกันภายใน ผู้นำทางหรือผู้ใหญ่บ้านนั้น ขาดการตระหนักเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินกิจกรรม อันเนื่องมาจากการขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อชุมชนเกิดความขัดแย้งแม้แต่ผู้นำทางธรรมชาติดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานให้ชุมชนกลับมาเกิดความสามัคคีขึ้นได้ กิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถึงจะมีกลุ่มคนบางกลุ่มในชุมชนที่เล็งเห็นความสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติใน

ชุมชนที่พยายามผลักดันให้เกิดการดำเนินกิจกรรมขึ้น แต่ผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้านไม่เห็นความสำคัญไม่ได้ขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมกับคนในชุมชนกิจกรรมภาพรวมของชุมชนก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ ในส่วนกิจกรรมที่ 2 ทั้ง 3 หมู่ สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้โดยมีผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 ร่วมกับกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติในชุมชนเป็นแกนนำร่วมกันผลักดันให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวขึ้น จนสามารถกล่าวได้ว่าได้ผลการดำเนินกิจกรรมเป็นที่น่าพอใจ สามารถดึงดูดเด็กและเยาวชนให้เข้ามาร่วมกิจกรรมได้เป็นจำนวนมากพอสมควร ดังนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์เขมรมาเป็นพลังในการขับเคลื่อน จำเป็นต้องมีการบูรณาการระบบการดำเนินงานภายในชุมชน 2 ระบบ ร่วมกันกัน คือ ระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชนหรือนโยบายภาครัฐ กับระบบวัฒนธรรมความเชื่อของคนชุมชน ทั้ง 2 ระบบไม่สามารถที่จะแยกการดำเนินงานขาดออกจากกันได้ ชุมชนจะมีภูมิคุ้มกันได้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกในชุมชน ทุกระบบในสังคม จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกัน ตัวอย่างเช่น นโยบายภาครัฐสั่งการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินโครงการบำบัดผู้เสพยาเสพติดในชุมชน เมื่อมีคำสั่งจากภาครัฐให้ผู้นำทางการในชุมชนค้นหาผู้เสพยาเสพติดในชุมชนของตนเข้าร่วมโครงการ หากผู้นำทางการไม่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ไม่ยึดหลักวัฒนธรรมชุมชนในการดำเนินงาน ผู้นำทางการผู้นั้นก็ต้องเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้ไปเข้าอบรมตามคำสั่งดังกล่าว แต่หากผู้นำทางการยึดหลักกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ยึดหลักวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในกระบวนการดำเนินงานครั้งนี้ชุมชนจะสามารถต่อรองได้ว่าชุมชนของตนไม่มีผู้เสพยาเสพติดที่จะเข้าร่วมโครงการดังกล่าว หรือหากมีผู้เสพยาเสพติดจริงชุมชนจะสามารถส่งเข้าร่วมโครงการได้ตามมติของชุมชน เป็นต้น

5.2 อภิปรายผล

1. อภิปรายผลการวิจัย

1.1 กระบวนการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยและการมีส่วนร่วมของชุมชน นักวิจัยจึงเริ่มต้นงานวิจัยด้วยการเปิดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับรายละเอียดของงานวิจัย และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำให้ได้อาสาสมัครกลุ่มผู้ใหญ่ และมีความสนใจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย 1 คน ต่อจากนั้น นักวิจัยได้จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการทำเรื่องมือและการเก็บข้อมูลแก่ทีมวิจัย และฝึกซ้อมการเก็บข้อมูลกับผู้เฒ่า ผู้แก่ในชุมชนทำให้ทีมวิจัยได้ทดลองปฏิบัติจริงและแบ่งทีมกันออกไปเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่ร่วมกันทำหลังจากนั้น ทีมย่อยได้นำข้อมูลที่เก็บได้มารวมกันเพื่อช่วยกันจัดหมวดหมู่ เรียบเรียง วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลและมีการจัดเวทีเพื่อตรวจสอบข้อมูลโดยชุมชนในช่วงการระยะที่ 2 ซึ่งเป็นระยะทดลองปฏิบัติการ นักวิจัย ทีมวิจัย และสมาชิกในชุมชนได้จัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมเพื่อตอบสนองความสนใจชุมชน ทีมวิจัยได้มีการประชุมกันทุกครั้งก่อน

การจัดกิจกรรม เนื่องจากต้องการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้ทุกคนมองไปในทิศทางเดียวกันและป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจระหว่างคนในทีม และการทำงานมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันตามความสมัครใจและตามความถนัดหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ว ทีมวิจัยได้จัดประชุมสรุปบทเรียนกันทุกครั้งเพื่อนำบทเรียนที่ประสบผลสำเร็จไปใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป และนำบทเรียนที่ล้มเหลวไปแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีก มีการบันทึกภาพ จัดทำรายงานกิจกรรม บันทึกข้อสังเกตจากการจัดกิจกรรมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำไปใช้ในการทำรายงานวิจัยต่อไป

1.2 ผลที่เกิดกับชุมชน

งานวิจัยชิ้นนี้มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 15 คน กลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ คือ ผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 15 คน และกลุ่มผู้มีจิตอาสาชาวบ้านทุกคน/เด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน การเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

1. ช่วงแรกเริ่มงานวิจัย ซึ่งคนส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้นำทางการเนื่องจากชุมชนติดภาพการทำงานพัฒนาที่มีหน่วยงาน หรือบุคคลภายนอกเข้ามาในชุมชนจะต้องเป็นกลุ่มผู้นำทางการที่เป็นผู้สั่งการ หรือบริหารจัดการงานทุกอย่าง สมาชิกในชุมชนรอพักการขอความร่วมมือจากผู้นำทางการเพียงอย่างเดียว

2. ช่วงดำเนินงานตามกระบวนการวิจัย ในช่วงนี้จะสามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างชัดเจน ทั้งด้านบวก คือ ชื่นชมและอยากเข้ามามีส่วนร่วมด้วย และด้านลบ คือ การไม่ให้ความร่วมมือในกระบวนการวิจัย

จากปฏิกิริยาของคนในชุมชนบ้านพลวงที่แบ่งได้ชัดเจนดังกล่าว ทำให้ทีมวิจัยต้องเร่งทำความเข้าใจกับชุมชนให้มากขึ้น ให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนในการดำเนินกิจกรรมมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น กิจกรรมตรวจสอบข้อมูล และกิจกรรมวางแผนการดำเนินงานนำทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาเสถียรภาพในชุมชน เมื่อมีกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น สิ่งที่ชุมชนได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนได้ทบทวน และจัดลำดับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ชุมชนได้เรียนรู้ถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างในชุมชนมากยิ่งขึ้น และชุมชนได้รูปแบบกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรภาพในชุมชนโดยคนในชุมชนเอง ไม่ต้องรอระบบการสั่งการของหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว

1.3 ผลที่เกิดกับทีมวิจัย

ทีมวิจัยที่มาร่วมทำงานวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อดีตผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกในชุมชน และเยาวชน ซึ่งบางคนพบว่าเคยมีประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลเชิงสถิติให้กับหน่วยงานมาก่อน เช่น การจัดเก็บข้อมูล จปฐ. และบางคนได้รับการศึกษาจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ส่วนใหญ่เป็นการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นยังไม่เคยสัมผัสกระบวนการวิจัย หรือวิธีการเก็บข้อมูลแบบนี้มาก่อน ทำให้นักวิจัย

ต้องทำความเข้าใจกับทีมวิจัยกลุ่มนี้เป็นอย่างมากจึงสามารถเก็บข้อมูลได้ แต่หลังจากที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูล และนำข้อมูลมาเรียบเรียงร่วมกัน ทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้วิธีการเก็บข้อมูลแบบใหม่ และรู้สึกภาคภูมิใจที่ตนทำได้ ซึ่ง จ.ส.อ. ไมตรี จันทรเจริญ(อดีตผู้ใหญ่บ้าน) ได้กล่าว “ตนเองไม่เคยเก็บข้อมูลละเอียดอย่างนี้ ไม่เคยไปถามอะไรมากมายขนาดนี้ และไม่เคยต้องเตรียมแนวคำถามมาก่อน มีเพียงไปพูดคุยสอบถามกับผู้เฒ่าผู้แก่เกี่ยวกับประวัติชุมชนแล้วนำมาจดบันทึกเอาไว้ไม่ได้จัดเตรียมเรียงแต่อย่างใด เมื่อได้มาร่วมเป็นทีมวิจัยทำให้ตนเองได้เรียนรู้เรื่องการจัดระเบียบข้อมูล รวมถึงได้สิ่งที่มีคุณค่าภายในชุมชน และรับรู้ปัญหาต่างๆ ภายในชุมชนมากขึ้น จนอยากทำงานวิจัยอีก ถ้ามีโอกาสอยากศึกษาเกี่ยวกับป่าชุมชนอีกครั้ง” นอกจากการเก็บข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยได้เรียนรู้การวางแผนงาน การแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน เรียนรู้การทำงานเป็นทีมและการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน เรียนรู้การสรุปบทเรียนหลังจากทำกิจกรรมเพราะที่ผ่านมาการทำงานในชุมชนมักไม่มีการสรุปบทเรียนการทำงาน เมื่อทำกิจกรรมเสร็จก็ต่างคนต่างแยกย้ายกันไปแต่เมื่อมีกิจกรรมใหม่ก็มาเจอกันอีกที ทำให้ขาดการนำเอาบทเรียนจากการทำงานไปใช้ และเนื่องจากทีมวิจัยได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้กิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยคนในชุมชน

2. อภิปรายแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital)

จากการศึกษาทุนทางสังคม (Social Capital) ในชุมชนบ้านพลวง ตามกรอบแนวคิดเรื่องทุนทางสังคม ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) เครือข่ายทางสังคม 2) การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 3) การติดต่อสื่อสาร 4) บรรทัดฐานทางสังคม 5) ความไว้วางใจ 6) การพึ่งพาอาศัย พบว่า ทุนทางสังคมในบ้านพลวงปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่ยังมีพลังและมีความสำคัญในชุมชนอยู่ ได้แก่ เครือข่ายทางสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการติดต่อสื่อสาร 2) กลุ่มที่ลดความสำคัญลง ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจ และการพึ่งพาอาศัย ซึ่งผู้วิจัยมองว่าชุมชนบ้านพลวงมีความขัดแย้งแฝงอยู่ใน และขาดระเบียบในการจัดการตนเอง คือ ขาดบรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจ และการพึ่งพาอาศัย แต่ยั้งดีที่ชุมชนบ้านพลวงยังมีเครือข่ายทางสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการติดต่อสื่อสาร ที่เข้มแข็งอยู่เพื่อสร้างการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน และเครือข่ายทางสังคมที่ทำให้คนในชุมชนเข้ามาพบปะสื่อสารกัน เพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับ กมลวรรณ วรรณธัญ, ปวีวรรณ สมนึก และสีลาภรณ์ บัวสาย ที่ได้กล่าวไว้ว่า ทุนทางสังคมที่ใช้ในสังคมไทยจึงเป็นการเชื่อมโยงบรรทัดฐาน ความสัมพันธ์คุณค่า ในลักษณะของสายสัมพันธ์ทางสังคม และคุณภาพของสายสัมพันธ์ ที่ยึดโยงผู้คนเอาไว้ด้วยกันในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น และผู้วิจัยพบว่าทุนทางสังคมมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ก่อให้เกิดพลังจากชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Robert D. Putnam, บัณฑิต พรหม

พักพิง ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของทุนทางสังคมไว้ว่า ทุนทางสังคมจึงมีประโยชน์ในแง่การสร้างความรัก ความสามัคคี การพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและสังคมนั้นและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน นอกจากนี้ ทุนทางสังคม ยังเป็นพลังภายในชุมชนที่ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปในทางที่ดี แต่ในขณะที่ อมรา พงศาพิชญ์, ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า ทุนทางสังคมมีหลายประเภท ได้แก่ ทุนที่เป็นมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติความร่วมมือร่วมใจ การไว้วางใจกัน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมซึ่งทุนทางสังคมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้นกับชุมชน ทำให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรม รวมถึง วรุฒ โรมรัตนพันธ์ ได้เสนอทัศนะไว้ว่าทุนทางสังคม คือ ทุนของสังคมทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชนและเอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวมทำให้เกิดการพัฒนาในชุมชนก็ตาม อย่างไรก็ตามผู้วิจัยค้นพบว่าทุนทางสังคมควรจะมาจากพื้นฐานภายใน 6 ด้านที่ได้กล่าวข้างต้น ทุนทางสังคมไม่ควรจะเป็นทุนของสังคมทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ตามที่ วรุฒ โรมรัตนพันธ์ กล่าว และทุนทางสังคมควรจะแยกออกจากทุนทางวัฒนธรรม ให้ชัดเจน เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมควรจะเป็นฐานการก่อเกิดของทุนทางสังคมมากกว่า

2.2 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)

จากการศึกษาทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในชุมชนบ้านพลวง ตามกรอบแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ระบบความเชื่อ 2) ภูมิปัญญา 3) จารีตประเพณี 4) การเรียนรู้ 5) ค่านิยม 6) ข้อห้าม พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านพลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก คนยุคใหม่ไม่เห็นความสำคัญรูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่กลับให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมตามสมัยนิยมมากขึ้น ในอดีตชุมชนบ้านพลวงใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการจัดทำให้สังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ใช้จัดระเบียบสังคม ทั้งระบบความเชื่อ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี การเรียนรู้ ค่านิยม และข้อห้าม ชุมชนบ้านพลวงมีทุนทางวัฒนธรรมครบทุกด้าน สอดคล้องกับ Bourdieu P., ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, สีสถาภรณ์ บัวสาย และอำภา จันทราภาศ กล่าวไว้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมอาจจะปรากฏได้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งใน ดังนี้ เป็นสิ่งที่ฝังในตัวตนหรือจิตใจ คือ ความคิด ความเชื่อ เป็นสิ่งที่เป็นตัวตนจับต้องได้ คือ ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม และความเป็นสถาบัน คือ กติกาความเชื่อ การยอมรับที่หลายคนเห็นร่วมกัน อาทิ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา แต่ผู้วิจัยค้นพบว่าปัจจุบันชุมชนบ้านพลวงมีทุนทางวัฒนธรรมที่เห็นเด่นชัด คือ ระบบความเชื่อเท่านั้น ซึ่งระบบความเชื่อเป็นเพียงระบบเดียวที่จะทำให้ชุมชนบ้านพลวงเกิดความสมานฉันท์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ผู้วิจัยค้นพบว่า การปรับใช้ระบบความเชื่อของชุมชน เรื่องการตักน้ำสาบานมาช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนได้ผลในระดับดี เนื่องจากคนในชุมชนยังเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริง หากทำผิดคำสาบานจะมีอันเป็นไป ซึ่งสอดคล้องกับ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ กล่าวไว้ว่า “ทุนทางวัฒนธรรมทรัพยากรสินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีต มีคุณค่าต่อมนุษย์และความต้องการของสังคมนอกเหนือจากการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มิมีมูลค่าและให้คุณค่าต่อวิถีชีวิตของสังคมในทางใดทางหนึ่ง ทำให้สังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ช่วยจัดระเบียบสังคม แทนการเป็นสังคมแห่งการแย่งชิง” ผู้วิจัยพบว่าเมื่อสังคมใดยังมีระบบความเชื่อ สังคมนั้นก็จะยังคงมีความกลัวที่จะกระทำความผิด และสังคมนั้นจะอยู่อย่างสงบเรียบร้อย

2.3 แนวคิดชาติพันธุ์

จากการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เขมรในชุมชนบ้านพลวง ตามกรอบแนวคิดชาติพันธุ์ พบว่า จุดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร มีความสัมพันธ์เป็นกลุ่มก้อนที่เหนียวแน่นในระบบวงวนเครือญาติเป็นหลัก ซึ่ง วงวนเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบ้านพลวงนี้มีลักษณะวัฒนธรรมความเชื่อที่หล่อหลอมให้เห็นว่า เป็น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเหนียวแน่นเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ชาร์ลส์ คายส์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ไม่ใช่อะไรก็ได้ที่ผู้คนจะหยิบฉวยขึ้นมาตามอำเภอใจโดยไร้ฐานคิด เพื่อนิยามตัวตนไปตามสถานการณ์ หนึ่งๆ เพราะการอธิบายดังกล่าวไม่อาจช่วยให้เข้าใจในวิถีชีวิต ตลอดจนจิตสำนึก เกณฑ์การรับรู้ความเหมือน และความแตกต่างของกลุ่มชนได้ แต่ให้ความสำคัญกับพลังของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมในการหล่อหลอมวิถี คิด สำนึก อัตลักษณ์และตัวตนทางชาติพันธุ์ของผู้คน ซึ่งจะขัดแย้งกับแนวคิดของ แม็กซ์ เวเบอร์ ที่กล่าวไว้ว่า “พวกกลุ่มชนที่มีความเชื่อแบบอติวิสัยเกี่ยวกับเชื้อสายร่วม ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปลักษณ์ทางกายภาพที่ คล้ายคลึงกัน หรือประเพณีที่เหมือนกัน หรือทั้งสองประการ หรือเพราะความทรงจำเกี่ยวกับการถูกปกครอง โดยอาณานิคม หรือการอพยพย้ายถิ่น” ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบ้านพลวงไม่ได้คิดว่าเชื้อสาย หรือประเพณีที่ เหมือนกันก็ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเสมอไป แต่ในทางกลับกัน มีกลุ่มเชื้อสายอื่น เช่น ลาวอีสาน ไทย ที่มา เป็นเขย เป็นสะใภ้ ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกลับถูกการยอมรับให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันได้ ซึ่งเป็นลักษณะการเลื่อน ไหลของชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ในชีวิตประจำวันของสังคมมนุษย์นั้นต้องเผชิญการตัดสินใจที่จะต้อง เลือกอัตลักษณ์ที่แตกต่าง และมีความขัดแย้งกันตลอดเวลา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ลอยๆ แต่เพียงในระดับจิตสำนึก หากแต่ปฏิบัติการอยู่ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆทางสังคมอยู่ เสมอ และปฏิบัติการดังกล่าวมักกระทำในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนอันเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่ดำเนิน ไปใน 3 ลักษณะ คือ 1) การสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนผ่านการแต่งงาน 2) การสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนสินค้าและ บริการ 3) การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะความกลมเกลียวของระบบวงวนเครือญาติ ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เป็นอีกแนวทางที่จะสร้างพลังทางสังคมให้ชุมชนบ้านพลวงสามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งใน กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรในชุมชนได้

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เสถียรในชุมชนบ้านพลวง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียร พบว่ามีการศึกษาค้นคว้าในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรเอาไว้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรโดยใช้นโยบายทางกฎหมาย กลุ่มที่ 2) การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรโดยใช้การอบรมผ่านระบบการศึกษา กลุ่มที่ 3) ศึกษาการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยค้นพบว่ากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรในชุมชน โดยการใช้ทุนทาง สังคม ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรมาขับเคลื่อนกระบวนการนั้นสามารถทำได้ ประสบผลสำเร็จในกิจกรรม เฝ้าระวังเวรยาม และกิจกรรมตักน้ำสาบ้านด้านยาเสถียร ทั้ง 2 กิจกรรมจำเป็นต้องใช้ทุนทางสังคม คือ ระบบ

เครือข่ายทางสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การติดต่อสื่อสาร และใช้ทุนทางวัฒนธรรม คือ ความเชื่อ ของคนในชุมชนเข้ามาเป็นตัวเชื่อประสานให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม อีกทั้งยังอาศัยความสัมพันธ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่มีความกลมเกลียวกันภายใต้ระบบองคมนตรี และใช้พลังจากผู้นำทางธรรมชาติ ผสานกับผู้นำทางการผลักดันให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี จากข้อค้นพบทำให้เห็นความขัดแย้งกับกลุ่มที่ 1 ที่ได้กล่าวว่าการใช้นโยบายมาช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติด ในตัวนโยบาย และกฎหมายนั้นหากนำมาบังคับใช้ได้จริงก็มีส่วนที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ แต่การบังคับใช้นโยบายทางกฎหมายนั้น ผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงจะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง กับตัวนโยบาย และตัวกฎหมาย ธาดา สุริยันธ์ (2550 : 51) ได้เสนอผลการศึกษาไว้ว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านยาเสพติดที่สังกัดหน่วยงานต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน ประสบการณ์การทำงานต่างกัน ทำให้การนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปปฏิบัติเกิดปัญหา และแก้ไขปัญหายาเสพติดได้น้อย รัศมีแข ขุนอินทร์(2547: บทคัดย่อ) สมคิด ศรีวิชัย (2547 : 62) ได้เสนอผลแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดว่าภาครัฐควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในตัวนโยบาย รวมถึงการนำนโยบายไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งในกลุ่มที่หนึ่งจะพูดถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้นโยบายภาครัฐเป็นหลัก และปัญหาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้น้อยอยู่ที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งไม่ได้มองถึงการมีส่วนร่วม และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของคนในระดับพื้นที่เลย

ในกลุ่มที่ 2 ผู้วิจัยพบว่าเป็นกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ชุมชนบ้านพลวงเคยดำเนินการมาแล้วแต่ขาดความยั่งยืน โดยกลุ่มที่ 2 กล่าวไว้ว่า ระบบการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ มุ่งเน้นการเรียนการสอนในระบบมากเกินไป จนขาดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างองค์ความรู้ในสังคมด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องของปัญหายาเสพติด ซึ่งเด็กในวัยนี้เป็นเด็กที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากเป็นวัยอยากรู้อยากลอง แนวทางแก้ไขปัญหายาให้ทางสถาบันศึกษานั้นเน้นความเอาใจใส่เด็กนักเรียน นักศึกษาให้มากขึ้น และควรมีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้กับเด็กนักเรียน นักศึกษา ซึ่ง ปิยะชาติ ขานทะราชา (2552: บทคัดย่อ) รัตติยา พานิชนอก (2547: บทคัดย่อ) ได้เสนอว่า กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการอบรมพัฒนาจิตใจ จะเป็นวิธีการที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยาเสพติดได้ดี นอกจากการอบรมให้ความรู้แล้วนั้น ทางสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างสถาบันการศึกษา และชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือในการสอดส่องเด็ก การประสานเครือข่ายระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน อย่างใกล้ชิด รวมถึงมีการติดตามผล ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ การเอาใจใส่ดูแลจากครู จะทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ และทราบวิธีการปฏิบัติให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้ จากข้อค้นพบผู้วิจัยมองว่าการจัดการอบรมให้ความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้เด็กนั้น เป็นแนวทางในการป้องกันอีกด้าน และการสร้างเครือข่ายในการป้องกันระหว่างสถานศึกษา กับชุมชนนั้นก็แนวทางที่ดี แต่การสร้างให้เกิดความยั่งยืนของนโยบายผู้บริหารสถานศึกษาจะไม่สามารถรับประกันได้ว่าจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้วิจัยมองว่าแนวทางในกลุ่มที่ 2 ยังไม่ใช่แนวทางที่จะสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหายาได้ กลุ่มที่ 3 เป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของผู้วิจัยมากที่สุด กลุ่มที่ 3 นำเสนอว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการใช้ชุมชนเป็นฐานการมีส่วนร่วมนั้นเป็น

แนวทางที่จะสร้างให้ชุมชนสามารถปลอดจากยาเสพติดได้ โดยไม่หวังพึ่งหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว การสนับสนุนให้ชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กลวิธีในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชน ภาครัฐต้องมีบทบาทในการเกื้อหนุนให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเอง แต่ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของภาคประชาชน เป็นเพียงการร่วมกิจกรรมที่ทางภาครัฐได้ส่งเสริมให้เกิดขึ้นเท่านั้น ไม่ได้เกิดจากการคิดริเริ่มโดยภาคประชาชนเอง สุขสันต์ แก้วลือ (2553 : 67-68) ได้นำเสนอว่า แนวทางให้ภาคประชาชน หรือชุมชนได้มีการสร้างกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนเอง เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้อยู่กับปัญหา และชุมชนควรค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหายาโดยชุมชน สุภาวดี แก้วประดับ (2548 : 51) จันทรฉาย สำราญเนตร (2550 : บทคัดย่อ) ได้นำเสนอว่า การใช้ภูมิปัญญาของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งมีรูปแบบ 3 ลักษณะ คือ 1) การค้นหาผู้ติดยาโดยการสอดส่องในระบบเครือข่าย 2) สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จากข้อค้นพบของผู้วิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในกลุ่มที่ 3 ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจำเป็นต้องเกิดจากคนในชุมชน ร่วมกันคิดกิจกรรมโดยอาศัยทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนเพื่อนำมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไข

3. อภิปรายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย

3.1 การเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน

สิ่งที่ค้นพบจากการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากกว่าแต่ก่อนที่จะมีงานวิจัยเข้ามาในชุมชน คนในชุมชนเห็นคุณค่าความเป็นชุมชนบ้านพลวงมากขึ้น คนในชุมชนรู้สึกปลอดภัยมากขึ้น โดยวิเคราะห์จากการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชน เช่น นางเจ็ญ อ่อนเกษ ผู้อาวุโสในชุมชน กล่าวว่า “ตอนนี้การจับกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชนในชุมชนมีจำนวนลดลงมาก และการขับรถจักรยานยนต์ซึ่งเสียงดังในชุมชนลดลง คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นว่า รู้สึกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น” นางวยุดา สงวนดี ทีมวิจัย กล่าวว่า “ตอนนี้ความขัดแย้งในชุมชนลดลงมาก งานบุญประเพณีคนในชุมชนก็เข้ามาร่วมกันทำบุญมากขึ้น หลานชายที่เคยขับรถจักรยานยนต์รวมกลุ่มตามจุดต่างๆ ก็ไปเล่นกีฬาทำให้ไม่ต้องเป็นห่วงดีขึ้นมาก”

3.2 การเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชน

พบว่าเด็กและเยาวชนเริ่มเข้ามาทำกิจกรรมของหมู่บ้านร่วมกับผู้ใหญ่มากขึ้น โดยมี นายมานพ ฉัตรทอง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง ที่คอยเปิดโอกาส และเป็นคนเชื่อมประสานให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนมากขึ้น และยังเป็นคนพาเด็กและเยาวชนเล่นฟุตบอล ออกกำลังกายในตอนเย็น ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ไปจับกลุ่มมั่วสุมเหมือนแต่ก่อน แต่ก็ยังมีเป็นส่วนน้อย

3.3 การเปลี่ยนแปลงของผู้นำทางการ

หลังจากมีการเคลื่อนไหวงานวิจัยในพื้นที่ รวมถึงการดึงผู้นำทางการในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ทำให้ผู้นำทางการเข้าใจในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีความภาคภูมิใจในการมีส่วนในการสร้างแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดภายในชุมชนของตนเอง โดยไม่ต้องรอรับคำสั่งเชิงนโยบายเพียงอย่างเดียว เช่น นายธนพล คุณสว่าง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 14 และทีมวิจัย กล่าวว่า “การที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ตนได้เรียนรู้กระบวนการศึกษาข้อมูล กระบวนการทำงานแบบส่วนร่วมกับคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น แต่ตนยังขาดทักษะการเขียนเรียบเรียงนำเสนอข้อมูล หามีโอกาสก็อยากทำงานวิจัยแบบนี้”

3.4 การเปลี่ยนแปลงของผู้นำทางธรรมชาติ

หลังจากที่มีการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น ผู้นำทางธรรมชาติหลายท่านมีความภาคภูมิใจที่ได้นำเสนอข้อมูล องค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สั่งสมไว้ในตัวมานานหลายปีให้ลูกหลานได้เรียนรู้ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาในเรื่องต่างๆ ให้กับลูกหลานที่สนใจมาเรียนรู้ เช่น พ่อเอื้อน ครบส่วน กล่าวว่า “พ่อภูมิใจ และสุขใจที่ได้มีการจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นคนบ้านพลวงเอาไว้ ต่อไปใครสนใจก็จะสามารถมาอ่านได้จากเอกสาร ไม่ต้องมาถามพ่อก็ได้”

3.5 ทีมวิจัย

ทีมวิจัยได้ความรู้ในการจัดเก็บข้อมูล มีการทำงานเป็นทีม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานวิจัย และภูมิใจที่ได้ทำงานวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ ทีมวิจัยที่มีความขัดแย้งกับคนในชุมชนด้วยกัน ได้มีความเข้าใจและลดความขัดแย้งนั้น ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนมากขึ้น

3.6 ตัวนักวิจัย

การทำวิจัยในครั้งนี้ทำให้นักวิจัยได้เรียนรู้รูปแบบการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ การได้เก็บข้อมูลทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรของของชาวบ้านพลวง นอกจากนี้ นักวิจัยได้เป็นที่รู้จักของทีมวิจัย ผู้นำชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ ได้ภาคีในการดำเนินงาน

4. อภิปรายปัญหาอุปสรรคต่อความสำเร็จของงานวิจัย

4.1 ด้านคน ได้แก่

4.1.1 คนในชุมชน

ในช่วงเริ่มต้นการดำเนินงานวิจัยคนในชุมชนยังไม่เข้าใจในกระบวนการดำเนินงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม และการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชนไม่กล้าให้ข้อมูลมากเกินไป ทำให้ทีมวิจัยต้องทำความเข้าใจกับชุมชนอีกครั้ง

4.1.2 เด็กและเยาวชน

การเข้าถึงข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ในส่วนประเด็นปัญหาเรื่องยาเสพติดเป็นข้อจำกัดที่เข้าถึงได้ยากมาก เนื่องจากเด็กและเยาวชนยังไม่ไว้วางใจกับทีมวิจัย

4.1.3 ผู้นำทางการ

ในช่วงเริ่มต้นการวิจัย ชุมชนมีความขัดแย้งภายในอยู่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1,2 เป็นผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ที่ชนะการเลือกตั้ง ปัญหาจึงเกิดกับทีมวิจัย เนื่องจากทีมวิจัยได้เริ่มดำเนินการในช่วงผู้ใหญ่บ้านคนเก่าดำรงตำแหน่งอยู่ ผู้วิจัยจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 หมู่

4.1.4 ทีมวิจัย

ทีมวิจัยมีภารกิจมากเนื่องจากเป็นอาสาสมัครหลายหน่วยงาน หรือสวมหมวกหลายใบ ทำให้ไม่มีเวลาว่างจึงต้องเลื่อนเวลาในการจัดกิจกรรมออกไปอยู่บ่อยครั้ง นอกจากนี้ ทีมวิจัยขาดประสบการณ์ในการเก็บข้อมูล การจดบันทึก ทำให้ข้อความที่บันทึกมาจึงเป็นคำสั้นๆ ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครอบคลุม จึงต้องกลับไปเก็บข้อมูลซ้ำ สำหรับการเรียบเรียงนั้นใช้เวลาในการเรียบเรียงข้อมูลค่อนข้างนานเนื่องจากขาดทักษะการเรียบเรียงข้อมูล

4.2 ด้านกระบวนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในส่วนการเก็บข้อมูลและการทดลองปฏิบัติการจึงทำให้ใช้เวลานานในการศึกษา อีกทั้งการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาเรื่องยาเสพติด เป็นประเด็นปัญหาที่อาจจะเกิดอันตรายกับทีมวิจัย จากผู้ไม่ประสงค์ดีหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ ดังนั้น การได้มาซึ่งข้อมูลในการวิจัยจึงไม่สามารถที่จะเปิดเผยข้อเท็จจริงได้ทั้งหมด รวมถึงรายนามผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้นามแฝงเพื่อความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูล

4.3 นักวิจัย

ผู้วิจัยเข้ามาในพื้นที่โดยคนในชุมชนทราบว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจของกลุ่มคนในชุมชนบางกลุ่มที่เกรงว่าบุตรหลานของตนจะเป็นอันตราย ดังนั้น กระบวนการในการดำเนินงานวิจัยจึงเป็นบทบาทของทีมวิจัยเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัย

เป็นเพียงผู้คอยสนับสนุนทั้ง องค์ความรู้ กรอบการดำเนินการวิจัย รวมถึงงบประมาณ และคอยให้คำแนะนำ กับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายบทเรียนที่ได้จากงานวิจัย

การทำงานวิจัยในครั้งนี้ นักวิจัยค้นพบบทเรียนและองค์ความรู้ที่น่าสนใจที่สามารถนำไปปรับใช้ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนได้ ดังนี้

5.1 การนำแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงมา ปฏิบัติ

การปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ในเบื้องต้นจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันกับชุมชน เพื่อให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม โดยอาศัยบทบาทของ ผู้นำทางการ และผู้นำทางธรรมชาติในการเป็นผู้นำการดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างการยอมรับของคนในชุมชน

5.2 บทเรียนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านพลวง จำเป็นต้องทำอย่างไม่เป็นทางการ ต้องใช้การไป พบปะ พูดคุย ขอความคิดเห็น ขอความร่วมมือ ขอความช่วยเหลือ หรืออาศัยให้ผู้นำทางการ และผู้นำทาง ธรรมช่วยประชาสัมพันธ์ก่อน จึงจะได้รับการสนับสนุน นอกจากนี้ ต้องใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือสร้างการมี ส่วนร่วมของชุมชน เช่น เวลาจัดประชุมก็ไปขอใช้สถานที่ของวัด ศาลากลางหมู่บ้าน เป็นต้น ไม่จำเป็นต้อง เป็นสถานที่ที่เป็นทางการ

5.3 บทเรียนด้านการทำงานร่วมกับทีมวิจัย

ทีมวิจัยเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ไม่มีประสบการณ์ในการเอกสาร การเก็บข้อมูล ตาม กระบวนการวิจัย ผู้วิจัยจำเป็นต้องค่อยๆพัฒนา โดยการใช้วิธีการเรียนรู้จากการลงมือทำ และมาสรุปบทเรียน ร่วมกันเป็นระยะๆ ซึ่งผู้วิจัยได้เห็นความพยายามในการเรียนรู้ และพัฒนาการของทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง

5.4 บทเรียนการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่

การทำงานในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจเก่ากับ กลุ่มอำนาจใหม่ในชุมชน นักวิจัยต้องไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้งดังกล่าวต้องวางตัวเป็นกลางไม่ แสดงตนสนับสนุน หรือเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเก็บความลับของแต่ละฝ่ายไม่นำไปเปิดเผยให้อีกฝ่ายรู้เพื่อ ป้องกันไม่ให้เกิดการขยายวงของความขัดแย้ง ประโยชน์เกิดขึ้นจากงานวิจัย นักวิจัยต้องเปิดกว้างให้ทุกฝ่าย เข้ามาใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยอย่างเท่าเทียมกัน เพราะผลงานที่เป็นของชุมชนทุกคนมีที่จะได้รับประโยชน์ ร่วมกัน

6. อภิปรายการนำไปใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

ระหว่างการทำนิตงานวิจัย นักวิจัยได้เชื่อมการทำงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง โดยเชิญให้นายกองการบริหารส่วนตำบลบ้านพลวงมาเป็นทีปรึกษาที่มวิจัย เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการบริหารจัดการ ดูแลอยู่ในระดับพื้นที่โดยตรง ซึ่งในเวทีกิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ ได้ใช้ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง เป็นสถานที่ในการจัดประชุม เพื่ออยากให้หน่วยงานในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม จนนำไปสู่การที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะรับเป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมตึ่มน้ำสาบ้านต่านยาเสพติดในวันไหว้ตาปราสาทบ้านพลวงเป็นประจำทุกปี และจะขยายพื้นที่ให้เต็มทั้ง 14 หมู่บ้าน ของตำบลบ้านพลวงด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

แม้ว่าการวิจัยในครั้งนี้ได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชน และช่วยลดความขัดแย้งภายในชุมชนลงได้บ้าง ปัญหายาเสพติด และการจับกลุ่มมั่วสุมของเด็กและเยาวชนในชุมชนลดลง แต่ผู้วิจัยอยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะต่อระดับนโยบาย

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเพียงหมู่บ้านเดียวที่ใช้เป็นกรณีศึกษา คือ ชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ แต่ข้อค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า กระบวนการในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน โดยการปรับใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ระบบผู้นำทางธรรมชาติดีร่วมกับผู้นำทางการ และความเชื่อของชุมชนนำมาสร้างเป็นกิจกรรมในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน ดังนั้น นโยบายในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน ภาครัฐจำเป็นต้องให้บทบาทกับคนในชุมชนได้คิดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพปัญหา และสภาพพื้นที่ของชุมชนเอง ภาครัฐควรเป็นเพียงผู้หนุนเสริมให้เกิดกิจกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืนในการในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าเป็นชุมชนชนบทที่มีรูปแบบทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่ยังเหลืออยู่ อีกทั้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่มีความกลมเกลียวเหนียวแน่นในระบบวงวานเครือญาติ จึงสามารถนำทุนทางสังคมทางวัฒนธรรมมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ แต่ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ค้นพบดังกล่าวจะสามารถนำไปปรับใช้ได้กับ ชุมชนเมือง หรือชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทได้

หรือไม่ ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยถึงการใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา
เสพติดในชุมชนเมือง หรือกึ่งเมืองกึ่งชนบท

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กชกร ชูแก้ว. (2547). ประสิทธิผลการใช้กระบวนการสร้างพลังเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน จังหวัดยโสธร. มหาสารคาม : ส.ม. สาขาวิชา
พฤติกรรมศาสตร์และการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กมล สดประเสริฐ. (2540). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- กมลวรรณ วรรณธำ. (2525). ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้ชุมชนพึ่งตนเอง:กรณีกลุ่มอนุรักษ์
ป่าชุมชนศิลาแลง อำเภอบัว จังหวัดน่าน. ชลบุรี : วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกรียงไกร กวินอดิชาติ. (2547). การพัฒนาดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
โรงเรียนสีดาวิทยา กิ่งอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม : กศ.ม. สาขาวิชา การบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกรียงศักดิ์ คงทับทิม. (2546). การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติด : ศึกษา
เฉพาะกรณีเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจ ภูธรตำบลกระต๊อบ อำเภอกำแพงแสน
จังหวัดนครปฐม. นครปฐม : ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา.
- จรงค์ ญ หนองคาย. (2547). การสร้างชุมชนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่ม
ประชาชน จังหวัดอุดรธานี. มหาสารคาม : ส.ม. สาขาวิชาพฤติกรรมศาสตร์และการส่งเสริมสุขภาพ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จตุพร ดอนโสม. (2555). การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอก.
ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพลศึกษาสังคมกลุ่มน้ำโขงมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันทร์ฉาย สำราญเนตร. (2550). ภูมิปัญญาของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลภูดิน อำเภอ
เมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. มหาสารคาม : ศศ.ม. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์และคนอื่นๆ. (2547). การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาทุน
วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิษณุโลก: คณะวิทยาการ
จัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิววรรณ ชัยขาว. (2550). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา
กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านหนองเกิด ตำบลท่าด้อม อำเภอบำแพง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธาดา สุริยันต์. (2550). ปัญหาการนำนโยบายการป้องกันยาเสพติดไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอ
กันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : รบ.ม. สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2544). การก่อเกิด การลิดซ้ำ การขยายตัว พุนทางสังคมในชนบทอีสาน.
รายงานการวิจัย. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.
- ประมาณ ตันติกุล. (2538). กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาชุมชน
ชนบท. เชียงใหม่ : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ.
- ปวีรพรต สมนึก. (2553). พุนทางสังคมปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเป็นEntrepreneurและ
Innovator ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. อุบลราชธานี : วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี.
- ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคม : แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ปราณี ป่านาค. (2547). การศึกษาการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
สถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพฯ : กศ.ม. สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิยะชาติ ขานทะราชา. (2552). การพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดวิทยาลัย
เกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด. มหาสารคาม : กศ.ม. สาขาวิชาการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- พินิจ ลาภธนานนท์. (2550). สงครามยาเสพติดการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ไม่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ :
หน่วยวิจัยสารเสพติดและผลกระทบทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนสุข นิติวัดนะ. (2545). การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของ
ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : กศ.ม. สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มานุษยวิทยา อุซาคเนย์ และชาร์ลส์ คายส์. (2550). วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 1. เชียงใหม่ :
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รำไพ ไชยพาลี. (2546). เจตคติต่อยาเสพติด และการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษา อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. มหาสารคาม : กศ.ม. สาขาวิชาจิตวิทยาการให้
คำปรึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2539). ปาฐกถา “ทุนวัฒนธรรม”. กรุงเทพฯ: พี. เพรส.
- รัตติยา พานิชนอก. (2547). การพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในโรงเรียน
ชุมชนบ้านนาแพ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์. มหาสารคาม : กศ.ม. สาขาวิชา การบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัศมีแข ขุนอินทร์. (2547). การประเมินผลการนํานโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดใน
สถานศึกษาไปปฏิบัติ ศึกษากรณีโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา. มหาสารคาม : รป.ม.
สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เรืองชัย สีนธพ. (2546). การจัดกิจกรรมป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอกุเวียง จังหวัด
ขอนแก่น. ขอนแก่น : รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. (2548). ทุนทางสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

วิจิตร ทนโนนแดง. (2548). การประเมินความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการเสริมสร้างความ
เข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน ชุมชน ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ของอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ.
มหาสารคาม : รป.ม. สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิชัย พันธุ์กักดี. (2548). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนของอำเภอ
ภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. มหาสารคาม :รป.ม. สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วีระ สมบูรณ์. (2553). รัฐ-ชาติ ชาติพันธุ์ ข้อสังเกตบางประการว่าด้วยความเป็นชาติ ความเป็นรัฐ และ
ปัญหาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมมติ

วีระพงษ์ บัวทอง. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
พื้นที่ตำบลสนทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. เชียงราย : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

แววดาว อุทิศ. (2551). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ทักษะ
กระบวนการทางคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตร
ภาษาอังกฤษในเรียนวิชายิทยา อำเภอเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมคิด ศรีชัย. (2547). การนำนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติของสถานี
ตำรวจภูธรตำบลโพธิ์กลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม : รป.ม. สาขาวิชา
นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สิทธิณัฐ ประพุทธินิธิตสาร. (2545). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแนวคิดและแนวปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 3. (2553). สถานการณ์ยาเสพติดจังหวัดสุรินทร์ ห้วง
เดือนตุลาคม 2552-กันยายน 2553.นครราชสีมา : ส่วนประมวลผลข้อมูลและเฝ้าระวัง
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3.

สุทธิพงษ์ ทองสอดแสง. (2546). การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการ
ป้องกันยาเสพติด โรงเรียนศรีบัวบานวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. มหาสารคาม : กศ.ม.
สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุภางค์ จันทวานิช. (2548). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์.

_____. (2532). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.

- สุภาวดี แก้วประดับ. (2548). การวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงาน ปปส. กระทรวงยุติธรรม.
- สุขสันต์ แก้วลือ. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในพื้นที่เขตอำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย. มหาสารคาม : รป.ม. สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนทร ประดิษฐ์แท่น. (2546). ความสำเร็จในการใช้มาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานภาครัฐภายใต้การมีส่วนร่วมและสนับสนุนของชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลคอแลน อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี. มหาสารคาม : รป.ม. สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สีลาภรณ์ บัวสาย.(2552). พลังท้องถิ่นบทสังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน .นครศรีธรรมราช : วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2534).ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. _____ . (2523). หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). “มุมมองเรื่อง “ทุนทางสังคม” “ทุนทางวัฒนธรรม” และ”ทุนมนุษย์” ในบริบทของวิกฤติเศรษฐกิจและผลกระทบทางสังคม”. รายงานการประชุมสมาคมวิจัยเชิงคุณภาพประจำปี 2543. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- อุทัย ลายภูคำ. (2545). พฤติกรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของประชาชนในระดับชุมชน. ขอนแก่น : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อำภา จันทราภาศ.(2543). ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งชุมชน . เชียงใหม่ : ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ.
- Bourdieu Pierre. (1986) .The form of capital in the handbook of theory and researd for the sociology of education. New York: Greenword Press.
- Fukuyama, F. Trust. (1995). The Society Virtues and the Creation of Prosperity. London: Hamilton.
- Putnam D. Robert. (2000). Bowling Alone : America’s Declining Social Capital . New York. Robert D. Putnam อ้างใน อภิชัย พัดเสน. (2546). ทุนทางสังคม : มรดกเก่าจะพาเราไปรอดจริงหรือ. ขอนแก่น. ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

เรื่อง ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล
2. วัน, เดือน, ปีเกิด
3. ที่อยู่ปัจจุบัน
4. การศึกษา
5. อาชีพ/ตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับบริบทชุมชน

ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

1. ยุคแรกเริ่ม

- มีใครเข้ามาร่วมก่อตั้งหมู่บ้านบ้าง
- กระบวนการในการก่อตั้งหมู่บ้านเริ่มต้นอย่างไร
- ในช่วงแรกเริ่มมีการทำมาหากินอย่างไร
- มีผู้นำเป็นใคร ผู้นำทางธรรมชาติ และผู้นำทางการ

2. ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญๆ

- มีเหตุการณ์ใดที่ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง
- วิถีชีวิต / การทำมาหากินมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
- ประเพณีวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำในช่วงเวลานี้เป็นใคร และมีบทบาทอย่างไร

3. ยุคปัจจุบัน

- ปัจจุบันชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
- วิถีชีวิต / การทำมาหากินมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
- ประเพณีวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
- ปัจจุบันผู้นำเป็นใคร และมีบทบาทอย่างไร

4. ต้นกำเนิด / ประเพณีวัฒนธรรม

- ประเพณีความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในชุมชนบ้านพลวงมีอะไรบ้าง
- แต่ละประเพณีมีการถือปฏิบัติสืบต่อกันอย่างไร
- เหตุใดต้องปฏิบัติ / มีความเชื่ออย่างไร
- ปัจจุบันประเพณีเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

ด้านโครงสร้างชุมชน

1. ผู้นำ

- ระบบโครงสร้างผู้นำที่เป็นทางการ จากอดีต ถึง ปัจจุบันเป็นอย่างไร
- บทบาทหน้าที่ของผู้นำที่เป็นทางการ มีอะไรบ้าง
- ระบบโครงสร้างผู้นำไม่เป็นทางการ จากอดีต ถึง ปัจจุบันเป็นอย่างไร
- ผู้รู้ในชุมชน มีใครบ้าง และแต่ละคนรู้อะไร
- ผู้นำทางพิธีกรรมความเชื่อ มีใครบ้าง และแต่ละคนนำเรื่องอะไร
- บทบาทหน้าที่ของผู้นำไม่เป็นทางการมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร จากอดีต ถึงปัจจุบัน

2. กลุ่มองค์กร

- ในชุมชนมีกลุ่มองค์กรใดบ้าง
- แต่ละกลุ่มองค์กรมีบทบาทหน้าที่อย่างไร
- กลุ่มองค์กรที่มีในชุมชนสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชนอย่างไร
- กลุ่มองค์กรที่มีในชุมชนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร

3. แผนผังเครือญาติ

- แผนผังเครือญาติที่เก่าแก่ของคนในชุมชนเป็นอย่างไร
- แผนผังเครือญาติที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในปัจจุบันเป็นเช่นไร

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพ

- คนในชุมชนมีอาชีพนอกภาคการเกษตรมีอะไรบ้าง
- สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเท่าไร
- มีผลกระทบต่อบรรยากาศความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และครอบครัวหรือไม่ อย่างไร
- คนในชุมชนมีอาชีพภาคการเกษตรอะไรบ้าง
- สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเท่าไร
- มีผลกระทบต่อบรรยากาศความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และครอบครัวหรือไม่ อย่างไร

2. รายจ่าย

- ต้นทุนการผลิตในการประกอบอาชีพมีอะไรบ้าง คิดเป็นเงินประมาณเท่าไร
- ต้นทุนรายจ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันมีอะไรบ้าง ประมาณเท่าไร

3. หนี้สิน

- หนี้ในระบบมีอะไรบ้าง ต่อหนึ่งครอบครัวประมาณเท่าไร
- หนี้นอกระบบมีอะไรบ้าง ต่อหนึ่งครอบครัวประมาณเท่าไร
- สาเหตุของการเกิดหนี้สินทั้งใน และนอกระบบคืออะไร
- เมื่อมีหนี้สิน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันหรือไม่อย่างไร

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ดิน

- ในพื้นที่ชุมชนมีดินกี่ชนิด ชนิดใดบ้าง
- ในชุมชนใช้ประโยชน์จากดินด้านใดบ้าง เช่น ที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ที่สาธารณะประโยชน์
- ในแต่ละประเภทมีเนื้อที่ประมาณเท่าไร

2. น้ำ

- ในชุมชนมีแหล่งน้ำธรรมชาติกี่แห่ง ชื่ออะไรบ้าง
- แหล่งน้ำแต่ละแห่งมีเนื้อที่เท่าไร
- แหล่งน้ำแต่ละแห่งเกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างไร
- ในชุมชนมีแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นกี่แห่ง ชื่ออะไรบ้าง
- แหล่งน้ำแต่ละแห่งมีเนื้อที่เท่าไร
- แหล่งน้ำแต่ละแห่งเกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างไร

3. ป่า

- ในชุมชนมีทรัพยากรป่าไม้หรือไม่หากมีกี่แห่ง และมีชื่อว่าอย่างไร
- มีเนื้อที่กี่ไร่
- ป่านั้นเป็นป่าชนิดใด
- ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- จากอดีต ถึง ปัจจุบันป่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร

วันที่ เดือน พ.ศ. สถานที่สัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ นามสกุล

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

เรื่อง ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล
2. วัน, เดือน, ปีเกิด
3. ที่อยู่ปัจจุบัน
4. การศึกษา
5. อาชีพ/ตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชน

1. หมู่บ้านเคยประสบปัญหาเสพติดหรือไม่ อย่างไรและเมื่อใด
2. การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เข้ามาสู่ชุมชน/หมู่บ้านเข้ามาในลักษณะใดบ้าง
3. สาเหตุที่ทำให้ยาเสพติดแพร่ระบาดเข้าสู่ชุมชน/หมู่บ้านมีสาเหตุมาจากอะไร
4. ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนของท่านเป็น อย่างไร
5. กลุ่มบุคคลที่เข้าไปเสี่ยงกับยาเสพติดมากที่สุดคือกลุ่มใด รองลงมาคือกลุ่มใด โปรดจัดลำดับ
- 6
- 7

วันที่ เดือน พ.ศ. สถานที่สัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ นามสกุล

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

เรื่อง ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล
2. วัน, เดือน, ปีเกิด
3. ที่อยู่ปัจจุบัน
4. การศึกษา
5. อาชีพ/ตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

1. ชุมชนได้ร่วมกันแก้ปัญหายาเสพติดอย่างไร
2. ชุมชนร่วมกันปฏิบัติการอย่างไรเพื่อดำเนินยาเสพติด
3. ท่านประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติดให้สมาชิกในชุมชนทราบอย่างไรบ้าง
4. ท่านมีวิธีการอย่างไรให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้สึกว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาของทุกคนที่จะต้องร่วมกันแก้ปัญหา
5. ท่านมีบทบาทในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างไร
6. ในการดำเนินการแก้ปัญหายาเสพติดมีหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมบ้างหรือไม่อย่างไร
- 7
- 8

วันที่ เดือน พ.ศ. สถานที่สัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ นามสกุล

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม

เรื่อง ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง ใช้บันทึกการสังเกตการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

บุคคล
เวลา
สถานที่
วัตถุประสงค์ของ/อุปกรณ์
เตรียม

2. ขั้นดำเนินการ

บุคคล
เวลา
สถานที่
วัตถุประสงค์ของ/อุปกรณ์
ดำเนินการ

3. ขั้นสรุป

บุคคล
เวลา
สถานที่
วัตถุประสงค์ของ/อุปกรณ์
ผล

4. เครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกตกล้องถ่ายรูปอุปกรณ์จดบันทึกสัมภาษณ์

ลงชื่อ.....ผู้จัดบันทึก
(.....)
วันที่ เดือน พ.ศ.

แบบสนทนากลุ่ม

เรื่อง ศึกษาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา

สถานที่

หัวข้อการสนทนา

ผู้เข้าร่วมสนทนา

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

6.....

7.....

8.....

ผู้ดำเนินรายการสรุปผลการสนทนา

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้จัดบันทึก

(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.

ภาคผนวก ข

ทีมนักวิจัย

1. จสอ. ไมตรี จันทร์เจริญ หัวหน้าโครงการวิจัย
บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. นายวุฒิชิต ทอนศรี หัวหน้าโครงการวิจัยร่วม
บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 8 ตำบลหินลาด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
3. นางลำพรรณ ฉัตรทอง นักวิจัย
บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
4. นางวยุดา สงวนดี นักวิจัย
บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
5. นางสมศรี เกิดสบาย นักวิจัย
บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
6. นางสาวเนียง รัตนสุวรรณ นักวิจัย
บ้านเลขที่ 128 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
7. นายธนพล คุณสว่าง นักวิจัย
บ้านเลขที่ 131 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
8. นางกาญจนา เดชกุญชร นักวิจัย
บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
9. นางน้อย ไก่ฝ้าย นักวิจัย
บ้านเลขที่ 93/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
10. นายอนุชา ประไวย์ นักวิจัย
บ้านเลขที่ 300 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
11. นางสมเทียบ ประไวย์ นักวิจัย
บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
12. นายสมบัติ แสงสันติ นักวิจัย
บ้านเลขที่ 107 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
13. นางอมรรัตน์ หุ่มกระโทก นักวิจัย
บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
14. นางจันทร์เพ็ญ ประไวย์ นักวิจัย
บ้านเลขที่ 221 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
15. นายชูศักดิ์ ศรีเครือดำ นักวิจัย
บ้านเลขที่ 63 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
16. นางพรพรรณ ชาติภูมิ นักวิจัย
บ้านเลขที่ 106/2 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
17. นางวรรณิ์ สมนิยม นักวิจัย

บ้านเลขที่ 112 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

18. นางกนกพร สมนึกตน นักวิจัย

บ้านเลขที่ 122 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

19. นายรัตน์ ประไวย์ นักวิจัย

บ้านเลขที่ 127 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

20. นายไพศาล สภารัตน์ (นายก อบต. บ้านพลวง) ที่ปรึกษาโครงการ

บ้านเลขที่ 269 หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

21. นายเอื้อน ครอบสวน ที่ปรึกษาโครงการ

บ้านเลขที่ 74/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มผู้นำทางการ

1. นางวรรณิ สมนิยาม (ผู้ใหญ่บ้าน)
บ้านเลขที่ 112 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. นายรัตน์ ประไวย์
บ้านเลขที่ 127 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
3. นางอุษา พันธุ์เสน
บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
4. นายชัย ศรีเครือดำ
บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
5. นางสมศรี เกิดสบาย
บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
6. นายสุวรรณ ไกยฝ้าย (ผู้ใหญ่บ้าน)
บ้านเลขที่ 93/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
7. นางกาญจนา เดชกุญชร
บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
8. นางลำพรรณ ฉัตรทอง
บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
9. นายประเทือง เกิดสบาย
บ้านเลขที่ 75 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
10. นายสุพรรณ สำราญสุข
บ้านเลขที่ 194 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
11. นายธนพล คุณสว่าง (ผู้ใหญ่บ้าน)
บ้านเลขที่ 131 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
12. นายคอย สำราญสุข
บ้านเลขที่ 221 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
13. นางสมเทียบ ประไวย์
บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
14. นายเกี้ยว พันธุ์เสน
บ้านเลขที่ 227 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
15. นายนอม จันทรประโคน
บ้านเลขที่ 189 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มผู้นำทางธรรมชาติ

1. นางเจ็ญ อ่อนเกษ
บ้านเลขที่ 225 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. นายช่วย ปุยะยัติ
บ้านเลขที่ 54/1 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
3. นายน้อย กำจิตเอก
บ้านเลขที่ 202 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
4. นางรีน จงเกิดดี
บ้านเลขที่ 58 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
5. นายนิม หมั่นเที่ยง
บ้านเลขที่ 65 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
6. นายเอื้อน ครบส่วน
บ้านเลขที่ 74/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
7. นายเหลือ ไยแดง
บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
8. นางกวม เพลินพร้อม
บ้านเลขที่ 85 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
9. นายหอม ภายดี
บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
10. นางโพย สาขาจันทร์
บ้านเลขที่ 70/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
11. นายเคลื่อน ลัดดาไสว
บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
12. นายบุญเรือง หล่อแหลม
บ้านเลขที่ 46/1 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
13. นางจวน ลอยเลื่อน
บ้านเลขที่ 144 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
14. นางเกียรติ ศรีแย้ม
บ้านเลขที่ 106/2 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
15. นางชวน ศรีแย้ม
บ้านเลขที่ 212 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มผู้มีจิตใจสาธารณะบุคคลทั่วไป / เด็กและเยาวชน

1. นายธีรพงษ์ ศรีเครือดำ
บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. นางสาวนิชา ไต้ไชร์
บ้านเลขที่ 55/2 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
3. นางสาวเจนสุดา ต້องถือดี
บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
4. นายมนัส ฤกษ์รอด
บ้านเลขที่ 126 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
5. นายสมศักดิ์ ลอยเลื่อน
บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
6. นายนรากร สายดำ
บ้านเลขที่ 143 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
7. นายอนุชา เฉลียวไวย
บ้านเลขที่ 124 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
8. นายพีรพล ปีกขุนทด
บ้านเลขที่ 76 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
9. นายโอภาส ศรีเครือดำ
บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
10. นายเด่นพงษ์ ประไวย์
บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
11. นายรัตน์ สำราญสุข
บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
12. นายธเนศ เดชกุญชร
บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
13. นายศราวุธ สิงโตทอง
บ้านเลขที่ 56 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
14. นายณัฐพล ไกยฝ้าย
บ้านเลขที่ 93/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
15. นางสาวภักติวิภา ฉัตรทอง
บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
16. นายสิทธิพร ภายดี

บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

17. นายธีรวัฒน์ กายดี

บ้านเลขที่ 102 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

18. นางสาวปรียาภรณ์ พันบน

บ้านเลขที่ 86/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

19. นายสถาพร สายแสงจันทร์

บ้านเลขที่ 197 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

20. นางสาวเบญจพร กายดี

บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

21. นายนันท์ จันทรประโคน

บ้านเลขที่ 189 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

22. นายสุเชาว์ สมนิยาม

บ้านเลขที่ 211 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

23. นายอนุชา ประไวย์

บ้านเลขที่ 300 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

24. นายภาณุวัฒน์ คุณสว่าง

บ้านเลขที่ 131 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

25. นางสาวน้ำทิพย์ คงถนอม

บ้านเลขที่ 102 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

26. นายทรงพล สมนึกตน

บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

27. นายปรีชา จางจิตร

บ้านเลขที่ 107/2 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

28. นายอนุสรณ์ ดอกศรีจันทร์

บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

29. นายปฐวี ดอกศรีจันทร์

บ้านเลขที่ 213 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

30. นายวีรวัฒน์ สมปอง

บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ภาคผนวก ง

รูปภาพดำเนินกิจกรรม

ภาพประกอบ 18 กิจกรรมการกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน ณ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 19 มกราคม 2554

ภาพประกอบ 19 กิจกรรมการกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน ณ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 19 มกราคม 2554

ภาพประกอบ 20 กิจกรรมประชุมทีมวิจัย และประชุมออกแบบเครื่องมือการวิจัย ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 และจัดกิจกรรมในวันที่ 14 สิงหาคม 2554

ภาพประกอบ 21 กิจกรรมทำความเข้าใจกับชุมชนบ้านพลวง ณ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 30 สิงหาคม 2554

ภาพประกอบ 22 กิจกรรมประชุมสรุปข้อมูล ณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ และจัดกิจกรรมในวันที่ 20 ธันวาคม 2554

ภาพประกอบ 23 กิจกรรมประชุมสรุปข้อมูล ณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ และจัดกิจกรรมในวันที่ 20 ธันวาคม 2554

ภาพประกอบ 24 กิจกรรมประชุมวิเคราะห์ข้อมูล/สังเคราะห์ข้อมูล/ตรวจสอบข้อมูล ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 และจัดกิจกรรมในวันที่ 15มกราคม 2555

ภาพประกอบ 25 กิจกรรมประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ ณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์และจัดกิจกรรมในวันที่ 15มิถุนายน 2555

ภาพประกอบ 26 กิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 11กรกฎาคม 2555

ภาพประกอบ 27 กิจกรรมนำเสนอข้อมูลกับชุมชนและนำเสนอแผนปฏิบัติการ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง และจัดกิจกรรมในวันที่ 11กรกฎาคม 2555

ภาพประกอบ 28

กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม)

ภาพประกอบ 29

กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม)

ภาพประกอบ 30 กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด)

ภาพประกอบ 31 กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การค่าน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)

ภาพประกอบ 32 กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การต้มน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)

ภาพประกอบ 33 กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การต้มน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)

ภาพประกอบ 34 กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)

ภาพประกอบ 35 กิจกรรมทดลองปฏิบัติการตามแผน (การเติมน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด)

ภาพประกอบ 36 กิจกรรมประชุมสรุปการปฏิบัติการตามแผน ณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์และจัดกิจกรรมในวันที่ 18กันยายน 2555

ภาพประกอบ 37 กิจกรรมประชุมสรุปการปฏิบัติการตามแผน ณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพลวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์และจัดกิจกรรมในวันที่ 18กันยายน 2555

ประวัติย่อของผู้ศึกษา

ประวัติย่อของผู้ศึกษา

ชื่อ	นายวุฒิชชาติ ทอนศรี
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 17 มกราคม 2526
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 8 ตำบลหินลาด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักพัฒนาสังคม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2538	ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหินลาด ตำบลหินลาด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
พ.ศ.2541	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนประโคนชัยพิทยาคม อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
พ.ศ.2544	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประโคนชัยพิทยาคม อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
พ.ศ.2548	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม